

HΜΕΓΑΛΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ γεωλογικῶν σχήματισμῶν καὶ πετρω-
μάτων, τὸ πολυσχιδὲς τῆς γεωμορφολογικῆς διαμόρφωσης
τοῦ ἔδαφους, τὸ μεγάλο ὑπερθαλάσσιο ὕψος τοῦ "Αθω (2.033 μέ-
τρα), σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ μεγάλη ποικιλία κλιματικῶν τύπων, τὴν
ἀπομόνωση τῆς περιοχῆς καὶ τὴν ἀπουσία βοσκῆς, δημιουργοῦν
στὸ "Αγιον" Όρος ἔνα πολυποίκιλο μωσαϊκὸ τύπων Ἐλάστησης,
ποὺ ἔχεινον ἀπὸ τοὺς καθαρὰ μεσογειακοὺς καὶ φθάνουν μέχρι
τοὺς ὑπαλπικούς, μὲ μοναδικὴ δαψιλότητα καὶ πληρότητα καθὼς
καὶ μεγάλη ποικιλία εἰδῶν χλωρίδας.

Ἡ πρώτη συστηματικὴ περιγραφὴ τῆς χλωρίδας τοῦ "Αγίου"
"Ορους καὶ ἡ ταξινομικὴ κατάταξη τῶν εἰδῶν ἐπιχειρήθηκε ἀπὸ
τὸν Κωνσταντίνο Γκανιάτσα (1903-1993), ὁ δόποῖος ἀξιοποίησε
καὶ ταυτοποίησε ὅλα τὰ εὑρήματα τῶν προηγούμενων μελετητῶν,
προσθέτοντας καὶ τὰ δικά του εὑρήματα ἀπὸ τὶς ἐπανειλημμένες
ἐπισκέψεις του στὸ "Αγιον" Όρος. Ἔτσι ἡ μελέτη του «Ἡ Ἐλά-
στησις καὶ ἡ χλωρίς τῆς χερσονήσου τοῦ "Αγίου" Όρους» (1963)
ἀποτελεῖ σταθμὸ γιὰ τὴ βοτανικὴ ἔρευνα τῆς περιοχῆς.

ISBN 960-86970-1-8

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΓΚΑΝΙΑΤΣΑΣ Η ΒΛΑΣΤΗΣΙΣ ΚΑΙ Η ΧΛΩΡΙΣ ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΓΚΑΝΙΑΤΣΑΣ

Η ΒΛΑΣΤΗΣΙΣ ΚΑΙ Η ΧΛΩΡΙΣ ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ 2003

ΕΡΓΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Ν. Γ. ΠΕΝΤΖΙΚΗΣ

Ἐκ τοῦ εὐανθοῦς λειμῶνος τῶν

Συναξαρίων, οἱ Ἀγιοι τῆς 10ης Ιουνίου

Σινικὴ καὶ κραγιόνια, 17,8 x 27 ἑκ., 1971.

Καταρτισμένος βοτανικός, δ Νίκος Γα-
ρετήλ Πεντζίκης (1908-1993) ὑπήρξε μα-
νικός ἐραστής τῶν αἰσθητῶν λειμώνων,
τῆς χλωρίδας καὶ τῆς ὅλαστησής τους,
σὲ βαθὺὸ ὄστε νὰ θεωρεῖ τὸν κρίνο ποὺ
ἔτεινε δ Ἀρχάγγελος πρὸς τὴν Παρθένο
κατὰ τὸν Εὐαγγελισμὸ ὡς τὸ ἴδιο τὸ χέ-
ρι τῆς Ἀσωμάτου Δυνάμεως. Τὸ ἔργο αὐ-
τό, ἔνας ἀπὸ τοὺς πρώιμους καρποὺς τῆς
καθημερινῆς ψηφαριθμητικῆς ἐπεξεργα-
σίας τοῦ Συναξαριστῆ τοῦ ἀγίου Νικο-
δήμου, σηματοδοτεῖ τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἐνα-
σχόλησης τοῦ Ν.Γ. Πεντζίκη μὲ τὰ νοη-
τὰ ἄνθη τῶν λειμωναρίων.

+ ΗΣ

Η ΒΛΑΣΤΗΣΙΣ ΚΑΙ Η ΧΛΩΡΙΣ
ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΓΚΑΝΙΑΤΣΑΣ

Χορηγία:

APIVITA
NATURAL PRODUCTS

Η ΒΛΑΣΤΗΣΙΣ ΚΑΙ Η ΧΛΩΡΙΣ
ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ 2003

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΠΡΩΤΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ

« Ή βλάστησις καὶ ἡ χλωρίς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὄρους » στὸν τόμο Ἀθωνικὴ Πολιτεία, ἐπὶ τῇ χιλιετηρίδι τοῦ Ἀγίου Ὄρους, Ἀριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1963, σελ. 509-678, 21 εἰκ.

Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ χαρακτηρίζεται ἀπὸ ὄργιώδη βλάστηση καὶ χλωρίδα τόσο πλούσια σὲ φυτικὰ εἴδη καὶ ἐνδημισμούς, ὥστε ὁ Ἀθως νὰ θεωρεῖται ἴδιαίτερο φυτογεωγραφικὸ διαμέρισμα. Ἡ ἀπουσία μιᾶς συγκεντρωτικῆς βοτανικῆς συλλογῆς τῆς ἀθωνικῆς χλωρίδας ὅδηγησε στὴ σύσταση τῆς Ἀγιορειτικῆς Βοτανοθήκης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ ἐπιστεγασμα τῆς γόνιμης συνεργασίας μοναχῶν καὶ λαϊκῶν ποὺ ἔμφοροῦνται ἀπὸ ἀγάπη καὶ σεβασμὸ γιὰ τὴν κληρονομιὰ αὐτῆ. Ἔχει ηδη ἀρχίσει ἡ συλλογή, φωτογράφιση, ταξινόμηση καὶ ἀποξήρανση χλωριστικῶν μονάδων τοῦ Ἀγίου Ὄρους καί, πλάι στὴν διλοκληρωθείσα βάση δεδομένων γιὰ τὴν ἀθωνικὴ μυκοχλωρίδα, δημιουργεῖται μιὰ βάση δεδομένων ἀθωνικῆς χλωρίδας.

Στὸ πλαίσιο τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν κρίθηκε σκόπιμη ἡ ἐπανέκδοση σὲ αὐτοτελὴ τόμο τῆς μελέτης « Ή βλάστησις καὶ ἡ χλωρίς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὄρους » τοῦ Κωνσταντίνου Γκανιάτσα. Ἡ ἐπανέκδοση πραγματοποιήθηκε μὲ τὴ συνδρομὴ τῆς ἑταίρειας φυσικῶν καλλυντικῶν APIVITA τοῦ ζεύγους Νίκου καὶ Νίκης Κουτσιανᾶ, ἡ ὁποία ἔμφορεῖται ἀπὸ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ ἀλήθεια ὅτι ὅταν ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴ φυσικὴ ἀρμονία καὶ τὸν ρυθμό, στερεῖται γρήγορα τὶς δυνάμεις ποὺ τὴ συντηροῦν.

Εὔελπιστοῦμε πῶς ἡ παρούσα ἔκδοση θὰ συμβάλει ὥστε νὰ καταστεῖ εὐρύτερα γνωστὴ μιὰ σημαντικὴ πτυχὴ τῆς ἀγιορειτικῆς φύσης, ἡ δωρεὰ αὐτῆ τοῦ ζωγραφήσαντος τὴν γῆν τοῖς ἀνθεσι.

ISBN 960-86970-1-8

© 2003, ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ / THE MOUNT ATHOS LIBRARY
“Αγίου” Όρους, 630 86 Καρυές, Τηλ./Fax: 23 770 23 703-4
Mount Athos, Gr 630 86 Karyes, Tel./Fax: +30 23 770 23 703-4
www.athosphoto.org

[7]

Δ Α Σ Κ Α Λ Ο Υ Μ Ν Η Μ Η

ΕΩΡΩ μεγάλη τιμὴ ποὺ προλογίζω τὴν αὐτοτελὴ ἔκδοση τῆς μελέτης « Ἡ βλάστησις καὶ ἡ χλωρὶς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἅγιου Ὁρούς » τοῦ ἀείμνηστου καθηγητῆ μου καὶ διδασκάλου Κωνσταντίνου Γκανιάτσα.

Ἡ μεγάλη ποικιλία γεωλογικῶν σχηματισμῶν καὶ πετρωμάτων, τὸ πολυσχιδὲς τῆς γεωμορφολογικῆς διαμόρφωσης τοῦ ἐδάφους, τὸ μεγάλο ὑπερθαλάσσιο ὄψις τοῦ Ἀθω (2.033 μέτρα), σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ μεγάλη ποικιλία κλιματικῶν τύπων, τὴ γεωγραφικὴ ἀπομόνωση τῆς περιοχῆς καὶ τὴν ἀπουσία βοσκῆς, δημιουργοῦν στὸ Ἅγιον Ὁρος ἐνα πολυποίκιλο μωσαϊκὸ τύπων βλάστησης, ποὺ ξεκινοῦν ἀπὸ τοὺς καθαρὰ μεσογειακοὺς καὶ φθάνουν μέχρι τοὺς ὑπαλπικούς, μὲ μοναδικὴ δαψιλότητα καὶ πληρότητα καθὼς καὶ μεγάλη ποικιλία εἰδῶν χλωρίδας.

Ἡ μεγάλη ποικιλία εἰδῶν τῆς χλωρίδας τῆς χερσονήσου καὶ ὁ μεγάλος σχετικὰ ἀριθμὸς ἐνδημικῶν εἰδῶν κατέστησαν τὸ Ἅγιον Ὁρος προσφιλὴ τόπο ἐπίσκεψης διάσημων βοτανικῶν ἥδη ἀπὸ τὸν 16ο αἰώνα. Οἱ διασημότεροι βοτανικοὶ ποὺ ἐπισκέφθηκαν καὶ ἔγραψαν γιὰ τὴ χλωρίδα τοῦ Ἅγιου Ὁρους εἴναι οἱ : Belon (1546), Sibthorp (1787), Friedrichsthal (1836), Frivaldszky (1836), Aucher-Eloy (1836), Grisebach (1839), Tozer (1853, 1861), Ὁρφανίδης (1862), Janka (1871), Pichler (1873), Celakowsky (1884, 1885), Sintenis καὶ Bornmüller (1891), Adamović (1905), Dimonie (1909), Hartmann (1913-1914), Beauverd (1914), Fredrich (1915), Πολίτης (1925), Mattfeld (1926, 1927), Turrill καὶ Hill (1934), Wagner (1935), Dawkins (1936), Grebenchikoff (1936), Schacht (1937), Regel (1936, 1938), Ζαγανάρης (1940), Rauh (1942, 1943), Γουλιμής (1947).

Οἱ περισσότεροι τοὺς ὅμως ἀσχολήθηκαν μὲ τὴ συλλογὴ εἰδῶν καὶ μιὰ ἀπλὴ σκιαγράφηση τῆς περιοχῆς ἀπὸ βοτανικὴ ἀποψη καὶ μόνο λίγοι, ὅπως

ό Grisebach, ο Rauh και κυρίως ο Regel περιγράφουν τη βλάστηση. Ο Rauh (1949) περιγράφει κυρίως τις ζώνες βλάστησης του 'Αγίου' Όρους και δίνει γιατί κάθε ζώνη έναν σχετικά πλήρη κατάλογο των είδων της χλωρίδας.

Η πρώτη συστηματική περιγραφή της χλωρίδας του 'Αγίου' Όρους και ταξινομική κατάταξη των είδων έπιχειρήθηκε άπό τὸν Κωνσταντίνο Γκανιάτσα, ὁ ὄποιος ἀξιοποίησε και ταυτοποίησε ὅλα τὰ εύρήματα τῶν προηγούμενων μελετητῶν, προσθέτοντας και τὰ δικά του εύρήματα ἀπὸ τὶς ἐπανειλημμένες ἐπισκέψεις του στὸ "Άγιον" Όρος. Ἐτσι ἡ ἐργασία του «Ἡ βλάστησις καὶ ἡ χλωρίς τῆς χερσονήσου τοῦ 'Αγίου' Όρους» (1963) ἀποτελεῖ γιὰ τὴ βοτανικὴ ἔρευνα τῆς περιοχῆς.

Ο Κωνσταντίνος Γκανιάτσας γεννήθηκε τὸ 1903 στὴν Ἀραχωβίτσα, σήμερα Λευκοθέα, Ἰωαννίνων καὶ ἀπεβίωσε τὸ 1993 στὴ Θεσσαλονίκη. Μετὰ ἀπὸ γυμνασιακὲς σπουδὲς στὴ Ζωσιμαία Σχολὴ Ἰωαννίνων, σπούδασε Χημεία στὸ Πανεπιστήμιο καὶ Γεωπονία στὸ Πολυτεχνεῖο τοῦ Μονάχου. Τὸ 1928 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῶν δύο αὐτῶν Ἰδρυμάτων.

Στὸ Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης διορίστηκε τὸ 1928 ἔκτακτος καὶ τὸ 1929 μόνιμος βοηθὸς στὸ Ἐργαστήριο Βοτανικῆς τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς. Τὸ 1934 προήχθη σὲ ἐπιμελητὴ καὶ τὸ 1937 ἐξελέγη ὑφηγητὴς τοῦ ἴδιου ἐργαστηρίου. Τὸ 1946 ἐξελέγη ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς νεοϊδρυθείσας τακτικῆς ἔδρας τῆς Συστηματικῆς Βοτανικῆς καὶ Φυτογεωγραφίας τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς καὶ τὸ 1950 ἀνηγορεύθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἴδιας ἔδρας. Τὸ 1969, μὲ τὴ συμπλήρωση τοῦ ὅρους ἥλικιας, τερμάτισε τὴν πανεπιστημιακὴν σταδιοδρομία του ὡς προπορύτανης καὶ ἀπεχώρησε ἀπὸ τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσία μὲ τὸν τίτλο τοῦ ὁμότιμου καθηγητῆ.

Διεκδίκησε μὲ ἐπιτυχία αἱρετὰ ἀξιώματα τῆς πανεπιστημιακῆς κοινότητας καὶ τὸ ἀκαδημαϊκὸ ἔτος 1954/55 διετέλεσε κοσμήτορας τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς, τὸ ἔτος 1964/65 ἐξελέγη συγκλητικός, τὸ ἔτος 1966/67 ἐξελέγει καὶ διετέλεσε ἀντιπρύτανης καὶ τὸ ἔτος 1967/68 ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα τοῦ πρυτάνεως τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ἡ ἀναγνώριση καὶ τὸ κύρος τῆς προσωπικότητας τοῦ Κωνσταντίνου Γκανιάτσα καὶ ἡ προσφορά του στὴ γνῶση καὶ ἐπιστήμη ἐπισφραγίσθηκε μὲ πολλὲς τιμητικές διακρίσεις, μεταξὺ τῶν ὅποιων τὸ παράσημο του Ταξιάρχου τοῦ Φοίνικος, ὁ Χρυσοῦς Σταυρὸς μετὰ Στέμματος τοῦ Πατριαρ-

χείου Ἱεροσολύμων, τὸ Μετάλλιο Ἐξαιρέτων Πράξεων. Τιμήθηκε μὲ διακρίσεις ἀπὸ τὰ Πανεπιστήμια Βόννης, Βομβάης καὶ Θεσσαλονίκης, ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ τὴν Ἀκαδημία Μπρατισλάβας.

Ἡ προσφορὰ τοῦ Κωνσταντίνου Γκανιάτσα στὸν τομέα τῆς ἐπιστήμης ἀντανακλᾶται στὸ πλούσιο ἐπιστημονικό, διδακτικὸ καὶ συγγραφικὸ ἔργο του : σαρανταέξι ἐπιστημονικὲς μελέτες, τέσσερα διδακτικὰ συγγράμματα, ὅρθρα καὶ δημοσιεύματα.

Ἡ ἀνάμνηση τοῦ ἀκέραιου διδασκάλου μὲ τὸν γλαφυρὸ καὶ μεστὸ ἐπιστημονικὸ λόγο του, τοῦ ἀπλοῦ καὶ γεμάτου καλοσύνη ἀνδρός, ζεῖ πάντα στὴν καρδιὰ τῶν μαθητῶν του καὶ ἰδιαίτερα ἐκείνων ποὺ εἶχαν τὴν τύχη νὰ συνεργασθοῦν μαζί του.

ΣΠΥΡΟΣ ΝΤΑΦΗΣ

Όμότιμος Καθηγητής

Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Δ'. ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ

Η ΒΛΑΣΤΗΣΙΣ ΚΑΙ Η ΧΛΩΡΙΣ
ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΥΠΟ

Κ. Α. ΓΚΑΝΙΑΤΣΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Τὸ "Αγιον Ὄρος μὲ τὴν χιλιετῆ ἴστορίαν του δὲν ἀποτελεῖ μόνον μίαν μορφὴν πολιτιστικοῦ βίου καὶ ἰδιότυπον πνευματικὴν παρουσίαν διαποτισμένην ἀπὸ ἐσωτερικὴν ρώμην, ἀντίθετον εἰς τὴν κοινὴν λογικήν, ποὺ συνεχίζεται ἀναλλοίωτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀλλὰ συνάμα εἶναι καὶ μία συναρπαστικῆς ὡραιότητος περιοχὴ. Ἡ περιοχὴ αὕτη, χάρις εἰς τὰς εὖνοικὰς συνθήκας, τὴν γεωγραφικὴν ἀπομόνωσιν καὶ τὴν μὴ ὅπαρξιν αἴγοποιμνίων, ἔχει καὶ πλουσιωτάτην πρωτογόνου μορφῆς δργιώδη καὶ οὐδαμοῦ σχεδὸν ὑπάρχουσαν βλάστησιν, ὡς καὶ μεγάλην ποικιλίαν καὶ ἀφθονίαν χλωρίδος μὲ ἀρκετὰ μάλιστα ἐνδημικὰ φυτά. Ἡ βλάστησις τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὄρους, μὴ ἐπηρεασθεῖσα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὅπως εἰς ἄλλας περιοχὰς ἀπὸ δευτερογενεῖς ἐξωτερικούς βιοτικούς παράγοντας, ἀκολουθεῖ τὴν φυσικὴν της ἐξέλιξιν ἀπὸ αἰώνων μὲ βραδὺν ρυθμόν, ὅπως καὶ ἡ δῆλη ἐκεῖ ζωὴ. Διὰ τοῦτο καὶ δικαίως τὸ "Αγιον Ὄρος" ἔχαρακτηρίσθη ὑπὸ τῶν βοτανολόγων ὡς ἕνας μοναδικὸς εἰς τὸν κόσμον βοτανικὸς παράδεισος.

Πρὸ πολλῶν ἐτῶν μετέβημεν διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ "Αγιον Ὄρος μὲ φοιτητὰς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐκπαιδευτικῆς ἐκδρομῆς πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ ἐκ τῆς προσδοκίας τοῦ ἀγνώστου. Ἡ θεωμένη ἐκ τοῦ μακρόθεν φύσις χρησιμεύει οὕτως εἰπεῖν, γράφει δὲ Λούθερος, ὡς προανάκρουσμα προαγγέλλον μουσικὴν χρωμάτων καὶ μορφῶν, τὰ δόποια πρόκειται νὰ ἐπακολουθήσουν. Ἡ ἀπέραντος θάλασσα τοῦ βαθυπρασίνου, ἡ ποικιλία φυτικῶν μορφῶν εἰς διαφόρους συνδυασμούς μὲ τὰ ποικιλωτάτων ἀποχρώσεων ἄνθη καὶ φύλλα δένδρων, θάμνων, ἥμαθημνων καὶ ποωδῶν φυτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἵδιως τῆς ἀνοίξεως καὶ τὰ ἀνορθούμενα πέριξ τῶν μεγαλοπρεπῶν μονῶν καὶ σκητῶν ὑψηλόσκορμα κυνηγίσσια, ποὺ δίδουν ἔνα τόνον ἡρέμου μελαγχολίας εἰς τὸν ἀγιορειτικὸν βίον, συναρπάζει καὶ δεσμεύει τὸν ἐπισκέπτην καὶ ἐξάπτει τὴν φαντασίαν αὐτοῦ. Τὸ ἐπισφράγισμα τῶν καλλονῶν ποὺ ἐσκορπίσθησαν ἐκεῖ ἀφειδῶς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ εἶναι τὸ μαστοειδὲς ἐπιβλητικὸν δρος "Αθως μὲ τὰ μεγάλην ἀγριότητα δερόμενα ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης βραχώδη καὶ ἀπόκρημνα κράσπεδα αὐτοῦ καὶ μὲ τὴν πυραμιδοειδῶς ὑψουμένην κορυφὴν του εἰς 1950 μέτρα, ὡς ἐπόπτου τῶν ἐκεῖ ἰσχυόντων νόμων, ποὺ χάνεται ἄλλοτε εἰς τὰ σύννεφα καὶ ἄλλοτε προβάλλεται εἰς τὸν καταγάλανον οὐρανόν.

Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἀγίου Ὄρους δὲν εἶναι μόνον ἐλκυστικὴ ἔνεκα τῆς ἐπιβλητικῆς καὶ ἀγρίας ὡραιότητος φύσεως τοῦ τοπίου καὶ τῆς πλουσιωτάτης

βλαστήσεως, ἀλλὰ καὶ ἔνεκα τῆς ἴδιοτύπου ἐν αὐτῇ μοναχικῆς πολιτείας. Ἐκεῖ συγκεντρώνονται ὅλαι αἱ προϋποθέσεις ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ φυσιογνωμία τοῦ μοναχισμοῦ, ἥτοι ἔρημος περιοχὴ ἀπομεμονωμένη ἀπὸ τὸν πέριξ κόσμον καὶ περιζωνομένη ἀπὸ ἀποκρήμνους καὶ ὑπὸ τρικυμιώδους θαλάσσης περιβρεχομένας ἀκτάς, μὲ κατάφυτα βαθέα φαράγγια καὶ πλαγιάς, μὲ ἄψθονα νερά, μὲ κελαρύζοντα ρυάκια καὶ μὲ συχνὰ ὄρμητικοὺς χειμάρρους. Εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν εὑρίσκονται τὰ 20 μεγάλα μοναστήρια, αἱ σκῆται, αἱ καλύβαι καὶ οἱ ἀπὸ τῶν τοιχωμάτων τῆς βραχάδους καὶ ἀποκρήμνουν νοτίου ἄκρης τῆς χερσονήσου, ὡς κρεμάμεναι φωλεαὶ χελιδόνων, σπηλαιώδεις οἰκίσκοι τῶν ἐρημιτῶν. "Ολα τὰ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς χερσονήσου κατεσπαρμένα μοναστήρια καὶ σκῆται, κελλία καὶ ἡσυχαστήρια, τὸ καθένα μὲ ζεχωριστὸ ρυθμὸ καὶ χαρακτῆρα, ποὺ ἐπέβαλεν ἡ ἀνάγκη τοῦ χώρου καὶ ἡ νοοτροπία τοῦ κτήτορος, πειθαρχοῦν, ὅπως οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡ βλάστησις, εἰς ἓνα γενικὸν κανόνα καὶ ἀποτελοῦν μέλη ἐνὸς ἀδιασπάστου συνόλου.

Ἐκστατικοὶ πρὸ ἐκείνου ποὺ εἶδομεν καὶ ἐθαυμάσαμεν κατὰ τὴν πρώτην μας ἐκπαιδευτικὴν ἐκδρομήν, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ συλλάβωμεν τὸ νόημα τῶν τόνων τῆς ἄρμονίας ποὺ διέπει τὰ πάντα εἰς τὴν ἰερὰν ταύτην γῆν καὶ διὰ νὰ μελετήσωμεν τὴν χλωρίδα, συνεχίσαμεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὰς ἐκεῖ μεταβάσεις μας μὲ πολυνημέρους ἐκάστοτε παραμονάς. Μετέβημεν εἰς τὸ "Άγιον" Ὁρος ὅχι μόνον ὡς μελετηταὶ καὶ ἐρευνηταὶ τῆς ἐνδιαφερούσης βλαστήσεως καὶ χλωρίδος, ἀλλὰ καὶ ὡς εὐλαβεῖς προσκηνυταὶ τῆς γεμάτης θεῖον μυστήριον ἰερᾶς ταύτης Ἑλληνικῆς γωνίας, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ σύμβολον τῆς ἀδιασπάστου ἐνότητος τοῦ χριστιανισμοῦ, τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Κατὰ τὰς ἀνὰ τὴν χερσόνησον τοῦ "Ἄθω περιπλανήσεις μας, ἐπεσκέφθημεν κατ' ἐπανάληψιν ὅλας σχεδὸν τὰς μονάς, τῶν ὅποιων καὶ ἐθαυμάσαμεν τοὺς πολυτίμους θησαυρούς, ποὺ ἐσώρευσε βίος δέκα ἥδη αἰώνων κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὅποιων διετηρήθη θερμὴ καὶ ἀναλοίωτος ἡ πίστις ἐμψυχώνουσα τοὺς ἐπαγρυπνοῦντας μοναχούς ἐπὶ τὴν διαφύλαξιν τῶν ἀνεκτιμότου καλλιτεχνικῆς, ἱστορικῆς ἀκόμη καὶ ὑλικῆς ἀξίας κειμήλων. "Ολα ἐκεῖ ἀναπνέουν Βυζάντιον οἱ τρόποι τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκφράσεως τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος, ἡ ναοδομία, αἱ εἰκόνες καὶ αἱ τοιχογραφίαι, οἱ πολῶνες καὶ τὰ τείχη, οἱ ἀνόθευτοι βυζαντινοὶ ὅμνοι, ἡ πνευματικὴ προσωπικότης καὶ νοοτροπία τῶν μοναχῶν, ἡ ὁρολογία, ἡ μέτρησις τοῦ χρόνου. "Ολα αὐτὰ δεικνύουν ὅτι ἡ μοναχικὴ πολιτεία τοῦ "Άγιον" Ὁρους ἐγεννήθη καὶ ἡνδρώθη εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Οἱ μοναχοὶ ζῶντες εἰς τὸν κόσμον τοῦ ὑπεραισθητοῦ, ζοῦν οὕτως εἰπεῖν καὶ εἰς τὸ παρελθόν, εἰς τὸ Βυζάντιον, μὲ τὸ ὅποιον εὑρίσκονται εἰς ἀδιάκοπον κοινωνίαν μὲ τὸν θρύλους τῶν ποικίλων παραδόσεων, μὲ τὴν τέχνην, τὴν λατρείαν καὶ τοὺς ὅμνους. Θρῦλος καὶ σιγὴ περιβάλλει τὰ πάντα. Θρῦλοι ποὺ συμβάλλουν εἰς τὸ θέλγητρο τοῦ μυστηριώδους. Θαύματα, θρῦλοι καὶ παραδόσεις περιβάλλουν τὰς εἰκόνας τῆς Θεομήτορος (ώς ἡ Πορταΐτισσα

τῆς Μονῆς Ἱβήρων, ἡ Παραμυθία τῆς Μονῆς Βατοπεδίου, ἡ "Αξιόν" Ἐστιν» τοῦ ναοῦ Πρωτάτου, ἡ Γλυκοφιλοῦσα τῆς Μονῆς Φιλοθέου, ἡ Γοργοεπήκοος τῆς Μονῆς Γρηγορίου, ἡ εἰκὼν τοῦ Αιθίοπος Ἀγίου Βαρβάρου τῶν Καρυδῶν κ.τ.λ.), τὴν ζώνην τῆς Παναγίας τῆς Μονῆς Βατοπεδίου, τὸ Ἀγίασμα τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου καὶ τόσα ἄλλα ἀκόμη. Παντοῦ ἐκεῖ πλανᾶται ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν θρύλων καὶ ὄραμάτων. Εἰς τὴν Μονὴν Ξηροποτάμου μεσηλιξ μοναχὸς μᾶς ώμάλει μὲ οἰστρον καὶ βαθεῖαν πίστιν «γιὰ τὸν μαρμαρωμένο Βασιλιὰ πὸν θὰ ἀναστῆῃ τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν».

Ἡ θρησκεία προσπαθεῖ νὰ ἐκφράσῃ ἑαυτὴν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἐκφραστικῶν τρόπων ποὺ ἐδημούργησεν ἡ τέχνη, προστρέχουσα ἐκτὸς τῶν τῶν ἄλλων καὶ εἰς τὴν μουσικήν. Οἱ αἰώνες δὲν ἡμπόρεσαν νὰ ἀλλοιώσουν καὶ νὰ νοθεύσουν εἰς τὸ "Άγιον" Ὁρος τὴν βυζαντινὴν λειτουργίαν καὶ τοὺς βυζαντινοὺς ὅμνους, ποὺ πλειστάκις ηὗτυχήσαμεν νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν εἴτε κατὰ τὴν ἐβδομάδα τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ, εἴτε τὸ Πάσχα, εἴτε εἰς πανηγύρεις. Κατὰ μίαν μάλιστα ἐκπαιδευτικὴν ἐκδρομὴν μετὰ ὀλοήμερον πορείαν ἐκφέρασαμεν τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τοῦ ἀγίου Γεωργίου εἰς τὴν ἐορτάζουσαν καὶ πανηγυρίζουσαν κοινόβιον Ἱερὰν Μονὴν Ἀγίου Παύλου, τῆς ὁποίας οἱ πολύτονοι κώδωνες καὶ τὰ σήμαντρα ἐκρούνοντο ἐορταστικῶς. Ὁ Ἀρχοντάρης τῆς Ἱερᾶς Μονῆς μετὰ τὸ ἀπαραίτητο καὶ καθιερωμένο κέρασμα μᾶς εἶπεν: «Τέκνα μου, εἰσθε τυχερὰ διότι ἀπόψε ἔχομεν ὀλονύκτιον ἀγρυπνίαν». Καίτοι κατάκοποι ἀπὸ δεκατετράωρον πορείαν, μετέβημεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν ὅρθρον ὀλίγην ὥραν. Ἡ μεγαλοπρέπεια ὅμως τῆς τελετουργίας, τὸ μέλπος τῆς γνησίας βυζαντινῆς μουσικῆς ἀπὸ τοὺς πλέον καλλιφόνους ἵεροψάλτας μοναχούς τοῦ Ἀγίου Ὁρους, μᾶς ἔκανε νὰ καταληφθῶμεν ἀπὸ τοιαύτην ψυχικὴν καὶ ἐορταστικὴν διάθεσιν, ὥστε νὰ παρακολουθήσωμεν μὲ βαθυτάτην κατάνυξιν μέχρι τῶν πρωΐων σχεδὸν ὥρῶν τὴν τελετουργίαν καὶ νὰ μετάσχωμεν τοῦ λειτουργικοῦ μωστικισμοῦ τῆς ὁμαδικῆς ἐνώσεως τῶν ψυχῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ. Καλλίφωνος μάλιστα παρευρεθεὶς ψάλτης φοιτητὴς τῆς χορωφαίας Καραμάνη τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, συμμετέσχεν εἰς τὴν ψαλμωδίαν καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης ἐργασίας ἀνέγνωσε τὸν Ἀπόστολον, ὅπερ ἐνεθουσίασε καὶ ἐντυπωσίασε τοὺς μοναχούς, διότι δὲν ἤσαν συνηθισμένοι εἰς τοιαύτας ἐκδηλώσεις τῶν ἐπισκεπτῶν. Μετὰ παρέλευσιν τριώρου ἀπὸ τὸν ὅρθρον, ἐτελέσθη λειτουργία καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπηκολούθησε πομπὴ εἰς τὴν Τράπεζαν μετὰ τῶν ἐξαπτερύγων καὶ ὑπὸ τοὺς ἥχους ἐορταστικῶν κωδωνοκρουσιῶν ὀλοκλήρου τοῦ ἐκκλησιάσματος διὰ τὴν συνεστίασιν, ἡ ὅποια θεωρεῖται συνέχιστις τῆς λειτουργίας. Κατὰ μίαν ἄλλην πάλιν ἐκπαιδευτικὴν περιοδείαν συνέπεσε νὰ φθάσωμεν ἀργὰ τὸ βράδυ παραμονὴν τῶν Ταξιαρχῶν εἰς τὴν ἐορτάζουσαν καὶ πανηγυρίζουσαν Ἱερὰν Μονὴν Δοχειαρίου, ὅπου παρηκολουθήσαμεν τὸν ὅρθρον ὀλίγον χρόνον, διότι ἐπρεπε τὴν ἐπομένην νὰ ἀναχωρήσωμεν ἐνωρίς, δεχθέντες ὅμως ἔνεκα τούτου τοὺς ἐπιτιμητικοὺς μύδρους

ένδος κατὰ τὰ ἄλλα λογίου Ἱερομονάχου μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι «ἀντηλλάξαμε τὸ στασίδι τῆς ἐκκλησίας μὲ τὸ κάθισμα τῆς τραπέζης». Ὁ ἐπιτιμήσας ἡμᾶς ἄγιος Πατὴρ δὲν ἔλαβεν ὡς φαίνεται ὑπ’ ὅψιν του τὸ «ἀσθενῆς καὶ ὀδοιπόρος ἀμαρτίαν οὐκ ἔχει». Ἐτερος μοναχὸς θελήσας νὰ μᾶς παρηγορήσῃ διὰ τὴν προσγενομένην εἰς ἡμᾶς παρατήρησιν, μᾶς εἶπεν ὅτι «δὲν πρέπει νὰ τὸν παρεξηγήσωμεν, διότι εἶναι καὶ αὐτὸς φανατικὸς στὰ καθήκοντά του, ὥστε καὶ ἡμεῖς στὴν δουλειά μας».

Ἐκτὸς τῶν ἐντυπωσιακῶν τελετῶν ποὺ ἐκτυλίσσονται μὲ ὅλους τοὺς κανόνας τῶν παλαιῶν τυπικῶν, ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι τρόποι εὐσέβειας καὶ ἐπικοινωνίας πρὸς τὸ Θεῖον, ὥστε μεταξὺ τῶν ἄλλων διὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν τέχνην, τὴν χυλογλυπτικήν, τὴν λειτουργικήν, τὴν διακοσμητικήν καὶ τὴν εἰκονογραφίαν. Εἰς τὰ Καψοκαλύβια παρηκολουθήσαμεν ὑπέργηρον μοναχὸν εἰς τὸ ἐργαστήριόν του ἐπεξεργαζόμενον μὲ τὴν βοήθειαν φακοῦ καὶ λεπτοτάτων ἐργαλείων ἀφθάστου ἐκφράσεως χυλογλυπτον καλλιτέχνημα μὲ ψυχῆν καὶ τρόπον καλλιτέχνου συνδυάζοντος τὴν βαθεῖαν εὐσέβειαν μὲ τὴν αἰσθησιν τοῦ ὥραιον καὶ μυστικιστικὴν διάθεσιν. Εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος ὑπάρχουν μοναχοί, οἱ ὄποιοι, παράλληλα μὲ τὰ κύρια καθήκοντά των τῆς προσευχῆς, νηστείας καὶ ἀγρυπνίας, ὡς ἀκόμη καὶ τῆς ἀπασχολήσεώς των μὲ σκληρὰν χειρωνακτικὴν ἐργασίαν διὰ τὴν καλλιέργειαν μικρῶν ἐκτάσεων πέριξ τῶν κελλίων, συνεπαρμένοι ἀπὸ τὸ μεγαλειώδες θέαμα τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ τὴν νύκτα καὶ διακατεχόμενοι ἀπὸ μυστικιστικὴν διάθεσιν, παρατηροῦν καὶ μελετοῦν τὰ οὐράνια φαινόμενα. Εἰς ἓν τελλίον ἐπὶ ἑνὸς ὑψηλοῦ καὶ λίαν αἰχμηροῦ λόφου μὲ μαγευτικὴν θέαν πρὸς τὸ γλαυκὸν πέλαγος καὶ τὸν πράσινον ὥκεανὸν τοῦ δάσους, συνηντήσαμεν ἔνα ὑπέργηρον ἐρημίτην, ἔχοντα ὡς μόνους συντρόφους ἔνα ὑποτακτικὸν καὶ ἐν ὑποζύγιον. Οὗτος, δεῖγμα ἔκδηλον τῆς παναρχαίας ἐλληνικῆς φιλοξενίας, προσέφερεν εἰς ἡμᾶς ἐκ τῶν μόνων ἀγαθῶν ποὺ διέθετε, ἵτοι ὀλίγα ξηρὰ σῦκα, προϊόντα μερικῶν καχεκτικῶν συκεῶν, ἀρδευομένων μὲ βρόχινο νερὸν ἀπὸ λαξευθεῖσαν ὑπ’ αὐτοῦ στέρναν ἐπὶ βράχον· μᾶς διηγεῖτο κατόπιν πλήρης δέους περὶ παρατηρηθεισῶν ὑπ’ αὐτοῦ προσφάτως μυστηριωδῶν τροχιῶν πλανητῶν ἀστέρων, τῶν ὅποιων τὰς κινήσεις ἀπεικόνιζε μὲ τόξα, βέλη καὶ συντεταγμένας. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀπησχόλει πολὺ τὸν αὐτοδίδακτον ἀστρονόμον μοναχὸν, διότι διὰ πρώτην φορὰν τὸ παρετήρησε κατὰ τὴν ὑπερτεσσαρακονταετῆ ἐκεῖ παραμονήν του, καὶ λόγῳ ἀδυναμίας λόσεως αὐτοῦ, ἐκήτησε τὴν πρὸς τοῦτο βοήθειάν μας, τὴν ὄποιαν δυστυχῶς δὲν ἦδονήθημεν νὰ τοῦ παράσχωμεν.

Εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος ἐξ ἄλλου ὑπῆρχον πάντοτε καὶ ὑπάρχουν καὶ σήμερον ἀκόμη πρακτικοὶ βοτανολόγοι μοναχοί, οἱ ὄποιοι ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τὴν μητέρα φύσιν τὴν χρησιμότητα τῶν ἀφθόνων ἐκεῖ φυομένων φαρμακευτικῶν φυτῶν. Οἱ ἐκάστοτε μεταβαίνοντες ἐκεῖ ἐπιστήμονες βοτανολόγοι δὲν εἶναι συνήθως ἐπιθυμητοί. Οὗτοι δημος θεωροῦνται ἀβλαβεῖς καὶ λοιδοροῦνται μάλιστα παρ’ αὐτῶν, ὅταν συλλέγουν καὶ φυτὰ χωρὶς καμμίαν φαρμακευτικὴν ἀξίαν. “Ἐνας

σύγχρονος πρακτικὸς βοτανολόγος μοναχός, ἐφωδιασμένος μὲ πρακτικὰ βοτανικὰ συγγράμματα καὶ μὲ συγκεχυμένας βοτανικὰ γνώσεις, ἀσχολεῖται κυρίως μὲ τὴν ἐμπορίαν τῶν φαρμακευτικῶν φυτῶν. Οὗτος συλλέγει τὰ φυτὰ κατὰ τοιοῦτον ἀντεπιστημονικὸν τρόπον, ὃστε ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἐξαφανισθοῦν πολλὰ σπάνια τοιαῦτα, ὅπως συνέβη ἐπὶ παραδείγματι μὲ τὸ ἄλλοτε ἀφθόνως φυόμενον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀθω φαρμακευτικῶς πολυτιμότατον *Arctostaphylos uva ursi*, καὶ ὅπως μέλλει νὰ συμβῇ καὶ μὲ τὴν ἐπίσης φαρμακευτικῶς πολύτιμον εὐθαλείαν (*Atropa belladonna*), ἡ ὄποια, ὡς ἐξαγομένη ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ μοναχοῦ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν εἰς μεγάλην ποσότητα, συναντᾶται, καθ’ ἡμετέρας παρατηρήσεις, ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος διλονὲν καὶ ἀραιότερον. Ὁ πρακτικὸς οὗτος βοτανολόγος μοναχός, ὁ ὄποιος σημειώτεον, ὡς διατείνεται, ἔχει καὶ ἔτοιμον σχετικὸν σύγγραμμα μὲ διαρκῶς ἀναβαλλομένην τὴν ἔκδοσίν του, δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς φαρμακευτικῆς χλωρίδος τοῦ Ἀγίου Ὄρους, ἀλλὰ ἀναζητᾷ ταύτην καὶ εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Β. Ἑλλάδος, φθάνων μέχρι τῶν βορείων συνόρων.

Ἡ διαδρομὴ καὶ περιπλάνησίς μας ἀνὰ τὰ ἀπέραντα καὶ συχνὰ δύσβατα δάση ἐπὶ λόφων, κλιτύων καὶ χαραδρῶν διὰ μέσου δικτύου δρομίσκων καὶ ἀτραπῶν ποὺ συνδέουν μοναστήρια καὶ σκήτας, κελλία καὶ καλύβας, ἵτο κοπιαστικὴ μέν, ἀλλ’ εὐχάριστος καὶ ἐπιστημονικῶς ἐπωφελής. Οἱ δρομίσκοι καὶ αἱ ἀτραποὶ ἡσαν συχνὰ σκιεροὶ καὶ φραγμένοι μὲ θάμνους καὶ εὐώδη φυτὰ ποὺ σκορπίζουν δροσιὰ καὶ ἄρωμα. Μετὰ ἀπὸ κοπιώδη πορείαν, ἡ παραμονή μας εἰς βαθυσκίους πηγὰς μὲ ἄφθονα γάργαρα νερά, ἵτο ἀπόλαυσις καὶ τὰ πενιχρὰ γεύματα πανδαισία. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον δὲν ὑστερεῖ ἡ φύσις εἰς ὥραιότητα, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ ἀφθόνως καὶ εἰς μεγάλας ἐκτάσεις φυόμενοι θάμνοι κόκμαριᾶς εἶναι κατάφοροι ἀπὸ τοὺς ἐρυθρούς, χυμώδεις, ἀρωματικούς, γλυκεῖς καρπούς των, τὰ κυκλάμινα εὐρίσκονται εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀνθοφορίας, τὰ δὲ φύλλα τῶν φυλλοβόλων δένδρων καὶ θάμνων ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς των, παρουσιάζουν τὴν χαρακτηριστικὴν κιτρίνην ἀπόχρωσιν ἐκ τῆς παραμονῆς τῶν ξανθοφυλλῶν καὶ καροτινοειδῶν χρωστικῶν οὐσιῶν καὶ τῆς διασπωμένης χλωροφόλλης. Ἡ μεγαλυτέρα ἀπόλαυσις, ὁ θαυμασμός, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκστασίς καὶ τὸ δέος ποὺ ἡσθάνθημεν, ἵτο ἡ δίς κατὰ δύο ἐκπαιδευτικὰς ἐκδρομὰς ἀνάβασις εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀθω, τοῦ τόσον μυθολογηθέντος δρούς τούτου ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τόσον ἐξυμνηθέντος ὡς περιφροντοῦ καὶ ἐκμηδενιστοῦ τῶν ἀγριοτήτων τῶν στοιχείων τῆς φύσεως καὶ τῆς ὁρμῆς τῶν βαρβάρων. Ἐπειδὴ ἡ ἀνάβασίς μας εἰς τὴν κορυφὴν ἀπεσκόπει κυρίως εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἐκεῖ σπανίων καὶ ἐνδημικῶν φυτῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ μοναδικοῦ εἰς μεγαλεῖν ἐκεῖθεν θέαματος, ἐπρεπε νὰ εὐρίσκωμεθα εἰς τὴν κορυφὴν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, πρᾶγμα ποὺ ἡτο δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωμεν ἐὰν διενικτερεύαμεν εἰς τὸ δρός. Λιὰ τοῦτο κατὰ τὴν πρώτην ἀνάβασιν τὴν 25 Μαΐου 1950, ἀνεχωρήσαμεν ἀπὸ τὰ κελλία Κερασιᾶς, τὴν μόνην

άφετηρίαν μὲ βατὸν δρόμον πρὸς τὴν κορυφήν, τὰς πρώτας μεταμεσημβρινὰς ὥρας καὶ μετὰ τετράωρον περίπου διαρκῆ ἀνηφορικὴν πορείαν, ἐφθάσαμεν περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰς τὴν ἐπὶ μικροῦ ὁροπεδίου καὶ εἰς ὥρας 1400 περίπου μέτρων κειμένην ἐκκλησίαν Παναγίας, ὅπου καὶ διενυκτερεύσαμεν εἰς τὸ ὄπαιθρον. Ἡ ἀνάβασις ἐπὶ δρομίσκου ἀνύδρου μὲ μεγάλην κλίσιν ἦτο λίαν κοπιώδης, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὃσον εἰμεθα φορτωμένοι μὲ τὰ ἀπαραίτητα πρὸς διανυκτέρευσιν εἰς τὸ ὄπαιθρον, μὲ ὅργανα, συσκευὰς καὶ λοιπὰ χρειώδη, αὐξανομένου τοῦ βάρους κατὰ τὴν πορείαν ἀπὸ τὰ καθ' ὅδὸν συλλεγόμενα φυτά. Αἱ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μας διὰ τὴν κορυφὴν ἐπιμόνως καταβληθεῖσαι προσπάθειαι διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ἐνὸς τούλαχιστον ὑποζυγίου ἀπὸ τοὺς κελλιώτας Κερασίας, ἔστω καὶ ἐπὶ πληρωμῇ, διὰ τὴν μεταφορὰν μέρους τούλαχιστον τῶν ἀποσκευῶν μας ἀπέβησαν μάταιαι, διότι οἱ μοναχοὶ παραδόξως, παρὰ τὴν σημαντροκρουσίαν καὶ τὰς φωνὰς τῶν φοιτηῶν, ἐκλείσθησαν ἐρμητικῶς εἰς τὰ κελλία των καὶ δὲν ἐνεφανίσθησαν. Ἡ διανυκτέρευσις εἰς τὸ ὄπαιθρον εἰς τόσον μεγάλον ὄψόμετρον πέριξ μεγάλης φωτιᾶς ὅποι ξηροὺς κορμοὺς ἐλάτης καὶ μάλιστα ὅποι ἔναστρον οὐρανὸν ἦτο μαγεία καὶ ἀπόλαυσις. «Ολα τὰ πέριξ ἐφαίνοντο ὅτι ἔχασαν τὴν γεωμετρικὴν στατικότητα. Αἱ λοφοσειραὶ ἐπεκτείνονται ἀπεριορίστως, ἡ κορυφὴ ὁμοιάζει μὲ γίγαντα, τὰ δένδρα γίνονται παράδοξοι σκιά, τὸ θρόσιμα τῶν φύλλων τῶν δένδρων τοῦ δάσους ὁμοιάζει μὲ φλύαρον ψίθυρον. Τὴν ἐπομένην ὀλίγον πρὸ τοῦ λυκανυοῦς μετὰ ἀπὸ ἕνα ζεστὸ ρόφημα ζεκινήσαμε διὰ τὴν περὶ τὰ 550 μέτρα ὄψηλότερον εὐρισκομένην κορυφὴν, ἀναρριχώμενοι πρὸς τὰ ἄνω μὲ τὴν βοήθειαν πυξίδος, ἐπειδὴ δὲν διεκρίνετο ἀκόμη ἡ ἀτραπός, καὶ μετὰ δίωρον περίπου κοπιώδη πορείαν, ἐφθάσαμεν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου εἰς τὴν κορυφὴν, ὅπου ἔρματα τῶν ἀνέμων καὶ τῶν κεραυνῶν εὐρίσκονται ἐν ναῖδριον καὶ εἰς τεράστιος σιδηροῦς σταυρός.

Ἐν πρώτοις ἔπερπε νὰ ἀνακαλυφθῇ τὸ παρεκκλήσιον τῆς κορυφῆς, διότι τοῦτο εὐρίσκεται ὅποι τὸς πελωρίους μαρμαρίνους συμπαγεῖς ὅγκους καὶ ἐπειδὴ εἶναι κατεσκευασμένον προχείρως ἀπὸ τὸ ἴδιον πέτρωμα, δὲν εἶναι εὐκόλως θεατόν. Τὸ ναῖδριον τοῦτο τὸ εὔρομεν περίπου τὸ περιγράφει πρὸ 130 ἑτῶν ὁ φυτογεωγράφος *Grisebach* (10, σ. 316): «Τὸ παρεκκλήσιον περιλαμβάνει δύο μικροὺς χώρους, τὸν ἕνα μὲ θυσιαστήριον καὶ εἰκονογραφίαν πρὸς πνευματικὴν ἀναψυχὴν, τὸν ἄλλον μὲ τὴν στέρναν, μὲ ζύλα καὶ χύτραν γὰ νὰ ζεστάνῃ τὸ σῶμα καὶ νὰ κατασιγάσῃ τὴν πεῖναν καὶ δίψαν τῶν ἐπισκεπτῶν. Τὸ παρεκκλήσιον ἔχει τὸ ώραιὸν καὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ περιβάλλον ὄνομα «Μεταμόρφωσις», τὸ ὅποιον ἔχει βεβαίως σχέσιν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ ποιητικῶς συνδυάζεται θαυμασίως μὲ τὴν ἰδέαν τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὅποιον τὸ Ἐπίγειον καὶ ἡ λεπτὴ κορυφὴ τοῦ κωδωνοστασίου, ἀνέρχεται εἰς τὸν Οὐρανὸν καὶ ἔνθα συγχρόνως τὸ Πνεῦμα, ἀποβάλλον ὅτι κατώτερον, κατοπτρίζεται εἰς ὥψηλὸς ἐποπτείας». Μετὰ ἀπὸ τὸ προσκήνυμά μας, ἐκαθίσαμεν πέριξ ἐνὸς βράχου μὲ ἰδεώδη θέαν πρὸς τὰ πέριξ. «Ο ἀνέφελος οὐρανὸς καὶ ἡ ἀπηλλαγμένη ἀπὸ ὄχλου ἀτμόσφαιρα,

μᾶς ηὖνόησε νὰ ἀπολαύσωμεν τὸ ἐκεῖθεν ἐξαπλούμενον πρὸ ἡμῶν θέαμα μέχρι τῶν ἀπωτάτων νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τοῦ εἰς τὴν ἰδίαν παράλληλον μὲ τὸν Ἀθω κειμένου Όλύμπου. Ἐνταῦθα θὰ παραθέσωμεν εἰς ἐλευθέραν ἀπόδοσιν τὰς ἐξωτερικευθείσας εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἐντυπώσεις τοῦ *Grisebach* (10, σ. 315), ποὺ ησθάνθη κατὰ τὴν ἀνάβασίν του εἰς τὴν κορυφὴν τὸ 1839: «Ἡ θάλασσα, αἱ νῆσοι καὶ αἱ ἀκταὶ παρουσιάζουν τὸ πανόραμα μιᾶς ἐκτάσεως ἀκτίνος 25 μιλίων, ἡ ὅποια αἰχμαλωτίζει τὸ βλέμμα. Ἀκόμη καὶ ἡ πλέον πτωχὴ φαντασία ἡμπορεῖ νὰ συνενώσῃ εἰς μίαν μοναδικὴν ὀπτικὴν ἐστίαν τὰ περίφημα βουνὰ καὶ τὰς νησίδας τὰς γνωστὰς ἐκ τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ πρὸ ἡμῶν ἐκτεινομένη ἐκτασίς σχηματίζει ἔνα ωραῖον πίνακα. Ἄλλα καὶ ἡ θέα πρὸ τὸ βάθος εἰναι πλουσιωτέρα, πλέον ζωντανὴ καὶ ἐλκυστική. Μεγάλα σχήματα καὶ ἐκθαμβωτικὰ χρόματα ὁμιλοῦν κατὰ τρόπον ἄμεσον πρὸς τὸ συναίσθημα. Οἱ ἀπότομοι κρημνοί, οἱ ὑψηλοὶ μαρμάρινοι βράχοι, τὸ πολυποίκιλον πράσινον, τὸ βαθὺ καὶ ἀνοικτὸν κυανούν χρῶμα, ὅλα αὐτὰ ἐνεργοῦν ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ καθ' ὅλως ὅμοιον τρόπον, ὅπως θέλγουν τὸ οὖς οἱ ἵσχυροι καὶ ἀρμονικοὶ τόνοι, τοὺς ὅποιους τὸ εὖαίσθητον δεκτικὸν ὅργανον ἐπειτα ἀπὸ τὸ χόρδισμα τῆς ψυχῆς κατανοεῖ καλύτερον. Ἡ σύλληψις τοῦ μεστοῦ πνευματικοῦ περιεχομένου νοήματος τοῦ τοπίου, ως καὶ ἡ ἀκοντικὴ ἀπόλαυσις τῆς μονυσικῆς εἶναι ἐν ἔμφυτον ἀγαθὸν καὶ ἡμπορεῖ ἐν μέρει νὰ διαμορφωθῇ μὲ ωραίας ἐντυπώσεις. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην καὶ συγχρόνως ἐν ωρισμένῃ ἐννοίᾳ συμφιλιωμέναι ἀντιθέσεις ἐξωτερικεύοντων τὸν μέγιστον δυναμισμόν, τὴν μεγίστην ἐνέργειαν. Ἰδιαίτερως ἐνταῦθα ἡ γειτνίασις τῆς θαλάσσης πρὸς τὰς ἀτιθάσους μορφὰς τῆς γωνίας αὐτῆς τῆς γῆς χαρίζει εἰς τὴν μεγαλειώδη φύσιν ἐνα κατευναστικὸν χαρακτῆρα».

Ἐκεῖ εἰς τὴν ὑψηλὴν κορυφὴν τοῦ Ἀθω μὲ τὸ ἀπεράντως πέριξ ἐξαπλούμενον πανοραμικὸν θέαμα, βυθισμένος κανεὶς εἰς στοχασμοὺς καὶ νοιώθοντας μίαν ἀναβάπτισιν, δπου θεραπεύεται κάθε ψυχικὴ ἀδυναμία, παρελαύνει νοερῶς ὅλη ἡ ὑπόστασις τῆς μοναχικῆς πολιτείας τοῦ Ἀγίου Όρους. Εἰς τὸ ἄγριον καὶ ώραιόν αὐτὸν περιβάλλον, οἱ φιλέρημοι μοναχοί, θεματοφύλακες προαιωνίων θεσμῶν τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, πλήρεις ἀντοπεποιθήσεως, καρτερίας καὶ εὐψυχίας εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις τοῦ βίου, ζοῦν μέσα εἰς τὴν σιωπὴν τὴν μοστικὴν ζωήν των, εὐδαιμόνες ὅμως καὶ ἐλεύθεροι. «Ἐ δ α - μον τον τὸ ἐ λ ε θ ε ρ ο ν κ α ι ἐ λ ε θ ε ρ ο ν τὸ ε υ ψ υ ο ν .., ἀναφέρεται ἐπιγραμματικῶς εἰς τὸν ἐπιτάφιον τοῦ Περικλέους.

Ἡ ἐπίπονος ἀνάβασις μας εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀθω δὲν ἀπεζημιώθη μόνον ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ἀνυπερβλήτου ἐκεῖθεν θεάματος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν συλλογὴν ἐνδιαφερούσης ἀλπικῆς χλωρίδος μὲ ἀρκετὰ μάλιστα σπάνια καὶ ἐνδημικὰ φυτά. Αἱ προσπάθειαι μας νὰ ἐπιστρέψωμεν κατερχόμενοι ἀπὸ τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τοῦ ὄρους ἐναυάγησαν, διότι ἡ κάθοδος ἦτο ἐπικίνδυνος ἐνεκα τῶν πολὺ ἀποκρήμνων κλιτύων καὶ τοῦ ἀσταθοῦς ἐδάφους συνισταμένου κυρίως ἀπὸ εὐ-

μεγέθεις καὶ εὐκόλως πρὸς τὸ βάραθρον κυλισμένας κροκάλας, ὑναγκασθέντες οὕτω νὰ ἐπιστρέψωμεν ἀπὸ τὸν ἵδιον δρόμον.

Ἡ ἐπὶ αἰῶνας συνεχίζομένη εἰς τὸ "Ἄγιον" Ὀρος προσπάθεια διατηρήσεως ἀναλλοιώτου τῆς ιστορικῆς παραδόσεως τῆς μοναδικῆς πολιτείας κατέστη παγκόσμιος συνείδησις, πρᾶγμα τὸ ὅποιον καὶ συνετέλεσεν, ὥστε ἡ περιοχὴ αὗτη νὰ εἴναι βοτανικῶς ἡ περισσότερον ἔρευνηθεῖσα ἀπὸ οἰανδήποτε ἄλλην, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τετρακοσίων καὶ πλέον ἑτῶν μὲ τὸν Belon. Οἱ πολυάριθμοι βοτανολόγοι, οἱ ὅποιοι μετέβησαν εἰς τὸ "Ἄγιον" Ὀρος καὶ τοὺς ὅποις θὰ ἀναφέρωμεν ἐν συνεχείᾳ κατὰ χρονολογικὴν σειράν, δὲν παρωρμήθησαν εἰς τὸ ἔργον των μόνον ἀπὸ τὴν ἴδιαζούσης μορφῆς καὶ πλουσίαν ἐκεῖ βλάστησιν, ἀλλὰ εἰλκύσθησαν καὶ ἀπὸ τὴν ιστορίαν τῆς μοναδικῆς πολιτείας.

Παρὰ τὰς πολυαριθμους εἰς "Ἄγιον" Ὀρος γενομένας βοτανικὰς μελέτας, ἐν τούτοις μένουν ἀρκετὰ ἀκόμη πρὸς ἔρευναν. Ὡς θὰ ἀναπτύξωμεν λεπτομερῶς εἰς τὸ εἰδικὸν κεφάλαιον, κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἐκεῖ μεταβάσεις μας ἡδυνήθημεν νὰ πλουτίσωμεν τὴν χλωρίδα τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς διὰ τῆς ἀνευρέσεως 160 νέων φυτῶν διὰ τὸ "Ἄγιον" Ὀρος, ὡς καὶ 2 νέων ποικιλιῶν διὰ τὴν ἐπιστήμην φυτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

A. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣ ΤΩΝ ΒΟΤΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Αἱ γενόμεναι βοτανικαὶ μελέται ἐπὶ τοῦ Ἀγίου Ὀρους εἴναι κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οἵ κάτωθι:

Ο B e l o n εἴναι ὁ πρῶτος, ὁ ὅποιος μετέβη πρὸ τεσσάρων καὶ πλέον αἰώνων εἰς τὸ "Ἄγιον" Ὀρος διὰ τὴν μελέτην τῆς βλαστήσεως, δημοσιεύσας τὴν ἐργασίαν «Observations de plusieurs singularitez mémorables, trouvées en Grèce, etc., Paris 1554». Ο Grisebach, ὁ σπουδαιότερος ἔρευντὴς τῆς χλωρίδος καὶ βλαστήσεως τοῦ Ἀγίου Ὀρους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, γράφει περὶ τοῦ Belon εἰς σχετικὴν μελέτην του: «Ο Belon, πρῶτος ἔρευνητὴς τῆς ἀνατολικῆς περιοχῆς, μεταβαίνων κατὰ τὸ 1546 ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Βυζάντιον, μέσω τῆς Χαλκιδικῆς, τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὀρους, τῆς θρακικῆς παραλίας, περιέλαβε μερικὰ βοτανικὰ στοιχεῖα περὶ τῆς δενδρώδους βλαστήσεως τοῦ Ὀρους Ἀθω καὶ τῆς νήσου Θάσου».

Ο Sibthor p κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν περιφήμων ταξιδίων του εἰς τὴν ἐγγὺς Ἀνατολὴν πρὸς ἀναζήτησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Διοσκουρίδου ἀναφερομένων εἰς τὸ σύγγραμμά του φυτῶν, μετέβη καὶ εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀγίου Ὀρους τὸ 1787. Κατὰ τὴν δευτέραν περιοδείαν του εἰς τὴν ἐγγὺς Ἀνατολὴν, ὁ Sibthor p μετὰ τῶν συντρόφων του φαίνεται ὅτι παρέμεινεν εἰς τὸ "Ἄγιον" Ὀρος ἀναγκαστικῶς περισσότερον χρόνον, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκεῖ μεταβάσεώς του οἱ πειραταὶ περιέπλεον τὰ γειτονικὰ παράλια. Ἡ ἀναγκαστικὴ αὗτη μακροτέρα ἐκεῖ παραμονὴ συνετέλεσεν εἰς μίαν πληρεστέραν βοτανικὴν μελέτην τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς, καθὼς συμπεραίνεται ἀπὸ τὴν ἐκεῖθεν μεταφερθεῖσαν συλλογὴν φυτῶν. Δυστυχῶς ὅμως κατὰ τὸν Tur rill (29) δὲν ὑπάρχει οὐδεμία πλήρης δημοσιευμένη ἐργασία τῶν ταξιδίων τοῦ Sibthor p, παρὰ μόνον ἀποσπάσματα εἰς τὸ δημοσιευθὲν ἡμερολόγιον τοῦ Walpole «Memoirs, ed. 2, London 1818», ἀνευ ὅμως σχετικῆς ἐνδείξεως περὶ παραμονῆς εἰς τὸ "Ἄγιον" Ὀρος. Ο Weber Smith ὅμως εἰς τὴν μελέτην του «On Mount Athos and its Monasteries», δημοσιεύθεισαν εἰς τὸ Jour. Roy. Geogr. Soc. 7, 61, 1837, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ Walpole γράφει: «Δὲν ἀνεῦρον στοιχεῖα σχετικὰ μὲ ἀναβάσεις "Αγγλων ἔρευνη-

τῶν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀθω, ἐκτὸς τῶν ἀναφερομένων εἰς τοὺς Dr. Sibthorp καὶ Hawkins, οἱ ὅποιοι ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὅρους τὴν 12ην Αὐγούστου 1787. Εἰς τὸ «Flora Graeca» (1806-40) καὶ «Florae Graecae Prodromus» (1806, 1813) περιγράφονται τὰ ὑπὸ τοῦ Sibthorp συλλεγέντα φυτὰ εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος μὲ πολλὰς μάλιστα εἰκονογραφήσεις αὐτῶν. Κατὰ τὸν Turrill πάντως εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης εὑρίσκονται ἀκόμη ἀδημοσίευτα χειρόγραφα τοῦ Sibthorp, μεταξὺ τῶν ὁποίων πιθανὸν νὰ ὑπάρχουν καὶ στοιχεῖα περὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους καὶ τῆς χλωρίδος αὐτοῦ. Ἡ συλλογὴ τῶν φυτῶν τοῦ Sibthorp, καθὼς καὶ αἱ ὑπὸ αὐτοῦ σχεδιασθεῖσαι εἰκόνες φυτῶν εὑρίσκονται εἰς τὸ ἔργαστήριον Βοτανικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, δλίγα δὲ φυτὰ καὶ εἰς τὸ Kew. Ἐν μέρος ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Sibthorp ἀδημοσιεύθη εἰς τὸ Kew Bull. 120, 1926.

Ο F r i e d r i c h s t h a l, συνοδὸς τοῦ Boué εἰς τὰς ἀνὰ τὴν Τουρκίαν περιοδείας του τὸ 1836, φαίνεται δτι μετέβη εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος, ὡς συνάγεται ἀπὸ μίαν δημοσιευθεῖσαν ἐπιστολὴν του εἰς Flora (19, 1, 221, 1836). Ο Grisebach εἰς τὴν ἐκδοθεῖσαν τὸ 1843-44 μελέτην του «Spic. Florae rumelicæ et bithynicae», ἀναγράφει καὶ μερικὰ εἰδη φυτῶν, τὰ ὁποῖα συνελέγησαν ὑπὸ τοῦ Friedrichsthal εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος. Ο Boué ἐπίσης εἰς τὴν μελέτην του «La Turquie d'Europe 1, p. ix, 1840» δημοσιεύει πίνακα μέρους τῶν ὑπὸ αὐτοῦ συλλεγέντων φυτικῶν εἰδῶν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν, ἀναφερόμενος συχνὰ καὶ εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος. Ο πίναξ δμως οὗτος εἰκάζεται δτι εἶναι ἀντιγραφὴ τῶν στοιχείων τοῦ Sibthorp.

Ο F r i v a l d s z k y φαίνεται δτι εἶχε μεταβῆ εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος μεταξὺ τῶν ἑτῶν 1834-1836, ἐὰν κρίνωμεν ἀπὸ τὰ ὑπὸ Grisebach ἀναφερόμενα σχετικὰ στοιχεῖα εἰς τὸ ἐκδοθὲν τὸ 1843 σύγγραμμά του.

Ο A u c h e r - E l o y ἐπεσκέψθη τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀγίου Ὄρους τὸ 1836, τὰ δὲ ὑπὸ αὐτοῦ συλλεγέντα φυτὰ περιλαμβάνονται εἰς μίαν σειρὰν δημοσιευμάτων τοῦ Boissier εἰς Ann. Sci. Nat. 16, 347, 1841, ὡς καὶ εἰς τὸ πολύτομον σύγγραμμά του «Flora Orientalis» (1867-84, Suppl. 1888).

Ο G r i s e b a c h κατὰ τὴν μεγάλην περιοδείαν του εἰς τὴν Ἕγγος Ἀνατολὴν τὸ 1839, μετέβη καὶ εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος, ὅπου περέμεινεν ἐπὶ 10 ἡμέρας διὰ τὴν μελέτην τῆς βλαστήσεως, ἀνελθών μάλιστα καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὅρους Ἀθω. Προϊὸν τῆς μεγάλης ταύτης περιοδείας του, εἶναι, ἐκτὸς τῆς μελέτης «Spic. Florae rumelicæ et bithynicae» (1843-44), καὶ ἡ δημοσίευσις τῆς ἔργασίας «Reise durch Rumelien und nach Brussa» (1, 227, Göttingen 1841), τῆς ὁποίας αἱ 125 ἐκ τῶν 360 σελίδων ἀναφέρονται εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος. Ἡ ἔργασία αὕτη παραμένει ἀκόμη καὶ σήμερον ἐνδιαφέρουσα, διότι εἰς ταύτην περιγράφονται μὲ λεπτομέρειαν αἱ ὑδρολογικοί, κλιματολογικοί, γεωλογικοί, χλωριστικοί καὶ φυτογεωγραφικοί συνθῆκαι, ἀκόμη δὲ καὶ κοινωνιολογικοί παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς μοναχικῆς πολιτείας καὶ τῆς

ζωῆς τῶν μοναχῶν. Ο Grisebach περιγράφει μὲ γλαφυρότητα ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ διάφορα περιστατικά, ὡς τὴν ὑπὸ τουρκαλβανικῶν ἀποσπασμάτων ἔξοντωσιν ὑπολειμμάτων ἐκμηδενισθείσης σχεδὸν συμμορίας πειρατῶν ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Κανάρη εἰς τὸ Πιπέρι, τὰ ὅποῖα πρὸς σωτηρίαν των κατέφυγον εἰς τὰ πυκνὰ καὶ ἀδιάβατα δάση τοῦ Ἀγίου Ὄρους, τὴν συνάντησίν του μὲ ληστὴν καὶ ἀλλα. Λίαν ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ παρατηρήσεις τοῦ Grisebach ἐπὶ τῆς διαρθρώσεως τῆς βλαστήσεως εἰς καθ' ὅψος ζώνας, ἐπὶ τοῦ περιέργου τρόπου μίξεως τῶν διαφόρων εἰδῶν δένδρων καὶ θάμνων, ἐπὶ τῆς ἐλάτης τοῦ Ἀγίου Ὄρους, ἥτοι ἐπὶ φαινομένων τὰ ὁποῖα τοῦ ἐνεποίου μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ τὰ ὁποῖα οὐδαμοῦ ἀλλοῦ παρετήρησεν. Ἐντύπωσιν ἔκανεν ἐπίσης εἰς τὸν Grisebach ἡ ὁργιώδης καὶ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ παρατηρηθεῖσα βλάστησις, καθὼς καὶ ὁ πλοῦτος τῆς χλωρίδος τοῦ Ἀγίου Ὄρους.

Ο Τορεζέρ μετέβη εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος τούλαχιστον δύο φοράς (Ιούνιος 1853 καὶ Αὔγουστος 1861), ὅπου καὶ προέβη εἰς πολλὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς χλωρίδος, τὰς ὁποίας ἀδημοσίευσεν εἰς τὸ ἐκδοθὲν τὸ 1869 σύγγραμμά του «The Highlands of Turkey 1, chapters 3-5». Μερικὰ ἐκ τῶν συλλεγέντων εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος φυτῶν εὑρίσκονται εἰς τὸ Kew, δημοσιεύθεισης μάλιστα καὶ μιᾶς πραγματείας εἰς τὸ Kew Bull. 29, 1920.

Ο Θεόδωρος Φραντζής, καθηγητὴς τῆς Βοτανικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, μετέβη τὸ 1862 εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀγίου Ὄρους, ὅπου καὶ ἔκανε πλουσίαν συλλογὴν φυτῶν, πολλὰ τῶν ὁποίων ἀναγράφονται εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Boissier «Flora Orientalis». Τὰ ψυχανθῆ (Leguminosae) τῆς πλουσίας συλλογῆς ἐκ τοῦ Ἀγίου Ὄρους, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς τὸ ἔργαστήριον Βοτανικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, ἀδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Heldreich εἰς «Catalogus Systematicus Herbarii Theodori G. Orphanidis», Florentiae 1877.

Ο Γιάνκα, προερχόμενος ἐκ Καβάλας, ἔφθασεν ἴστιοπλοϊκῶς εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Μονὴν Παντοκράτορος τὴν 20ην Ιουλίου 1871 καὶ ἔκειθεν μετέβη εἰς διαφόρους περιοχὰς μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀθω. Εἰς μίαν ἐπιστολὴν του ὁ Janka, δημοσιεύθεισαν εἰς Oesterr. Bot. Zeitschr. 21, 249, 1877, κάνει ἐνδιαφέροντας καὶ ἐνίστε τερπνὰς παρατηρήσεις ἐκ τῆς ἀνὰ τὸ Ἀγιον Ὄρος περιοδείας του καὶ τῆς ἀξιολόγου βοτανικῆς συλλογῆς του.

Ο Πικέλερ, ὡς συνάγεται ἀπὸ τὰς ἐπιγραφὰς φυτῶν τῆς εὑρισκομένης εἰς Kew συλλογῆς, πρέπει νὰ εἶχε μεταβῆ εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος διὰ τὴν συλλογὴν φυτῶν τὸν Ιούλιον τοῦ 1873, διότι οὐδεμίᾳ δημοσίευσις σχετικὴ μὲ τὴν μετάβασιν του εἰς τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴν ὑπάρχει.

Ο Κελάκος περιέβη τὴν διάρκειαν τῶν ἑτῶν 1884 καὶ 1885 ἔλαβεν ἀπὸ ἔνα μοναχὸν τῆς Μονῆς Χιλιανδαρίου μίαν ἀξιόλογην συλλογὴν ἀπε-

ξηραμένων φυτῶν. Ὁ ἐν λόγῳ μοναχὸς κατήγετο ἀπὸ τὴν Βοημίαν καὶ εἶχε τὸ κοσμικὸν δνομα Slavilor Breuer, λαβὼν ἔπειτα τὸ μοναχικὸν Σάββας Chilandarac. Ὁ Celakowsky κατόπιν μελέτης τῆς συλλογῆς ταύτης, ἐδημοσίευσε μίαν ἀξιόλογον πραγματείαν εἰς Sitz. Ber. Kgl. Böhm. Gesell. Wiss. Prag, 528, 1887.

Οἱ S i n t e n i s καὶ B o r n m ü l l e r (Halacsy 1892 καὶ 1893 καὶ Bornmüller 1894), μετέβησαν τὸ 1891 εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος καὶ συνέλεξαν ἀρκετὰ φυτά, τὰ ὅποια καὶ ἐδημοσίευσαν εἰς Oesterr. Bot. Zeitschr. 41, 218, 431, 1891, ἡ πλουσία ὅμως συλλογὴ αὐτῶν ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀθω ἀπωλέσθη κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των.

Οἱ C. T o c l καὶ J. R o h l e n a, μελετήσαντες τὸ πλούσιον φυτικὸν ὄλικόν, τὸ ὅποιον τοῖς ἐστάλῃ ἀπὸ τὸ Ἀγιον Ὄρος ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Χιλιανδαρίου Σάββα τὸ 1896-1897, ἐδημοσίευσαν κατάλογον φυτῶν εἰς Sitz. Ber. Kgl. Böhm. Gesell. Wiss. Prag, 1902 καὶ εἰς ἴδιαίτερον τεῦχος 49, pp. 1 - 8 ὑπὸ τὸν τίτλον «Additamenta in Floram Peninsulae Athoae».

Οἱ F o r m a n e k ἐπεσκέψθη τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀγιον Ὄρους τὸ 1900, μέρος δὲ τῶν ὑπὸ αὐτοῦ ἐκεῖ συλλεγέντων φυτῶν ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ C. Vandas εἰς «Additamenta ad Floram Macedoniae et Thessaliae» τοῦ Mag. Bot. Lap. 4, 262 (1905).

Οἱ A d a m o v i c' μετέβη εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος τὸ 1905, ὅπου καὶ ἔμεινε μερικὰς ἡμέρας, ἀνελθὼν μάλιστα καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀθω «den Berg Athos (Hagion Oros) von zwei Seiten bestieg» (Oesterr. Bot. Zeitschr. 55, 493, 1905). Κατὰ τὴν ἀνὰ τὸ Ἀγιον Ὄρος περιοδείαν του, ὁ Adamovic' ἀνεκάλυψε τὸ νέον είδος *Corydalis Wettsteinii*, τὸ ὅποιον περιγράφει εἰς Oesterr. Bot. Zeitschr. 56, 174, 1906. Ἀπὸ τὸ ἐκδοθὲν τὸ 1909 σύγγραμμά του «Die Vegetationsverhältnisse der Balkanländer» (Die Vegetation der Erde XI, Leipzig), ἐμφαίνεται ὅτι οὗτος κατὰ τὴν πρώτην μεγάλην περιοδείαν του τὸ 1905 ἀνὰ τὰς βαλκανικὰς χώρας, μετέβη καὶ εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος καὶ περιήλθε τὰς περιοχὰς Δάφνης, Ξηροποτάμου, Καρυδού, Βατοπεδίου, Ιβήρων, Φιλοθέου, Καρακάλλου, Ἐσφιγμένου, Χιλιανδαρίου, Ζωγράφου, Παντοκράτορος, Λαύρας, Προδρόμου καὶ κορυφῆς Ἀθω.

Οἱ D i m o n i e, δὲ ὅποιος κατὰ τὸν Vierhaper φαίνεται ὅτι ἦτο κάτοικος Θεσσαλονίκης (Mihail Dimonie, εἰς Oesterr. Bot. Zeitschr. 59, 148, 1909), ἐπεσκέψθη τὸ Ἀγιον Ὄρος προφανῶς τὸν Μάϊον τοῦ 1909, ὡς δὲ ἀναφέρει ὁ Bornmüller εἰς Engl. Bot. Jahrb. 59, 491, 1925, ἀνευρέθη ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Dimonie τὸ είδος *Astragalus tymphrestes*.

Οἱ H a r t m a n n συνέλεξεν εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος τὸ 1913 καὶ 1914 ὀλίγα φυτά, τὰ ὅποια περιλαμβάνονται εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Bornmüller «Beiträge zur Flora Mazedoniens» εἰς Engl. Bot. Jahrb. 59-61, 1925-28. Μερικὰ εἴδη τῆς συλλογῆς τοῦ Hartmann περιεγράφησαν ὑπὸ διαφόρων ἐπιστη-

μόνων ὡς νέα (Hayek, εἰς Oesterr. Bot. Zeitschr. 64, 359, 1914, Beauverd, εἰς Bull. Soc. Bot. Genève, 6, 153, 1914).

Οἱ G. B e a u v e r d ἐδημοσίευσε μελέτην ἐπὶ φυτῶν τοῦ Ἀγίου Ὄρους «Une collection des Phanerogames du Mt. Athos» (Bull. Soc. Bot. Genève, 6, 102, 1914).

Οἱ O. F r e d r i c h, προερχόμενος ἐκ Τουρκίας, ἐπεσκέψθη ἐκτὸς τῶν ἐλληνικῶν νήσων καὶ τὸ Ἀγιον Ὄρος, προϊὸν δὲ τῆς περιοδείας του ταύτης ὑπῆρξεν ἡ δημοσίευσις τῆς ἐργασίας «Von den Dardanellen auf Altgriechischen Inseln und auf dem Athos» (Berlin, 1915).

Οἱ I. P o l i t i c s, καθηγητῆς τῆς Βοτανικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, ἐπεσκέψθη τὸ Ἀγιον Ὄρος καὶ ἔκανε συλλογὴν θαλασσίων φυκῶν, δημοσιεύσας τὸ 1925 ἐργασίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Φύκη θαλάσσια τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀθω». (Ἐπετηρίς Σχολῆς Φυσικῶν καὶ Μαθηματικῶν Ἐπιστημῶν Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τόμος Α').

Οἱ M a t t f e l d μετέβη εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος τὸ 1926 κυρίως ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς ἐρεύνας του ἐπὶ τῆς ποικιλομορφίας τῆς ἐλάτης εἰς τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον. Οὗτος ἔκανε σπουδαίας παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς διατάξεως τῆς δασικῆς βλαστήσεως, ἰδιαίτερως δὲ ἐπὶ τῆς εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος φυομένης ὑβριδογενούς ἐλάτης, τῆς ὅποιας μάλιστα διέκρινε καὶ μερικὰς μορφάς. Οἱ Mattfeld, δὲ ὅποιος ἀνήλθε καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀθω, περιγράφει τὰ συμπεράσματα τῶν ἐρευνῶν του εἰς τὰ συγγράμματα «Aus Wald und Macchia in Griechenland» (Mitt. der Deutschen Dendrologischen Gesellschaft, nr. 38, p. 106-151, 1927) καὶ «Über hybridogene Sippen der Tannen» (Bibliotheca Botanica 100, 1930).

Οἱ W. T u r r i l l καὶ A. H i l l, μεταβάντες εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1934, ἐξεπόνησαν καὶ δύο ἐργασίας, ἐκ τῶν ὅποιων ἡ πρώτη ὑπὸ τοῦ Hill «A botanist on Holy Mountain» (Blackwood's Mag. July, p. 81, Nov. p. 649) ἐδημοσιεύθη τὸ 1934. Ἡ δευτέρα καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσα ἐργασία, ἡ δόποια ἐδημοσιεύθη τρία ἔτη βραδύτερον, τὸ 1937, ὑπὸ τὸν τίτλον «A Contribution to the Botany of Athos Peninsula» (Bull. of Miscell. Information, no. 4, p. 197-273, Royal Botanic Gardens, Kew), μετὰ σύντομον ιστορικὴν ἀνασκόπησιν τῶν μέχρι τότε γενομένων ἐπὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους βοτανικῶν ἐρευνῶν, τῆς φυσιογραφίας, γεωλογίας καὶ κλιματολογίας, ἀσχολεῖται συντόμως μὲ τὴν περιγραφὴν τῆς βλαστήσεως εἰς καθ' ὅψος ζώνας καὶ ἐν συνεχείᾳ μὲ τὴν ἀναγραφὴν 435 ὑπὸ αὐτοῦ συλλεγέντων φυτικῶν εἰδῶν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀγίου Ὄρους. Ὡς ἀναφέρει ὁ Turrill εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην, δὲ ἕιδος δὲν ἀνήλθεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δροῦς Ἀθω, ἀλλὰ δὲ H.G. Tedd τὸν Ἰούλιον τοῦ ἵδιου ἔτους, δπου καὶ συνέλεξεν ἐνδιαφέροντα ἀλπικὰ φυτά, τὰ ὅποια εὑρίσκονται εἰς τὸ Herbarium τοῦ Kew. Σημειωτέον δτι δὲ Turrill ἐδημοσίευσεν ἐνωρίτερον, τὸ 1929, δγκῶδες καὶ λίαν ἐν-

διαφέρον σύγγραμμα φυτογεωγραφίας ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου ὑπὸ τὸν τίτλον «The Plant-life of the Balkan Peninsula, Oxford», εἰς τὸ ὅποῖον περιλαμβάνει καὶ τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀγίου ὄρους μὲ 723 φυτικὰ σέδη.

‘O W a g n e r περιγράφει εἰς Fedde Repertorium 38, 286/502-287/503 (1935) δύο νέα εἰδη φυτῶν τοῦ γένους *Centaurea*, ὡς C. Huljakii καὶ C. Sanctae - Annae μὲ τὴν μόνην ἔνδειξιν ὅτι ταῦτα συνελέγησαν εἰς τὸ δρός Ἀθω καὶ εἰς ὅψος 600 περίπου μέτρων. Περὶ τοῦ συλλέκτου, τῆς ἡμερομηνίας συλλογῆς ἢ τῆς καταστάσεως τῶν φυτικῶν δειγμάτων οὐδὲν ἀναφέρεται.

‘O D a w k i n s μετέβη εἰς τὸ Ἀγίου ὄρος καὶ συνέλεξεν ἀριθμὸν φυτῶν εἰδῶν, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὸ ὅπ’ αὐτοῦ ἐκδοθὲν βιβλίον τὸ 1936 «The Monks of Athos, London». Τὰ συλλεγέντα φυτά ὑπὸ τοῦ Dawkins εὑρίσκονται εἰς τὸ Herbarium τοῦ Kew.

‘O G r e b e n c h i k o f f ἐπεσκέψθη τὸ Ἀγίου ὄρος τὸν Αὔγουστον τοῦ 1936, δπου καὶ συνέλεξεν ἀρκετὰ φυτά, μέρος τῶν ὅποιων εδρίσκεται εἰς τὸ Herbarium τοῦ Kew. ‘Ο βοτανολόγος οὗτος εὗρεν εἰς τὸ Ἀγίου ὄρος εἰς ὅψος 800 μέτρων καὶ τὴν εἰς τινα περιοχὴν τοῦ Χολομῶντος Χαλκιδικῆς φυομένην *Fagus orientalis*, δημοσιεύσας μάλιστα καὶ σχετικὴν μελέτην «On the occurrence of *Fagus orientalis* in Greece» (Kew Bull., 36-45, 1938).

‘O W. S c h a c h t ἐμελέτησεν ἐπίσης τὴν χλωρίδα τοῦ Ἀγίου ὄρους, ἀνελθὼν μάλιστα καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀθω, ἀποτέλεσμα δὲ τῶν ἐκεὶ βοτανικῶν ἐρευνῶν τοῦ ὑπῆρξεν ἡ δημοσίευσις τῆς ἐργασίας του τὸ 1937 ὑπὸ τὸν τίτλον «A Botanical Excursion to the Athos Peninsula» (The New Flora and Silva, 9, 149-154).

‘Ο Z a γ a n i a r ἡ εἰς τὴν δημοσιευθεῖσαν ἐργασίαν του «Herbarium Macedonicum, Tertium et Quartum Mille» (Θεσσαλονίκη, 1940) εἰς τὴν ὅποιαν διαλαμβάνει 4000 φυτὰ ἀπὸ διαφόρους περιοχῶν τῆς Μακεδονίας, ἀναφέρει καὶ μερικὰ τοῦ Ἀγίου ὄρους, χωρὶς ἄλλας ἔνδειξεις περὶ τῆς ἐκεὶ μεταβάσεώς του, τοῦ τόπου συλλογῆς τῶν φυτῶν κ.λ.π. ‘Ανεξαρτήτως τοῦ λίαν ὑπερβολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν φυτῶν τῆς Μακεδονίας, δφειλομένου εἰς τὸ δτὶ ὁ συγγραφεὺς ἀναγράφει πολλαχῶς τὸ ἴδιον φυτικὸν εἶδος μὲ διάφορα δνόματα, ἀλλὰ καὶ μερικὰ εἰδη εἰναι ἀνύπαρκτα ἢ ἀμφισβητεῖται σοβαρῶς ἡ εἰς τὸ Ἀγίου ὄρος ὑπάρξις αὐτῶν. Οὕτως δὲ Ζαγανιάρης ἀναφέρει φυομένην εἰς τὸ Ἀγίου ὄρος τὴν *Abies pectinata*, ἐνῷ, ὡς γνωστόν, κατὰ σχετικὴν ἐμπεριστατωμένην μελέτην τοῦ Mattfeld, ἐκδοθεῖσαν τὸ 1927, πρόκειται περὶ ὑβριδογενοῦς ἔλατης τῆς *Abies borisii regis*. ‘Ἐπιστῆς διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἴδιου ἀναφερόμενον εἶδος *Beta nana*, ἐκφράζονται σοβαραὶ ἀμφιβολίαι περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ εἰς τὸ Ἀγίου ὄρος, διότι τὸ φυτὸν τοῦτο ὑπὸ οὐδενὸς τῶν πολυαριθμῶν μελετητῶν τῆς χλωρίδος τοῦ Ἀγίου.

[28]

οὐ “Ορους ἀναφέρεται εὐρεθέν. Διὰ τοῦτο δεχόμεθα μὲ μεγάλην ἐπιφύλαξιν τὴν εἰς τὸ Ἀγίου ὄρος ὑπαρξίν μερικῶν ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ Ζαγανιάρη φυτῶν.

‘Ο C. R e g e l, ὁ ὅποιος ἐπεσκέψθη πλειστάκις τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐδημοσίευσε πλείστας δσας φυτογεωγραφικὰς μελέτας ἐπὶ τῆς βλαστήσεως τῆς χώρας μας, μετέβη δις καὶ εἰς τὸ Ἀγίου ὄρος κατὰ τὸ ὄψιστον θέρος τοῦ 1936 καὶ 1938, ἀνελθὼν καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀθω. Οὗτος ἐδημοσίευσε τὸ 1943 ἐνδιαφέρουσαν φυτογεωγραφικὴν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Pflanzengeographische Studien aus Griechenland und Westanatolien» (Botan. Jahrbücher Band 73, Heft 1). Εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην περιγράφει τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν του εἰς τὴν Ἕγγὺς Ἀνατολὴν κατὰ τὰ ἔτη 1930-1932 καὶ 1934-1940, κυρίως ὅμως εἰς διαφόρους περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος, μεταξὺ τῶν ὅποιων περιλαμβάνεται καὶ ἡ χερσόνησος τοῦ Ἀγίου ὄρους (σ. 40-53). ‘Ο Regel διὰ τῶν ἐνδιαφερουσῶν ἐρευνῶν του ἐπὶ τῆς ἰδιορυθμίας τῆς βλαστήσεως τοῦ Ἀγίου ὄρους, ἐπιδιώκει τὴν συμπλήρωσιν προγενεστέρων παρατηρήσεων διὰ τῆς αἰτιολογικῆς ἐρμηνείας τῶν πρὸς τοῦτο ὑπευθύνων οἰκολογικῶν αἰτίων.

‘Ο W e r n e r R a u h, ἀπὸ τὴν δημοσιευθεῖσαν τὸ 1949 ἐργασίαν του «Klimatologische und Vegetationsverhältnisse der Athos - Halbinsel und der ostägäischen Inseln Lemnos, Evstratos, Mytiline und Chios» (Sitzungs-Berichte der Heidelberger Akademie der Wissenschaften, Mathematisch - Naturwissenschaftliche Klasse, Jahrgang 1949, 12 Abhandlung - Heidelberg), συνάγεται ὅτι μετέβη καὶ εἰς τὸ Ἀγίου ὄρος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου τὸν Αὔγουστον τοῦ 1942 καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1943, ὅπου παρέμεινεν ἀκουσίως ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα. Εἰς τὴν ἐργασίαν του ταύτην δὲ Rauh ἀσχολεῖται μὲ τὴν μελέτην τῶν συνθηκῶν κλίματος καὶ βλαστήσεως τοῦ Ἀγίου ὄρους, ὡς καὶ τῶν νήσων Λήμνου, Ἀγίου Εὐστρατίου, Μυτιλήνης καὶ Χίου. ‘Ως πρὸς τὸ Ἀγίου ὄρος δὲ Rauh περιγράφει τὰς παρατηρήσεις του εἰς 36 σελίδας ἐκ τῶν 107 τῆς ἐργασίας του καὶ δὲν προσθέτει σχεδὸν τίποτε τὸ νεώτερον καὶ περισσότερον ἀπὸ δσα ἐγράφησαν προγενεστέρως ὑπὸ ἄλλων βοτανολόγων ἐπὶ τῆς βλαστήσεως, ἐκτὸς μερικῶν μικρολεπτομερειῶν, ὡς καὶ μερικῶν ἐνδιαφερουσῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ ἀνέμου, μερικῶν εἰκόνων καὶ ἐνὸς ἐνδιαφέροντος φυτογεωγραφικοῦ χάρτου.

‘Ο K. Γ o u l i m i s μετέβη εἰς τὸ Ἀγίου ὄρος τὴν 31ην Ιουλίου 1947 καὶ κατὰ τὴν δκταήμερον ἐκεῖ περιοδείαν του ἔκανε συλλογὴν φυτῶν, μερικὰ δείγματα τῆς δοπίας ἀπέστειλεν εἰς τὸν Turrill εἰς τὴν Ἀγγλίαν πρὸς δημοσίευσιν. Πράγματι εἰς τὰς διαφόρους προσθήκας τοῦ δημοσιευθέντος εἰς τὸ Kew Bull. 1937, 197-272 καταλόγου φυτῶν τοῦ Ἀγίου ὄρους, προσετέθησαν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Γουλιμῆ συλλεγέντα καὶ ἐδημοσιεύθησαν

[29]

ύπό τοῦ Turrill μὲ τὸν τίτλον «Additional notes on the flora and vegetation of the Athos Peninsula, Greece». Τὰ ἀποσταλέντα φυτά διαμορφώθηκαν καὶ μὲ μίαν δημοσιευθεῖσαν ἐπίσης ἐπιστολὴν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 18.1.1949, διὰ τῆς δόποιας περιγράφει τὴν λύπην, τὴν δόποιαν ἐδοκίμασεν δταν κατὰ τὴν εἰς τὸ Ἀγίου Ὄρος μετάβασιν του εὗρε χιλιάδας ἑκταρίων δάσους κατεστραμμένου ἀπὸ πρόσφατον πυρκαϊάν, ἀποδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν μὲν εἰς τοὺς συμμορίτας καὶ ὑπὸ τῶν δὲ εἰς τὰς δυνάμεις ἀσφαλείας. Εἰς τὴν πρὸς τὸν Turrill ἐπιστολὴν του συνεχίζει διὰ τοῦ Γουλιμῆς ὅτι οἱ ἐκεῖ ἀπαγορευτικοὶ νόμοι βοσκῆς αἰγοποιμνίων παρεβιάσθησαν ὑπὸ τῶν κρατικῶν ἀρχῶν, αἱ δόποιαι, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν μοναστηρίων, ἐπέτρεψαν τὸν Ἀπρίλιον 1947 τὴν εἰς Ἀγίου Ὄρος εἰσοδον 30.000 αἰγοπροβάτων καὶ βοοειδῶν ἀπὸ τὴν Χαλκιδικήν, γεγονός τὸ δόποιον ἐξήσκησε σημαντικῶς δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς βλαστήσεως. Ἐπειδὴ αἱ ὑπὸ τοῦ Γουλιμῆς καταβληθεῖσαι προσπάθειαι καὶ ἐνέργειαι διὰ τὴν περίσωσιν «τῆς πολυτίμου βοτανικῆς κληρονομίας τοῦ Ἀγίου Ὄρους» ἀπέβησαν ἄκαρποι, γράφει διὰ τοῦ Ἑλληνικῆς Κυβέρνησις θά δῆδις μεγαλυτέραν προσοχήν, ἐὰν ἐγένετο ἔκκλησις ἄλλοθεν, ὅπως π.χ. ὑπὸ Πανεπιστημίων, βοτανικῶν Ἰνστιτούτων καὶ ἀναλόγων ἴδρυμάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐργασιῶν συνάγεται διὰ τὸ Ἀγίου Ὄρος εἶναι μία ἀπὸ τὰς περισσότερον βοτανικῶς ἐρευνηθεῖσας περιοχὰς τῆς Ἐλλάδος. Παρ' ὅλα ταῦτα δμως, κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας μεταβάσεις μας καὶ τὰς πολυημέρους ἐκεῖ ἐκάστοτε περιοδείας μας, ἡδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν περὶ τὰ 170 περισσότερα ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ φυτά, καὶ νὰ εὑρωμεν μερικὰ νέα διὰ τὴν ἐπιστήμην. Πρὸς τούτοις προέβημεν καὶ εἰς μερικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἐμφανίσεως τῆς δέξιας, ὡς θὰ ἀναπτύξωμεν εἰς τὸ εἰδικὸν μέρος, αἱ δόποιαι παρ' οὐδενός ἐγένοντο προηγούμενως.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀσχοληθέντων μὲ τὴν χλωρίδα τοῦ Ἀγίου Ὄρους, εἰς τὴν ιδίαν περιοχὴν ἐβοτανολόγησαν προσέτι διαφοράς Μπαλαλᾶς καὶ διαφοράς Κλήμης, οἱ δόποιοι κατήρτισαν καὶ μικρὰς συλλογάς, περιελθούσας εἰς τὸ Ἐργαστήριον Συστηματικῆς Βοτανικῆς καὶ Φυτογεωγραφίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ως πρὸς τὴν συλλογὴν τοῦ Μπαλαλᾶ, αὕτη περιεῖχε περὶ τὰ 60 φυτὰ διαφόρων συστηματικῶν μονάδων, μερικῶς ἐσφαλμένως προσδιορισμένα καὶ μερικῶς ἀπροσδιόριστα. Εἰς τὴν συλλογὴν ταύτην εὑρέθη καὶ ἐν μοναδικόν, ἀλλὰ κατεστραμμένον καὶ ἀκατάλληλον πρὸς ἀκριβῆ προσδιορισμὸν δεῖγμα φυτοῦ, συλλεγὲν ὑπὸ τοῦ Μπαλαλᾶ εἰς τὴν Παναγίαν καὶ προσδιορισθὲν ὑπὸ αὐτοῦ ὡς νέον εἶδος, ἥτοι ὡς *Colchicum President Venizelos*. Εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ μοναχοῦ Κλήμη, ἥ δόποια περιεῖχε περὶ τὰ 60 ἀπροσδιόριστα καὶ εἰς κακὴν τὸ πλεῖστον κατάστασιν φυτά, εὑρέθη περιέργως καὶ τὸ σπάνιον μέχρι τοῦδε διὰ

τὴν Ἐλλάδα *Paris quadrifolia*, προερχόμενον κατὰ τὸν ἵσχυρισμὸν τοῦ ἐν λόγῳ πρακτικοῦ βοτανολόγου ἀπὸ τὸ Ἀγίου Ὄρος.

Κατωτέρω προβαίνομεν εὐθὺς ἀμέσως εἰς σύντομον περιγραφὴν τῆς γεωμορφολογίας, τῆς γεωλογίας καὶ κλιματολογίας, ὡς καὶ εἰς λεπτομερεστέραν ἀνάλυσιν τῆς βλαστήσεως τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὄρους.

Β. ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ - ΓΕΩΛΟΓΙΑ - ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἀγίου Ὄρους κεῖται εἰς τὸ κέντρον τοῦ βορείου Αιγαίου καὶ εἶναι διάκριτος πρὸς ἀνατολὰς δάκτυλος τῆς τριδακτύλου χερσονήσου τῆς Χαλκιδικῆς, γεωλογικῶς δὲ προέκτασις τοῦ δύκου τῆς Ροδόπης, ἀποχωρισθεῖσα ἐκ τοῦ κυρίου κορμοῦ τῆς Μακεδονίας, δύως καὶ δόλκηρος ἡ Χαλκιδική, ἔνεκα βυθίσεων τῶν νεωτέρων γεωλογικῶν χρόνων. Ἡ χερσόνησος αὕτη ἔχει μῆκος ἀπὸ τὴν διώρυγα τοῦ Ξέρξου, ἥ δόποια ἀποτελεῖ ἐν καλῶς διαμεμορφωμένον τοπογραφικὸν καὶ σαφὲς γεωλογικὸν δριον καὶ τὴν ἀποχωρίζει ἀπὸ τὴν Χαλκιδικήν, κατὰ μῆκος τῆς κυρίας κορυφογραμμῆς μέχρι τοῦ ἀκροτάτου νοτιοανατολικοῦ σημείου 50 καὶ πλάτος 2,5-8,5 χιλιομέτρων. Τὸ Ἀγίου Ὄρος εἶναι μία δρεινὴ χερσόνησος, διασχιζόμενη κατὰ μῆκος ἀπὸ μίαν βαθμιαίως καὶ δλίγον κυματοειδῶς ἀνυψούμενην δασοειδῆ λοφοσειρὰν χωριζομένην ὑπὸ χαραδρῶν καὶ παρουσιάζουσαν ἀπὸ τοῦ χαμηλοτάτου καὶ ὁμαλοῦ σημείου παρὰ τὴν διώρυγα τοῦ Ξέρξου, δουν ἡ ὑψηλοτάτη ἔξαρσις τοῦ ἐδάφους εἰς τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον εἶναι 40 μ., μίαν βαθμιαίαν ἀνύψωσιν τοῦ ἐδάφους πρὸς τὸν κύριον δρεινὸν δύκον εἰς ὕψη κυματινόμενα ἀπὸ 450-990μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον εἰς τὴν ὕψους 1950 περίπου μέτρων γιγαντιαίαν πυραμίδα τοῦ Ἀθω^{*} μὲ τὰ τρομερὰ τὴν θέαν ἀπόκρημνα καὶ ἀπότομως εἰς τὴν θάλασσαν καταβυθιζόμενα τοιχώματά του (Εἰκ. 1). Εἰς τὰ βόρεια τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἀνορθοῦται μία ἀρκετὰ ἀπόκρημνος καὶ ἐγκαρσίως τὴν χερσόνησον διατέμνουσα δροσειρὰ ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, ἥ ὀνομαζομένη Μεγάλη Βίγλα, ἥ δόποια, ἔνεκα τοῦ ἀποκρήμνου αὐτῆς καὶ τῆς πολὺ πυκνῆς βλαστήσεως, καθιστᾷ τὴν διάβασιν παντοῦ πολὺ δύσκολον, ὥστε νὰ σχηματίζηται ἐν φυσικὸν τεῖχος τῆς ίερᾶς περιοχῆς. Μόνον μία ἀτραπὸς διαβάσεως ὑπάρχει ἐκεῖ, ἥ δόποια διαφυλάσσεται πρὸς παρεμπόδισιν παντὸς ἀνεπιθυμήτου εἰς τὸ Ἀγίου Ὄρος.

Ο σχηματισμὸς τῆς χερσονήσου διείλεται εἰς τὰς ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν γεωλογικὰς διαρρήξεις καὶ καταβυθιζόμενες καὶ εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς ἀπὸ τοῦ κυρίου δύκου τῶν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν καὶ κεντρικῶν πε-

* Τὸ ὕψος τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀθω κατὰ τοὺς πλείστους ἡ νέρχεται εἰς 1950 μ., καὶ κατὰ τινὰς εἰς 2032 μ.

ριοχδν τῆς Χαλκιδικῆς ἐπεκτεινομένων παλαιῶν πετρωμάτων ὑπὸ τῶν σχετικῶς ἀβαθῶν τριτογενῶν ἀποθέσεων ἐπὶ τῶν περιοχῶν τῆς διώρυγος τοῦ Ξέρξου δπου σήμερον ἡ Ἱεριστός (ἡ ἀρχαία "Ακανθος"). Τὰ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν καὶ περίπου παραλίλως πρὸς τὸν κατὰ μῆκος ἄξονα τῆς χερσονήσου βαίνοντα ρήγματα, ἐπηγέχθησαν συγχρόνως μὲ τὴν καταβύθισιν τῆς Αἰγαίους κατὰ τὸ τριτογενὲς καὶ τεταρτογενὲς πρὸς σχηματισμὸν τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ συνωδεύοντο καὶ ὑπὸ ἄλλων σχετικῶν ἀνοδικῶν καὶ καθοδικῶν κινήσεων τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης. 'Ο σχηματισμὸς τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἡ σύνδεσις τῆς Μεσογείου μὲ τὸν Εὖξεινον Πόντον ὑπὸ τῆς παλαιᾶς ποταμοκοιλάδος τῶν Δαρδανελλίων καὶ Βοσπόρου, ἐπέφερεν ἀλλαγὴν τοῦ ἀποχετευτικοῦ συστήματος τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ συνετέλεσεν, ὥστε μὲ τὴν συνεργασίαν καὶ ἄλλων τεκτονικῶν κινήσεων νὰ ἐπιφέρῃ μίαν νέαν τοπογραφικὴν διαμόρφωσιν πολλῶν περιοχῶν πέριξ τοῦ Αἰγαίου πελάγους. 'Η νέα αὕτη καὶ ὑπερκειμένη τῆς παλαιᾶς χέρσου τοπογραφικὴ διαμόρφωσις, διακρίνεται εἰς πολλὰς περιοχὰς τῆς Ν. Μακεδονίας μεταξὺ τῶν δποίων καὶ εἰς τὰς τοῦ 'Αγίου 'Ορους, δπως εἶναι οἱ ἀπότομοι ὡς τείχη βράχοι αὐτοῦ, αἱ ἀπότομοι κλιτῖς, αἱ ἀβαθεῖς στεναὶ κοῖται χειμάρρων, οἱ ὅγκοι ἀποκρημνισθέντων βράχων καὶ ἡ ἀνωμάλως αἰχμηρὰ περίμετρος τοῦ ὅρους "Αθω. "Ολα ταῦτα δεικνύουν δτι ἔλαβον χώραν μεγάλαις κλιματολογικαὶ ἀνωμαλίαι καὶ ἀναστατώσεις πρὶν ἀκόμη ἀποκτήσῃ ἡ χερσόνησος τὴν σημερινὴν ὄψin τῆς.

Εἰς τὸ 'Αγιον 'Ορος καὶ εἰς τὰς γειτονικὰς πρὸς αὐτὸ περιοχὰς οἱ σεισμοὶ εἶναι συνήθεις, γεγονὸς τὸ δποῖον ἐπιφέρει καὶ ἀλλαγὴν τῆς δψεως τοῦ τοπίου. 'Ο μέγας σεισμὸς τῆς 26.9.1932 προεκάλεσε μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ τὰς βορείους περιοχὰς τοῦ 'Αγίου 'Ορους. Λέγεται μάλιστα δτι ὁ ἀκατέργαστος καὶ γυμνὸς βράχος, ποὺ ἔξεχει ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν βράχων τῆς θαλάσσης παρὰ τὸ νότιον ἀκρωτήριον τῆς χερσονήσου, προέρχεται ἀπὸ πτώσεις καὶ κατολισθήσεις μεγάλων ὅγκων βράχων ἐντὸς τῆς θαλάσσης ἀπὸ τὰ ὑψηλότερον κείμενα βραχώδη προβούνια τοῦ "Αθω κατὰ τὴν διάρκειαν ἐνὸς μεγάλου σεισμοῦ τοῦ 1905. Αἱ βραχώδεις καὶ πλήρεις δρεινῶν λιθίνων χαλαρῶν κορημάτων κλιτῖς τῆς κατωφερείας εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ "Αθω μεταξὺ Καυσοκαλυβίων καὶ Λαεύρας δὲν ἀπέκτησαν πλήρη σταθερότητα, διότι ἡ κατωφέρεια αὕτη εἶναι σεισμογενῆς.

"Η χερσόνησος τοῦ 'Αγίου 'Ορους συγκροτεῖται, δπως καὶ ἡ Χαλκιδική, ἀπὸ παλαιὰ πετρώματα (L. Burgestein 5, M. Neumayr 18, 19, A. Γεωργιάδης 8 κ.ἄ.), γνευσίους καὶ πρασίνους σχιστολίθους, ἔξαιρέσει τῆς εἰς τὸ βόρειον τμῆμα περιοχῆς Χιλιανδαρίου καὶ τοῦ εἰς τὸ νότιον ἄκρου ὅρους "Αθω ποὺ ἀποτελοῦνται ἀπὸ μάρμαρα ἐπίστης καὶ ἀπὸ παλαιὰ ἐκρηξιγενῆ πετρώματα. 'Απὸ τεκτονικῆς ἀπόψεως τὸ "Αγιον 'Ορος εἶναι ΝΑ. τῆς διώρυγος τοῦ Ξέρξου ἐν μέγι ἀντίκλινον μὲ τὸ κέντρον του πυρά τὰς Καρυάς.

"Ἐπ' αὐτοῦ δπάρχουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡττον ἐναλλασσόμεναι ίσοπεδωμέναι καὶ ποικίλου εύρους ἐκτάσεις ἐκ χλωριτικῶν σχιστολίθων, γνευσίων, μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων καὶ μαρμάρων. Αἱ στρώσεις αὐτῶν εἶναι περίπου κάθετοι πρὸς τὸν ἐπιμήκη ἄξονα τῆς χερσονήσου καὶ κατέρχονται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τοῦ κέντρου τοῦ παρὰ τὰς Καρυάς ἀντικλίνου πρὸς τὰ ΒΔ. καὶ ΝΑ (Εἰκ. 2, 2a). 'Η κορυφὴ τῆς εἰς τὸ ΝΑ. ἀκροντῆς χερσονήσου ἀποτόμως ἀνορθομένης πυραμίδος τοῦ "Αθω συγκροτεῖται ἐκ λευκῶν καὶ σχεδὸν ἄνευ στρώσεων ἀνθεκτικῶν κρυσταλλικῶν ἀσβεστολίθων, ἣτοι μαρμάρων. Ταῦτα περιέχουν πολυαρίθμους ἐνστρώσεις ἐκ πρασίνων σχιστολίθων, οἱ δποῖοι, ἐπειδὴ ἀποσαθροῦνται εὐκόλως, ἐκπλύνονται καὶ ἐπιφέρουν οὕτω μίαν χαράδρωσιν τοῦ ὅγκου. Τὸ διάσελον μεταξὺ τῆς δψίστης κορυφῆς τοῦ "Αθω καὶ τῆς βορείως ἐντεῦθεν κειμένης χαμηλοτέρας τοιαύτης, ἐσχηματίσθη κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν. Παρὰ τὰ δρια μεταξὺ μαρμάρου καὶ τῶν δλίγων διαπερατῶν ὑπὸ τοῦ ὕδατος σχιστῶν, δπάρχει μία γραμμὴ πηγῶν, δι' ὁ καὶ παρὰ τὴν ζώνην ταύτην ἐπαφῆς δπάρχουν πολυαρίθμοι ὕδροφόροι φλέβες, αἱ δποῖαι ἀποδίδουν ἀφθονον δδωρ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θερινῆς ἀκόμη ξηρᾶς περιόδου.

"Ο Grisebach (10, σ. 214) ἀναφέρει ἐπίστης ἐμφανίσεις ἀσβεστολιθικῶν μαζῶν, ἣτοι μαρμάρων, ὡς εἰς τὴν Μονὴν Παντοκράτορος, ἐπὶ τῶν δποίων εἶναι ἐκτισμένη ἡ μονὴ. 'Ο βράχος οὗτος εἶναι κατὰ τὸν Grisebach τοπικὸς σχηματισμὸς καὶ δὲν ἔξαπλουνται περαιτέρω, ἐπικαθήμενος ἀμέσως ἐπὶ μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων, ἐκ τῶν δποίων σχεδὸν συγκροτεῖται δλόκληρος ἡ χερσόνησος, δι' ὁ δ καὶ δὲν ἔχουν οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὰ μάρμαρα τοῦ "Αθω.

"Εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ "Αγίου 'Ορους ἔλλείπουν ἐντελῶς οἱ ποταμοὶ ἔνεκα τοῦ δρεινοῦ χαρακτῆρος τοῦ τοπίου, εἰς ἀμφοτέρας δμως τὰς πλευρὰς τοῦ δρεινοῦ ὅγκου δπάρχουν ἀρκετοὶ μικροὶ χείμαρροι μὲ δρμητικῶς ρέοντα ὕδατα μετὰ τὰς βροχὰς ἡ κατὰ τὴν τῆξιν τῶν χιόνων, ἐνῷ κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔτους οὗτοι εἶναι ξηροὶ ἡ ἔχουν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ἀφθονον δδωρ, ὅπως εἶναι ἐπὶ παραδείγματι δ παρὰ τὴν Μονὴν 'Αγίου Παύλου νοτιοδυτικῶς ἐκ τοῦ ὅρους κατερχόμενος καὶ διὰ μιᾶς χαράδρας εἰς τὴν θάλασσαν ἐκβάλλων ρύαξ, δ μεταξὺ Ιβήρων καὶ Λαεύρας καὶ μερικοὶ ἄλλοι. 'Εν πάσῃ περιπτώσει ἡ χερσόνησος τοῦ "Αγίου 'Ορους εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἔκτασιν δὲν εἶναι ξηρά, διασχιζομένη ὑπὸ συνεχοῦς ροῆς ρυακίων, διότι αἱ ὕδαταποθέσεις προστατεύονται ἀπὸ τὴν φυσικὴν ἐπικάλυψην τῶν πυκνῶν δασῶν, ἐνῷ ἀφ' ἔτερου οἱ σκληροὶ καὶ ἀδιαπέραστοι βράχοι δὲν ἐπιτρέπουν τὴν διαφυγὴν τῶν ὕδατων εἰς μεγάλα βάθη, δπως συμβαίνει εἰς ἄλλα ξηρὰ ἀσβεστολιθικὰ ἐδάφη τῆς 'Ελλάδος μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ καρστικὰ φαινόμενα, τῶν ὅποιών σημειωτέον οὐδὲν ἔχνος δπάρχει εἰς τὸ "Αγιον 'Ορος. "Οσον ἀφορᾷ τὸ δρος "Αθως, τοῦτο εἶναι γε-

νικώς πολὺ πτωχὸν εἰς πηγάς, κατὰ δὲ τὸν Grisebach (10, σ. 290) μάλιστα ἡμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς δτι σχεδὸν ὅλα τὰ ὕδατα αὐτοῦ συγκεντρώνονται εἰς δύο μεγάλας πηγάς, ἥτοι εἰς τὴν βορειοανατολικῶς τοῦ δρους καὶ εἰς τὸ μέσον μεταξὺ Ἰβήρων καὶ Λαύρας κειμένην πηγὴν Ἀγίου Ἀθανασίου, τὸ «Ἀγίασμα», μιᾶς τῶν πλουσιωτέρων εἰς ὑδωρ πηγῶν τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν Grisebach. Ἡ ἐτέρα πηγὴ εἶναι ἡ πηγάζουσα εἰς τὸν νοτιοδυτικὸν πόδα τοῦ Ἀθω ἐγγὺς τῆς χαράδρας τῶν πειρατῶν ἐκεῖ ὅπου σταματοῦν τὰ μάρμαρα καὶ ἀρχίζουν οἱ μαρμαρυγιακοὶ σχιστόλιθοι τοῦ Ἱεροῦ δάσους ὃς ἐν φίλτρον μὲ πολυαριθμούς πόρους. Ἡ πηγὴ αὕτη τροφοδοτεῖ μὲ ἄφθονα ὕδατα τὸν δρεινὸν ρύακα, δ ὅποιος κατέρχεται παρὰ τὴν Μονὴν Παύλου καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅδατα ὑπάρχουν καὶ εἰς τὰς νοτίους ὑπωρείας τοῦ Ἀθω ἄνωθεν τῶν κελλίων Κερασιᾶς, δπου μάλιστα ὀλόκληρος πλαγιὰ διατρέχεται ὑπὸ ὕδατων καὶ ἔχει ὑγρόφιλον καὶ κατὰ τόπους ὑδροχαρῆ βλάστησιν.

Τὸ κλῖμα τοῦ Ἀγίου Ὁρους δὲν ᔁχει μελετηθῆ, τὰ δὲ δλίγα γνωστὰ κλιματολογικὰ στοιχεῖα εἶναι γενικὰ καὶ μᾶλλον ἀσαφῆ καὶ ἀνεπαρκῆ ὡς συνάγεται ἐκ τῶν κατωτέρω. Ὁ Leake (πρβλ. Grisebach 10, σ. 184), ὁ ὅποιος μετέβη εἰς τὸ Ἀγίου Ὁρος τὸν Ὁκτώβριον τοῦ 1806 γράφει: «παρῆλθεν ἡ ἐποχὴ διὰ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν Ἀθω, διότι εὐθὺς ὡς ἀρχίσουν αἱ φθινοπωριναὶ ἴσχυραι θύελλαι εἰς τὴν τρικυμιώδη περιοχὴν τῆς οὐδέποτε ἡρέμου ταύτης θαλάσσης, ποὺ εἶναι παντοῦ ἐκτεθειμένη εἰς ριπᾶς ἀνέμου, δυνατὸν νὰ παρέλθουν ἐβδομάδες ἔως ὅτου ἔλθῃ ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὅποιαν θὰ ἥτο κανεὶς ἀσφαλῆς νὰ ἀπολαύσῃ μίαν πλήρη θέαν τῶν ἀπομεμεμακρυσμένων σημείων τῆς κορυφῆς». Ὁ Grisebach κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ τελευταίου δρίου δενδρώδους βλαστήσεως ἐπὶ τοῦ Ἀθω καὶ τῆς ἀλπικῆς χλωρίδος κάμνει καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν χιόνων τοῦ Ὁρους, αἱ ὅποιαι παραμένουν μέχρι τοῦ θέρους. Εἰς τὰς δημοσιευθεῖσας ἔκτοτε σχετικὰς ἐργασίας δὲν εὑρομεν τίποτε δσον ἀφορῷ τὸ κλῖμα τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Ὁ Turrill εἰς τὴν δημοσιευθεῖσαν τὸ 1937 καὶ προμνημονευθεῖσαν ἐργασίαν του (29) γράφει δτι δὲν κατώρθωσε νὰ εὕρῃ δημοσιευμένους πίνακας σχετικοὺς μὲ τὴν θερμοκρασίαν, τὰ ἀτμοσφαιρικὰ κατακρημνίσματα καὶ λοιπὰ στοιχεῖα τοῦ κλίματος τοῦ Ἀγίου Ὁρους, τὰ στοιχεῖα δὲ τῶν ἄλλων γειτονικῶν μετεωρολογικῶν σταθμῶν, ὡς τῆς Θεσσαλονίκης ἢ τῆς Καρβάλας, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ κλίματος τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἐνεκα τῆς ἰδιαζούσης θέσεως, τῆς φυσιογραφίας καὶ ὑψομετρικῆς διαφορᾶς ἀντῆς. Τὸ Ἀγίου Ὁρος ᔁχει κυρίως κλῖμα μεσογειακοῦ τύπου μὲ τὸ μέγιστον τῶν βροχοπτώσεων τὸν χειμῶνα καὶ μὲ σχετικῶς ἔηρὸν θέρος, ὁ δὲ χειμὼν εἶναι ἥπιος εἰς τὰς χαμηλοτέρας πρὸς τὴν θάλασσαν ζώνας. Αἱ κλιματολογικαὶ συνθῆκαι τροποποιοῦνται ἐπὶ τῶν ὁροσειρῶν καὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀθω, ἐνεκα τοῦ ὑπερ-

θαλασσίου ὑψους, αἱ δὲ χιόνες, γράφει ὁ Turrill, ὑπῆρχον ἀκόμη κατὰ τὸν Ἀπρίλιον εἰς ἀρκετὴν ποσότητα ἐπὶ τῶν κλιτύων τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀθω. Ὁ Regel εἰς τὴν δημοσιευθεῖσαν τὸ 1943 ἐργασίαν του (24) ἀναφέρει ἐπίσης δτι ἐλλείπουν κλιματολογικὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους, μὲ τὴν παρατήρησιν δτι ἡ χερσόνησος αὔτη εὑρίσκεται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ μεσογειακοῦ κλίματος καὶ δτι αὕτη, ὡς περιβαλλομένη ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν, ὑφίσταται ἐντόνως τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς. Ὁ Rauh (20) κατὰ τὴν διάρκειαν δύο μακρῶν ἀκουσίων παραμονῶν του εἰς τὸ Ἀγίου Ὁρος τὸν Αὔγουστον τοῦ 1942 καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1943, ἔκανε παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἐκεῖ πνεόντων ἀνέμων καὶ κατέληξεν εἰς τὰ ἔξης συμπεράσματα: αἱ λοφοσειραὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἔχουν ἐν μέσον ὑψος 600-800 μέτρων, εἰς δὲ τὸ νότιον ἄκρον ἀνορθοῦσι αποτόμως εἰς 1950 μέτρα ἡ γιγαντιαία ἀπὸ μάρμαρα κορυφὴ τοῦ κορμοῦ τοῦ δρους, δ ὅποιος ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς καταβυθίζεται ἔξαιρετικά ἀποκρήμνως εἰς τὴν θάλασσαν. Εἶναι αὐτονόητον, λοιπόν, δτι ἐν τοιοῦτον δρος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χθαμαλοῦ λοφώδους τοπίου ἔξασκει σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀερίων μαζῶν καὶ δρᾶ, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Rauh, εἰς μέγαν βαθμὸν ὡς ἐνισχυτικὸς παράγων τοῦ ἀνέμου. Οἱ βόρειοι καὶ βορειοανατολικοὶ ἄνεμοι προσκρούουν ἐπὶ τοῦ δρους, ἀναπτύσσονται πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς καὶ πίπτουν πρὸς τὰς κοιλάδας ὡς καταβατικοὶ ἄνεμοι μὲ τεραστίαν σφοδρότητα, δπόθεν ἐκχέονται ριπιδειδῶς μερικὰ μίλια μακράν εἰς τὴν θάλασσαν Ἐφ' δσον ἀκόμη ὑπάρχουν χιόνες εἰς τὴν κορυφήν, δπερ εἰς κανονικὸν χειμῶνα συμβαίνει μέχρι τέλους Ἀπριλίου - ἀρχῶν Μαΐου, αἱ ριπαὶ τοῦ καταβατικοῦ ἀνέμου εἶναι παγεραί. Κατὰ τὴν κάθοδον οἱ ἄνεμοι ἐκγέονται πρὸς τὰς ἔξαρσεις (ὡς γωνίας, κορυφάς, χαράδρας) τῆς ἀναγλύφου ὅψεως τοῦ ἐδάφους, καὶ ἀποκτοῦν πορείαν ἀναλόγως τῶν ἐδαφικῶν ἔξαρσεων. Συνέπεια τούτου εἶναι δτι αἱ διάφοροι περιοχαὶ παρουσιάζουν μικροδιαφορὰς εἰς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου, αἱ ὅποιαι ἀντικατοπτρίζονται εἰς τὴν δημιουργίαν κυματισμοῦ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ σχηματισμοῦ σταυροειδοῦς κυματώσεως. Ὁ Rauh εἰς μίαν προσπάθειάν του τὴν 19.3.1943 νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀθω, παρετήρησεν ἐκ τοῦ πλησίον τὴν κάθοδον τῶν ψυχρῶν καταβατικῶν ἀνέμων, οἱ ὅποιοι εἶχον τοιεύτην σφοδρότητα, ὥστε κατέστη ἀδύνατος ἡ ἀνάβασις τῶν ὑπολοίπων 300 μέτρων μέχρι τῆς κορυφῆς. Ἐν συνεχείᾳ δ Ῥauh παραθέτει πίνακας, εἰς τοὺς δποίους ἀναγράφεται ἡ ἔντασις τῆς ταχύτητος τοῦ ἀνέμου ἐπὶ τοῦ Ἀθω καὶ μερικῶν ἄλλων περιοχῶν τῆς Β. Ἐλλάδος εἰς βαθμοὺς Beaufort μεταξὺ 8-19ης ὥρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Α. Η ΒΛΑΣΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

‘Η χερσόνησος τοῦ ‘Αγίου ’Ορους, ἀποτελοῦσα γεωγραφικῶς καὶ φυτογεωγραφικῶς ἐν μικρὸν τμῆμα τῆς Ν. Μακεδονίας, ἔθαυμάζετο καὶ θαυμάζεται ἀκόμη πάντοτε διὰ τὴν πλουσίαν, ἰδιάζουσαν καὶ ὅργιώδη βλαστησιν, ή ὅποια ὡς εἰς πυκνὸς τάπης ἔξαπλοῦται ἐπὶ τῆς μεγαλυτέρας ταύτης ἐκτάσεως, διακοπομένης μόνον κατὰ τόπους ὑπὸ χειμάρρων, ὑγρῶν κοιλάδων καὶ ἐκχερσωθεισῶν ἐκτάσεων διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν παραρτημάτων των (κελλίων, ἀποθηκῶν, κήπων, μικρῶν λειβαδίων κ.τ.λ.).’ Ο Grisebach εἰς τὴν ἐκδοθεῖσαν τὸ 1841 μελέτην του, εἰς τὴν ὅποιαν κάμνει θαυμασίαν περιγραφὴν περὶ τῆς ζωῆς τῶν μοναχῶν, τοῦ τοπίου καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς βλαστήσεως, γράφει ὅτι «οὐδαμοῦ τῆς Εὐρώπης εὗρε μίαν τόσον πυκνὴν καὶ ἄφθονον βλάστησιν ὅπως εἰς τὸ ‘Αγίου ’Ορος, καὶ τόσον πρωτόγονον ὅπως καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἐκεῖ διαβιούντων ἀνθρώπων», μὴ διστάζων μάλιστα νὰ παραβάλῃ ταύτην πρὸς τὴν τροπικὴν τοιαύτην. ‘Η βαθυπράσινος βλαστησις τοῦ ‘Αγίου ’Ορους ἐντυπωσιάζει, ἀνακουφίζει καὶ εὐφραίνει ἰδίως τὸν ἐπισκέπτην ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος προέρχεται ἀπὸ ἄλλας περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶναι κουρασμένος ἀπὸ τὴν μονότονον θέαν τῶν γυμνῶν λοφοσειρῶν, πλαγιῶν καὶ πολλῶν ἄλλων ὁρεινῶν ἐκτάσεων μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ καρστικὰ καὶ ἴσχυρῶς ἐκπλυθέντα ἐδάφη ἔνεκα τῆς ἀποψιλώσεως καὶ τῆς ἐντόνου βοσκῆς αὐτῶν. Διὰ τοῦτο δικαίως ἐχαρακτηρίσθη ἡ χερσόνησος τοῦ ‘Αθω ὡς μία ὄασις ἐν τῷ μέσῳ τῆς πτωχῆς εἰς δάση ‘Ελληνικῆς χερσονήσου.

Τὰ αἴτια τῆς πλουσίας βλαστήσεως δὲν διφείλονται μόνον εἰς τοὺς εὐνοϊκοὺς κλιματικοὺς καὶ ἐδαφικοὺς παράγοντας, δεδομένου ὅτι ἡ περιοχὴ τοῦ ‘Αγίου ’Ορους δὲν εἶναι καὶ ἡ μοναδικὴ εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου μὲ τοιαύτας εὐνοϊκὰς συνθῆκας ἀναπτύξεως τῶν φυτῶν. Σπουδαίαν σημασίαν διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ὅργιώδους βλαστήσεως τῆς χερσονήσου τοῦ ‘Αθω ἔχουν αἱ οἰκονομικαὶ συνθῆκαι τοῦ τόπου, ὅπως εἶναι πρὸ παντὸς ἡ ἔλλειψις ἀγελῶν ζώων καὶ ἰδίως αἰγοποιμνίων, τῶν ὅποιων ἡ καταστροφικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς βλαστήσεως εἶναι τόσον γνωστὴ ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Οἱ εἰς τὸ ‘Αγίου ’Ορος ἀνέκαθεν ἰσχύοντες ἀπαγορευ-

τικοὶ νόμοι περὶ εἰσόδου ζώων καὶ μάλιστα θηλέων, παρεβιάσθησαν τὸ 1947 ὁπότε, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν μοναστηρίων, εἰσήχθησαν ἐκεῖ, ἐνεκα τῶν τότε ἀνωμάλων συνθηκῶν ἐξ αἰτίας τοῦ συμμοριτοπολέμου, ἀγέλαι ἐκ 30.000 περίπου ζώων μὲ δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς χλωρίδος καὶ τῆς βλαστήσεως γενικῶς. Εὐτυχῶς ἡ παραμονὴ τῶν ποιμνίων ἦτο δλιγόχρονος καὶ ἡ κατὰ τόπους ὑποβαθμισθεῖσα βλάστησις ἐπανεῦρε ταχέως τὸν κανονικὸν ρυθμὸν ἐξελίξεως καὶ ἀνανεώσεως ἔνεκα τῶν ἄλλων εὐνοϊκῶν συνθηκῶν ἀναπτύξεως. Εἰς τὸ ‘Αγίου ’Ορος ὑπῆρχον καὶ ὑπάρχουν διὰ τὰς ἀνάγκας πάντοτε ἄρρενα ὑποζύγια, τὰ ὅποια ὅμως δὲν ἐπηρεάζουν τόσον τὴν βλάστησιν, διότι ταῦτα βόσκουν εἰς τὰ πέριξ τῶν μοναστηρίων καὶ σκητῶν μικρὰ λειβάδια. Σήμερον ὅμως συντηροῦνται εἰς μερικὰ μοναστήρια ἔνεκα οἰκονομικῶν ἀναγκῶν καὶ μικραὶ ἀγέλαι ἀρρένων βιῶν πρὸς πάχυνσιν μὲ σκοπὸν τὴν ἐμπορίαν, ὅπως παρετηρήσαμεν μερικάς τοιαύτας ἰδίως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μονῆς Ξηροποτάμου, πρᾶγμα τὸ ὅποιον θὰ ἐξασκήσῃ καὶ σχετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς χλωρίδος τῶν μὴ δασοκεπῶν ἐκτάσεων.

Δεύτερος μετά τὰ ζῶα βιοτικὸς παράγων μὲ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς βλαστήσεως εἶναι δὲ ἀνθρωπος. Τὰ 20 μεγάλα μοναστήρια, εἰς τὰ ὅποια ἀνήκει δλόκληρος ἡ περιοχὴ τοῦ ‘Αγίου ’Ορους, ἵσταν, ὡς γνωστόν, ἄλλοτε πολὺ πλούσια, διότι προσεπορίζοντο μεγάλα ἐσοδα ἀπὸ τὰς ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, Τουρκίαν, Ρουμανίαν καὶ ἰδίως τὴν Ρωσίαν ἰδιοκτησίας των (μετόχια, οἰκοδομάς κ.τ.λ.), ἐπίσης ἀπὸ μεγάλας δωρεὰς ἡγεμόνων κ.λ.π. Μετά τὴν κατάρρευσιν τῆς ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας, τὴν ἀγροτικὴν μεταρρύθμισιν, τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῶν κτημάτων καὶ τὴν ἐξανέμισιν τῶν τραπεζιτικῶν καταθέσεων, ἐξέλιπον καὶ αἱ κύριαι πηγαὶ ἐσόδων, δι’ ὃ καὶ ἐπρεπε νὰ ἐξευρεθοῦν ἄλλαι τοιαῦται, ὅπως ἦτο καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ἀπεράντων δασῶν. Βεβαίως τὰ δάση τὰ ἐξεμεταλλεύοντο πάντοτε διὰ μέσου τῶν αἰώνων διὰ ποικίλας ἀμέσους ἀνάγκας, ὡς διὰ καύσιμον ὄλικόν, διὰ ξυλάνθρακας, διὰ ξυλείαν οἰκοδομῶν, διὰ πασσάλους κ.τ.λ., μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ ἐκμετάλλευσις δὲν ἦτο τόσον ἔντονος κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἔνεκα τῶν μεγαλυτέρων οἰκονομικῶν ἀναγκῶν. ‘Η ξύλευσις τῶν δασῶν καὶ ἡ διλοτομία ἐγένετο καὶ γίνεται ἀκόμη μὲ προσοχήν, σύνεσιν καὶ μὲ μικράν βλάβην ἐπὶ τῆς βλαστήσεως καὶ ὡς παράδειγμα ἀναφέρομεν τὰ θαυμάσια δάση καστανέας. ἰδίως εἰς τὴν Μονὴν Βατοπεδίου, τὰ ὅποια ὑλοτομοῦνται μὲ μεγάλην ἐπιδεξιότητα καὶ προσοχήν. Ο τρόπος ἐκμετάλλευσεως τῶν δασῶν ἐπέφερε πάντως διαταραχὴν τῶν συνθηκῶν βλαστήσεως, ὥστε τὰ δάση τοῦ ‘Αγίου ’Ορους νὰ παρουσιάζουν κατὰ τοὺς Mattfeld (16) καὶ Regel (24) δόλονεν καὶ περισσότερον τὸν χαρακτῆρα χαμηλῶν, πρεμνοφυῶν τοιούτων, ἐνῷ τὰ δάση ἐκ καστανέας ἀνανεοῦνται ἔνεκα τῆς ἔλλειψεως αἰγοποιμνίων μὲ πολυάριθμα ἐκβλαστήματα, τὰ ὅποια ἀναπτυσσόμενα ταχέως εἰς τὸ γόνιμον ἔδαφος σχηματίζουν τὴν ἔνωσιν Klimax, ἢτοι τὸ ἄριστον στάδιον ἀναπτύ-

ξεως του δάσους. Σήμερον μετά την διάνοιξην μερικῶν ὀδῶν διὰ τὴν μεταφοράν τῆς ξυλείας, θὰ γίνη καὶ ἐντατικώτερα ἐκμετάλλευσις τῶν δασῶν, τῆς μόνης πηγῆς ἐσόδων μερικῶν μοναστηρίων μετά τῆς ἀνεπαρκοῦς κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως, ή ὅποια πρέπει νὰ γίνη κατὰ συστηματικὸν ἐπιστημονικὸν τρόπον διὰ νὰ μήν ἐπέλθῃ καταστροφὴ καὶ ἐρήμωσις του δραίου ἵερου δάσους.

Εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀγίου Ὁρους δὲν ὑπάρχουν σχεδὸν ἔρημοι ἐκτάσεις μὲ καρστικὰ ἐδάφη συνεπείᾳ πλήρους ἀποψιλώσεως τῆς ἄλλοτε βλαστήσεως. Μόνον εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἄλλοτε δάσους ὑπάρχουν μερίκαι φαλακραὶ ἐκτάσεις συνεπείᾳ πυρκαιᾶς, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι εἰς μίαν μεγάλην ἐκτασιν τῆς περιοχῆς τῆς Μονῆς Λαύρας καὶ ἄλλαχοῦ, ή ὅποια κατεστράφη ἐκ πυρκαιᾶς, ἀγνωστὸν πόθεν τεθείσης, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ συμμοριτοπολέμου, καὶ ή ὅποια ἐνεκα τῶν εὐνοϊκῶν συνθηκῶν βαίνει γοργῶς ἀναθάλλουσα. Ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων τοῦ Ἀθω κάτωθεν καὶ ἀνωθεν τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας ὑπάρχει ἐπίσης σημαντικὴ ἐκτασις κατεστραμμένου ἐκ πυρκαιᾶς δάσους πεύκης καὶ ἐλάτης.

Ἐν συμπεράσματι ή πλουσία βλάστησις τοῦ Ἀγίου Ὁρους ὀφείλεται εἰς τὴν γεωγραφικὴν ἀπομόνωσιν, τοὺς εὐνοϊκοὺς κλιματικοὺς καὶ ἐδαφικοὺς παράγοντας καὶ κυρίως τὴν ἔλλειψιν αἰγοποιμνίων. Διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ ρόλου τῶν παραγόντων αὐτῶν ἐπὶ τῆς βλαστήσεως, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ προβάδμεν εἰς τὴν κάπως λεπτομερεστέραν ἀνάπτυξιν ἐκάστου ἐξ αὐτῶν.

Ἡ γεωγραφικὴ ἀπομόνωσις καὶ αἱ εὐνοϊκαὶ τοπικαὶ συνθῆκαι τῆς χερσόνησου τοῦ Ἀγίου Ὁρους εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα ὅχι μόνον νὰ ἀναπτυχθῇ μία πλουσία βλάστησις, μὲ ἀρκετὰ μάλιστα ἐνδημικὰ φυτά, ἀλλὰ καὶ νὰ μείνῃ σχεδὸν ἀνεπηρέαστος ἡ περιοχὴ αὐτῇ ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὴν καταστρεπτικὴν ἐπιδρομὴν τῶν διαφόρων βαρβαρικῶν ὅρδῶν, αἱ ὅποιαι διέσχιζον διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὴν Μακεδονίαν. Ὁ ἀρχικὸς πρωτόγονος χαρακτὴρ τῆς βλαστήσεως ἡκολούθησε τὴν φυσικὴν ἐξέλιξιν συνεπείᾳ ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν ἰδίων φυτῶν καὶ δὲν ὑπέστη ἀλλάγην, τροποποίησιν ἢ καὶ ἐρήμωσιν, ὅπως συνέβη εἰς ἄλλας περιοχάς τῆς Μακεδονίας. Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἡ Βαλκανικὴ χερσόνησος διεσχίζετο ὑπὸ πολυαριθμῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν, αἱ ὅποιαι, ἐγκατασταθεῖσαι εἰς διάφορα μέρη, ἤλλαξαν τὸν χαρακτῆρα τῆς χλωρίδος καὶ βλαστήσεως αὐτῶν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ἔκουσίως ἢ ἀκουσίως καὶ κατὰ τοιούτον τρόπον, ὥστε ἐνίστε εἶναι ἀδύνατος ὁ διαχωρισμὸς μεταξὺ καταστροφῆς καὶ δημιουργίας νέας βλαστήσεως. Ἡ ξυλεία ἡτο ἡ μόνη ὕλη διὰ πλείστας ἀνάγκας (καύσιμον διλικόν, διὰ ναυπήγησιν πλωτῶν μέσων, κάτασκευὴν οἰκοδομῶν, παρασκευὴν ἀσβέστου), δι' ὅ καὶ κατεστράφησαν πολλὰ δάση, ἀπεγυμνώθησαν θαμνώδεις ἐκτάσεις, ἀπεξηράνθησαν ἔλη καὶ ἐδημιουργή-

θησαν λειβάδια. Διὰ τῶν πολεμικῶν ἐνεργειῶν καὶ τῆς ἐμπορίας γεωργικῶν προϊόντων εἰσήχθησαν νέα εἴδη χλωρίδος καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ αὐτόχθονα φυτὰ διεσπάρησαν καὶ ἐξηπλώθησαν εἰς ἄλλας περιοχάς, ὅπου καὶ προσηρμόσθησαν πρὸς τὰς νέας συνθήκας. Εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἐνεκα τῆς γεωγραφικῆς ἀπομονώσεως καὶ ἄλλων αἰτίων, ἡ ἀρχικὴ βλάστησις δὲν ὑπέστη τόσον βαθεῖαν μεταβολήν, ἀλλοίωσιν καὶ τροποποίησιν δοσον εἰς ἄλλα μέρη. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀθω κατὰ τὸν ἴστορικὸν Ἡρόδοτον καὶ Θουκυδίδην (πρβλ. Σωφρόνιον 26) ὑπῆρχαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πόλεις κατοικούμεναι ἀπὸ «ξύμμικτα ἔθνη βαρβάρων» καὶ ἀπὸ δλίγους Πελασγούς, Χαλκιδεῖς, Βισάλτας, Κριστῶνας καὶ Ἡδῶνας, αἱ ὅποιαι κατὰ διαφόρους συγγραφεῖς ἐξηφανίσθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου αἰῶνος μ.Χ., χωρὶς νὰ εἶναι γνωστὸν τί ἀπέγιναν οἱ λαοὶ οὗτοι μέχρι τῆς ἴστορικῆς ἐμφανίσεως τῶν μοναχῶν εἰς τὸν Ἀθω τὸν ἔνατον αἰῶνα. Ἡ τυχὸν ἐπελθοῦσα φθορὰ τῶν δασῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους ὑπὸ τῶν ἐν λόγῳ λαῶν, ἀποκατεστάθη μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, δεδομένου ὅτι ἡ γεωγραφικὴ ἀπομόνωσις, ἡ ἔλλειψις αἰγοποιμνίων καὶ τὸ δυσπρόσιτον τῆς περιοχῆς ἐνεκα τῶν ἀποκρήμνων ἀκτῶν, ἐπροστάτευσαν τὰ δάση ἀπὸ τὴν δήμωσιν καὶ καταστροφὴν συνεπείᾳ ἐπιδρομῆς βαρβαρικῶν ὅρδῶν καὶ πολεμικῶν ἐνεργειῶν. Ἄλλα καὶ κατὰ τὸν μετέπειτα χρόνους ἡ προμήθεια ξυλείας, καὶ μάλιστα καταλλήλου τοιαύτης διὰ τὴν ναυπηγικήν, ἐγένετο εἰς μεγάλην ποσότητα κυρίως ἀπὸ τὰ ἄλλοτε τεράστια δάση τῶν γειτονικῶν διμαλωτέρων περιοχῶν τῶν χερσονήσων Σιθωνίας (Ἀλόγου) καὶ Κασσάνδρας, καθὼς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Leake (πρβλ. Turrill 28, σ. 197).

Ἡ σημασία τῆς συνεχοῦς καὶ μακροχρονίου ἐπιδράσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς βλαστήσεως γίνεται δῶς ἱδιαιτέρως καταφανῆς εἰς χώρας μὲ ἀρχαιότατον πολιτισμόν, ὅπως εἶναι ἡ παραμεσόγειος λεκάνη. Εἰς δλόκληρον τὴν γεωγραφικὴν ταύτην περιοχὴν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἄλλοτε ἀφθονα δάση ἀπεψηλώθησαν καὶ τὰ ἀπογυμνωθέντα ἀπὸ τὴν φυσικήν των βλάστησιν ἐδάφη μετετράπησαν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου εἰς ἐρήμους ἢ εἰς βραχώδεις καὶ μὲ πενιχρὰν βλάστησιν ἐκτάσεις. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχον πυκνὰ καὶ ώραια δάση μὲ γόνιμον ἔδαφος, ενδίσκονται σήμερον τὸ πλεῖστον γυμνοὶ βράχοι² καὶ λίθοι, ὡς παρατηρεῖται εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὅποια ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ κατὰ τὸν μετέπειτα χρόνους ἦτο πλουσία εἰς δρυμούς. Τὸ ἴδιον ἰσχύει καὶ διὰ πολλὰς ἔηράς περιοχάς τῆς Β. Ἀφρικῆς καὶ Δ. Μ. Ἀσίας, αἱ ὅποιαι δὲν ἦσαν μὲν δασοσκεπεῖς, ἀλλὰ ἐκαλύπτοντο ἀπὸ στρῶμα ἀγρωστωδῶν φυτῶν, καταστραφὲν συνεπείᾳ ἐντατικῆς βοσκῆς ὑπὸ ποιμνίων γνωστῶν ἡδη ἀπὸ παλαιᾶς ἐποχῆς. Σημειώτεον ὅτι ἡ οἰκόσιτος κτηνοτροφία ὑπῆρχεν εἰς τὴν Κρήτην εἰς τὴν προμινωϊκὴν ἡδη ἐποχήν. Ἐξ αὐτῶν κατανοοῦμεν, διθεν, διατὶ χῶραι μὲ ἀρχαιότατον πολιτισμόν, ὅπως ἡ Ἑλλάς, ἐπλήγησαν βαρύτατα ἀπὸ τὴν διάβρωσιν καὶ κατα-

στροφήν του έδάφους. 'Επομένως, λοιπόν, διὰ τὴν γυμνότητα τοῦ έδαφους καὶ τὰς συνθήκας τῆς πενιχρᾶς βλαστήσεως εἰς πολλὰς περιπτώσεις δὲν εἶναι ύπεύθυνον τὸ κλῖμα, ὅπως οὐχὶ ὁρθῶς νομίζεται, ἀλλὰ αὐτὸς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. 'Η ἀποψίλωσις τῶν δασῶν, γράφει ὁ Turrill εἰς τὸ περισπούδαστον σύγγραμμά του («The Plant-life of the Balkan Peninsula», Oxford 1929), εἶναι ἔγκλημα κατὰ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ιδίου τοῦ ἄνθρωπου.

Εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ 'Αγίου 'Ορους δὲν παρατηρεῖται ἔνεκα τῶν προμνημονεύθεντων αἰτίων ἐρήμωσις τῆς βλαστήσεως, ὅπως εἰς πολλὰς περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος, τούναντίον μάλιστα, ὁ δις μεταβάς ἐκεῖ βοτανολόγος καθηγητής Rauh τὸ 1942 καὶ τὸ 1943 εδρε τὴν βλάστησιν δρυγιώδη, ὡς τὴν περιέγραψεν 100 ἑτη ἐνωρίτερον ὁ Grisebach. 'Αλλὰ καὶ μετὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα ἔτη ἔνεκα τῆς ἐντόνου ξυλεύσεως, δὲν παρατηροῦνται μεγάλης ἐκτάσεως ἐρημώσεις τῶν δασῶν. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως, ἐάν διρθμός ἐκμεταλλεύσεως τῶν δασῶν γίνῃ ἐντονώτερος καὶ κατὰ τρόπον ἀλόγιστον, τότε ὑπάρχει κίνδυνος τὸ ώραῖον ἵερὸν δάσος νὰ ἀναφέρεται μελλοντικῶς ἰστορικῶν μόνον γεγονός.

Διὰ τὴν ἔρευναν τῆς χλωρίδος καὶ βλαστήσεως τοῦ 'Αγίου 'Ορους, γενομένην κατὰ τὰ ἔτη 1950, 1951, 1952 καὶ 1959, ἡ κοιλουθήσαμεν τὴν εἰς τὸ κατωτέρω ἡ μερολόγιον κινήσεως ἀναγραφομένην πορείαν.

- 22.5.1950 : 'Αναχώρησις ἐκ Θεσσαλονίκης διὰ λεωφορείου τὴν δην πρωΐνην ὥραν καὶ ἀφίξις εἰς Ἱερισσόν τὴν μεσημβρίαν, ὅπόθεν ἀναχώρησις ἀμέσως διὰ βενζινοπλοίου καὶ ἀφίξις εἰς Μονὴν Βατοπεδίου τὴν 16ην ὥραν, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 23.5.1950 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Βατοπεδίου τὴν δην πρωΐνην καὶ μετάβασις μὲ κατεύθυνσιν τὰς περιοχὰς Καρυών καὶ τῶν Μονῶν Κουτλουμούσιου - Ἰβήρων - Καρακάλλου. 'Αφίξις εἰς Μονὴν Καρακάλλου τὴν 17ην ὥραν, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 24.5.1950 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Καρακάλλου τὴν 7ην πρωΐνην ὥραν καὶ μετάβασις μὲ κατεύθυνσιν τὰς περιοχὰς 'Αγίας Ἀρτέμιδος - Προβατᾶ - Μετ. 'Αμαλφητανῶν - 'Αγίασμα ἀγίου Ἀθανασίου καὶ ἀφίξις εἰς Μονὴν Λαύρας τὴν 18ην ὥραν, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 25.5.1950 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Λαύρας τὴν δην πρωΐνην καὶ μετάβασις εἰς Κερασίαν. 'Εκεῖθεν ἀναχώρησις τὴν 14ην ὥραν καὶ ἀνάβασις εἰς τὸ δρός 'Αθως, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις εἰς τὴν ὅπαιθρον εἰς τοποθεσίαν «Παναγία» εἰς ὄψόμετρον 1600.

- 26.5.1950 : 'Ανάβασις εἰς κορυφὴν 'Αθω τὴν 3ην πρωΐνην ἔνθα καὶ τετράωρος παραμονή. 'Εκεῖθεν ἐπιστροφὴ μέσῳ Κερασιᾶς - Σκήτης 'Αγίας 'Αννης - τῶν Μονῶν 'Αγίου Παύλου - Διονυσίου - Γρηγορίου - Σίμωνος Πέτρας καὶ ἀφίξις εἰς Δάφνην τὴν 19ην ὥραν, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 27.5.1950 : 'Αναχώρησις ἐκ Δάφνης ἀτμοπλοϊκῶς τὴν 5ην ὥραν καὶ ἀφίξις εἰς Θεσσαλονίκην.
- 1.5.1951 : 'Αναχώρησις ἐκ Θεσσαλονίκης διὰ λεωφορείου τὴν δην ὥραν καὶ ἀφίξις εἰς Ἱερισσόν τὴν μεσημβρίαν, ὅπόθεν ἀναχώρησις διὰ βενζινοπλοίου τὴν 14ην ὥραν καὶ ἀφίξις εἰς Μονὴν Βατοπεδίου τὴν 15ην ὥραν, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 2.5.1951 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Βατοπεδίου τὴν δην ὥραν μὲ κατεύθυνσιν τὰς περιοχὰς Σκήτην Βογορδίτσας καὶ Προφήτου Ἡλία, Μονῶν Παντοκράτορος - Σταυρονικήτα, Καρυών. 'Αφίξις εἰς Μονὴν Ἰβήρων τὴν 18ην ὥραν, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 3.5.1951 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Ιβήρων τὴν 7ην ὥραν μὲ κατεύθυνσιν τὴν περιοχὴν Μονῆς Φιλοθέου μὲ πολύωρον ἐκεῖ παραμονὴν καὶ ἐκεῖθεν μετάβασις εἰς Μονὴν Καρακάλλου, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 4.5.1951 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Καρακάλλου δι' ἀκατίου τὴν δην ὥραν καὶ περίπλοις τῆς ἀκτῆς μέχρι νεωρίου ('Αρσανᾶ) Μικράκι Λαύρας καὶ ἐκεῖθεν ἀνάβασις εἰς Μονὴν Λαύρας, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 5.5.1951 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Λαύρας τὴν δην ὥραν μὲ κατεύθυνσιν τὰς περιοχὰς Σκήτης Προδρόμου - 'Αγίου Πέτρου - Κερασιᾶς - Καυσοκαλυβίων - Σκήτης 'Αγίας 'Αννης. 'Αφίξις εἰς Μονὴν 'Αγίου Παύλου τὴν 20ην ὥραν, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 6.5.1951 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς 'Αγίου Παύλου δι' ἀκατίου καὶ περίπλοις τῆς δυτικῆς ἀκτῆς μέχρι Μονῆς 'Αγίου Παντελεήμονος, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 7.5.1951 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς 'Αγίου Παντελεήμονος τὴν δην ὥραν καὶ μετάβασις εἰς Μονὴν Ξηροποτάμου καὶ περιοχὴν ταύτης καὶ ἐκεῖθεν μετάβασις εἰς Δάφνην, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 8.5.1951 : 'Επιστροφὴ ἐκ Δάφνης εἰς Θεσσαλονίκην ἀτμοπλοϊκῶς.
- 9.4.1952 : 'Αναχώρησις ἐκ Θεσσαλονίκης διὰ λεωφορείου τὴν 7ην ὥραν καὶ ἀφίξις τὴν μεσημβρίαν εἰς Ἱερισσόν, ὅπόθεν ἀμέσως ἀναχώρησις διὰ βενζινοπλοίου καὶ ἀφίξις εἰς Μονὴν

- Βατοπεδίου, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 10.4.1952 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Βατοπεδίου τὴν 7ην ὡραν μὲ κατεύθυνσιν τὰς περιοχὰς Σκήτης Ἀγίου Ἀνδρέου - Καρυῶν - Μονῆς Ξηροποτάμου. Ἀφιξῖς εἰς Μονὴν Ξηροποτάμου τὴν 18ην ὡραν, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 11.4.1952 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Ξηροποτάμου τὴν 6ην ὡραν μὲ κατεύθυνσιν τὰς περιοχὰς Μονῆς Παντελεήμονος - Δάφνης. Ἐκεῖθεν περίπλους τῆς δυτικῆς ἀκτῆς δι' ἀκατίου, ἔνθα αἱ Μοναὶ Σίμωνος Πέτρας, Γρηγορίου, Διονυσίου, Ἀγίου Παύλου, ὡς καὶ ἡ Νέα Σκήτη, Καρούλια, τὰ ἀκρωτήρια Κάβο-Φονιᾶς καὶ Γουροῦνι καὶ ἐκεῖθεν ἐπιστροφὴ διὰ τοῦ ιδίου μέσου εἰς Σκήτην Μικρᾶς Ἀγίας Ἀννης καὶ διὰ τῆς Σκήτης Ἀγίας Ἀννης ἀνάβασις εἰς Κελλία Κερασιδᾶς, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 12.4.1952 : 'Αναχώρησις ἐκ Κερασιδᾶς τὴν 6ην ὡραν καὶ ἀνάβασις εἰς Ἀθω, ἔνθα ἄφιξις εἰς κορυφὴν τοῦ δρους τὴν 12ην ὡραν. Ἐκεῖθεν ἐπιστροφὴ καὶ μέσω Κερασιδᾶς μετάβασις εἰς Μονὴν Λαύρας, ἔνθα ἄφιξις τὴν 20ην ὡραν καὶ διανυκτέρευσις.
- 13.4.1952 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Λαύρας διὰ βενζινοπλοίου καὶ περίπλους τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν μέχρι τῆς Μονῆς Ἰβήρων, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 14.4.1952 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Ἰβήρων τὴν 6ην ὡραν μὲ κατεύθυνσιν τὰς περιοχὰς Μονῆς Κουτλουμουσίου καὶ Καρυῶν - Μονῆς Ζωγράφου. Ἀφιξῖς εἰς Μονὴν Ζωγράφου τὴν 18ην ὡραν, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 15.4.1952 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Ζωγράφου τὴν 6ην ὡραν μὲ κατεύθυνσιν τὸ νεώριον (Ἀρσανᾶν) τῆς ιδίας Μονῆς καὶ τὰς Μονὰς Δοχειαρίου καὶ Ξενοφῶντος. Ἀφιξῖς εἰς Μονὴν Ξενοφῶντος τὴν 16ην ὡραν, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 16.4.1952 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Ξενοφῶντος διὰ βενζινοπλοίου εἰς Τρυπητὴν καὶ ἐκεῖθεν μετάβασις εἰς Ιερισσόν, δόποθεν ἐπιστροφὴ διὰ λεωφορείου εἰς Θεσσαλονίκην.
- 20.11.1959 : 'Αναχώρησις ἐκ Θεσσαλονίκης διὰ λεωφορείου τὴν 7ην ὡραν καὶ ἄφιξις εἰς Ιερισσόν, δόποθεν ἀμέσως πεζῇ ἀναχώρησις διὰ Τρυπητὴν καὶ ἐκεῖθεν μετάβασις διὰ βενζινοπλοίου εἰς Μονὴν Δοχειαρίου, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 21.11.1959 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Δοχειαρίου τὴν 7ην ὡραν μὲ κατεύθυνσιν νεώριον (Ἀρσανᾶν) Κωνσταμονίτου καὶ τὰς περιοχὰς Μονῶν Κωνσταμονίτου - Ζωγράφου - Βατοπε-

- δίου. Ἀφιξῖς εἰς Μονὴν Βατοπεδίου τὴν 17ην ὡραν, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 22.11.1959 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Βατοπεδίου μὲ κατεύθυνσιν τὴν Μονὴν Ἰβήρων καὶ Καρυάς. Διανυκτέρευσις εἰς Μονὴν Ἰβήρων.
- 23.11.1959 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Ἰβήρων τὴν 8ην ὡραν διὰ Καρυάς, ἔνθα καὶ δλιγόνωρος παραμονή. Ἐκεῖθεν ἀναχώρησις καὶ μετάβασις εἰς Μονὴν Ξηροποτάμου, ἔνθα καὶ διανυκτέρευσις.
- 24.11.1959 : 'Αναχώρησις ἐκ Μονῆς Ξηροποτάμου τὴν 7ην ὡραν καὶ μετάβασις εἰς Μονὴν Παντελεήμονος, δόποθεν ἐπιστροφὴ διὰ βενζινοπλοίου εἰς Τρυπητὴν καὶ ἐκεῖθεν μετάβασις εἰς Ιερισσόν. ἐπιστροφὴ ἐξ Ιερισσοῦ διὰ λεωφορείου εἰς Θεσσαλονίκην.

Ἐκ τῆς ως ἄνω ἀνὰ τὸ Ἀγιον Ὄρος περιγραφομένης περιοδείας μας διὰ τὴν μελέτην τῆς χλωρίδος καὶ βλαστήσεως αὐτοῦ, ἐμφαίνεται ὅτι περιήλθομεν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς χερσονήσου καὶ μάλιστα ἐκ τῶν περιοχῶν τῶν δύο Μονῶν Βατοπεδίου - Ζωγράφου κατ' εὐθεῖαν σχεδὸν γραμμήν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς καὶ πρὸς νότον μέχρι τοῦ ἀνωτάτου ἀκρου, μή δυνηθέντες δυστυχῶς νὰ μεταβῶμεν καὶ εἰς τὸ βόρειον τμῆμα ταύτης, ἔνθα εὑρίσκονται αἱ δύο Μοναὶ Χιλιανδαρίου καὶ Ἐσφιγμένου. Τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ Ἀγίου Ὄρους, τὸ δόποιον περιήλθομεν εἶναι τὸ πλέον ἐνδιαφέρον, ὅχι μόνον διότι εἰς τὴν περιοχὴν αὐτοῦ εὑρίσκονται τὰ 18 ἐκ τῶν 20 μεγάλων μοναστηρίων, αἱ σκῆται, τὰ κελλία καὶ τὰ ἡσυχαστήρια, ἀλλὰ καὶ ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα χλωρίς καὶ βλάστησις. Ἡ μὴ ἐρευνηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν μικρὰ βόρειος περιοχὴ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἐμελετήθη ὑπὸ ἄλλων βοτανολόγων κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡπτον ἐπαρκῶς (Grisebach, Turrill, Regel), γεγονὸς τὸ δόποιον μᾶς διευκολύνει νὰ συμπληρώσωμεν τὸ ὑφιστάμενον μικρὸν κενόν, ὥστε νὰ δώσωμεν μίαν πλήρη περιγραφὴν τῆς βλαστήσεως καὶ ἀναγραφὴν τῆς χλωρίδος ὀλοκλήρου τῆς χερσονήσου. Ἐκ τοῦ ἡμερολογίου κινήσεως συνάγεται προσέτι ὅτι ἡ τετράκις μετάβασις μας εἰς τὸ Ἀγιον Ὄρος μὲ συνολικὴν ἐκεῖ παραμονὴν 27 ἡμερῶν, ἐγένετο τὴν πρώτην φορὰν ἀπὸ 22.5-27.5.1950, τὴν δευτέραν ἀπὸ 1.5-8.5.1951, τὴν τρίτην ἀπὸ 9.4-16.4.1952 καὶ τὴν τετάρτην ἀπὸ 20.11-24.11.1959, διεικνύει ὅτι ἡ μελέτη τῆς χλωρίδος ἐγένετο κατὰ τὴν ἐαρινὴν περίοδον βλαστήσεως ἀπὸ 9ης Ἀπριλίου μέχρις 27ης Μαΐου καὶ κατὰ μίαν ὅψιμον φθινοπωρινὴν τοιαύτην ἀπὸ 20ης - 24ης Νοεμβρίου. Μία ὅμως τοιαύτης φύσεως μελέτη διὰ νὰ είναι πλήρης, πρέπει νὰ γίνεται εἰς δλας τὰς περιόδους βλαστήσεως τοῦ ἔτους, ἥτοι τὴν ἀνοιξιν, τὸ θέρος, τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα, ὥστε νὰ περιλαμβάνωνται κατὰ τὸ δυνατὸν δλα τὰ φυτὰ τῆς χλωρίδος δλῶν τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀνθοφορίας ἢ καρποφορίας,

γεγονός τὸ δόποιον δὲν συμβαίνει εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, διότι διάλογους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς μας δὲν ἡδυνήθημεν νὰ μεταβῶμεν εἰς τὸ "Ἄγιον" ὄρος καὶ κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον τούλαχιστον. Ἀνεξαρτήτως τοῦ γεγονότος διτὶ ἡ πλέον πλουσία καὶ ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἔαρινὴ χλωρίς, ἡ ὑψηλή μερικῶς μὴ συλλεγεῖσα θερινὴ τοιαύτη θέλει συμπληρωθῆ ἐκ τῆς σχετικῆς περιγραφῆς ὑπὸ ἄλλων βοτανολόγων, οἱ δόποιοι μετέβησαν εἰς τὸ "Ἄγιον" ὄρος κατὰ τὴν περίοδον τοῦ θέρους (Mattfeld 1927, Regel 1936, 1938, Rauh 1942).

Ἡ βλάστησις τῶν δρεινῶν περιοχῶν διαρθροῦται ἔνεκα κλιματικῶν αἰτίων γενικῶς εἰς καθ' ὑψος ζώνας μὲν μεταβαλλομένην φυσιογνωμίαν συναρτήσει τοῦ διπερθαλασσίου ὑψους, ἡ δὲ ἐκδήλωσις τῆς διαρθρώσεως εἶναι τόσον σαφεστέρα, δσον περισσότερον δμοιογενεῖς εἶναι αἱ ἐδαφικαὶ συνθῆκαι. Εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ "Ἄγιου" ὄρους ἡ βλάστησις παρουσιάζει ἴδιορυθμον ἔξελιξιν καὶ σαφῇ κάθετον πρὸς τὰ ἄνω διάρθρωσιν εἰς καθ' ὑψος ζώνας ἐπὶ τοῦ ἀπομειονωμένου καὶ ἀποτόμως ἀνορθουμένου 1950 μ. ὑψους κώνου τοῦ δρους "Αθω, τὸ δόποιον σημειωτέον μετὰ τοὺς τρεῖς δρεινοὺς δγκους τῆς Κρήτης, εἶναι ἡ ὑψηλοτέρα ἔξαρσις τῆς Αἰγαίου. Ἡ θέσις τοῦ δρους τούτου ἐπὶ τῆς ἀπωτάτης ἄκρης μιᾶς στενῆς καὶ μακράν ἐντὸς τῆς θαλάσσης προεκτεινομένης χερσονήσου, καθιστᾷ δυνατὴν τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν καὶ ἔξελιξιν μιᾶς μεσογειακῆς βλαστήσεως εἰς τὴν χαμηλοτάτην αὐτοῦ βαθμίδα, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἡ γειτνίασις καὶ ἡ σύνδεσις τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς μὲ τὴν ἡπειρωτικὴν ἔηράν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς πλουσίας εἰς ξυλώδη εἰδῆ διαστήσεως εἰς τὴν μεσαίαν βαθμίδα τοῦ δρους μὲ πολλὰ μάλιστα κοινὰ φυτὰ τῶν δύο γειτονικῶν περιοχῶν (Mattfeld 1936, 63). Τὸ δασικὸν εἶδος δξαὶ ἐπὶ παραδείγματι (*Fagus silvatica*), τὸ δόποιον σχηματίζει ἐκτεταμένα δάση ἐπὶ τοῦ δρεινοῦ δγκου τοῦ Χολομῶντος τῆς Χαλκιδικῆς, δὲν ὑπάρχει μὲν ἐπὶ τοῦ κώνου τοῦ δρους "Αθω, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς συνδεούσης τὴν χερσόνησον τοῦ "Ἄγιου" ὄρους μετὰ τῆς Χαλκιδικῆς ἀκρωτείας «ραχοκοκαλιᾶς» καὶ μάλιστα εἴτε διάσπαρτον ἐντὸς τοῦ καλουμένου «Ἄγιου δάσους», εἴτε κατὰ συνδενδρίας, εἴτε κατ' ἀμιγεῖς μεγάλας συστάδας.

Ἡ ἐνδιαφέρουσα βλάστησις τῆς χερσονήσου τοῦ "Ἄγιου" ὄρους, ἡ δόποια περιεγράφῃ ἥδη ὑπὸ τῶν διαφόρων βοτανολόγων καὶ μάλιστα τὸ πρῶτον πρὸ 120 καὶ πλέον ἑτῶν ὑπὸ τοῦ Grisebach κατὰ τρόπον κλασσικὸν καὶ ἀφθαστον, παρουσιάζει σαφῇ ζωνοειδῆ διάρθρωσιν ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ "Αθω, ἔξαιρέσει μερικῶν τοπικῶν διαφορῶν καὶ μετατοπίσεων ἔνεκα ἐδαφικῶν κυρίων καὶ τῶν ἐκχερσωθεισῶν ἐκτάσεων τῶν μοναστηριακῶν ἐγκαταστάσεων (Grisebach 1841, Mattfeld 1927, Turrill 1937, Regel 1943, Rauh 1949). Οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τὴν βλάστησιν τοῦ "Αθω ἐρευνηταί, συμφωνοῦν εἰς τὰ βασικὰ σημεῖα ὡς πρὸς τὴν

διάρθρωσιν καὶ τὴν μορφὴν ταύτης κατὰ ζώνας μὲ μερικὰς μόνον μικρολεπτομερειακὰς διαφορὰς ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν ζωνῶν βλαστήσεως καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν αὐτῶν φυτικῶν σχηματισμῶν μιᾶς ἐκάστης ζώνης, διότι οἱ μὲν κάμνουν τὴν διαίρεσιν καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ζωνῶν βάσει τῆς φυσιογνωμίας (Grisebach 10, Mattfeld 16, Turrill 29, Rauh 20), οἱ δὲ βάσει τῆς οἰκολογίας τῆς βλαστήσεως (Regel 24). Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ βλάστησις τοῦ "Ἄγιου" ὄρους διαιρεῖται ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ "Αθω ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τούτων καὶ ίδίων παρατηρήσεων εἰς τὰς ἔξῆς πέντε ζώνας: 1) τὴν παράλιον ζώνην, 2) τὴν ζώνην τῶν σκληροφύλλων, ἀειφύλλων (Macchia), 3) μίαν στενὴν καὶ οὐχὶ παντοῦ ἔκδηλον μεταβατικὴν ζώνην ἀπὸ σκληρόφυλλα, πλατύφυλλα καὶ φυλλοβόλα ξυλώδη φυτά, 4) τὴν κυρίως δασικὴν ζώνην ἀπὸ φυλλοβόλα, πλατύφυλλα, ως καὶ ἀπὸ μὲ βελονοειδῆ φύλλα κωνοφόρα δενδρώδη φυτά καὶ 5) τὴν ἀπικήν ζώνην.

B. ΖΩΝΑΙ ΒΛΑΣΤΗΣΕΩΣ

1. Παράλιος ζώνη

Αἱ ἀκταὶ τῆς χερσονήσου τοῦ "Ἄγιου" ὄρους εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βραχώδεις καὶ ἀπόκρημνοι μὲ μερικούς καὶ δλίγων μέτρων πλάτους δυσπροσίτους κροκαλοπαγεῖς δρυμούς, ἐνῷ αἱ δμαλαὶ ἀμμώδεις παραλίαι εἶναι δλίγαι καὶ μικρᾶς ἐκτάσεως, εὑρισκόμεναι κυρίως ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς (π.χ. περιοχαὶ Βατοπεδίου, "Άγιον" Ἀρτεμίου, Ἰβήρων καὶ ἐν μέρει ἐπὶ τῆς δυτικῆς τοιαύτης (π.χ. περιοχὴ Δάφνης) (Eik. 3-9). Ἐπὶ τῶν παραλιακῶν τούτων ἀμμωδῶν ἐκτάσεων δὲν ἀναπτύσσονται αἱ εἰδικαὶ ἐκεῖναι κοινωνίαι ἀλοφύτων δπως εἰς ἄλλας παραθαλασσίους ἐκτεταμένας περιοχάς, παρὰ μόνον ἀσθενῶς καὶ ἀραιῶς μερικὰ ψαμμόφιλα κύρια καὶ προαιρετικὰ ἀλοφυτικά εἰδῆ. Τοῦτο δφείλεται κατὰ τὸν Turrill (29, σ. 208) εἰς τὰς ἀσθενεῖς παλιρροίας τοῦ Αίγαίου πελάγους ἐν σχέσει πρὸς ἄλλα τμῆματα τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τὴν ὡς ἐκ τούτου μὴ ὑπαρξιν ἀλατούχων ἐδαφῶν ἥ ἀλμυρῶν ἐλῶν. Ἡ ἀποψίς αὕτη τοῦ Turrill δὲν εὐσταθεῖ, διότι εἰς πλείστας δσας ἄλλας δμαλάς, ἀλλὰ μεγάλης ἐκτάσεως καὶ ὑπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Αίγαίου πελάγους περιβρεχομένας περιοχάς, ἀναπτύσσονται τυπικαὶ φυτοκοινωνίαι ἀπὸ πυκνῶς φυόμενα δλόφυτα καὶ μάλιστα ἀπὸ εἰδῆ *Salicornia* καὶ *Suaeda*, τὰ δόποια δὲν εὐρέθησαν παρ' ἡμῶν, οὔτε ἀναφέρονται παρ' ἄλλων εὑρεθέντα εἰς τὰ παράλια τοῦ "Άγιου" ὄρους. Ἡ πλήρης ἀνυπαρξία τυπικῶν ἀλοφυτικῶν ιδίων τοῦ γένους *Salicornia*, τὰ δόποια εἰς ἄλλας παραθαλασσίους καὶ μάλιστα προσχωσιγενεῖς περιοχάς σχηματίζουν πυκνάς καὶ ἐνίστε μιγεῖς κοινωνίας, δφείλεται εἰς ὠρισμένας καὶ μὴ εἰσέτι πλήρως γνωστὰς οἰκολογικὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν. Ἡ μὴ ἀν-

πτυξις, λοιπόν, τῶν τυπικῶν αὐτῶν ἀλοφυτικῶν εἰδῶν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν μὴ εὐνοϊκὴν φύσιν, σύστασιν καὶ δομὴν τῶν μικρῶν ἐκτάσεων ὅμαλῶν παραλιῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους.

Εἰς τὰς ἀμμόδεις παραλίας φύονται τὰ ἔξης εἶδη: *Cakile maritima*, *Diotis maritima*, *Berteroa orbiculata*, *Statice limonium*, *Limoniū sinuatum* (Βατοπέδιον), *Spergularia salina*, *S. rubra* (Βατοπέδιον, Παντελεήμονος, Δάφνη), *Matthiola sinuata* (Ιβήρων, Ἀρσανᾶς, Καρακάλλου, Λαύρας), *Glaucium flavum* (Δάφνη, Ιβήρων, Καρακάλλου, Ἀρσανᾶς, Δοχειαρίου), *Glaucium leiocarpum* (Παντελεήμονος - Turrill), *Medicago marina*, *Salsola kali*, *Plantago coronopus*, *Cynodon dactylon* (Δάφνη, Παντελεήμονος), *Trifolium tomentosum* (Δάφνη), *Trifolium radiosum* (Δοχειαρίου, Ξενοφῶντος), *Chrysanthemum segetum*, *Lagurus ovatus* (Δάφνη, Παντελεήμονος), *Centaurium maritimum* (Δάφνη), *Statice angustifolia* (ἀκτὴ Σκῆτης Προδρόμου), *Centaurea peucedanifolia* (Γρηγορίου, Ἀρσανᾶς, Ζωγράφου), *Malcolmia flexuosa* (Ἀγία Ἀννα, Σίμωνος Πέτρας, Βατοπέδιον), *Eryngium maritimum*, *Lepidium latifolium* (Ιβήρων, Καρακάλλου, Ἀγία Ἀρτεμις, Παντοκράτορος), *Euphorbia paralias* (Δάφνη, Παντελεήμονος, Γρηγορίου), *Cleone aurea*, *Atriplex litoralis* (Χιλιανδαρίου - Celakovský).

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ παρὰ τὴν ἀποβάθραν Δάφνης εὗρεσις ἐνὸς παλαιοῦ μετανάστου ἐκ τῆς πατρίδος του Βραζιλίας, τοῦ φυτοῦ *Nicotiana glauca*, τὸ όποιον ἔχει εὑριστέραν ἐξάπλωσιν εἰς τὴν Ἐλλάδα, ὡς εὑρεθὲν εἰς Χίον, Οίνονθας, Ἀγιον Εὐτράπιον καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰς τὰς βραχώδεις ἀκτὰς, αἱ ὁποῖαι καταλαμβάνουν τὴν μεγαλυτέραν ἐκτασιν τῶν παραλίων τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ εἶναι ἐν μέρει δυσπρόσιτοι ἔνεκα τοῦ ἀποκρήμνου αὐτῶν, φύονται τὰ ἔξης χασμόφυτα εἶδη ἐντὸς ρωγμῶν τῶν βράχων: *Crithmum maritimum* (Δοχειαρίου, Ἀρσανᾶς, Ζωγράφου, Καρακάλλου, Παντοκράτορος), *Silene fabaria* (Ἀρσανᾶς, Λαύρας), *Pancratium maritimum*, *Andriala dentata* (Χιλιανδαρίου - Breuer), *Brassica cretica* (Ἀρσανᾶς, Λαύρας, Σίμωνος Πέτρας), *Chamaerpeuce mutica* (Παντοκράτορος, Καψοκαλύβια), *Armeria sancta* (Σταυρονικήτα - Turrill).

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς παραλίου ζώνης ὑπάρχουν καὶ μερικὰ τοπικῶς περιωρισμένα ὑγρὰ ἐδάφη καὶ ἔλη ἢ ἡμιέλη μὲ ἀνάλογον χλωρίδα. Οὕτω κατὰ τὸν Turrill (29, σ. 208) κατὰ μῆκος τῆς διώρυγος τοῦ Ξέρξου ὑπάρχουν μεγάλης σχετικῆς ἐκτάσεως ὑγρὰ ἐδάφη ἢ ἀκόμη καὶ μερικαὶ ἀβαθεῖς λίμναι καὶ ἐνδιαμέσως αὐτῶν ἔλη, μικροτέρας δὲ ἐκτάσεως μεταξὺ Χιλιανδαρίου καὶ τῶν συνόρων τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Εἰς τὰς μικρὰς καὶ ἀβαθεῖς λίμνας φύονται ἀφθόνως καὶ πυκνῶς τὰ *Ranunculus peltatus* καὶ *R. paucicostatus*, εἰς δὲ τὰ ἔλη καὶ ἡμιέλη τὰ εἶδη: *Helleocharis palustris*, *Juncus hispidus* καὶ *Ranunculus ophioglossifolius* καὶ εἰς τὰ κρά-

πεδα αὐτῶν ἀφθόνως τὸ *Ranunculus sardous*. Εἰς ἔτερα ὑγρὰ ἔλωδη μέρη δὲ Turrill εὑρει τὰ ἔξης ἀκόμη ὑγρόφυτα καὶ ἐλόφυτα: *Nasturtium officinale*, *Montia verna*, *Carex distans*, *C. divisa* var. *chaetophylla*, *Scirpus setaceus*, *Arundo donax* καὶ ἐφ' ἐνὸς ὑγροῦ τοίχου τὴν *Saxifraga hederacea*. Τέλος ἐνδιαφέρει νὰ μνημονεύσωμεν τοὺς ὑπὸ τοῦ Turrill παρατηρηθέντας ὑποβρυχίους λειμῶνας ἐκ τοῦ εἰδους *Posidonia oceanica* πέριξ τῆς νήσου Ἀμμουλιανῆς καὶ εἰς τὸν λιμένα Πύργον καὶ ιδίως ἐκεῖ δῆπου διαφοράν τῆς θαλάσσης δὲν εἶναι πολὺ βαθύς.

2. Ζώνη σκληροφύλλου, ἀειφύλλου, ξυλώδους βλαστήσεως (Maechia, Durilignosa, σκληρόφυλλον δάσος)

Ἡ βλάστησις τῆς ζώνης ταύτης εἶναι πλουσιωτάτη εἰς εἶδη φυτῶν μὲ δαψιλῆ καὶ πυκνὴν ἀνάπτυξιν, καλύπτουσα τὴν μεγαλυτέραν ἐκτασιν τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι 500-550 μέτρων ὑπερθαλασσίου ὑψους καὶ τοπικῶς ἀκόμη ὑψηλότερον. Ὁ πλούτος εἰς εἶδη φυτῶν καὶ ἡ ἀφθονία τῆς βλαστήσεως καθίσταται ἐμφανεστέρα, ἐάν τὴν συγκρίνωμεν πρὸς τὴν πτωχοτέραν τοιαύτην τοῦ εἰς τὸ ίδιον πλάτος εὑρισκομένου δρους Ὁλύμπου (27). Ἡ διαφορὰ αὕτη διφείλεται, ὡς καὶ ἀλλοῦ ἀναφέρεται, εἰς τοὺς τοπικοὺς εύνοικοὺς κλιματικοὺς καὶ ἐδαφικοὺς παράγοντας, ἡ δὲ διατήρησις αὐτῆς εἰς ιστορικὸς λόγους, καὶ ιδίως εἰς τὴν γεωγραφικὴν ἀπομόνωσιν καὶ εἰς τὸ εἶδος τῆς μοναστηριακῆς οἰκονομίας. Ἡ σκληρόφυλλος αὕτη βλάστησις δὲν περιβάλλει τὰς πλευρὰς τοῦ Ἀγίου Ὁρους ὡς μία δμοιόμορφος συνεχῆς καὶ κλειστὴ ζώνη, ἀλλὰ διακόπτεται κατὰ τόπους εἴτε ἔνεκα ἐκχερσώσεως καὶ ἀποψιλώσεως τοῦ ἄλλοτε δάσους, εἴτε ὑπὸ χαραδρῶν, χειμάρρων καὶ βράχων, εἴτε ἔνεκα γλωσσομόρφου διεισδύσεως ἐντὸς αὐτῆς δενδρωδῶν φυτικῶν στόιχείων ἐκ τῆς ὑψηλότερον κειμένης μικτῆς ζώνης δάσους φυλλοβόλων καὶ κωνοφόρων καὶ κατὰ τοιούτον τρόπον, ὥστε νὰ παρατηρεῖται κατὰ τόπους μία δόδοντωτή, τρόπον τινά, ἀλληλοείσδυσις τῆς μιᾶς ζώνης εἰς τὴν ἄλλην.

Τὸν σπουδαιότερον ρόλον εἰς τὴν σύνθετιν τῆς σκληροφύλλου, ἀειφύλλου βλαστήσεως παίζουν τὰ εἶδη: *Quercus coccifera*, *Q. ilex*, *Arbutus unedo*, *Erica arborea*, *Phillyrea media*, ἐκ τῶν διποίων τὸ πρῶτον εἶναι παντοῦ καὶ πάντοτε ὡς κυρίαρχον τὸ πλείστον στοιχεῖον, τὸ δεύτερον ἐπίσης πολὺ συχνὸν καὶ παντοῦ ἐξηπλωμένον, ἀλλὰ κυριαρχεῖ τοπικῶς, ἐνῷ τὰ ὑπόλοιπα εἶδη, ἀλλοῦ φύονται εἰς ἵσην ἀναλογίαν ἀναμειγμένα καὶ ἀλλοῦ ἀναλόγως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν ἀφθονεῖ τὸ ἐν ἢ τὸ ἄλλο. Ἐκ τῶν παραμεσογειακῶν κωνοφόρων, τὸ *Pinus halepensis* φύεται διασπάτως καὶ τοπικῶς μόνον καὶ παίζει ὡς ἐκ τούτου ἀσήμαντον ρόλον.

Μετὰ τῶν ὡς ἄνω κυρίων φυτικῶν εἰδῶν φύονται καὶ πολλὰ ἄλλα σκληρόφυλλα, ἀειφύλλα καὶ φυλλοβόλα, ἐκ τῶν διποίων ἀναφέρομεν κατὰ σει-

ράν συχνότητος τὰ έξης, τὰ καὶ σπουδαιότερα: *Laurus nobilis*, ιδίως ἀφθόνως ἐντὸς χαραδρῶν, *Olea europaea* ssp. *oleaster*, *Fraxinus ornus*, *Pistacia lentiscus*, *Rhamnus alaternus*, *Cercis siliquastrum*, *Coronilla emeroides*, *Erica verticillata*, *Calycotome villosa*, *Spartium junceum*, *Myrtus communis*, κυρίως παραθαλασσίως καὶ ἀφθονώτερον εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτάς, εἰδὴ *Cistus*, *Anthyllis hermaniae*, *Crataegus monogyna*, φυλοβόλα εἰδη *Quercus*, *Ephedra campylopoda*, κυρίως εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτήν, *Osyris alba*, *Juniperus oxycedrus*, *Paliurus aculeatus*, *Colutea arborescens*, *Ostrya carpinifolia*, *Pyrus amygdaliformis*, *Corylus avellana*, *Ruscus aculeatus*, *Ruscus hypoglossum*, *Cytisus lanius* κ.λ.π. Τὰ φυτικὰ ταῦτα εἰδη, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα εἶναι εἴτε θαμνώδη μέχρι 2 μέτρων ὕψους εἴτε ἐν μέρει δενδρώδη, φύονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περισσότερα μαζὶ ἀνάμικτα καὶ τόσον πυκνῶς καὶ ἀφθόνως εἰς πολλὰς περιοχὰς καὶ συμπλέκονται μὲ τοὺς κλάδους των κατὰ τοιοῦτον τρόπου, ὥστε νὰ σχηματίζουν ἐν πυκνὸν καὶ ἀδιείσδυτον μωσαϊκὸν μικτῆς βλαστήσεως, ἐνῷ ἀφ' ἔτερου διάφορα ἀναρριχώμενα καὶ περιελιστόμενα φυτά, ὡς τὰ *Tamus communis*, *Smilax aspera*, *Clematis flammula* καὶ *Asparagus acutifolius*, συμπλέκουν τὸ σύνολον εἰς ἐν δυσκόλως ὑπὸ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς διαπερώμενον τοίχωμα, ἥτοι εἰς ἐν εἶδος ζούγκλας. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς βλαστήσεως ἐξαπλοῦται ὡς ἐν μωσαϊκὸν ἐνεκα τῆς συνθέσεως του ἀπὸ περισσότερα εἰδη φυτῶν καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε, ἀναλόγως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν καὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς περιοχῆς, ἄλλοι νὰ δίδῃ τὸν τόνον ὡς κυρίαρχον καὶ προσδιοριστικὸν στοιχεῖον τὸ ἐν καὶ ἄλλοι τ' ἄλλο. Η βλάστησις αὕτη, παρὰ τὸ ἐνιαῖον τῆς μορφῆς της ἀπὸ σκληρόφυλλα, ἀείφυλλα φυτὰ ἀναμεμιγμένα μὲ μερικὰ φυλοβόλα, ἐν τούτοις καθ' δλην τὴν διαδρομὴν ὃπου αὕτη ἐκτυλίσσεται πλουσίᾳ καὶ κατὰ τόπους πολὺ ἀγρία, δὲν εἶναι πληκτικὴ καὶ κουραστική, διότι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι κατὰ τὴν πορείαν ἐναλλάσσεται ἡ εἰκὼν τῆς βλαστήσεως ἀπὸ διάφορα φυτά, τὸ τοπίον παρουσιάζει ποικίλουσαν ὅψιν ἐνεκα τῶν καταφύτων χαραδρῶν, τῶν διασπάτων τόπων, τῶν μικρῶν ἀνθρωπογενῶν λειβαδίων, τῶν ὑπολειμμάτων τῶν ἄλλοτε ὑψηλῶν δασῶν, τῶν κήπων, οἱ δὲ ἀποκρήμνως κατερχόμενοι καὶ καταβυθίζόμενοι εἰς τὴν θάλασσαν βράχοι διακόπτουν τὴν μονοτονίαν.

Η σκληρόφυλλος, ἀείφυλλος ξυλώδης βλάστησις εἶναι ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν καὶ ἐξάπλωσιν ἀπὸ τὰς πλέον χαρακτηριστικὰς καὶ σταθεράς διαπλάσεις τῶν παραμεσογείων χωρῶν, διακρινομένη, ἀναλόγως τῆς συνθέσεως της, εἰς διαφόρους τύπους, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἐμφάνισις δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς συνθήκας θερμοκρασίας, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν ὕγρασίαν (Rechinger 22, σ. 84). Οὕτως ὁ τύπος βλαστήσεως *Arbutus unedo* - *Erica arborea*, καθὼς καὶ ὁ μὲ τοπικὴν

ἐμφάνισιν *Myrtus* καὶ *Laurus* ἀπαιτεῖ ὕγρασίαν, ἐνῷ ὁ εὐρύτερον ἐξηπλωμένος τύπος *Pistacia lentiscus* καὶ ὁ σπανίως ἀμιγῆς τοιοῦτος *Cistus* ἀνέχονται περισσότερον τὴν ξηρασίαν. Ο ξηροβιοτικὸς οδος τύπος σκληροφύλλου βλαστήσεως μεταπίπτει συχνά, ἐνεκα τῶν συνθηκῶν ὃπου ἐμφανίζεται, εἰς Ἑλλανίτης ἀλλον τόπον ἥτοι εἰς τὰ φρύγανα. Η ἀνεξαρτησία τῆς σκληροφύλλου, ἀειφύλλου, ξυλώδους βλαστήσεως ἀπὸ τὴν θερμοκρασίαν ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ τύπος *Arbutus* - *Erica arborea* ὑπάρχει μὲ ἐντελῶς ἀνάλογον σύνθεσιν τόσον εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς Αιγαίου ἐπὶ τῆς Κρήτης, δσον καὶ εἰς τὴν ἀπωτάτην βορείαν περιοχὴν ταύτης ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Όρους, δπου ὅμως σπανίζει τὸ κυριαρχοῦν εἰς τὴν Κρήτην εἶδος *Pistacia lentiscus*.

Η πυκνὴ καὶ συχνὰ δρυιώδης βλάστησις τῆς πρώτης ζώνης περιεγράφη κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἥττον λεπτομερῶς ὑπὸ διαφόρων βοτανολόγων, χαρακτηρισθεῖσα εἴτε ὡς ζώνη ἀειθαλλῶν φυτῶν (Grisebach 1841), εἴτε ὡς Macchie (Mittfeld 1927, Turrill 1937, Rauh 1949), εἴτε ὡς ζώνη τοῦ σκληροφύλλου δάσους (Regel 1943). Αὕτη ἐνεποίησε τοσαύτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἐπιστήμονας τούτους, ὥστε νὰ ἀναφέρουν εἰς τὰς σχετικὰς ἐργασίας των ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ εἰδικώτερον τῆς Ἐλλάδος ὑπάρχει τὸ δμοίον της. Μόνον εἰς τὴν Κορσικὴν παρετήρησεν ὁ Rauh μίαν τόσον ἀφθονον καὶ πυκνὴν βλάστησιν, ἡ ὅποια δμως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν τοῦ Ἀγίου Όρους, σχηματίζεται ἀπὸ ἐν μόνον κυρίαρχον καὶ ὑπερτεροῦν εἶδος, ἥτοι ἀπὸ τὸ *Arbutus unedo*. Η βλάστησις τῆς πρώτης ζώνης τῆς χερσονήσου τοῦ Αθω περιεγράφη ὑπὸ τῶν πλείστων γενικῶς ἀπὸ φυσιογνωμικῆς ἀπόψεως, ἐνῷ ὁ Regel περισσότερον λεπτομεριακὸς εἰς τὴν περιγραφήν, τὴν διάκρισιν καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν ταύτης, τὴν διαιρεῖ ἐπὶ τῇ βάσει οἰκολογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν γνωρισμάτων ἐν πρώτοις εἰς δύο κατηγορίας, ἥτοι:

1) εἰς τὸ σκληρόφυλλον δάσος ἐκ τῶν *Quercus coccifera* - *Quercus ilex* - *Arbutus* καὶ 2) εἰς τὸ σκληρόφυλλον δάσος τοῦ *Pinus halepensis*. Τὴν πρώτην κατηγορίαν ὑποδιαιρεῖ πάλιν ἀναλόγως τῶν ἐπικρατούντων εἰδῶν εἰς τέσσαρας ὑποκατηγορίας ἡ ἐνώσεις, ἥτοι: α) εἰς τὸ *Quercetum cocciferosum mixtum*, β) τὸ *Quercetum ilicis*, γ) τὸ *Quercetum cocciferae* καὶ δ) τὸ *Ericetum arboreae*, χωρὶς δμως νὰ εἶναι σαφὲς ἐὰν ἡ διάφορος σύστασις μιᾶς ἐκάστης ἐνώσεως δφείλεται εἰς ἐδαφικοὺς παράγοντας ἡ ἀνθρωπογενεῖς ἐπιδράσεις. Αἱ παρατηρηθεῖσαι διαφοραὶ ὑπὸ τοῦ Regel εἶναι διαδοχικὰ στάδια ἀναπτύξεως μετὰ προηγηθεῖσαν ἐρήμωσιν τοῦ ἀρχικοῦ ὑψηλοῦ δάσους. Ο Rauh ἀντιθέτως, μὴ εύρισκων ἐπαρκῆ αἵτια δικαιολογοῦντα τὴν ὑπὸ τοῦ Regel ίσχυρὰν διάρθρωσιν τῆς δλης βλαστήσεως τῆς πρώτης ζώνης εἰς περισσότερας ἐνώσεις, θεωρεῖ ταύτην ὡς μίαν ἐνιαίαν διάπλασιν, ἡ ὅποια ἐσχηματίσθη ἀπὸ ὑψηλὸν ἄλλοτε δάσος,

πρᾶγμα δῆμως τὸ δόποιον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γενικευθῇ. Ὑπάρχουν πράγματι ἐντὸς τῆς περιοχῆς ώρισμένων τύπων βλαστήσεως διάσπαρτα μεγάλα δένδρα ἢ δενδρώδεις συστάδες ὡς ὑπολείμματα τοῦ προϋπάρχαντος ὑψηλοῦ δάσους, ὅπως ἔξι ἀντιθέτουν ὑπάρχουν καὶ περιοχαὶ σκληροφύλλου βλαστήσεως χωρὶς ὑπολείμματα, ὅπου ἡ βλάστησις αὕτη ἔνεκα τῆς ἀλληλεπιδράσεως αὐτῶν τῶν ιδίων φυτῶν εὑρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐνώσεως Klimax, ἥτοι εἰς τὸ ἄριστον σημεῖον ἔξελιξεως καὶ προσαρμογῆς πρὸς τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος. Εἰς τὸ ἐρώτημα πάντως κατὰ πόσον ἡ σκληρόφυλλος, ἀείφυλλος ἔντονος βλάστησις (*Macchia*) ὑπὸ τὴν μορφήν της ὡς χαμηλοῦ δάσους παριστὰ μίαν ἀρχικὴν διάπλασιν ἢ ὑποβαθμισθὲν στάδιον προγενεστέρουν ὑψηλοῦ δάσους, δὲν εἶναι εὔκολον νὰ δοθῇ συγκεκριμένη ἀπάντησις (πρβλ. καὶ Rechinger 23, σ. 84).

Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων φυτικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὴν σκληρόφυλλον, ἀείφυλλον βλάστησιν, τὸ *Quercus coccifera* εὑρίσκεται παντοῦ καὶ εἰς κάθε τόπον αὐτῆς, ὅπου τοῦτο εἴτε ὑπὸ μεγαλυτέρων πυκνότητα συνοικήσεως ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα ἀφθονοῦντα ἐπίστης εἰδῆ, εἴτε ὑπὸ τῆς μὲ ταῦτα ἀναλογίαν μίξεως, δημιουργεῖ ἔνα μικτὸν φυτικὸν σχηματισμόν, τὸ *Quercetum cocciferosum mixtum* τοῦ Regel. Ὁ τύπος οὗτος βλαστήσεως εὑρίσκεται εἰς τὴν μεγαλυτέραν περιοχὴν τῆς πρώτης ζώνης, ὡς ἄνωθεν τοῦ Βατοπεδίου, εἰς τὴν μεταξὺ Βατοπεδίου - Ἐσφιγμένου πρὸς βορρᾶν ἔκτασιν, ὅπου ἐνιαχοῦ ἀφθονεῖ καὶ τὸ *Nerium oleander* καὶ ὅπου τὸ πρῶτον εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Regel τὸ εἶδος *Pistacia lentiscus*, γνωστὸν μέχρι τότε μόνον ἀπὸ τὴν Κασσάνδραν. Ὁ ἴδιος περίπου τύπος βλαστήσεως ἐπεκτείνεται ἀπὸ Κωνσταμονίτου μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν περιοχὴν Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος - Παντελεήμονος - Δάφνης - Σίμωνος Πέτρας - Γρηγορίου - Διονυσίου, ὅποθεν συνεχίζεται μὲ μερικὰς ἐναλλαγὰς μέχρις Ἀγ. Παύλου καὶ ἐκεῖθεν ἀκόμη νοτιώτερον. Εἰς τὴν μεταξὺ Κωνσταμονίτου - θαλάσσης - Δοχειαρίου περιοχὴν συναντῶνται κατὰ τόπους ἀμιγεῖς συστάδες ἐκ τοῦ *Quercus ilex* (Εἰκ. 10-12), ἐπὶ δὲ τῶν βορείων πλαγῶν μὲ ἔδαφος δλιγάτερον πετρώδες ἀνάμικτοι σχηματισμοὶ ἐκ τῶν *Quercus frainetto*, *Ostrya carpinifolia*, *Castanea sativa*, *Laurus nobilis*, *Ilex aquifolium*, καὶ ἐπὶ πετρώδους ἐδάφους συστάς ἐκ τοῦ *Pirus amygdaliformis* μὲ διάσπαρτα εἶδη ἐκ τῶν *Ephedra campylopoda*, *Arbutus unedo*, *Arbutus andrachne*, *Olea europaea* ssp. *oleaster*, ἐνῷ παραθαλασσίως καὶ ἰδίως μεταξὺ Ἀρσανᾶ Κωνσταμονίτου - Δοχειαρίου καὶ νοτιώτερον ἀκόμη ἀφθονεῖ τὸ *Myrtus communis*, εἰς δὲ τὴν περιοχὴν Παντελεήμονος τὸ ἀραιότερον συναντώμενον εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν *Arbutus andrachne*. Η συνεχιζομένη καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν βλάστησις, ἡ ὅποια εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἔκτασιν κυριαρχεῖται ὑπὸ τοῦ *Quercus coccifera*, διακόπτεται κατὰ τόπους ὑπὸ κυλλιεργεῶν (Εἰκ. 13) καὶ ἰδίως ὑπὸ

μεγάλης σχετικῶς ἔκτασεως ἐλαιώνων, ὡς μεταξὺ Ξενοφῶντος - Παντελεήμονος - Δάφνης καὶ κατὰ τόπους ἀκόμη νοτιώτερον μέχρις Ἀγ. Παύλου. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειώσωμεν ἴδιαιτέρως μίαν μεγάλην παράκτιον μὲ πετρώδες ἔδαφος ἔκτασιν μεταξὺ Γρηγορίου - Διονυσίου μὲ ἀφθόνως φυσιμένην τὴν *Opundia ficus indica* (κοινῶς φραγκοσκυκιά), ἡ ὅποια περιέργως ὑπὸ οὐδενὸς τῶν προμνημονεύθεντῶν βοτανολόγων ἀναφέρεται. Μεταξὺ Διονυσίου - Ἀγ. Ἀννης τὰ τρία εἶδη *Cistus*, *C. salvifolius*, *C. monspeliensis*, *C. villosus* ssp. *creticus*, παρουσιάζουν μετὰ τῶν *Euphorbia dendroides* καὶ *E. spinosa* μίαν τοπικὴν ἔξαπλωσιν, ἐνῷ νοτιώτερον ταῦτα περιορίζονται μετὰ τῆς *Erica arborea* ἐπὶ ξηρῶν καὶ θερμῶν τόπων. Εἰς τὴν περιοχὴν Ζωγράφου συναντᾶται ἀνάλογος τύπος βλαστήσεως ἀλλοῦ μὲν ἐκ τῶν τεσσάρων ἀφθονούντων εἰδῶν *Quercus coccifera*, *Q. ilex*, *Arbutus unedo* καὶ *Erica arborea* καὶ τῶν ἀραιότερον φυομένων *Cercis siliquastrum*, *Paliurus aculeatus*, *Pirus amygdaliformis* κ.ἄ., ἀλλοῦ δὲ τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἔχει ἡ *Phillyrea media* ἐπὶ τῶν *Quercus coccifera*, *Q. frainetto*, *Arbutus unedo*, *Pistacia terebinthus*. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς σκληροφύλλου, ἀειφύλλου βλαστήσεως χαμηλότερον παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ πέριξ τοῦ Ἀρσανᾶ Μονῆς Ζωγράφου, φύονται συστάδες ἐκ τοῦ *Populus nigra* καὶ ἐπὶ ἐνὸς λόφου συστάς ἐκ τοῦ *Pinus pinea*.

Ο ἴδιας περίπου συνθέσεως, ἀλλὰ πολὺ πυκνός φυτικὸς σχηματισμὸς ἔξαπλουται εἰς τὴν μεταξὺ Δάφνης, Παντελεήμονος - Ξηροποτάμου περιοχὴν καὶ ἐκεῖθεν δλίγον ὑψηλότερον μέχρι 450 περίπου μέτρων ὑπερθαλασσίου ὑψους, ὅπου τὸ *Quercus coccifera* ἐμφανίζεται πάλιν ὡς κυρίαρχον καὶ προσδιοριστικὸν στοιχεῖον τῆς ἐν λόγῳ βλαστήσεως, ἐντὸς τῆς ὁποίας φύονται σχετικῶς ἀφθόνως τὰ *Laurus nobilis*, ἴδιως ἐντὸς μικρῶν χαραδρῶν, *Quercus ilex*, *Phillyrea media*, *Cercis siliquastrum*, *Fraxinus ornus*, *Pistacia terebinthus*, *Ostrya carpinifolia*, *Arbutus unedo*, *Olea europaea* ssp. *oleaster*, *Erica arborea*, *Calycotome villosa*, *Anthyllis hermanniae*, *Ephedra campylopoda*, *Spartium junceum*. Μὲ τὰ φυτικὰ ταῦτα στοιχεῖα ἀναμιγνύονται καὶ τὸ *Quercus lanuginosa*, ἐνῷ τὸ *Arbutus andrachne* ἐμφανίζεται ἀραιῶς. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ὑπαρξία δένδρων ἐλάτης, ἄνωθεν τῆς Δάφνης, ἡ ὅποια ἀπὸ τὴν ὑψηλοτέρον κυρίαν περιοχὴν τῆς ἐξαπλώσεως της μεταξὺ 600-1500 μέτρων κατέρχεται χαμηλότερον μέχρι 300 μέτρων ὑπερθαλασσίου ὑψους καὶ διεισδύει τοπικῶς εἰς τὴν ζώνην τῶν θερμοβίων σκληροφύλλων, ἐνῷ δλίγον ὑψηλότερον ἔναντι τῆς Μονῆς Ξηροποτάμου σχηματίζει πυκνὰς συστάδας. Παρὰ τὸν δρόμον πρὸς Καρυάς καὶ εἰς 300-350 μέτρα ἐμφανίζεται ἀποτόμως ἐπὶ κοιλαδομόρφου ράχεως μὲ ἔκθεσιν πρὸς δυσμάς ἀμιγὲς θαμνῶδες καὶ ἀρκετὰ ξιλευθὲν δάσος ἐκ τοῦ *Quercus cerris* μὲ δλίγα διάσπαρτα

διομα του *Quercus lanuginosa* και έκειθεν εἰς πολὺ μικράν ἀπόστασιν μία ἀρκετά μεγάλη συστάσις ἐκ του *Pinus nigra* μὲν ἀνάμικτα μεμονωμένα δένδρα του *Pinus halepensis*. Ἡ ὑπαρξίας τῆς βλαστήσεως ταύτης εἰς τόσον χαμηλὸν ὑψόμετρον, ἡ δοπία σημειωτέον δὲν ἐπανεμφανίζεται πλέον ὑπὸ τὴν ἴδιαν μορφήν, εἶναι πολὺ περίεργος, διότι ἡ μαύρη πεύκη (*Pinus nigra*) ἐμφανίζεται ἐπὶ του "Αθω εἰς ὑψόμετρον 1000, ἐνῷ ἡ χαλέπειος πεύκη (*Pinus halepensis*) εὑρίσκεται εἰς τὸ φυσικόν της ὑπερθαλάσσιον ὕψος. Ὁ Mattfeld, ὁ δόποιος περιέγραψε τὸ περίεργον τοῦτο φαινόμενον, δὲν ἔδωσε καμμίαν ἔρμηνειαν περὶ αὐτοῦ.

Ο συνεχίζόμενος ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς πρὸς ἀνατολὰς δρόμος ἀνηφορικὸς μέχρι τοῦ διασέλου εἰς 500 περίπου μέτρα ὕψους, διέρχεται διὰ μικτοῦ δάσους καστανέας καὶ ἐλάτης καὶ κατερχόμενος καταλήγει εἰς Καρυάς, αἱ δοπίαι εὑρίσκονται εἰς 350 περίπου μέτρα ὑπερθαλασσίον ὕψους καὶ εἰς τὸ κατώτερον δριον τοῦ ἀποψιλωθέντος καὶ ἐκχερσωθέντος τὸ πλεῖστον εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην μικτοῦ δάσους. Κάτωθεν τῶν Καρυῶν συναντᾶται ἄφθονος πλουσία εἰς εἴδη σκληρόφυλλος βλάστησις, ἡ δοπία εἶναι ἀναλόγου συνθέσεως πρὸς τὴν δυτικῆς πλευρᾶς μὲ μερικάς μικροδιαφοράς, διότι ἐνταῦθα ἀφθονεῖ ἡ *Erica verticillata* καὶ σπανίζει ἡ *Ephedra campylopoda*, τὰ δὲ ἐκ τῆς ὑψηλοτέρας ζώνης κατερχόμενα φυλλοβόλα εἴδη ἐκ τῶν *Quercus lanuginosa*, *Q. conferta*, *Fraxinus ornus* καὶ ἄλλα, παίζουν σημαντικὸν ρόλον, διὰ νὰ ἐξαφανισθοῦν τελικῶς χαμηλότερον πρὸς τὴν θάλασσαν. Ο ἴδιος τύπος βλαστήσεως καὶ ἐκ τῶν ἴδιων περίπου φυτικῶν στοιχείων εὑρίσκεται εἰς δλην σχεδόν τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἀπὸ Βατοπεδίου μέχρι Λαύρας μὲ ἐναλλασσομένην κατὰ τόπους φυσιογνωμίαν καὶ πυκνότητα συνοικήσεως ἀναλόγως τῶν τοπογραφικῶν καὶ τοπικῶν ἐδαφικῶν συνθηκῶν. Μεταξὺ Βατοπεδίου - Παντοκράτορος ὑπάρχει πυκνὴ καὶ ὑψηλὴ θαμνώδης σκληρόφυλλος βλάστησις καὶ μεταξὺ Σταυρονικήτα - Ἰβήρων σκληρόφυλλον δάσος ὑπὸ ἵστην σχεδόν ἀναλογίαν μίξεως ἐκ τῶν εἰδῶν *Quercus coccifera*, *Q. ilex*, ὡς καὶ ἐκ τῶν *Arbutus unedo*, *Erica arborea*, *Phillyrea media* κ.λ.π. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι εἰς μίαν μικρὰν περιοχὴν καὶ ἐπὶ λοφοειδῶν πλαγιῶν ἐπὶ ἀποσαθρωμένου ἐδάφους ἀπόλυτος κυριαρχία θάμνων του *Arbutus unedo* (Εἰκ. 14) μὲ μεγάλην ζωτικότητα καὶ μὲ πολὺ μεγαλυτέρους καὶ περισσότερον χυμώδεις καὶ γλυκεῖς καρποὺς ἐν σχέσει πρὸς τοὺς τῆς δυτικῆς πλευρᾶς. Μεταξὺ Ἰβήρων - Λαύρας καὶ καθ' ὅλην τὴν μακρὰν διαδρομήν, διαρκείας 7-8 ὥρων, ἐκτυλίσσεται πλουσία καὶ δρυιώδης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βλάστησις μὲ φυσιογνωμίαν ἐναλλασσομένην, διότι αὕτη ἀλλοῦ εἶναι ἀνάμικτος ἀπὸ περισσότερα εἴδη φυτῶν, ἀλλοῦ ἐν μέρει ἀμιγῆς, ἀλλοῦ διακόπτεται εἴτε ἀπὸ ὑγράς κοιλάδας καὶ χαράδρας μὲ ἀνάλογον ὑγρόφιλον ἢ μεσόφιλον βλάστησιν, εἴτε ἀπὸ συστάδας δένδρων, τὰ δοπία, ἀνήκοντα εἰς τὴν ὑψηλοτέραν μικτὴν

δασικὴν ζώνην καὶ κατερχόμενα χαμηλότερον διεισδύουν εἰς τὴν ζώνην τῆς σκληροφύλλου, ἀειφύλλου βλαστήσεως. "Απασα ἡ περιοχὴ μεταξὺ Ἰβήρων - Λαύρας εὑρίσκεται εἰς τὴν ζώνην τοῦ σκληροφύλλου δάσους καὶ ἐξαπλοῦται ἐπὶ λίαν ἀνωμάλου ἐκτάσεως ἔνεκα τοπογραφικῶν συνθηκῶν καὶ διασχίζεται ὑπὸ δυσβάτου ἐν μέρει δρόμου, δ ὁποῖος βαίνει ἀνερχόμενος καὶ κατερχόμενος μέχρι τῆς παραλίας ὑπὸ μίαν ὑψομετρικὴν διαφορὰν 200 μέτρων καὶ ἐνίστε τόσον ἀποτόμως, ὥστε νὰ προκαλῇ τὸν Ἰιιγγον. Ἡ διὰ μέσου δμως μιᾶς δρυιώδους βλαστήσεως διαδρομὴ μὲ ἐναλλασσομένας εἰκόνας τοπίων καὶ φυτικῶν μορφῶν καθιστᾷ τὴν πορείαν εὐχάριστον καὶ ξεκουράζει τὸν πεζοπόρον. Ἡ βλάστησις τῆς περιοχῆς ταύτης εἶναι ἐκείνη ἡ δοπία ἐκανεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς διαφόρους βιοτανολόγους, ὥστε νὰ ἀναφέρουν εἰς τὰς ἐργασίας των ὅτι οὐδαμοῦ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου παρετήρησαν τὸ δμοιόν της (Εἰκ. 15).

Τὰ συνθέτοντα τὴν σκληρόφυλλον ταύτην βλάστησιν φυτικὰ εἴδη εἶναι σχεδὸν τὰ ἴδια δπως καὶ εἰς ἄλλας περιοχάς, ἀλλὰ ὑπὸ μεγαλυτέρων πυκνότητα καὶ ἀφθονίαν, ὡς καὶ πλουσιωτέρων ἀνάπτυξιν, δσον οὐδαμοῦ ἀλλοῦ, ἐνῷ ἀφ' ἐτέρου διάφορα περιειλισσόμενα καὶ ἀναρριχώμενα φυτὰ (π.χ. *Smilax aspera*, *Asparagus acutifolius*, *Clematis flammula*) συμπλέκουν ταύτην εἰς ἐν πυκνόν, κλειστὸν καὶ ἀδιάβατον σύνολον, ὥστε νὰ καθισταται ἀδύνατος ἡ ἀνάπτυξις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ποώδους βλαστήσεως, ἔνεκα ἐλλείψεως ἐπαρκοῦς φωτός. Μόνον εἰς τὰ κράσπεδα τῶν ἀτραπῶν ἀναπτύσσονται μερικὰ ποώδη φυτὰ καὶ ἀφθονα εἰς τοὺς ἐνδιαμέσους φωτεινοὺς τόπους, οἱ δοπίοι κατὰ τὴν ἀνοίξιν κοσμοῦνται ἀπὸ ποικιλόχρωμα εἴδη ἀνθέων. Ἐκ τῶν κυριωτέρων στοιχείων, τὸ *Quercus coccifera* δὲν παίζει πλέον ἐδῶ τὸν συνήθη κυρίαρχον ρόλον του, τὸ δὲ *Quercus ilex* οὐδαμοῦ ἐλλείπει δπως καὶ τὸ *Laurus nobilis*, τὸ δοπίον εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ πλέον συχνότερον ἐμφανίζόμενα φυτικὰ εἴδη, μὴ συναντώμενον μόνον ἐπὶ τῶν ξηροτέρων, φωτεινοτέρων κλιτύων. "Ἐτερα φυτικὰ εἴδη, τὰ δοπία συνθέτουν τὴν ἐνδιαφέρουσαν σκληρόφυλλον ταύτην δασώδη βλάστησιν εἶναι τὰ ἐξῆς· *Arbutus unedo* μὲ δμοιόμορφον ἐξάπλωσιν, *Phillyrea media* ἐνίστε ὡς μικρὸν δένδρον, *Erica arborea*, ἀναπτυσσομένη πολλαχῶς μὲ τὴν *Erica verticillata*, τὸ *Juniperus oxycedrus* καὶ *Myrtus communis* ἐπὶ τῶν περισσότερον θερμῶν κλιτύων, τὰ *Cercis siliquastrum*, *Ostria carpinifolia*, *Coronilla emeroides*, *Quercus lanuginosa*, *Pistacia terebinthus*, *Arbutus andrachne*, ἀραιῶς διάσπαρτον καὶ μὴ εὑρεθὲν περιέργως ὑπὸ του Mattfeld, *Cistus monspeliensis*, *C. salviifolius*, ἐπὶ ὑγρῶν τόπων ἐντὸς μικρῶν χαραδρῶν καὶ ἐνδιαμέσως θάμνων καὶ δένδρων τὰ *Vitis silvestris* καὶ *Humulus lupulus*.

Μολονότι ἡ ζώνη αυτὴ εὑρίσκεται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς σκληροφύλλου βλαστήσεως, ἐν τούτοις ἐξεταζομένη λεπτομερέστερον παρουσιάζει

κατὰ τόπους διαφόρους φυτικούς σχηματισμούς, διφειλομένους εἰς τὴν ἑκτάκτως ἀνώμαλον περιοχὴν ἔνεκα τῶν χαραδρῶν, τῶν στενῶν ἢ εὐρέων πλαγιῶν καὶ κοιλάδων, τῶν προεξεχουσῶν ράχεων μὲν ἀρχικῶς μικρὰν καὶ ἔπειτα πρὸς τὴν θάλασσαν ἀπότομον κλίσιν, μὲν ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν διαφόρων βιοτόπων. Οὕτως ἡ ἐνδιαμέσως τοῦ δάσους δριζοντία κοιλάς, ὡς γειτνιάζουσα μὲν ἔνυδρον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους χείμαρρον, διατηρεῖται πάντοτε ὑγρὰ μὲν ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάπτυξιν ὑψηλοκόρμων δένδρων τοῦ *Alnus glutinosa* χωρὶς ὑπάρχοφον ξυλώδη βλαστησιν, ἀλλὰ μὲν μερικὰ εἶδη ὑγροφύτων - ἔλοφύτων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὡς τοῦ *Equisetum telmateia*, *Arundo donax* καὶ *Bidens tripartita*, ἐνδιαμέσως τῶν δοπιών φύονται τὰ *Circaeae lutetiana*, *Limodorum abortivum*, *Melittis melissophyllum*, *Arabis hirsuta*, *Orobus niger*, *Bellis hybrida*, *Sonchus oleraceus*, *Heracleum sibiricum*, *Smyrnium orphenidis*, *Saxifraga rotundifolia*, *Lactuca muralis*, *Carex pentula* κ.λ.π. Ἐνταῦθα φύονται προσέτι καὶ τὰ ἀναρριχώμενα ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον *Humulus lupulus* καὶ *Hedera helix* καὶ ἐνδιαμέσως ἐπὶ τῆς χουμάδος τὸ σπάνιον διὰ τὸ "Αγιον" ὄρος καὶ ὑπὸ τοῦ *Grisebach* ἀναφερόμενον εἶδος λειχήνος *Osmunda regalis*. Αἱ κοιλάδες δύμως εἶναι δῆς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στενώτεραι καὶ αἱ κλιτῆς μὲν κλίσιν μέχρι τῶν διασχιζόντων αὐτὰς χειμάρρων, ὡστε νὰ μὴ δημιουργῆται ἔλος καὶ νὰ ἀναπτύσσηται ἐλόβιος βλάστησις, ἀλλὰ νὰ ἐμφανίζωνται πολλαχῶς φυτὰ τῆς ὑψηλοτέρας ζώνης τοῦ μικτοῦ δάσους, τὰ δοποῖα μάλιστα ἐνιαχοῦ κατέρχονται μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἡ ἐμφάνισις ὑψηλοῦ δάσους ἔντὸς τῆς ζώνης τῆς σκληροφύλλου, ἀειφύλλου βλαστήσεως εἶναι κατὰ τὸν *Mattfeld* ἐν κλιματικῷ τοπικὸν καθορισθὲν φαινόμενον, διφειλομένον εἰς τὰς ὑγρὰς χαράδρας καὶ πλαγιάς, αἱ δοποῖαι, χάρις εἰς τὴν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς κατεύθυνσιν τῶν ράχεων, προστατεύονται ἀπὸ τὸν θερμὸν ἥλιον τοῦ θέρους. Αὐτὸς εἶναι καὶ δὲ λόγος διὰ τὸν δοποῖον τὸ κύριον δάσος ἀναπτύσσεται ἐπὶ τῶν βορείων πλαγιῶν καὶ ἀκρωτειῶν τοῦ "Αγίου" ὄρους. Εἰς τὰς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ζώνης τῶν σκληροφύλλων, ἀειφύλλων κειμένας πλάγιας ταύτας, ἡ καστανέα εἶναι τὸ κυρίαρχον στοιχεῖον τοῦ δάσους, δπως καὶ εἰς τὴν ἐπομένην ὑψηλοτέραν μικτὴν ζώνην, δπόθεν κατέρχεται καὶ διεισδύει γλωσσομόρφως εἰς τὴν σκληρόφυλλον βλάστησιν. Ἡ ἐλάτη, ἡ δοποία εἶναι τὸ δεύτερον οὖσιδες συστατικὸν τοῦ μικτοῦ δάσους τῆς ὑψηλοτέρας ζώνης, δὲν ὑπάρχει ἔνταῦθα, παρὰ μόνον ἀλλαχοῦ εἰς διάσπαρτα ἀτομα, ὡς εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μονῆς Καρακάλλου καὶ εἰς μερικὰ ἄλλα μέρη. Ἀντὶ τῆς μὴ ὑπαρχούσης ἔνταῦθα ἐλάτης, τὸ *Quercus ilex* παίζει μεγαλύτερον ρόλον ἀπὸ διαμέτρου, ἐνδιαμέσως δὲ τῆς βλαστήσεως ταύτης φύονται διάσπαρτα, ἀν καὶ σπανιώτερον, καὶ εἶδη τῶν *Sorbus torminalis*, *S. domestica*, *Acer pseudoplatanus*, *Evonymus latifolius*, *Corylus maxima*, *Tilia platyphyllos* καὶ

ώς ὑπάροφος τῆς δασώδους βλαστήσεως ἀφθόνως ιδίως ἡ *Laurus nobilis*.

Ἐντὸς τῆς ζώνης τῆς τυπικῆς σκληροφύλλου, ἀειφύλλου, ξυλώδους βλαστήσεως, ὑπάρχει καὶ εἰς ίδιαίτερος τύπος καὶ μάλιστα ὡς διάσπαρτοι νῆσοι δάσους ἐκ τοῦ *Quercus ilex*, ἦτοι τὸ *Quercetum ilicis* τοῦ *Regel*. Ἡ μορφὴ αὗτη βλαστήσεως, ἡ δοποία ἔχει τοπικὴν καὶ οὐχὶ εὑρυτέραν ἐπέκτασιν, ὡς εὑρισκομένη συνήθως εἰς ὑγρὰς χαράδρας καὶ μικρὰς πλαγιάς καὶ κοιλάδας, συνίσταται κατὰ κύριον λόγον ἐκ τοῦ ἀφθονοῦντος καὶ κυριαρχοῦντος *Quercus ilex*, ὡς καὶ ἐκ τῶν *Fraxinus ornus*, *Ostrya carpinifolia*, *Quercus lanuginosa*, *Cercis siliquastrum*, *Acer monspesulanum* κ.ἄ. Τοιαύτης συστάσεως διάσπαρτα δάση ἀπὸ δενδρώδῃ τὸ πλεῖστον ἀτομα τοῦ *Quercus ilex* ὑπάρχουν εἰς διάφορα μέρη, ὡς π.χ. ἐν πυκνὸν δασύλιον παρὰ τὸ Βατοπέδιον, ἐπίσης εἰς τὸν δρόμον Βατοπεδίου - Καρυῶν εἰς ὑψος 400-500 μέτρων, παρὰ μίαν μικρὰν πηγὴν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν πλαγιῶν καὶ ἐντὸς χαραδρῶν ἀρκετὰ μεγάλης ἐκτάσεως πυκνότατον δάσος, ἐπεκτεινόμενον μέχρι τῆς θαλάσσης. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν εἰς τὸ πυκνότατον δάσος ἔχει τὸ *Quercus ilex* μέχρις 95% ἐπὶ τῶν ἀραιῶν ἢ ἀλλοῦ πυκνότερον φυομένων *Laurus nobilis*, *Castanea sativa*, *Fraxinus ornus*, *Quercus lanuginosa*. Εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ δάσους τούτου παρὰ τὸν δρόμον εὑρέθη ἐν ἀφθονίᾳ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον φυτικὸν εἶδος τοῦ "Αγίου" ὄρους *Ruscus hypophyllum*. Μεταξὺ Καρυῶν - Ἰβήρων καὶ ἐπὶ τῶν ὑγρῶν πλαγιῶν καὶ ἐπὶ μεγάλης σχετικῶς ἐκτάσεως φύονται πυκναὶ δασικαὶ συστάδες ἐκ τοῦ *Quercus ilex*, αἱ δοποῖαι ἐναλλάσσονται μὲν συστάδας ἐκ τοῦ *Laurus nobilis*. Πλησίον τῆς Μονῆς Ἰβήρων καὶ ἐπὶ ἀποσαθρωμένου ἐδάφους ἐκ σχιστῶν ὑπάρχει ὀσαύτως πυκνότατον δάσος ἐκ τοῦ *Quercus ilex*, δπόθεν τοῦτο κατέρχεται μέχρι τῆς θαλάσσης, δπου καὶ μεταπίπτει παραμορφούμενον, ἔνεκα τῶν πνεόντων ἀνέμων, εἰς θαμνώδη κατάστασιν. Ἐτεραι περιοχαὶ ἐξαπλώσεως ὑπὸ μορφὴν δασικῶν συστάδων ἐκ τοῦ *Quercus ilex* ὑπάρχουν καὶ μεταξὺ Σταυρονικήτα - Ἰβήρων ιδίως ἐντὸς χαραδρῶν, μεταξὺ Ἰβήρων - Φιλοθέου, εἰς μερικὰ μέρη ἄνωθεν Καρακάλλου, δπου μάλιστα κατέρχονται καὶ δένδρα ἐλάτης ἀπὸ τὴν ἀμέσως ὑψηλοτέραν ζώνην, ὀσαύτως μεταξὺ Ἰβήρων - Λαύρας εἰς ὑψος 300 περίπου μέτρων παρὰ τὴν Σκήτην Προδρόμου συστάδες ἐξ ὑψηλοκόρμων δένδρων ἐκ τῶν *Quercus ilex* καὶ *Q. lanuginosa*, ὡς καὶ περαιτέρω πρὸς Κερασιάν ἐπὶ κλιτύων μεγάλα δένδρα *Quercus ilex* μὲ κορμὸν διαμέτρου 1 μέτρου. Μεταξὺ Κερασιάς - Αγ. Ἀννης εἰς τὴν χαράδραν, παρὰ τὴν Σίμωνος Πέτρα, ὡς καὶ πλησίον τῆς Μονῆς Ζωγράφου ἐπὶ κλιτύων, ὑπάρχουν ἐπίσης μεγάλαι ἢ μικραὶ συστάδες ἐκ τοῦ *Quercus ilex*.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς συνάγεται δτὶ ἡ μορφὴ καὶ ἡ σύνθεσις τῆς σκληροφύλλου, ἀειφύλλου ξυλώδους βλαστήσεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν διαμόρφωσιν καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ τοπίου, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν σύστασιν τοῦ ἐδά-

φοινικ. Αἱ σχέσεις αὐται καθίστανται σιφεῖς ἴδιως εἰς τὰς μὴ προστατευομένας ὑπὸ τοῦ ἥλιου καὶ τοῦ ἀνέμου περιοχάς, ὅπως εἶναι αἱ ὑψηλότερον ἢ χαμηλότερον κείμεναι πλαγιαί, καὶ ἰδιαιτέρως αἱ νοτιοανατολικαὶ καὶ νοτιοδυτικαὶ μὲ ἀποκρήμνους ἀσβεστολιθικοὺς βράχους καὶ κροκάλας ἀσβεστολίθων καὶ αἱ ἐκτεθειμέναι εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνέμου καὶ τοῦ καυστικοῦ ἥλιου προεκτάσεις τῆς νοτίου ἄκρης τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Αἱ περιοχαὶ αὗται καλύπτονται ὑπὸ μιᾶς πτωχῆς σκληροφύλλου βλαστήσεως ὑπὸ χαμηλὴν θαμνώδη μορφὴν 0,5-1 μέτρου ὕψους μὲ ἀπόλυτον κυριαρχον εἴδος τὸ *Quercus coccifera* (*Quercetum cocciferae* κατὰ Regel), ἡ ὁποία ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της εἶναι μία φυσικὴ διάπλασις. Εἰς ἄλλας περιοχὰς ὅμως, ὡς εἰς πολλὰς διασπάρτους ἐκτάσεις μεταξὺ Λαύρας - Καψοκαλυβίων - Κερασιᾶς, ὁ ἴδιος τύπος βλαστήσεως εἶναι ὑποβαθμισθὲν στάδιον τοῦ ἄλλοτε ὑψηλοῦ δάσους, ἔνεκα τῆς ἀπὸ μακρῶν χρόνων ἐντόνου ξυλεύσεως, ὡς μαρτυροῦν παλαιοὶ κορμοί, καθὼς καὶ εὐμεγέθη καὶ διασπάρτως παραμείναντα δένδρα τῶν *Quercus coccifera* καὶ *Phillyrea media*, τὰ ὁποῖα μάλιστα ἐπεκτείνονται ὑψηλότερον ἐπὶ πετρώδους ἐδάφους μέχρις 600 μέτρων. Ἐπὶ ξηρῶν καὶ πετρώδων τόπων μετὰ τοῦ κυριαρχοῦ *Quercus coccifera*, φύονται καὶ τὰ *Juniperus oxycedrus*, *Calycotome villosa*, *Pistacia lentiscus*, *Spartium junceum*, *Smilax aspera*, ἀραιῶς τὸ *Quercus ilex* καὶ ἐντὸς χαραδρῶν τὸ *Laurus nobilis*, ἐνῷ χαμηλότερον καὶ ἐντὸς χαραδρῶν μὲ ἀποσαθρωμένον ἔδαφος εὑρίσκονται ἀλλοῦ μὲν συνδενδρία ἐλάτης, ἀλλοῦ δὲ διάσπαρτα ἄτομα τοῦ ἴδιου εἴδους, ὡς καὶ δένδρα καστανέας, συστάδες *Ostrya carpinifolia*, *Acer trilobus* καὶ διάσπαρτα *Ilex aquifolium*. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην παρατηρεῖται κατὰ τόπους μία ἀλληλοδιείσδυτις μεταξὺ τῆς σκληροφύλλου καὶ τῆς ἐπομένης ὑψηλοτέρας ζώνης ἐλάτης καὶ καστανέας, δπου ἡ πρώτη ἀνέρχεται μέχρις 600-650 μέτρων καὶ ἡ δευτέρα κατέρχεται μέχρι 400-300 μέτρων. Κατὰ μῆκος τῆς ἴδιας διαδρομῆς μεταξὺ καλυβίων Πέτρου - Καψοκαλυβίων - Πόρτας - Κερασιᾶς ἐπὶ τῶν πετρώδων καὶ θερμῶν δυτικῶν πλαγιῶν συνεχίζεται ἡ ἴδια μορφὴ θαμνώδους, σκληροφύλλου βλαστήσεως μὲ κυριαρχον πάντοτε τὸ *Quercus coccifera*, μὲ ἐνδιάμεσον παρεμβολὴν συστάδων ἐξ ὑψηλοκόρμων δένδρων τοῦ *Acer monspesulanum*, ὡς καὶ συστάδων ἄλλων φυλλοβόλων θαμνώδων φυτῶν. Εἰς τὴν μεταξὺ Λαύρας - Κερασιᾶς περιοχὴν ὑπῆρχεν ἄλλοτε, ὡς ὑποθέτουν διάφοροι, ἐν πυκνὸν σκληρόφυλλον δάσος, τὸ ὁποῖον, συνεπείᾳ ἐπιδράσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ παλαιῶν ἥδη χρόνων, ὡς μαρτυροῦν διάφορα τεκμήρια (π.χ. διάσπαρτα μεγάλα δένδρα, παλαιοὶ κορμοὶ δένδρων, κάμινοι παρασκευῆς ξυλανθράκων), μετέπεσεν εἰς ἀνοικτὸν θαμνῶδες δάσος, δπου κατῆλθον καὶ διάφορα ἄλλα φυτικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ὑψηλοτέραν ζώνην. Τὸ δλον εἶναι ἐνταῦθα μία περιοχὴ ἀγρονομικοῦ μεταξὺ τῆς βαθμηδὸν φθινούσης σκληροφύλλου βλαστήσεως καὶ τῶν ἐκ

τῆς ὑψηλοτέρας ζώνης κατελθόντων φυτικῶν στοιχείων, ἔνεκα τοῦ δποίου καὶ ἐμφανίζεται εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἀρκετά ἀποτόμως εἰς 600-650 μέτρα τὸ ὑψηλὸν δάσος. Ὁ Regel ἐνισχύει τὴν ἀποψιν περὶ τῆς ἀνθρωπογενοῦς ἐπιδράσεως ἐνταῦθα ὡς ἐκ τῆς πλήρους σχεδὸν ἀνυπαρξίας τοῦ *Quercus ilex*, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν συμβαίνει, διότι τὸ εἶδος τοῦτο ὑπάρχει εἰς πολλὰ διάσπαρτα σημεῖα τῆς περιοχῆς.

Μία ἀκόμη ἐνδιαφέρουσα συστάση ἐκ τοῦ κυριαρχοῦ *Quercus coccifera* ἀνάμικτος μὲ διάφορα εἰδη (π.χ. *Acer monspesulanum*, εἰδη φυλλοβόλου δρυός, *Quercus ilex*) εὑρίσκεται παρὰ τὸν δρόμον καὶ ἐπὶ θερμοῦ καὶ ξηροῦ ἀσβεστολιθικοῦ ἐδάφους μεταξὺ Κερασιᾶς καὶ κορυφῆς Ἀθω εἰς ὕψος 1000 μέτρων εἰς τὴν ἀνωτέραν δασικὴν ζώνην. Ἡ βλάστησις αὕτη, τῆς ὁποίας ἡ ἐμφάνισις εἰς τόσον μεγάλον ὑψόμετρον ἐξέπληξε τὸν Mattfeld, - φαινόμενον ἄλλωστε εἰς τὴν Ἑλλάδα οὐχὶ ἀσύνηθες -, εἶναι κατὰ τὸν Regel μία ἰδιαιτέρα ἔνωσις καὶ ἀνήκει εἰς τὰ «ψευδομάκκια». Ἡ ὑπαρξίας τοῦ *Quercus coccifera* εἰς τὴν δρεινὴν δασικὴν ζώνην, ἀποδεικνύει κατὰ τὸν Rechinger (22, σ. 39) δτι τὸ εἶδος τοῦτο, μολονότι εἶναι τὸ σπουδαιότερον στοιχεῖον τῶν θερμοβίων σκληροφύλλων φυτοκοινωνιῶν χαμηλοτέρων τόπων, παρουσιάζει προφανῶς ἄνισον ἀνθεκτικὴν ἴκανότητα κατὰ τοῦ χειμερινοῦ ψύχους ἀπὸ τὰ ἄλλα σκληρόφυλλα φυτά, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἀποτελεῖ τὸ κύριον φυτικὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον δίδει γένεσιν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς σκληροφύλλου, ἀειφύλλου, ξυλώδους βλαστήσεως (Macchia). Ἡ ἐπανεμφάνισις τῆς σκληροφύλλου βλαστήσεως εἰς ὕψος 1000 μέτρων εἰς τὴν δρεινὴν δασικὴν ζώνην χωρὶς συνάφειαν μὲ τὴν εἰς ἣν ἀνήκει ζώνην, δφείλεται εἰς εἰδικοὺς τοπογραφικοὺς καὶ ἄλλους παραγοντας, ὅπως ἀντιστρόφως συμβαίνει ἀλλοῦ, δπου δασικὰ στοιχεῖα τῆς μικτῆς δασικῆς ζώνης κατέρχονται καὶ διεισδύουν εἰς τὴν ζώνην τῆς σκληροφύλλου βλαστήσεως. Διὰ τοῦτο ἡμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν δτι ἡ παρουσία ἡ ἀπουσία μιᾶς μορφῆς διαπλάσεως μιᾶς ζώνης ἐξαρτᾶται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἡττον ἀπὸ τὰς τοπογραφικὰς συνθήκας παρὰ ἀπὸ τὸ ὑπερθαλάσσιον ὑψος.

Τὸ τρίτον κατὰ σειρὰν σπουδαῖον στοιχεῖον τῆς σκληροφύλλου, ἀειφύλλου, ξυλώδους βλαστήσεως τῆς δευτέρας ζώνης (Macchia), τὸ εἶδος *Erica arborea*, τὸ ὁποῖον μετὰ τῶν ἄλλων 3-4 εἰδῶν εἶναι τὸ συνηθέστερον συστατικὸν τῆς ἐν λόγῳ μορφῆς βλαστήσεως, ἀφθονεῖ καὶ κυριαρχεῖ κατὰ τόπους, ὥστε ὁ Regel νὰ διακρίνῃ τὴν ἰδιαιτέραν ἔνωσιν τοῦ *Ericetum arboreae* (24, σ. 44). Τοιαύτη ἔνωσις ἐκ τῆς *Erica arborea* μὲ μερικὰ ἄτομα χαλεπείου πεύκης (*Pinus halepensis*) ὑπάρχει παρὰ τὸ Βατοπέδιον, εἰς τὴν Μονὴν Παντοκράτορος, μεταξὺ Παντοκράτορος - Σταυρονικῆτα καὶ παρὰ τὴν Λαύραν.

Ἡ χαλέπειος πεύκη (*Pinus halepensis*) παίζει ἀσήμαντον ρόλον εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἐνῷ ἀντιθέτως αὕτη εἰς τὴν ὑπόλοιπον

Χαλκιδικήν ἔξαπλοῦται εἰς ἀρκετὰ μεγάλην ἔκτασιν ώς δάσος. Τὸ εἶδος τοῦτο, τοῦ ὁποίου ἡ φυσικὴ ὑψομετρικὴ θέσις εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὴν τῆς σκληροφύλλου, ἀειφύλλου βλαστήσεως, εὐρίσκεται εἰς τὸ "Αγιον Ὄρος διασπάρτως καὶ μεμιονωμένως μόνον" ἡ κατὰ μικρὰς συστάδας καὶ οὐδέποτε ώς δάσος εἰς μεγάλην ἔκτασιν. Τὰ διάφορα μέρη, εἰς τὰ ὅποια εὑρίσκεται ἡ χαλέπειος πεύκη εἶναι τὰ ἔξης κατὰ τὸν Regel (24, σ. 45). ἄνωθεν τῆς Δάφνης εἰς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν εἰς ὑψόμετρον 200-300 ἐνδιαμέσως δάσους ἐκ τῆς μαύρης πεύκης, πλησίον Ἀγ. Παύλου, παρὰ τὴν Μονὴν Ζωγράφου μὲ σκληρόφυλλον βλάστησιν, παρὰ τὸν Ἀρσανᾶν τῆς ἴδιας Μονῆς, μεταξὺ Βατοπεδίου - Ἐσφιγμένου μερικὰ δένδρα, μεταξὺ Βατοπεδίου - Παντοκράτορος, μεταξὺ Σταυρονικήτα - Ἰβήρων, νοτιοανατολικῶς Ἰβήρων οὐχὶ μακρὰν ἀπὸ τὴν πηγὴν Ἀγίου Ἀθανασίου, πλησίον Καρακάλλου, παρὰ τὴν Λαύραν μὲ τὴν Erica arborea, μεταξὺ Ἐσφιγμένου - Χιλιανδαρίου, εἰς ὀλονὲν καὶ μεγαλυτέραν ἀφθονίαν, μεταξὺ Ζωγράφου - Χιλιανδαρίου, ὅπου εἰς τὴν περιοχὴν τῆς δευτέρας Μονῆς ἀρχίζουν μεγάλαι δασικαὶ ἔκτασεις, αἱ ὅποιαι ἐπεκτείνονται εἰς ὀλόκληρον τὸ βόρειον τμῆμα τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὄρους μέχρι τῶν συνόρων. Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης συνάγεται ὅτι ἡ χαλέπειος πεύκη εἶναι συχνοτέρα καὶ ἀφθονωτέρα μέχρι βορείως τῶν περιοχῶν Ζωγράφου καὶ ἴδιως τοῦ Χιλιανδαρίου. Τὸ δασικὸν τοῦτο εἶδος, τὸ δποῖον κυριαρχεῖ ἀπολύτως εἰς τὴν δασώδη βλάστησιν τῆς τελευταίας περιοχῆς, σχηματίζει μὲ τὰ κατὰ σειρὰν συχνότητος συμφούμενα εἰδὴ Arbutus unedo, Quercus ilex, Cistus villosus, Phillyrea media, Arbutus andrachne, Fraxinus ornus, Quercus coccifera, Quercus frainetto, ἄλλο δὲ μὲ τὰ Erica arborea, Pistacia lentiscus, Laurus nobilis, Cistus monspeliensis τὴν ἔνωσιν Pinetum halepensis.

Ἡ σποραδικὴ καὶ τοπικὴ μόνον ὑπαρξίς τῆς χαλεπείου πεύκης εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀγίου Ὄρους προεκάλεσε πολλὰς συζητήσεις μὲ διαφόρους ἐκφρασθείσας γνώμας. Οὕτω κατὰ τὸν Turrill (29) τοῦτο δφείλεται εἰς τὴν πυκνὴν καὶ ταχυανέῃ ἀνάπτυξιν τῆς σκληροφύλλου, ἀειφύλλου βλαστήσεως ἐντὸς τῆς ὅποιας τὰ ἀρτίβλαστα φυτάρια τῆς χαλεπείου πεύκης, μὴ λαμβάνοντα τὴν ἀναγκαιοῦσαν ποσότητα φωτός, καταστρέφονται. Μὲ τὴν ἀποψιν ταύτην τοῦ Turrill δὲν συμφωνοῦν οἱ Regel (24) καὶ Rauh (20) μὲ τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχει ἀνάλογος σκληρόφυλλος βλάστησις, ἡ ὅποια εἶναι ἀνάμικτος μὲ πυκνὴν βλάστησιν χαλεπείου πεύκης. Ὁ Regel εὑρισκόμενος εἰς ἀμηχανίαν, διερωτᾶται μῆπως ἡ ἀπονείσια τῆς χαλεπείου πεύκης ἀπὸ τὴν μεγαλυτέραν ἔκτασιν τοῦ Ἀγίου Ὄρους καὶ ἡ σποραδικὴ αὐτῆς ὑπαρξίς εἰς ὀλίγα μέρη εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνθρωπογενοῦς ἐπιδράσεως. Ἐπειδὴ οὕτε οἱ ἐδαφικοὶ παράγοντες εἶναι ὑπεύθυνοι, διὰ τοῦτο τὸ ἐν λόγῳ πρόβλημα παραμένει ἀνοικτὸν καὶ τὰ αἴτια ἀνεξακρίβωτα.

Ἡ ζώνη τῶν σκληροφύλλων, ἀειφύλλων διασχίζεται εἰς διάφορα μέρη ὑπὸ χειμάρρων, οἱ ὁποίοι, διευρυνόμενοι εἰς τὸν κάτω ροῦν τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἔχουν πλατυτέρας κοίτας μὲ κατὰ τόπους πυκνὴν παρόχθιον ὑγρόφιλον βλάστησιν. Εἰς τοιοῦτο χείμαρρος - ποταμίσκος ὑπάρχει πλησίον τῆς Μονῆς Χιλιανδαρίου μὲ πυκνὰς συστάδας πλατάνων (Platanus orientalis), λυγαριᾶς (Vitex agnus castus), πικροδάφνης (Nerium oleander), ἵτεας (Salix alba), Tamarix tetrandra, ἐπίσης μεταξὺ Μονῆς Ξηροποτάμου καὶ Παντελεήμονος ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς ἐκ πλατάνων καὶ λυγαριᾶς, ἐπὶ ἀλλούβιακῶν προσχώσεων ἐνὸς χειμάρρου παρὰ τὴν Μονὴν Βατοπεδίου συστάδες ἐκ τοῦ Tamarix tetrandra καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἡ δευτέρα ζώνη τῆς σκληροφύλλου βλαστήσεως εἶναι σχετικῶς πτωχὴ εἰς εἰδη πτεριδοφύτων, ἐκ τῶν ὁποίων μερικὰ φύονται ἐντὸς ρωγμῶν βράχων, ώς τὰ Polypodium vulgare, Ceterach officinarum, Cystopteris regia, Asplenium lanceolatum, A. nigrum, Cheilanthes pteridioides, ἄλλα εἰς φωτεινοὺς τόπους, ὅπως τὰ Pteridium aquilinum, πολὺ πυκνῶς, Dryopteris pallida κ.λ.π., ἔτερα προτιμοῦν σκιερούς θαμνώδεις τόπους (π.χ. Asplenium lanceolatum var. obovatum, Dryopteris rigida κ.λ.π.) καὶ ἄλλα ὑγρὰ μέρη πλησίον πηγῶν (π.χ. Adiantum capillus veneris). Ἐνδιαμέσως συστάδων ἐκ τοῦ Quercus ilex ἀναπτύσσεται συνηθέστερον κατὰ στρώματα καὶ ἡ Selaginella dendiculata.

Ἡ σκληρόφυλλος, ἀειφύλλος, ξυλώδης βλάστησις δὲν χαρακτηρίζεται μόνον ἀπὸ τὸν μέγαν πλοῦτον ξυλωδῶν εἰδῶν, ἄλλα καὶ ἀπὸ μεγάλην ἀφθονίαν καὶ ποικιλίαν ὑψηλῶν καὶ χαμηλῶν ποωδῶν φυτῶν, τὰ ὅποια κυρίως ἐκεῖ ὅπου δέχονται ἐπαρκὲς φῶς καὶ μάλιστα εἰς τὰ κράσπεδα χαμηλῶν θαμνωδῶν συστάδων, εἰς τὰ κράσπεδα δρόμων καὶ ἀτραπῶν καὶ ἐνδιαμέσως τῆς πυκνῆς βλαστήσεως εἰς ἀνοικτοὺς καὶ φωτεινοὺς τόπους. Ἐκ τῶν ἀφθόνων φυιομένων καὶ μεγάλης ποικιλομορφίας φυτῶν τῆς ζώνης ταύτης, τὰ ὅποια ἀναγράφονται εἰς εἰδικὸν κατάλογον εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης μελέτης, ἀναφέρομεν τὰ ἔξης χαρακτηριστικώτερα:

Anemone hortensis, Ranunculus rumelicus, R. heldreichianus, Parietaria lusitanica, Chelidonium majus, Cardamine hirsuta, Alliaria officinalis, Clypeola jonthlaspi, Lunaria rediviva, Alyssum chalcidicum, A. cephalodes, Malcolmia flexuosa, Geranium purpureum, G. asphodeloides, Viola riviniana, V. hirta, V. alba, Cistus villosus, C. salviaefolius, C. monspeliensis, Hypericum montbretii, H. perforatum, H. spinosum, Ruta graveolens, Saxifraga tridactylitis, S. chrysosplenifolia, Fragaria vesca, Potentilla micrantha, Sanguisorba officinalis, Astragalus monspessulanum, Psoralea bituminosa, Vicia barbazitae, V. lutea, V. pinetorum, Lathyrus clymenum, L. venetus, Pisum elatius, Medicago minima, Trifolium nigrescens, T. uniflorum, T. radiosum, T. tomentosum, T.

stellatum, T. repens, Dorycnium hirsutum, Hymenocarpus circinatus, Lupinus angustifolius, L. termis, Cytisus hirsutus, Spartium junceum, Ornithopus compressus, Circaeae lutetiana, Euphorbia dendroides, E. acanthothamnos, E. amygdaloidea, Parietaria judaica, Humulus lupulus, Mercurialis annua, Phytolaca americana, Cerastium viscosum, Diaphanthes athous, Silene vulgaris, Aristolochia pallida, Pimpinella peregrina, Heracleum sibiricum, Daucus guttatus, Torilis arvensis, Smyrnium perfoliatum, Cyclamen neapolitanum, C. graecum, Convolvulus elegantissimus, C. cantabricus, Cynoglossum pictum, Symphytum bulbosum, Anchusa hybrida, Alkana graeca, Myosotis idaea, M. collina, Cerinthe minor, Physalis alkekengi, Verbascum blattaria, Scrophularia peregrina, Veronica arvensis, V. cymbalaria, V. chamaedrys, Digitalis lanata, D. leucophoea, Ajuga chia, Scutellaria vacillans, Lamium bifidum, Stachys arvensis, Salvia triloba, S. calycina, S. officinalis, Origanum heracleoticum, Vinetoxicum speciosum, Asperula arvensis, Gallium mollugo, G. capitatum, Lonicera implexa, Valerianella truncata, Valeriana officinalis, Campanula lingulata, C. ramosissima, C. trachelium, C. persicifolia, Bryonia dioica, Bellis hybrida, Achillea grandiflora, Calendula aegyptiaca, Jurinea mollis, Crupina crupinastrum, Hypochaeris radicata, Cichorium pumilum, Doronicum caucasicum, Lactuca muralis, L. cretica, Chondrilla juncea, Inula aschersoniana var. athoa, Cirsium acarna, Colchicum kochii, Asphodeline lutea, Asphodelus microcarpus, Allium trifoliatum, Fritillaria obliqua, Ornithogalum pyrenaicum, Muscari racemosum, Pancratium maritimum, Crocus pulchellus, Romulea linaresii, Iris reichenbachii, I. pallida, Dracunculus vulgaris, Arisarum vulgare, Luzula forsteri, Juncus pygmaeus, Carex glauca, Dactylis glomerata, Bromus tectorum, B. scorpiarius, B. madritensis, Briza maxima, Lolium perenne, Avena fatua, A. barbata, Melica ciliata, Milium vernale, Anthoxanthum odoratum, Orchis morio, O. provincialis, O. quatripunctata, Anacamptis pyramidalis, Cephalanthera damascena.

Ἐπί τῶν τοίχων διαφόρων Μονῶν, ως ἐπὶ παραδείγματι τῆς Ξηροποτάμου και τῆς Λαύρας, φύονται ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀφθόνων και τὸ πολύμορφον εἶδος Campanula rupestris, ἐπίσης τὰ Kentranthus ruber, Fumaria capreolata var. albiflora, Parietaria vulgaris, ἐντὸς δὲ ρωγμῶν βράχων διασπάτων εἰς τὴν ζώνην τῆς σκληροφύλλου, ξυλώδους βλαστήσεως τὰ εἰδη Silene fabaria, Brassica cretica, Campanula rupestris, Chamaerpeuce mutica, Inula aschersoniana var. athoa, Centaurea huljakii κ.λ.π.

3. Ζώνη δάσους φυλλοβόλου δρυδός

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλας δρεινὰς ἡπειρωτικὰς βαλκανικὰς περιοχάς,

δπου διάφορα εἰδη φυλλοβόλου δρυδός σχηματίζουν σαφή διαχωριστικήν ζώνην βλαστήσεως, τὴν καλούμενην τοῦ Ξηροθερμικοῦ δάσους, εἰς τὸ "Αγίου Όρος" ή ζώνη αὕτη εἶναι στενῶς περιωρισμένη, περὶ τὰ 100 μέτρα εύρους, και οὐχὶ παντοῦ ἔκδηλος, ἐμφανιζομένη τοπικῶς μόνον και ὡς μεταβατική μεταξὺ τῆς προηγουμένης και τῆς ἐπομένης τοῦ θυηλοῦ δάσους ὡς ἀμιγὲς η μικτὸν ἐν μέρει δάσος ἐκ τῶν Quercus frainetto μὲ διάσπαρτα Q. ilex και Acer monspessulanum και ἐνδιαμέσως θαμνώδεις συστάδας ἐκ τῶν Carpinus duinensis, Fraxinus ornus, Juniperus oxycedrus και Arbutus unedo. Ἡ στενὴ και μεταβατικὴ αὕτη ζώνη παρατηρεῖται εἰς διάφορα διάσπαρτα μέρη, ως ἄνωθεν τοῦ Βατοπεδίου παρὰ τὸν δρόμον πρὸς Καρυάς, εἰς 300 μέτρα ὅψους, παρὰ τὸ Χιλιανδάριον, τὴν Μονὴν Κωνσταμονίτου, μεταξὺ Ζωγράφου - Καρυῶν, δπου εἶναι και η μεγαλυτέρας ἐκτάσεως ἀμιγῆς διάπλασις μὲ πτέριδας (Pteridium aquilinum), Carpinus duinensis και ἀλλαχοῦ.

4. Ζώνη υψηλοῦ δάσους

Αὕτη εἶναι η κυρία δασικὴ ζώνη, ἐπεκτεινομένη ὑπὸ κλειστὴν μορφὴν ἀπὸ 600 ἕως 1500-1550 μέτρα ὑπερθαλαστίου ὅψους, ἐνῷ μεμονωμένα δένδρα ἀνέρχονται κατὰ 100 μέτρα ἀκόμη ὑψηλότερον, τὰ δὲ δένδρα, τὰ ὅποια δίδουν τὸν τόνον τῆς δασώδους βλαστήσεως εἶναι κυρίως δύο, ητοι η καστανέα και η ἐλάτη. ᩩ βλάστησις εἶναι πυκνὴ και ὑψηλή, σχηματίζουσα τὸ καλούμενον «ἱ ε ρ ὁ ν δάσος», τὸ ὅποιον καλύπτει τὴν μεγαλυτέραν περιοχὴν τῆς χερσονήσου τοῦ "Αγίου Όρους. Τὸ δάσος τοῦτο εἶναι ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ δρους "Αθω πρὸς τὰ κάτω πυκνὸν και κλειστόν, καθιστάμενον πρὸς τὰ ὑψηλότερα μέρη χαλαρόν και ἀνοικτόν, ἀναλόγως τῆς τοπογραφικῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους, και ἀποσυρόμενον δίκην λωρίδων πρὸς τὰς χαράδρας μεταξὺ τῶν δυσμενῶν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν δασώδους βλαστήσεως τόπων ἐνεκα τῆς ἐκθέσεως η μὴ εύνοϊκῶν ἐδαφικῶν συνθηκῶν. Μεταξὺ τῆς ζώνης ταύτης και τῆς χαμηλοτέρας τοιαύτης, ιδίως δὲ τῆς σκληροφύλλου, ἀειφύλλου βλαστήσεως, δὲν ὑπάρχει σαφῆς διαχωριστικὴ γραμμή, διότι ἐκάστη ἐξ αὐτῶν, ἀναλόγως τῶν τοπογραφικῶν συνθηκῶν, διεισδύει η μία εἰς τὴν ἄλλην κατὰ τρόπον ὀδοντωτόν, ἐκεῖ δὲ δπου ὑπάρχουν χαράδραι η κοιλαδόμορφοι πλαγιαί, τὰ στοιχεῖα τοῦ ὑψηλοῦ δάσους κατέρχονται μέχρι τῆς θαλάσσης σχεδόν, ως παρατηρεῖται τοῦτο ἐπὶ παραδείγματι μεταξὺ Καρακάλλου - Λαύρας. Ἐξ ἀλλού σκληρόμορφα φυτικὰ στοιχεῖα τῆς δευτέρας ζώνης ἀνέρχονται ὑψηλότερον διὰ τοῦ ὑψηλοῦ δάσους και ἐμφανίζονται ἐπὶ θερμῶν, ξηρῶν και ἀσβεστολιθικῶν τόπων, ως εἰς τὸ ὑψόμετρον 1000 κάτωθεν τῆς Παναγίας.

Ἡ τετάρτη ζώνη διαρθροῦται εἰς μίαν κατωτέραν ἀπὸ μικτὸν φυλλοβόλον δάσος μὲ κυρίαρχον στοιχεῖον τὴν καστανέαν (Castanea sativa) και

μὲ διάσπαρτα ἔλατα (*Abies borisii regis*), καὶ εἰς μίαν ἀνωτέραν ἀπὸ δάσος κυρίως ἔλατης, δόπου τὸ δασικὸν τοῦτο εἶδος ἀντικαθίσταται κατὰ τόπους ὑπὸ τῆς μαύρης πεύκης (*Pinus nigra*).

α) ΜΙΚΤΟΝ ΦΥΛΛΟΝ ΔΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΕΑΣ - ἔλατης

Τὸ δάσος τοῦτο ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ καστανέαν καὶ διάσπαρτον ἔλατην καὶ ἐπεκτείνεται πρὸς τὰ ἄνω μέχρι 1250-1300 μέτρων, ἔχον δηλαδὴ εὔρος καθέτου ἑξαπλώσεως 650-700 μέτρων. Ἡ καστανέα, ἡ ὅποια σημειώτεον προτιμᾶ τὰ μὴ ἀσβεστολιθικὰ καὶ οὐχὶ τόσον ξηρὰ ἐδάφη, κυριαρχεῖ κατὰ τόπους καὶ σχηματίζει ἀμιγῆ δάση, τῆς κυριαρχίας ἀποδιδομένης οὐχὶ εἰς φυσικὰ αἴτια, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ *Regel*, διερωτώμενος ἐὰν τὰ περιφημα δάση καστανέας τοῦ Ἀγίου Ὁρους εἶναι φυσικά, ἀποφαίνεται διτὶ ταῦτα ἀρχικῶς ἡσαν ἰσχυρῶς μικτὰ καὶ διτὶ δ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἐπεμβάσεως του διὰ πρακτικοὺς λόγους τὰ μετέτρεψεν εἰς ἀμιγῆ καὶ συνετέλεσεν οὕτως εἰς τὴν ἑξάπλωσίν των ὑπὸ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἡττον ἀμιγῆ σύστασιν. Ἡ ἐκκαθάρισις τῶν μικτῶν δασῶν κασταγέας ἀπὸ τὰ ἄλλα ξυλώδη στοιχεῖα διὰ καυσόξυλα ἢ τὴν παρασκευὴν ξυλανθράκων, εὐνοεῖ τὴν ταχυανέστερην καστανέαν, ἡ ὅποια ἀνανεοῦται ταχέως μὲ πολυάριθμα νέα πρεμνοβλαστήματα, ὥστε νὰ ἀνθέξῃ καὶ νὰ καρποφορήσῃ ἐντὸς δλίγων ἐτῶν. Πολλὰ ἀπὸ τὰ πέριξ μερικῶν μονῶν δραῖα δάση καστανέας, ώς π.χ. τοῦ Βατοπεδίου, εἶναι ἀποτέλεσμα δημιουργίας τῶν μὲ μεγάλην δασοτεχνικὴν πεῖραν προϊκισμένων ἐκεῖ ἀνθρώπων (Εἰκ. 16- 18).

Εἰς τὸ μικτὸν δάσος καστανέας - ἔλατης εὑρίσκονται ως συμπληρωματικὰ στοιχεῖα ἀναμεμιγμένα καὶ πολυάριθμα φυλλοβόλα καὶ ἀείφυλλα ξυλώδη δενδρώδη ἢ θαμνώδη φυτά, μερικὰ μάλιστα τῶν ὅποιων ἀφθονοῦν κατὰ τόπους καὶ σχηματίζουν ἀναλόγους συστάδας. Τὰ συνηθέστερα κατὰ τόπους ἀφθονοῦντα, συμπληρωματικὰ στοιχεῖα τοῦ μικτοῦ δάσους εἶναι *Quercus ilex*, *Ilex aquifolium*, ἐπίσης ἐνίοτε τὰ ἀφθόνως ἐντὸς τοῦ δάσους φυδυμένα *Ruscus hypoglossum* καὶ *R. aculeatus*, τοπικῶς δὲ περιωρισμένα τὰ *Sorbus torminalis*, *S. domestica*, *Sambucus nigra*, *Coryllus avellana*, *Daphne laureola*, ἐνῷ εἰς φωτεινοτέρους τόπους ἐμφανίζονται διεισδύοντα ἀπὸ τὰς χαμηλοτέρας ζώνας τὰ *Fraxinus ornus*, *Quercus rubescens*, *Q. frainetto*, εἰδὴ *Cistus*. Ἐκ τῶν ἄλλων δενδρώδων καὶ θαμνώδων φυτῶν ἀναφέρομεν τὰ *Carpinus duinensis*, *Acer monspessulanum*, *Quercus lanuginosa*, *Juniperus oxycedrus*, τὰ ὅποια προτιμοῦνται ιδίως φωτεινοὺς τόπους, ἐνῷ ἐκ τῶν ἀειθαλλῶν μορφῶν, τὸ *Hedera helix* ἀνήκει εἰς τὸ κύριον δάσος. Εἰς φωτεινοὺς τόπους τὰ εἰδὴ τῶν γενῶν *Rubus*, *Rosa*, *Crataegus*, ώς καὶ τὰ *Sambucus ebulus*, *Pteridium aquilinum*, *Juniperus oxycedrus* σχηματίζουν λόχμιας. Ἐντὸς τοῦ μικτοῦ μεγάλου δάσους καστανέας - ἔλατης τὸ *Ilex aquifolium* φύεται ἐνιαχοῦ

ἀφθόνως καὶ σχηματίζει ἔνα τόσον πυκνὸν ὑπώροφον, ὥστε νὰ δημιουργῇ κατὰ τόπους τὴν ἐνωσιν *Castanetum illicosum*. Εἰς διάφορα μέρη τῆς περιοχῆς τοῦ δάσους τούτου φύεται καὶ ἡ δένυά (*Fagus silvatica*), ἡ δοποία μάλιστα κατὰ τόπους ἔχει ἀπόλυτον κυριαρχίαν.

Τὸ μικρὸν δάσος καστανέας - ἔλατης ἔξαπλονται εἰς τὰς ἔξης περιοχὰς: ἄνωθεν τῆς Μονῆς Βατοπεδίου εἰς τὸν δρόμον πρὸς Καρυάς, μετὰ ἀπὸ μίαν μικρὰν στενὴν ζώνην εἰς ὕψος 200 περίπου μέτρων ἐκ τοῦ *Quercus frainetto* κατὰ 80% καὶ ἐκ τῶν ἀραιοτέρων *Quercus ilex* καὶ *Castanea sativa*, ἐμφανίζεται δάσος καστανέας, τὸ ὅποιον μετὰ ἀπὸ μίαν διακοπὴν ἐκ τοῦ δάσους τοῦ *Quercus frainetto* πάλιν, κυριαρχεῖ ἀπολύτως ὑψηλότερον εἰς τὰ 600-650 μέτρα καὶ ἀποτελεῖται κατὰ 90% περίπου ἐκ τῆς καστανέας καὶ ἐκ διασπάρτων *Quercus ilex*, *Laurus nobilis*, *Abies borisii regis*, *Quercus frainetto*. Εἰς σκιερὸν καὶ χονμῶδες ἐδάφος φύεται κατὰ τόπους ἀφθόνως ἡ *Convallaria majalis*, τῆς δοποίας ἡ ὑπαρξίς εἰς τὸ "Αγίον Ὅρος ἐσημειώθη τὸ πρῶτον παρ'" ἡμῶν, ἐπίσης *Lathyrus venetus*, *Asperula lutea*, *Doronicum caucasicum*, *Serapias vomeracea*, *Viola riviniana*, *Lactuca serriola*, *Allium ursinum*, *Scilla bifolia*, *Polygonatum pruinatum* κ.λ.π.

"Ανωθεν τῶν Καρυῶν ὑπάρχει ἐπίσης μικρὸν δάσος καστανέας μὲ σημαντικὸν ποσοστὸν ἔλατης καὶ *Quercus frainetto*, δομοίως ἐπὶ τῶν πλαγιῶν τῶν λοφοσειρῶν καὶ τοῦ διασέλου μεταξὺ Καρυῶν - Σηροποτάμου, ὅπου μάλιστα συναντῶνται κατὰ τόπους ἀμιγεῖς σχετικῶς συστάδες ἔλατης. Μεταξὺ Καρυῶν - Ζωγράφου, ὅπου ἡ περιοχὴ εἶναι πτωχὴ εἰς ὕδατα, εἰς τὸ ὑψόμετρον 500 ὑπάρχει δάσος καστανέας μὲ διάσπαρτα ἔλατα, ἐνῷ εἰς μίαν παρακειμένην χαράδραν ἀφθονεῖ ἡ *Ostria carpinifolia*. Τὸ δάσος τοῦτο καστανέας συνεχίζεται πρὸς τὴν διακλάδωσιν τοῦ δρόμου Ζωγράφου - Βατοπεδίου - Καρυῶν μὲ ἐνδιαμέσους μεγάλας ἀνοικτὰς καὶ φωτεινὰς ἐκτάσεις, αἱ δοποίαι ως ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῶν φυομένης θαμνώδους βλαστήσεως ἐκ φυλλοβόλῶν εἰδῶν δρύός, εἰδῶν *Cistus*, *Juniperus* καὶ τῆς ἐντόνου ξυλεύσεως, παριστοῦν ὑποβαθμισθὲν δάσος. Δάση καστανέας ὑπάρχουν καὶ ἄνωθεν τῆς Μονῆς Καρακάλλου μὲ διάσπαρτον *Ilex aquifolium* καὶ μεμονωμένα δένδρα ἔλατης, ώς ἐπίσης καὶ ἄνωθεν τῆς Μονῆς Ζωγράφου εἰς ὑψόμετρον 400 μὲ διάσπαρτον τὴν ἔλατην καὶ ἀφθονώτερον τὸ *Quercus frainetto*. Ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτών μεταξὺ Δάφνης καὶ Σηροποτάμου εἰς ὑψόμετρον 350 ἀφθονεῖ ἡ καστανέα ἐπὶ τῶν διασπάρτων εἰδῶν ἔλατης, *Fraxinus ornus*, *Quercus ilex*, *Q. coccifera*, ἡ δοποία εἰς πλησίον κειμένην χαράδραν παρουσιάζει ἀπόλυτον κυριαρχίαν, ἐνῷ ὑψηλότερον εἰς 600-700 ὑψόμετρον ἐπὶ τοῦ διασέλου πρὸς Καρυάς, ώς καὶ ἐπὶ τῶν πλαγιῶν ἡ ἔλατη κυριαρχεῖ ἐπὶ μερικῶν φυλλοβόλων εἰδῶν καὶ σχηματίζει μάλιστα κατὰ τόπους ἀμιγεῖς σχετικῶς συστάδας. Μεταξὺ Δοχειαρίου - Κωνσταμονίτου

έπι τῶν βορείων κλιτύων καὶ ἐπὶ ἐδάφους δλίγον πετρώδους ὑπάρχει ἐπίσης μικτὸν δάσος ἐκ τῆς κυριαρχούσης καστανέας, τῶν *Quercus frainetto*, *Ilex aquifolium*, *Laurus nobilis*, *Eonymus latifolius* κ.ἄ. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἄνωθεν τῆς Μονῆς Λαύρας καὶ εἰς ὑψόμετρον 600-750 ὑπάρχουν μεγάλαι μικταὶ δασικαὶ συστάδες μὲ δεσπόζουσαν τὴν ἐλάτην, ἐνῷ ἀλλοῦ καὶ εἰς ψύσος 700-750 μέτρων τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἔχει ἡ καστανέα. Μεταξὺ Λαύρας - Κερασιᾶς καὶ ἄνωθεν τῆς Σκήτης Προδρόμου καὶ Καψοκαλυβίων συναντᾶται μικτὸν δάσος καστανέας - ἐλάτης μετὰ τῶν δοποίων μίγνυνται καὶ λίαν ὑψίκορμα ἄτομα τοῦ *Ilex aquifolium*, εἰς δὲ ὑγροὺς τόπους, ως εἰς τὰ «Κρύα νερά» ἀναπτύσσονται μεγάλης σχετικῶς ἐκτάσεως συστάδες ἐκ τῶν *Populus tremula*, ως καὶ πλάτανοι ἐντὸς τῶν χαραδρῶν.

Ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀθω, ἔνθα ἡ τοποθεσία Κερασιά, ἐξαπλοῦται κυρίως ἐπὶ τῶν κοιλάδων καὶ χαραδρῶν, ἐν ὥραιον μικτὸν δάσος ἀπὸ εὐμεγέθη δένδρα καστανέας καὶ ἐλάτης μὲ πλουσίαν καὶ δαψιλῆ βλάστησιν. Τὸ ἕδαφος εἰς τὴν περιοχὴν Κερασιᾶς ἀπὸ τὰ 700 μέτρα εἶναι ἀποσαθρωμένον καὶ πλούσιον εἰς πηγάς, αἱ δόποιαι διαποτίζουν μεγάλην ἔκτασιν, ὧστε νὰ ἀναπτύσσονται κατὰ τόπους ἀφθόνως καὶ ἐνδιαμέσως τοῦ ὑψηλοῦ μικτοῦ δάσους μεγάλαι ὑγρόφιλοι συστάδες ἐκ τοῦ *Populus tremula*, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἐκ τοῦ *Platanus orientalis*, ἐπίσης ἐκ τοῦ *Acer pseudoplatanus*, ως καὶ ἐκ τοῦ *Alnus glutinosa*, ἐνῷ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μικτοῦ δάσους φύονται διάσπαρτα δενδρώδη ἄτομα τοῦ *Quercus ilex* καὶ εἰς φωτεινοτέρους τόπους τοῦ *Quercus lanuginosa*. Τὰ τρία πιστὰ στοιχεῖα τοῦ μικτοῦ τούτου δάσους τοῦ γένους *Sorbus*, ἥτοι τὸ *S. terminalis*, *S. aria* καὶ *S. domestica*, συναντῶνται ἐπίσης εἰς τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴν ἐκ τῶν δοποίων μάλιστα τὰ δύο πρῶτα ἀνέρχονται ὑψηλότερον μέχρι τοῦ δάσους τῆς ἐλάτης εἰς 1350 μέτρα. Ἐκ τῶν ἄλλων ἀειθαλῶν στοιχείων, δύο εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια εὑρίσκονται εἰς τὸν προσήκοντα βιότοπόν των, ἐκ τῶν ὅποιων ἐν εἶναι τὸ *Ilex aquifolium* ως ὑπώροφος τοῦ μικτοῦ δάσους, οὐχὶ σπανίως δὲ καὶ ως εὐμεγέθη δένδρα, καὶ τὸ ἔτερον τὸ *Hedera helix*, τὸ δόποιον περιπλέκει τὰ δένδρα τοῦ δάσους μὲ τοὺς παχεῖς καὶ ἡλικιωμένους κλάδους του. Ὁ ὑπώροφος τοῦ πυκνοῦ δάσους εἶναι πενιχρός, ἀποτελούμενος ἀπὸ τὰ σποραδικῶς φυόμενα εἰδῆ τῶν *Eonymus latifolia* καὶ *Sambucus nigra*, ἐνῷ εἰς φωτεινότερα τμήματα τῆς μικτῆς δασικῆς διαπλάσεως, ἐκτὸς τῶν προαναφερθέντων εἰδῶν, φύονται καὶ μερικὰ ἄλλα ἀκόμη ὑπὸ μορφὴν θαμνώδη ἢ δενδρώδη ἐκ τῆς χαμηλοτέρας ζώνης, ως εἶναι τὸ *Fraxinus ornus*, *Carpinus orientalis*, *Quercus lanuginosa*, *Acer monspessulanum*, *Juniperus oxycedrus* εἰς προστηλίους φωτεινοὺς τόπους κ.λ.π. Ἐνδιαμέσως τοῦ δάσους καὶ ἐπὶ φωτεινῶν τόπων φύονται ἀφθόνως καὶ πτέριδες (ἐκ τοῦ *Pteridium aquilinum*,

linum), εἴδη τῶν γενῶν *Rosa*, *Rubus*, καὶ *Crataegus*, *Sambucus ebulus*, *S. nigra* κ.λ.π. Εἰς τὴν περιοχὴν Κερασιᾶς ὑπάρχουν ἔνεκα τῶν πολλῶν πηγῶν ἀρκετὰ ὑγρόφιλα καὶ μερικὰ ἐλόβια, ως τὰ *Smyrnium perfoliatum*, *Veronica anagallis*, *Apium graveolens*, *A. nodiflorum*, *Lysimachia punctata*, *Phragmites communis*. Ἐνδιαμέσως τοῦ δάσους καὶ ἴδιως ἐπὶ τοῦ ἀποτόμως πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀθω ἀνερχομένου δρόμου ὑπάρχουν καὶ μεγάλοι ἀπότομοι βράχοι, ἐπὶ τῶν ρωγμῶν τῶν δοποίων φύονται χαλαρῶς τὰ θαμνώδη *Carpinus duinensis*, *Fraxinus ornus*, ἐπίσης τὰ ποώδη *Campanula rupestris*, *Chamaepaece mutica*, *Lonicera xylosteum* κ.λ.π.

Μὲ τὴν αὕξησιν τοῦ ὑπερθαλασσίου ὕψους ἡ καστανέα ἐμφανίζεται δόλονὲν καὶ ἀραιοτέρᾳ, διὰ νὰ ἔξαφανισθῇ τελικῶς ἐκεῖ ὅπου ἀρχίζει τὸ ἀσβεστολιθικὸν ἔδαφος, τὸ δόποιον ἀποφεύγει, ως γνωστόν, τὸ δασικὸν τοῦτο εἶδος. Ὁ δρόμος πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀθω εὑρίσκεται ἀκόμη ἐντὸς τοῦ μικτοῦ δάσους μέχρι τοῦ ὑψομέτρου 900, ἥτοι 200 μέτρα ὑψηλότερον ἀπὸ τὰ κελλία τῆς Κερασιᾶς, δόπου δμῶς ἡ ἐλάτη εἶναι συχνοτέρα καὶ σχηματίζει κατὰ τόπους ἀμιγεῖς συστάδας ἢ συνοδεύεται ὑπὸ τῶν προαναφερθέντων φυλλοβόλων ξυλωδῶν φυτῶν, ἐκ τῶν δοποίων δμῶς ἡ καστανέα εἶναι σπανιωτέρα. Ἀμέσως μετὰ τελειώνει τὸ δάσος μὲ μερικὰς δμάδας ἐλάτης, διὰ νὰ ἐπανεμφανίσθῃ πάλιν ἐπὶ ἀσβεστολιθικοῦ ἐδάφους νησίς θαμνώδους σκληροφύλλου, ἀειφύλλου, ξυλώδους βλαστήσεως ἐκ τοῦ *Quercus coccifera* μὲ τὰ συνοδὰ στοιχεῖα τῶν φυλλοβόλων φυτῶν τῆς χαμηλῆς ζώνης τῆς σκληροφύλλου βλαστήσεως, περὶ τῆς δοποίας ἐγένετο ἡδη λόγος (βλ. σ. 553).

Ἐκτὸς διαφόρων ἄλλων μικροτέρας ἢ μεγαλυτέρας ἐκτάσεως περιοχῶν μὲ μικτὰ δάση καστανέας - ἐλάτης, δύο κυρίως μεγάλαι περιοχαὶ πρέπει νὰ ἀναφερθοῦν καὶ νὰ ἀναπτυχθοῦν ἰδιαιτέρως κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον εἰς τὰ μικτὰ ταῦτα δάση προστίθεται καὶ ἡ δξυά (*Fagus silvatica*), εἴτε ως διάσπαρτα ἄτομα, εἴτε ως μικρότεραι ἢ μεγαλύτεραι καὶ ἐνίστε ἀμιγεῖς συστάδες. Οὕτως ὑπὸ τοῦ *Grisebach* (10, σ. 332) ἀναφέρεται δι' δλίγων ἐν ὑψίκορμον δάσος δξυᾶς κάτωθεν τῆς ζώνης ἐλάτης καὶ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων μεταξὺ τῆς κορυφῆς τοῦ ὅρους καὶ μέχρι κάτωθεν τῶν Καρυῶν, τὸ δόποιον δμῶς δάσος δ *Mattfeld* (16, σ. 138) παρὰ τὰς ἐπιμόνους ἀναζητήσεις δένδρα δξυᾶς εἰς τὴν ράχιν μεταξὺ Καρυῶν καὶ Ἀγίου Παύλου, δόπου τὰ πρῶτα δένδρα ἐμφανίζονται εἰς τὸ ὑψόμετρον 700, κατὰ γενομένας δὲ ὑπὸ τοῦ ἴδιου φυτοκοινωνιολογικᾶς μετρήσεις ἡ σχέσις συμμετοχῆς τῶν διαφόρων εἰδῶν δένδρων εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ μικτοῦ τούτου δάσους καστανέας - ἐλάτης ἐπὶ ἐδάφους μὲ pH 5,7 εἶναι ἡ ἔξης: *Castanea sativa* 5, *Fagus silvatica* 2, *Quercus* (φυλλοβόλον) 2, *Abies borisii regis* μέχρι 3 καὶ στρῶμα πτερίδων (*Pteridium aquilinum*), ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι πρό-

κειται περὶ μικτῆς βλαστήσεως Castaneto - Abietum pteridiosum μὲ διάσπαρτον δέξαν. Ή δέξαν εύρισκεται ἐνταῦθα ὑπὸ μορφὴν μεγάλων καὶ ἴσχυρῶν ἀτόμων καὶ οὐδαμοῦ σχηματίζει ἀμιγεῖς συστάδας. Ο Rauh (20, σ. 53) κάνει ἐπίσης ἀπλῶς μνείαν περὶ ὑπάρξεως δέξαν εἰς τὸ μεσευρωπαϊκοῦ χαρακτῆρος μικτὸν δάσος μὲ ὑπώροφον τὸ Buxus sempervirens καὶ τὰ ποώδη Platanthera bifolia, Neottia nidus avis, Veronica serpyllifolia καὶ Melitis melissophyllum. Εἰς τὴν ἰδίαν περιοχὴν καὶ μάλιστα ἐντὸς βαθέων χαραδρῶν εὑρεν ὁ Grebenchikoff τὸ 1936 (9) καὶ τὴν Fagus orientalis, ἡ ὁποία σημειωτέον ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Χολομῶντος ἐντὸς χαραδρῶν ΝΔ. τῶν Ταξιαρχῶν.

Ἡ ἄλλη μεγάλης ἐκτάσεως περιοχὴ ὑψηλοῦ μικτοῦ δάσους καστανέας - ἔλάτης εύρισκεται ἐπὶ τῶν κοιλάδων καὶ βορείων καὶ βορειοανατολικῶν πλαγιῶν παρὰ τὴν Μονῆν Φιλοθέου εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, διόπου ἡ βλάστησις εἶναι πλουσία καὶ ὀργιώδης καὶ μεσοφίλου τὸ πλεῖστον χαρακτῆρος, ἔνεκα τῶν εὐνοϊκῶν συνθηκῶν (ἀφθονα ὕδατα, ἀποσαθρωμένον - χουμῶδες ἔδαφος, εὐνοϊκὴ ἔκθεσις κλιτύων κ.λ.π.). Εἰς τὸ μικτὸν καὶ ἐκτεταμένον τοῦτο δάσος κυριαρχεῖ ἡ καστανέα, ἡ ὁποία κατὰ τόπους, ὡς εἰς τὸ ὑψόμετρον 600-650, δεσπόζει κατὰ 90% ἐπὶ τῶν διασπάρτως φυομένων εἰδῶν ἔλατης, τῶν Ilex aquifolium, Acer pseudoplatanus, Sorbus terminalis, Coronilla emerus, ἐνῷ εἰς μίαν ἄλλην δλίγον πετρώδη καὶ ξηράν ἔκτασιν, αὗτη ἀποτελεῖ τὰ 70% τοῦ μικτοῦ δάσους, εἰς τὸ δοποῖον, ἐκτὸς τῶν προαναφερθέντων στοιχείων, προστίθενται καὶ μερικὰ εἴδη τῆς δευτέρας ζώνης, ὡς τὰ Erica arborea, Quercus ilex, Arbutus unedo, Fraxinus ornus. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ παρ' ἡμῶν διὰ πρώτην φορὰν εὔρεσις ἐνδὸς ἀκόμη κέντρου ἐξαπλώσεως δέξαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μονῆς Φιλοθέου, διότι τὸ ὑπὸ τοῦ Grisebach ἀναφερόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Matlfeld μὴ εὑρεθὲν δάσος τοῦ ἐν λόγῳ εἴδους εὑρίσκεται ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων μεταξὺ κορυφῆς μέχρις ἄνωθεν Καρυῶν, χωρὶς κάν νὰ γίνεται λόγος περὶ τῆς Μονῆς Φιλοθέου, ἐνῷ κατὰ τὸν Regel ἡ δέξαν συναντᾶται διάσπαρτος ἐντὸς τοῦ μικτοῦ δάσους μεταξὺ Καρυῶν καὶ Ἀγίου Παύλου ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς. Ἡ δέξαν εύρισκεται ἀρχικῶς διάσπαρτος καὶ ἀραιὰ ἐνδιαμέσως τῆς καστανέας καὶ ἔλατης μὲ μερικὰ μάλιστα ἀτομα πολὺ μεγάλου ὑψούς καὶ μὲ μεγάλην διάμετρον κορμοῦ, ἐνῷ χαμηλότερον εἰς 500-550 μέτρα ἐπὶ τῶν κρασπέδων καὶ πρανῶν ἐνδὸς μεγάλου καὶ ἐνύδρου ρύακος αὕτη φύεται πυκνότερον, ὥστε εἰς μίαν τοποθεσίαν νὰ κυριαρχῇ κατὰ 80% ἐπὶ τῆς ἔλατης μὲ 10-15% καὶ τῆς καστανέας μὲ 5-2%. Ἐνταῦθα φύεται ἀραιῶς καὶ ὁ Taxus baccata, ὁ δόποῖος περιέργως ἀναφέρεται μόνον ὑπὸ τοῦ Celakovsky τὸ 1884. Περὶ τῶν ἀτόμων τῆς δέξαν, τὰ δόποια εὑρίσκονται εἰς βαθύσκιον καὶ δλίγον χαραδρώδη τοποθεσίαν, ὑπάρχουν σοβαραὶ ἐνδείξεις δτὶ πρόκειται περὶ τοῦ ἀπὸ φυτογεωγραφικῆς ἀπόψεως ἐνδιαφέροντος εἴδους

Fagus orientalis, τόσον ἐκ τῶν μορφολογικῶν γνωρισμάτων τῶν φύλλων, δόσον καὶ ἐκ τῆς τοπογραφίας καὶ φύσεως τοῦ βιοτόπου. Διυστυχῶς ἡ ἔλλειψις καρπῶν, δυσχεραίνει τὸν ἀσφαλῆ προσδιορισμὸν τοῦ ἐν λόγῳ εἴδους. Διὰ τοῦτο, τόσον ἡ εὔρεσις ἐνδὸς νέου ἵσως κέντρου ἐξαπλώσεως τῆς δέξαν εἰς τὸ "Ἀγιον Ὄρος, δόσον καὶ ἡ ἐνδείξις περὶ ὑπάρξεως τῆς Fagus orientalis εἰς τὴν ἰδίαν περιοχήν, ἃς χρησιμεύσῃ ὡς παρότρυνσις διὰ μίδν πληρεστέραν ἔρευναν τοῦ ὅλου θέματος ὑπὸ τῶν εἰδικῶν καὶ ἰδίως τῶν δασολόγων. Ἡ ὅπαρξις τῆς δέξαν ἐπὶ τῶν πλαγιῶν τῶν ἀκρωρειῶν τοῦ Ἀθω, εἶναι μία διακεκομένη περιοχὴ ἐξαπλώσεως καὶ ἀκτινοβολία ἐκ τοῦ μεγάλου αὐτῆς κέντρου ἐξαπλώσεως ἐπὶ τοῦ Χολομῶντος τῆς Χαλκιδικῆς. Ἡ δέξαν τοῦ Ἀγίου Ὄρους δὲν ἀναπτύσσεται ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ κώνου τοῦ Ἀθω, ὡς θὰ ἀνεμένετο, καὶ τοῦτο διότι τὸ ἔδαφος εἶναι καθαρῶς ἀσβεστολιθικόν, τὸ δόποῖον τὸ δασικὸν τοῦτο εἴδος ἀποφεύγει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐξαιρέσει δλίγων τοποθεσιῶν. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς δέξαν εἰς τὸ "Ἀγιον Ὄρος δοφείλεται εἰς ἐδαφικούς, ἵσως ἀκόμη καὶ εἰς κλιματικοὺς λόγους, διότι τὸ δριον δενδρώδους βλαστήσεως εἰς τὸν Ἀθω ἀποτελεῖται ἀπὸ κωνοφόρα, δπως συμβαίνει ἄλλως τε καὶ εἰς τὴν Ν. Ἑλλάδα.

Ο ὑπώροφος τοῦ μικτοῦ δάσους καστανέας - ἔλατης ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ Buxus sempervirens, τὸ δόποῖον εἶναι ἀφθονώτερον εἰς τὴν δυτικὴν πλευράν, ἐπίσης τὰ Acer pseudoplatanus, A. monspessulanum εἰς φωτεινοὺς τόπους, τὰ Sorbus terminalis, Euonymus latifolius, Daphne laureola, Sambucus nigra, Coryllus maxima, τὸ ἀφθόνως φυόμενον Ruscus hypoglossum κ.λ.π. Τὸ μικτὸν δάσος, ἰδίως ἐκεῖ ὅπου φύεται καὶ ἡ δέξαν, ἔχει μεσευρωπαϊκὸν χαρακτῆρα, ἐκτὸς δὲ ἀντοῦ ἐπικρατεῖ μεγάλη ὑγρασία ἀέρος, ὡς συνάγεται ἀπὸ τὰ ἀφθονα βρύσφυτα καὶ λειχήνας ἐπὶ τῶν κορμῶν τῶν δένδρων. Τὸ ἔδαφος τοῦ δάσους ἔχει ἐπίσης μεγάλην ὑγρασίαν ἔνεκα τῶν πολυαριθμῶν πηγῶν καὶ ρυακίων, ἡ ὁποία, ὡς εἶναι φυσικόν, συντελεῖ εἰς τὸν σχηματισμὸν παχέος στρώματος χουμάδος. Ἡ ποώδης βλάστησις εἰς τὸ σκιερὸν ἰδίως ἔδαφος τῶν μικτῶν κυρίως δασῶν καστανέας - δέξαν - ἔλατης εἶναι πτωχὴ καὶ ἀραιά, ἀποτελουμένη κυρίως ἀπὸ τὰ Neottia nidus avis, Platanthera bifolia, Dentaria bulbifera, Melitis melissophyllum, Polygonatum officinale, ἐνῷ εἰς τοὺς ἐνδιαμέσως τοῦ δάσους ἀνοικτοὺς καὶ φωτεινοὺς ἡ ἡμιφωτεινοὺς τόπους αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ πολυαριθμότερα εἰδη μὲ ώραια καὶ ποικιλόχροα ἄνθη, ὡς τὰ Fritillaria graeca, Tulipa celsiana, Galanthus nivalis, Scilla bifolia, Anemone hortensis, Crocus athous, Cr. pulchellus, Viola silvestris, V. riviniana, Scilla autumnalis, Alliaria officinalis, Doronicum caucasicum, Lactuca muralis, Platanthera chlorantha κ.λ.π.

β) Δάσος και φύση

Τὰ υψομετρικὰ δρια τοῦ δάσους τούτου κυμαίνονται ἀπὸ 1300-1550 μέτρα, ἀνερχόμενα κατὰ 50-100 μέτρα ύψηλότερον μὲ μερικὰ μεμονωμένα καὶ μὲ κακὴν ἀνάπτυξιν δένδρα ἔνεκα τοῦ ἀνέμου. Ἡ ἐλάτη εἶναι τὸ σπουδαιότερον κωνοφόρον τοῦ Ἀγίου Ὁρους μὲ κυρίαν περιοχὴν καθέτου ἔξαπλώσεως ἀπὸ τὰ 600-1550-1600 μέτρα. Τὸ δασικὸν τοῦτο στοιχεῖον, τὸ ὅποιον φύεται διάσπαρτον ἐντὸς τῶν μικτῶν δασῶν καστανέας καὶ ἐν μέρει πυκνότερον εἰς μερικάς περιοχάς, ως π.χ. παρὰ τὸν "Αγιον Παῦλον καὶ ὀλλαχοῦ, διεισδύον μάλιστα ἐνιαχοῦ ἐντὸς τῆς χαμηλοτέρας ζώνης τοῦ σκληροφύλλου δάσους καὶ κατερχόμενον κατὰ τόπους ἀκόμη χαμηλότερον μέχρι 400-300 μέτρων, σχηματίζει κυρίως μόνον ἐπὶ τοῦ κώνου τοῦ δρους ἀμιγὲς καὶ οὐχὶ μεγάλης ἐκτάσεως δάσος. Ἡ ἐλάτη ἀντικαθίσταται κατὰ τόπους ὑπὸ τῆς μαύρης πεύκης (*Pinus nigra* ή *P. pallasiana*), ή ὅποια, μολονότι συναντᾶται ὡς γνωστὸν καὶ χαμηλότερον μεμιγμένη μὲ διάσπαρτα ἄτομα τῆς χαλεπείου πεύκης μόνον παρὰ τὴν Μονὴν Εηροποτάμου, εδρίσκει τὸ κατάλληλον οἰκολογικὸν περιβάλλον ἀναπτύξεως εἰς τὸ μεγαλύτερον ύψος τῶν 1000-1100 μέτρων, ὅπου καὶ συναντᾶται πράγματι εἰς διάφορα μέρη κατὰ μικρὰς ἀμιγεῖς ή μερικὰς μικτὰς συστάδας. Μεταξὺ Κερασιᾶς καὶ Παναγίας καὶ εἰς τὸ δύσμετρον 900, ὅπου τελειώνει τὸ ώραίον ύψηλὸν μικτὸν δάσος μὲ μερικὰς συστάδας ἐλάτης, ἐπεκτείνεται μέχρι τοῦ τόπου ἔμφανίσεως τῆς μαύρης πεύκης ἐν τοπίον μὲ ἐναλλασσομένην μορφολογίαν ἀπὸ μικρὰς χαράδρας καὶ ἀποτόμους ξηράς καὶ θερμάς κλιτύς, ἐνῷ ἀλλοὶ διανοίγονται μικρὰ δροπέδια μὲ προεξεχούσας ράχεις, ἐπιστεφόμενα ἀπὸ συμπαγεῖς ἀσβεστολιθικούς δγκους μὲ πενιχρὰν χασμοφυτικὴν βλάστησιν (Εἰκ. 19, 20).

Ἐπὶ ἀσβεστολιθικοῦ μὲ μεσημβρινὴν ἔκθεσιν ἐδάφους εἰς τὰ 950 μ. περίπου, ύπάρχει νῆσος θαμνώδους βλαστήσεως ἐκ τοῦ *Quercus coccifera* μὲ διάφορα ἄλλα στοιχεῖα τῆς δευτέρας ζώνης τοῦ σκληροφύλλου δάσους καὶ ἐπὶ τῶν μικρῶν δροπεδίων ή καὶ ράχεων συναντῶνται ἀπομεμονωμένα ἄτομα τοῦ *Sorbus aria*, αἰφνιδίως δὲ εἰς τὰ 1000-1100 μέτρα ἄτομα τῆς μαύρης πεύκης κατὰ μικρὰς συστάδας, τὰ ὅποια ἀνατολικώτερον πληθύνονται καὶ σχηματίζουν ἀμιγεῖς δάσος. Ἀμέσως κάτωθεν τοῦ εἰς 1400 μέτρα κειμένου παρεκκλησίου τῆς Παναγίας ύπάρχουν ἀκόμη ἀμιγεῖς συστάδες ἐλάτης καὶ μαύρης πεύκης, ἐνῷ ἀνατολικώτερον καὶ εἰς τὰ ἀνοικτότερα σημεῖα τοῦ δάσους συνεπείᾳ τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ προστίθενται καὶ μερικὰ φυλλοβόλα ξυλώδη στοιχεῖα ἐκ τῶν *Sorbus aria*, *Viburnum opulus*, *Quercus frainetto*. Πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐπὶ κοιλαδομόρφου ράχεως ἐπεκτείνεται δύσος μαύρης πεύκης ἀνάμικτον μὲ τὸ εἶδος *Populus tremula*, τὸ ὅποιον σχηματίζει τοπικῶς μεγάλην συστάδα, πρὸς δυσμάς δὲ εἰς τὴν

ἄλλην πλευράν ἐν χαλαρὸν μικτὸν δύσος ἐλάτης - πεύκης. Ἐνταῦθα ἐμφανίζεται καὶ ἐν νέον φυτικὸν στοιχεῖον, τὸ *Juniperus foeditissima*, ἀρχικῶς σποραδικὸν καὶ βαθμηδὸν πρὸς τὰ ύψηλότερα πολυπληθέστερον. Παρὰ τὴν Παναγίαν ἡ ἐλάτη ἀναπτύσσεται ἐπὶ τῶν ἀσβεστολιθικῶν κροκαλῶν μὲ τὴν ἀφθονοῦσαν *Berberis cretica*, ως καὶ μὲ τὰ ἀκανθώδη εἶδη *Astragalus*, ἐνῷ ἐνδιαμέσως τοῦ δάσους ἐπεκτείνεται ἐν εἶδος ὁρεινῶν λειμώνων ως ἀποτέλεσμα τοῦ καταστραφέντος δάσους μὲ ύψηλὴν ποώδη βλάστησιν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν μὴ δασοσκεπῶν ἐκτάσεων ὅμως καταλαμβάνεται ἀπὸ στεπποειδοῦς μορφῆς ἀνοικτὴν ξυλώδη βλάστησιν ἐκ τῶν εἰδῶν: *Berberis cretica*, *Rosa glutinosa*, *R. spinosissima*, *Crataegus heldreichii*, *Cr. monogyna*, *Carpinus duinensis*, *Juniperus foeditissima*, *Viburnum opulus*, *Fraxinus ornus*, *Acer monspessulanum*, *Quercus lanuginosa*, *Sorbus aria* κ.λ.π. Ἀνωθεν τῆς Παναγίας καὶ ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ κώνου τοῦ δρους ἐπεκτείνεται ἐν ἀνοικτὸν καὶ ἀμιγὲς δάσος ἐλάτης, ἀνερχόμενον ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην μέχρι 1550 μέτρων, ἐνῷ μερικὰς κακῶς διαμεμορφωμένα καὶ ἀνεπτυγμένα δένδρα ἔνεκα τῶν σφοδρῶν ἀνέμων φθάνουν κατὰ 50-100 μέτρα ύψηλότερον. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην δασικὴν ζώνην ἐλάτης δὲν ύπάρχουν προσμίξεις ἄλλων δενδρώδων φυτῶν, ἐκ δὲ τῶν θαμνώδων ἀφθονεῖ *Berberis cretica*, ως καὶ ἐλάχιστα μὲ κακὴν ἀνάπτυξιν ἄτομα *Lonicera*, ἐνῷ ἡ ποώδης βλάστησις εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ή ἡττον ἀλπικοῦ χαρακτῆρος.

Ἐκ τῆς ως ἄνω περιληπτικῆς περιγραφῆς συνάγεται διτὶ τὰ ἐνδιαφέροντα ξυλώδη φυτὰ τῆς ζώνης τῶν κωνοφόρων εἶναι ἡ ἐλάτη, ἡ μαύρη πεύκη, τὸ *Juniperus foeditissima* καὶ ἡ *Berberis cretica*, ἐκ τῶν ὅποιων ἡ ἐλάτη φθάνει τὸ μεγαλύτερον ύψομετρον ἐπὶ τοῦ κώνου τοῦ Ἀθω καὶ ἀποτελεῖ τὸ τελευταῖον δριον δενδρώδους βλαστήσεως, ἐνῷ ἡ μὴ κατερχομένη χαμηλότερον *Berberis cretica* σχηματίζει εἰς τὴν ἐπίμαχον ταύτην λωρίδα τῆς ἐλάτης παρὰ τὴν Παναγίαν πυκνὰς συστάδας.

Ἡ ποώδης βλάστησις τῆς ζώνης τῶν κωνοφόρων ἀπὸ τὰ 1000 μέτρα καὶ ἄνω, ἴδιως εἰς τὰς περὶ τὴν Παναγίαν ἐκτάσεις, ὅπου ἐνδιαμέσως τοῦ δάσους ἐξαπλοῦται ἐν εἶδος ὁρεινῶν λειβαδίων, εἶναι ἀρκετὰ πλουσία καὶ ἐνδιαφέρουσα, διότι ἐκτὸς τοῦ διτὶ ἡ χλωρίς εἶναι πλουσία, περιλαμβάνει καὶ πολλὰ σπάνια φυτά, μεταξὺ τῶν ὅποιων καὶ ἀρκετὰ ἐνδημικά, ως εἶδη: *Crocus athous* (φυδόμενον καὶ χαμηλότερον), *Corydalis wettsteinii*, *Hypericum athoum*, *Calamintha alpina* var. *athoum*, *Crepis athoa*, *Dianthus athous*, *Teucrium athoum*, *Isatis athoa* (φυδόμενη καὶ χαμηλότερον), *Centaurea chalcidicea*, *Viola athoa*. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τῶν πετρωδῶν δρεινῶν λειβαδίων φύονται ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἔξης ἀκόμη εἶδη: *Thalictrum olympicum*, *Viola kitaibeliana*, *V. macedonica*, *Hypericum olympicum*, *H. montbretii*, *Ferulago monticola*,

Cotoneaster tomentosa, *Sanguisorba minor*, *Anthyllis spruneri*, *Corydalis densiflora*, *Lamium garganicum*, *Sideritis perfoliata*, *Phlomis saussia*, *Calamintha anisophylla*, *C. alpina*, *Stachys cassia*, *Thymus serpyllum*, *Th. tosevii*, *Th. ocheus*, *Nepeta sibthorpii*, *Linum austriacum*, *Myosotis refracta*, *Euphorbia myrsinifolia*, *E. apios*, *alsine verna*, *Cerastium pumilum*, *Arenaria serpyllifolia*, *Dianthus strictus*, *Aethionema graecum*, *Clypeola jonthlaspi*, *Alyssum minutum*, *Parentucellia latifolia*, *Veronica jacquini*, *Hieracium bauhini*, *H. pannosum*, *H. pseudobracteolatum*, *Echinops ritro*, *Colchicum latifolium*, *Allium moschatum*, *Asphodeline lutea*, *Gagea arvensis*, *Romulea linaresii*, *Poa alpina*, *Bromus fibrosus*, *Dactylis glomerata*, *Brachypodium pinnatum*.

Είς τὸ παραπλεύρως τοῦ παρεκκλησίου Παναγίας λειβάδιον, ὅπου βόσκουν καὶ παραμένουν τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ βοοειδῆ κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ θέρος, ἀναπτύσσεται μία ἐνδιαφέρουσα νιτρόφιλος φυτοκοινωνία ἀπὸ μερικὰ ὑψηλὰ πιλοειδῆ, ὡς καὶ ἀπὸ μερικὰ χαμηλὰ ποώδη φυτά, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὰ ἔχης σπουδαιότερα: *Urtica pilulifera*, *U. dioica*, *Verbascum thapsiforme*, *V. macrurum*, *Sambucus ebulus*, *Echinops ritro*, *Centaurea cyanus*, *Achillea grandiflora*, *Chondrilla juncea* var. *acanthophylla*, *Hypochloeris radicata*, *Lithospermum arvense*, *Lamium striatum*, *Geranium molle*, *Erodium absinthium*, *Reseda lutea*, *Valerianella carinata*, *Bromus fibrosus*. Κάτωθεν τῆς Παναγίας ἐπὶ ἀποκρήμνων βράχων φύονται τὰ σφαιρικῆς - στρωματοειδοῦς μορφῆς καὶ μὲ μεγάλην περιφέρειαν ὀκανθώδη εἰδη *Astragalus angustifolius*, *A. tymphrestes*, ἐπίσης τὸ *Pterocephalus perennis* ssp. *parnassi*, ἐντὸς δὲ τῶν ρωγμῶν τῶν βράχων καὶ τῶν μαρμαρυγιακῶν κροκαλῶν τὰ *Centaurea athoa*, *Thymus boissieri*, *Lonicera etrusca*, *Jurinea anatolica*, *Alyssum petraeum*, *Alyssoides utriculatum*, *Draba aizoides*, *Galium seabrifolium*, *G. rhodopaeum*, *G. firmum*, *Kentranthus ruber*, *Allium rotundum*, *Helianthemum nitidum* var. *glabrum*.

5. Ἀλπικὴ ζώνη

Ἡ τελευταία ἀλπικὴ ζώνη, εἰς τὴν ὁποίαν συγκεντρώνονται τὰ πλεῖστα ἐνδημικὰ φυτά τοῦ Ἀγίου Όρους, ἐπεκτείνεται ἐπὶ τοῦ κώνου τοῦ Ἀθω μεταξὺ τοῦ τελευταίου ὁρίου δενδρώδους βλαστήσεως, ἢτοι ὑπεράνω τοῦ δάσους καὶ τῆς κορυφῆς, τοῦτ' ἔστιν ἀπὸ τὰ 1500-1550-1600 μέχρι τῶν 1950 μέτρων. Τὸ ἔδαφος τῆς ζώνης ταύτης εἶναι βραχῶδες ἀπὸ συμπαγῆ μάρμαρα, ὡς καὶ ἀπὸ στερεάς ἀσβεστολιθικᾶς μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας κροκάλας, δι' ὃ καὶ δὲν ὑπάρχει συνεχῆς καὶ ἄνευ κενῶν φυτικὴ ἐπικάλυψις, ἢ δὲ βλάστησις εἶναι πτωχὴ καὶ ἀραιά, φυομένη, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐντὸς τῶν ρωγμῶν τῶν βράχων ἐνδιαμέσως τῶν λίθων κατὰ θυσάνους, ὡς καὶ ἐντὸς

μικρῶν κοιλοτήτων τοῦ βραχώδους ἐδάφους μὲ προϊόντα ἀποσαυρώσεως.

Ἡ χλωρὶς τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀθω μᾶς εἶναι ἐπαρκῶς γνωστὴ κυρίως ἀπὸ τὰς ἐργασίας τῶν Grisebach (1841), Mattfeld (1927), Schacht (1937), Tedd (1937), Regel (1943) καὶ Rauh (1949). Οἱ Bornmüller καὶ Sintenis (Halacsy 1892, 1893 καὶ Bornmüller 1894) ἀνέβησαν ἐπίσης εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὅρους, ὅπου καὶ συνέλεξαν ἄφθονον φυτικὸν ὄλικόν, τὸ ὅποιον δμως κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των ἀπωλέσθη (Bornmüller 1944). Μετὰ τὸ τελευταῖον ὅριον τοῦ δάσους ἐλάτης ἀντὶ τῆς συνήθους εἰς ἄλλα ὑψηλὰ δρη ἐμφανιζομένης ὑπαλπικῆς ζώνης ἀπὸ πυκνῶς φυόμενα θαμνώδη μὲ στρεβλοειδῆ ἀνάπτυξιν φυτά, συναντῶνται σχετικῶς συχνότερον μέχρι τοῦ ὑψομέτρου 1700-1750 ἐντὸς ρωγμῶν βράχων καὶ ἐνδιαμέσως τῶν κροκαλῶν μεμονωμένως καὶ διασπάτως κυρίως 6-7 ξυλώδη στοιχεῖα ὡς ἔρποντες θάμνοι, ἐκ τῶν ὅποιων ὁ ἀκανθώδης καὶ μὲ στρωματοειδῆ μορφὴν *Astragalus angustifolius* ssp. *pungens* εἶναι τὸ συνηθέστατον καὶ ἀνέρχεται μάλιστα μέχρι τῆς κορυφῆς. Τὸ δεύτερον ξυλώδες στοιχεῖον εἶναι ἡ *Berberis cretica*, ἡ ὅποια συναντᾶται προηγουμένως ἀφθόνως χαμηλότερον καὶ εἶναι τὸ μόνον θαμνῶδες φυτὸν τοῦ δάσους ἐλάτης ἀνωθεν τῆς Παναγίας, ἀνερχομένη δλίγον ὑψηλότερον ὑπεράνω τῶν τελευταίων δένδρων τοῦ δάσους ἐπὶ τῶν νοτιοδυτικῶν πλαγιῶν τῆς κορυφῆς, ὅπου φύονται καὶ τὰ ὑπόλοιπα θαμνώδη φυτά, ἢτοι τὰ *Rosa glutinosa* var. *cocqueberti*, *Prunus prostrata*, μερικῶς κατ' ἀραιάς συστάδας, *Daphne oleoides*, *Juniperus hemisphaericea*. Παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ ὅρους καὶ ἐντὸς ρωγμῶν βράχων φύεται καὶ τὸ ἐνδημικὸν ξυλώδες φυτὸν τοῦ Ἀγίου Όρους *Astragalus monantherum*, ἐπίσης τὸ συναντώμενον καὶ χαμηλότερον *Astragalus depressus*, ὡς καὶ τὸ *Astragalus parnassii*.

Ἡ ποώδης φυτικὴ ἐπικάλυψις τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ὅρους εἶναι ἔνεκα τοῦ βραχώδους ἐδάφους οὐχὶ συνεχής, ἀλλὰ διακεκομένη μὲ μεγάλα ἐνδιαμέσα κενά. Ὁ Regel (24, σ. 52) διαχωρίζει τὴν βλάστησιν τῆς κυρίως ἀλπικῆς ζώνης εἰς δύο κατηγορίας, ἢτοι ἀφ' ἐνὸς εἰς τὴν τῆς βραχώδους ἐρήμου, ἀφ' ἐτέρου δὲ εἰς τὴν τῶν ἀσβεστολιθικῶν κροκαλῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη χαρακτηρίζεται ὑπὸ αὐτοῦ ὡς *Stipa* - ἔρημος μὲ μερικὰ στρωματοειδῆ φυτὰ ἐκ τῶν *Pterocephalus parnassi*, *Scabiocia webbiana*, *Sempervivum*, καὶ ἡ δευτέρα ὡς *Festuca* - ἔρημος. Ἡ ὑπὸ τοῦ Regel ὅμως ζωνοειδῆς αὐτῇ διάκρισις δὲν εἶναι τόσον ἐκδηλος, διότι ἀμφότερα τὰ ἀγροστώδη φυτά, ἢτοι ἡ *Stipa* καὶ ἡ *Festuca*, δὲν φύονται χωριστά, ἀλλὰ πολλαχοῦ ἀναμεμιγμένα.

Εἰς τὴν ἀλπικὴν ζώνην φύονται τὰ περισσότερα ἐνδημικὰ τοῦ Ἀγίου Όρους καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐντὸς ρωγμῶν βράχων, ὡς εἶναι τὰ *Draba athoa*, *Viola athois*, *Stachys athoa*, *Asperula athoa*, *Saxifraga sancta*, *Hypericum athoum*, *Galium demissum*, *Campanula rotun-*

difolia ssp. sancta, Silene orphanidis, Anthemis sibthorpii, Helichrysum virginicum, Euphorbia deflexa var. athoa, Minuartia verna ssp. gerardi var. mediterranea, Polygala vulgaris ssp. tempskyana var. athoa, Crepis athoa, Astragalus monachorum. Έκ τῶν ποώδων φυτῶν τῆς ἀλπικῆς ζώνης, τὰ δόσια ἀναγράφονται λεπτομερῶς εἰς κατάλογον εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης μελέτης, ἀναφέρομεν ἐνταῦθα μερικὰ ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικῶτερα: Viola delphinantha, V. heterophylla, Corydalis parnassica, Dianthus athous, φυόμενος καὶ εἰς χαμηλότερον ὑψόμετρον, Silene genistifolia, Arenaria rotundifolia, Cerastium banaticum, Erysimum pusillum, Arabis bryoides, A. drabiformis, A. verna, Helianthemum nitidum, Linum tenuifolium, L. austriacum ssp. collinum, Sempervivum marmoreum, Sedum ochroleucum, Cnidium silaifolium, Pimpinella tragium, Campanula orphanidea, Scabiosa webbiana, Pterocephalus perennis, Galium asparagifolium, Carduus armatus, Leontodon crispus ssp. asper, Centaurea chalcidicea, Taraxacum megalorrhizon, Calamintha alpina, C. hirta, Teucrium montanum, Scutellaria vacillans var. samothracica, Myosotis silvatica ssp. alpestris, Plantago lanceolata var. communis, Agropyrum sanctum, Koeleria splendens, Phleum montanum, Stipa pennata, Poa alpina.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΧΛΩΡΙΣ ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΦΥΤΟΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΧΛΩΡΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Έκ τῶν πολυαρίθμων δημοσιευθεισῶν ἐργασιῶν ἐπὶ τῆς χλωρίδος τοῦ Ἀγίου Ὁρους, τὰ συγγράμματα τῶν Turrill (28) καὶ Rechinger (21) μᾶς δίδουν μίαν ἴκανοποιητικὴν μὲν, ἀλλὰ ἐλλιπῆ εἰκόνα περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰδῶν τῆς χλωρίδος τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς. Οἱ Turrill εἰς τὸ ἐκ 482 σελίδων περισπούδαστον ἔργον του «The Plant-life of the Balkan Peninsula, Oxford 1929», πραγματεύεται λεπτομερῶς τὴν βλάστησιν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου ἀπὸ φυτογεωγραφικῆς ἀπόγεως (χλωριστικῶς, οἰκολογικῶς, ιστορικῶς, γεωλογικῶς κ.λ.π.), περιγράφων ἴδιαιτέρως καὶ τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀθω μὲ 723 γνωστὰ μέχρι τότε ἐκεῖ φυόμενα φυτά, ἐνῷ κατὰ τὸν ἴδιον ἡ χλωρὶς δλοκλήρου τῆς ἄλλης περιοχῆς τῆς Ν. Μακεδονίας ἀποτελεῖται ἀπὸ 2131. Ἐκτοτε εὑρέθησαν καὶ ἄλλα φυτά εἰς τὸ Ἀγίου Ὁρος κατόπιν γενομένων ἐκεῖ νέων βοτανικῶν ἐρευνῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχουσαν θέσιν καταλαμβάνει ἡ τὸ 1937 δημοσιευθεῖσα εἰδικὴ ἐπὶ τῆς χλωρίδος τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀθω μελέτη τοῦ Turrill (29) μὲ 451 γνωστὰ καὶ ἄγνωστα μέχρι τότε φυτά. Τὸ ἐκδοθὲν τὸ 1943 καθαρῶς συστηματικὸν σύγγραμμα τοῦ Rechinger ἐξ 949 σελίδων «Flora Aegaeæ» περιλαμβάνει ἄπαντα τὰ φυτὰ τῆς χλωρίδος τῶν νήσων τοῦ Αἴγαίου ἀπὸ τῆς Θάσου καὶ Σαμοθράκης μέχρι καὶ τῆς Κρήτης, ὡς καὶ τῆς ὑπὸ τῆς Ιδίας θαλάσσης περιβρεχομένης ἡπειρωτικῆς στερεάς, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τριῶν χερσονήσων τῆς Χαλκιδικῆς, μεταξὺ τῶν δοποίων καὶ τῆς τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀθω φύονται κατὰ τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα τοῦ Rechinger 811 εἶδη, 70 ὑποείδη, 149 ποικιλίαι καὶ μορφαί, ἥτοι συνολικῶς 1030 διάφοροι συστηματικοὶ μονάδες, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 30 εἰναι ἐνδημικαί. Οἱ ἀριθμὸς αὐτὸς διὰ μίαν μικρὰν περιοχὴν εἶναι ἀρκετὰ μεγάλος καὶ γίνεται ἀντιληπτός, ἐὰν λάβωμεν ὃν^τ δψιν δτι τὸ σύνολον τῶν πάσης φύσεως γνωστῶν συστηματικῶν μονάδων (τάξα) δλοκλήρου τῆς Ἐλλάδος προσεγγίζει τὰς 5.000.

Ἐκ τῆς ἀνασκοπήσεως τῶν εἰς τὸν πίνακα τῆς παρούσης μελέτης ἀναγραφομένων φυτῶν, ἔξαιρέσει τῶν 25 πτεριδοφύτων, συνάγεται ὅτι ἡ χλωρὶς τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἀποτελεῖται ἀπὸ 1402 διαφόρους συστηματικὰς μο-

νάδας, ήτοι άπό 1118 είδη, 90 ύποείδη και 194 ποικιλίας και μορφάς, τοῦτ' ἔστιν άπό 372 περισσότερα φυτά άπό σα άναφέρει ὁ Rechinger εἰς τὸ ὡς ἄνω σύγγραμμά του. Ἐκ τῶν 372 περισσότερων τούτων συστηματικῶν μονάδων, αἱ 162, ήτοι 122 είδη, 12 ύποείδη και 28 ποικιλίαι, εὑρέθησαν μόνον ὑφ' ήμιδων και εἶναι συνεπῶς νέαι διὰ τὸ Ἀγίου Ὄρος. Μεταξὺ τῶν ποικιλιῶν περιλαμβάνονται και 2 νέαι διὰ τὴν ἐπιστήμην, εἶναι δὲ αὗται αἱ *Trifolium cryptosclias* var. *luteopurpurea* nova var. και *Lithospermum arvense* var. *ochroleuca* nova var. Ἐὰν εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν προστεθοῦν και 34 φυτά ἐκ τοῦ συνόλου τῶν 54 προσδιορισθέντων ὑφ' ήμιδων ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ, ώς και τὸ ἐν τρίτον τούλαχιστον ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ μοναχοῦ Κλήμεντος, ήτοι 20 ώς συλλεγέντα ἀσφαλῶς εἰς τὸ Ἀγίου Ὄρος, τότε ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν νέων διὰ τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀθω φυτῶν ἀνέρχεται εἰς 216. Τὰ συλλεγέντα και προσδιορισθέντα ὑφ' ήμιδων γνωστὰ και ἄγνωστα φυτά ἀνέρχονται εἰς 558, μεθ' ἐκείνων δὲ τῶν Μπαλαλᾶ και Κλήμη εἰς 667, ἐνῷ τὸ υπόλοιπον ἐκ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ, ήτοι τὰ 735 εὑρέθησαν παρ' ἄλλων κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα.

Ο ώς ἄνω συνολικὸς ἀριθμὸς φυτῶν ἀνήκει εἰς 503 γένη και 96 οικογενείας, ἐκ τῶν ὁποίων πλουσιώτεραι εἰς είδη εἶναι κατὰ σειρὰν τὰ *Compositae* μὲ 116 είδη, 19 ύποείδη και 21 ποικιλίαι, τὰ *Papilionaceae* μὲ 123 είδη, 7 ύποείδη και 23 ποικιλίαι, τὰ *Labiatae* μὲ 64 είδη, 6 ύποείδη και 17 ποικιλίαι, τὰ *Gramineae* μὲ 69 είδη, 3 ύποείδη και 12 ποικιλίαις.

Ἐνδιαφέρει νὰ μημονεύσωμεν ἴδιαιτέρως ἐνταῦθα ἐν σπάνιον διὰ τὴν Ἑλλάδα φυτόν, τὸ *Paris quadrifolia*, τὸ ὁποῖον εὑρομεν εἰς τὴν μικρὰν συλλογὴν τοῦ μοναχοῦ Κλήμεντος και διὰ τὸ ὁποῖον ἀμφιβάλλομεν ἐὰν συνελέγῃ εἰς τὸ Ἀγίου Ὄρος. ᘾηδιαφέρει ἐπίσης νὰ ἀναφέρωμεν δτὶ ή χλωρὶς τοῦ Ἀγίου Ὄρους περιλαμβάνει περὶ τὰ 220 φαρμακευτικὰ φυτά, μεταξὺ τῶν ὁποίων μερικὰ εἶναι δηλητηρώδη ἔως λίαν δηλητηρώδη (π.χ. *Taxus baccata*, *Helleborus cyclophyllus*, *Delphinium staphisagria*, *Galega officinalis*, *Daphne mezereum*, *Chelidonium majus*, *Ruta graveolens*, *Rhus coriaria*, *Mercurialis annua*, *Agrostemma githago*, *Conium maculatum*, *Atropa belladonna*, *Hyoscyamus albus*, *Datura stramonium*, *Digitalis lanata*, *Nerium oleander*, *Cynanchum vincetoxicum*, *Convallaria majalis*).

Ἐκ τῶν ὑφ' ήμιδων διὰ πρώτην φορὰν εὑρεθέντων εἰς Ἀγίου Ὄρος φυτῶν, ἀναφέρομεν μερικὰ ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα: *Astragalus pentaglottis*, *Anemone silvestris*, *Ranunculus lanuginosus*, *Tilia platyphyllos*, *Glycyrrhiza glabra*, *Vicia pinetorum*, *Lathyrus clymenum*, *L. luteus*, *Melilotus indicus*, *Trifolium fragiferum*, *T. resupinatum*, *Chelidonium majus*, *Lunaria rediviva*, *Alyssum chalcidicum*, *Euphorbia veneta* var.

sibthorpii, *Opuntia ficus indica*, *Convolvulus cantabricus*, *Veronica chamaepitys*, *V. persica*, *Solanum nigrum*, *Valerianella truncata*, *Tragopogon porrifolius*, *Fritillaria graeca*, *Convallaria majalis*, *Agropyrum elongatum*, *Milium vernale*, *Orchis morio*, *Juncus pygmaeus*, *Geranium pyrenaicum*, *Erodium absinthoides*, *Viola heterophylla*, *Euphrasia drosocalyx*, *Lonicera periclymenum*, *Campanula ramosissima*, *Colchicum kochii*, *Iris pallida*.

Ο χλωριστικὸς πλοῦτος τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἀπὸ ἀνάμικτα και διαφόρου προελεύσεως στοιχεῖα, ὀφείλεται εἰς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς περιοχῆς, εἰς γεωϊστορικὰ και εύνοϊκὰ οἰκολογικὰ αἴτια, εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς χερσονήσου μακρὰν ἐντὸς τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν σύνδεσιν ταύτης μὲ τὴν ἡπειρωτικὴν στερεάν, εἰς τὸ δρεινὸν τοῦ ἐδάφους και εἰς τὸ ὑψηλὸν ὅρος Ἀθω. Οἱ παράγοντες οὗτοι καθορίζουν ὅχι μόνον τὸν χλωριστικὸν χαρακτῆρα τῆς περιοχῆς μὲ πλήρη ἀντιπροσώπευσιν τῶν μεσογειακῶν ἔντονων φυτῶν, δένδρων και θάμνων, μὲ πλουσίαν βλάστησιν εἰς δάση και πυκνὰς λόχημας εἰς τὴν χαμηλὴν ίδιως ζώνην τοῦ Ἀγίου Ὄρους, ἀλλὰ εύνοούν και τὴν ἀνάπτυξιν μεγάλου χλωριστικοῦ πλούτου ἀπὸ ἀπόψεως συστηματικῶν μονάδων, ώς και ἀρκετῶν ἐνδημικῶν φυτῶν.

Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὄρους εἶναι ἡ ἔνεκα τοῦ γεωγραφικοῦ ταύτης πλάτους ἔλλειψις ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ὅρους Ἀθω τυπικῶν ἀρκτοαλπικῶν φυτῶν, ἐνῷ ἐξ ἄλλου φυτὰ τὰ ὁποῖα εἰς τὴν Κ. Εὐρώπην φύονται εἰς στεππικάς περιοχάς, εἰς τὸν Ἀθω συναντῶνται εἰς δρεινὰ και ἐνδιαμέσως τῶν δασῶν λειβάδια (π.χ. *Helianthemum numularium*, *Polygala major*, *Ranunculus illyricus*). Ἡ εἰς ἐντονον ἐξ ἄλλου βαθμὸν μεσογειακὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς χλωρίδος τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἀντικατοπτρίζεται και ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς *Berberis cretica* κατὰ μικρὰς συστάδας εἰς τὴν ὑπαλπικὴν ζώνην τοῦ Ἀθω, ή ὁποία ὑπὸ τοιαύτην μορφὴν ἀναπτύξεως ἐμφανίζεται πολὺ νοτιώτερον εἰς τὸ Αίγαιον πέλαγος ἐπὶ τῆς Κρήτης. Ἀλλὰ και ή ἀλπικὴ χλωρίς ἀπὸ ἀπόψεως ιστορικῆς ἐξελίξεως ἔχει σχέσιν μὲ τὴν μεσογειακὴν τοιαύτην, τοῦτο δὲ συνάγεται ἐκ τοῦ δτὶ ἀρκετὰ φυτὰ τῆς κορυφῆς τοῦ ὅρους Ἀθω συναντῶνται και εἰς χαμηλὰς ζώνας και δὲν ἔχουν ώς ἐκ τούτου τυπικὸν ἀλπικὸν χαρακτῆρα (π.χ. *Alyssoides utriculatum*, *Thlaspi perfoliatum*, *Isatis athoa*, *Draba athoa*, *Viola kitaibeliana*, *Hypericum empetrifolium*, *H. olympicum*, *Erodium cicutarium*, *Ferulago monticola*, *Parentucellia latifolia*, *Gallium cruciata*, *Lonicera etrusca*, *Valerianella carinata*, *Campanula rupestris*).

Ἡ χλωρὶς τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἀποτελεῖται ἀπὸ διαφόρου προελεύσεως χλωριστικὰ στοιχεῖα, ώς μεσογειακά, βαλκανικά, εύρωσιβηριανά, ἀνατολικά και ἐνδημικά, ἐκ τῶν ὁποίων ὑπερέχουν κατὰ μέγιστον

ποσοστόν, ένεκα γεωϊστορικῶν καὶ κλιματικῶν αἰτίων, τὰ μεσογειακὰ καὶ μάλιστα περισσότερον τὰ ἀνατολικομεσογειακά. Τὰ μεσογειακῆς προελεύσεως φυτά, καθὼς καὶ τὰ προερχόμενα ἀπὸ ἄλλας μὲν μεσογειακῆν ἐπίδρασιν εὑρωπαϊκᾶς περιοχάς, ἀποτελοῦν τὰ 70% περίπου τοῦ συνόλου τῆς χλωρίδος τοῦ Ἀγίου Ὁρους, τὰ βιορειοανατολικῆς προελεύσεως τὰ 15%, οἱ βαλκανικοὶ τύποι τὰ 9%, τὰ μεσευρωπαϊκῆς προελεύσεως τὰ 4% καὶ τὰ ἐνδημικά τὰ 2%.

Ἐκ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν παραμετόγειον περιοχὴν ἔξηπλωμένων φυτῶν, ἥτοι τῶν παμμεσογειακῶν, τὰ *Quercus coccifera*, *Q. ilex*, *Arbutus unedo* καὶ *Erica arborea* φύονται ἀφθόνως εἰς τὸ Ἀγιον Ὅρος, ὅπου μὲ ἄλλα μεσογειακὰ χλωριστικὰ στοιχεῖα δίδουν τὸν δεσπόζοντα χαρακτηριστικὸν τόνον τῆς σκληροφύλλου, ἀειφύλλου, ἔυλώδους βλαστήσεως (*Macchia*) τῆς χαμηλῆς ζώνης. Ἐκ τῶν ἄλλων μεσογειακῶν χλωριστικῶν στοιχείων, τὴν ἀπόλυτον ὑπεροχὴν ἔχουν τὰ ἀνατολικομεσογειακά, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τὸ κέντρον τῆς ἔξελιξεώς των εἰς τὴν Αἰγαῖδα διεσπάρησαν πρὸ τῆς καταβυθίσεως ταύτης πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις, φθάσαντα καὶ εἰς περιοχάς τοῦ Β. Αἰγαίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ὅπου πολλὰ στοιχεῖα ἐτροποποιήθησαν ἡ ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ ἀντιστοίχων μορφῶν (*Vikariismus*). Τοιαῦτα μὲ ἀνατολικομεσογειακῆν καταγωγὴν στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἔχουν κοινὴν ἴστοριαν καὶ τὰς ίδιας κλιματικὰς ἀπαιτήσεις καὶ ὑπάρχουν εἰς τὸ Ἀγιον Ὅρος εἶναι μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἔξης: *Hypericum olympicum*, *Saxifraga hederacea*, *Malcolmia flexuosa*, *Silene fabaria*, *S. cretica*, *Coronilla cretica*, *Rumex creticus*, *Andryala dentata*, *Erica verticillata*, *Arbutus andrachne*, *Phlomis samia*, *Euphorbia acanthothamnos*, *E. graeca*, *Platanus orientalis*, *Cupressus sempervirens*.

Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι εῖδη τῆς Αἰγαῖδος, ὡς ἡ *Berberis cretica*, εὐρίσκονται σήμερον ὑπὸ τὴν ίδιαν μορφὴν ἀναπτύξεως εἰς τὰ δύο ἀπότυτα σημεῖα τοῦ Αἰγαίου, ἥτοι τὸν Ἀθω καὶ τὴν Κρήτην. Μεταξὺ τῶν χλωριστικῶν στοιχείων τῆς Αἰγαῖδος ὑπάρχουν καὶ μερικά ἄλλα ἀκόμη μὲ ἀλματώδη ἔξηπλωσιν εἰς ἀπομεμακρυσμένας περιοχὰς τοῦ Β. καὶ τοῦ Ν. Αἰγαίου, ὡς εἶναι τὰ εὐρισκόμενα εἰς Ἀθω καὶ Κρήτην *Tamarix tetrandra*, *Silene cretica*, *Viscum laxum*, *Lupinus termis*, *Sedum ochroleucum*, *Viola hirta*, *Veronica hederifolia* κ.λ.π.

Ἡ ἀκτινοβολία τῆς χλωρίδος τῆς Ν. Εὐρώπης εἰς τὸ Β. Αἰγαῖον εἶναι μικρά, διότι εἰς τὰς περιοχὰς αὐτοῦ, ὅπως εἰς τὸ Ἀγιον Ὅρος, ἐλάχιστα νοτιευρωπαϊκῆς προελεύσεως εἰδη συναντῶνται, ὅπως π.χ. τὰ *Vicia barbaziae*, *Cyclamen neapolitanum*, *Bellis hybrida*, *Scleranthus annuus*, *Ornithogalum tenuifolium*.

Οἱ μεσευρωπαϊκῆς προελεύσεως τύποι φυτῶν κατὰ τὴν μετανάστευσίν

των πρὸς νότον, ἔφθασαν καὶ εἰς τὴν ΝΑ. Εὐρώπην, ὅπου πολλοὶ ἔξ αὐτῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Αἰγαῖδος ἐσταμάτησαν εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἐνῷ εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα ἐπροχώρησαν νοτιώτερον, ὅπως εἶναι π.χ. τὰ *Fagus silvatica*, *Salix caprea*, *Sorbus aucuparia*, *Dentaria bulbifera*, *Viscum album*, *Daphne laureola*, *Atropa belladonna*, *Erysimum crepidifolium*, *Taraxacum hoppeanum*, *Verbascum banticum*, *Convalaria majalis*.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ εὑρωσιβηριανά, ὡς καὶ ἀπὸ τὸν Καύκασον προερχόμενα φυτὰ κατὰ τὴν πρὸς νότον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Αἰγαῖδος ἔξαπλωσίν των ἔφθασαν μέχρι τοῦ Ἀθω, ὅπου εὐρόντα καταλλήλους συνθήκας ἀναπτύξεως ἐπὶ τῶν βορείων κυρίων πλαγιῶν καὶ ἄλλων δροσερῶν τόπων, παρέμειναν μέχρι σήμερον. Τὰ φυτὰ ταῦτα εἶναι: *Acer pseudoplatanus*, *Taxus baccata*, *Allium ursinum*, *Lathyrus vernus*, *Campanula rotundifolia* καὶ ὄλλα.

Οἱ συμμετέχοντες εἰς τὴν χλωρίδα τοῦ Ἀγίου Ὁρους βαλκανικοὶ τύποι φυτῶν, οἱ ὁποῖοι, ἡ ἀνεπτύχθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου μὲ οὐδεμίαν ἡ μικρὰν περαιτέρω ἔξαπλωσίν, ἡ εἶναι ὑπολείμματα προύπαρξάντων φυτῶν, εἶναι οἱ ἔξης: *Hypericum rhodopaeum*, *H. montbrettii*, *Crocus pulchellus*, *Ranunculus psilostachys*, *Saxifraga porophylla*, *Linum elegans*, *Symphytum ottomanum*, *Astragalus angustifolius*, *A. macedonicus*, *Smyrnium orphanidis*, *Carduus armatus*, *Centaurea grisebachii*, *Euphorbia oblongata*, *Thymus heterotrichus*. Ἡ χλωρίς τοῦ Ἀγίου Ὁρους περιέχει ἀκόμη καὶ μερικοὺς τύπους φυτῶν, οἱ ὁποῖοι προέρχονται ἀπὸ τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον καὶ τὸν Καύκασον καὶ διὰ τῆς Μ. Ασίας ἔφθασαν εἰς τὸν Ἀθω, ὅπως εἶναι τὰ φυτά: *Juniperus foeditissima*, *Arenaria rotundifolia*, *Silene compacta*, *Ranunculus ophioglossifolius*, *Dorycnium latifolium*, *Centaurea diffusa*.

Εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἀγίου Ὁρους ὑπάρχουν ἀρκετά χλωριστικά στοιχεῖα μὲ στενωτέραν ἔξαπλωσίν καὶ εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν στερεάν τοῦ Β. Αἰγαίου, φαινόμενον ἀποδεικνύον τὴν στενὴν σχέσιν τῆς χλωρίδος τῶν περιοχῶν τούτων ἀπὸ ἀπόψεως ἴστορικῆς ἔξελιξεως, τοιοῦτα δὲ φυτά εἶναι τὰ *Abies borisii regis*, *Scutellaria vacillans*, *Rhamnus rhodopaeus*, *Thymus sibthorpii*, *Galium rhodopaeum*, *Asperula lutea*, *Inula aschersoniana*, *Centaurea cuneifolia*, *Cleone aurea*, *Berteroa stricta*.

Ἡ χλωρίς τοῦ Ἀγίου Ὁρους δὲν ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ διαφόρου προελεύσεως χλωριστικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μίαν σειρὰν παλαιῶν καὶ ισταμένων μεμονωμένως εἰς τὸ φυλογενετικὸν σύστημα εἰδῶν, τὰ ὁποῖα παρέμειναν ἀμετάβλητα καὶ ἔχουν μικρὰν γεωγραφικὴν ἔξαπλωσίν καὶ εἰς τὴν γειτονικὴν ἡπειρωτικὴν στερεάν, γεγονὸς ἐνδεικτικὸν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς χλωρίδος τοῦ Ἀθω καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς στερεᾶς. Τοιαῦτα εἶδη

είναι τὰ *Viola delphinantha* ("Αθως, "Ολυμπος, Παγγαῖον, 'Αλῇ Μπουτούς), *Hypericum athoum* ("Αθως, Θάσος, Σαμοθράκη), *Campanula orphanidea* ("Αθως, Παγγαῖον, Φαλακρὸν δρος, 'Αλῇ Μπουτούς, μεμονωμένως εἰς τόπους τῆς Πίνδου), *Agropyrum sanctum* ("Αθως, Παγγαῖον, Φαλακρὸν δρος, μεμονωμένως εἰς τόπους τῆς Πίνδου).

Ἐν δημικὰ φυτὰ

Μετὰ τὸ Ν. Αἰγαῖον, ὅπου εἰς τὴν Κρήτην ὑπάρχουν 206 διαφόρων συστηματικῶν μονάδων ἐνδημικὰ φυτά, τὸ Β. Αἰγαῖον εἶναι ἡ πλουσιωτέρα περιοχὴ τῆς Αἰγαίου μὲ 82 ἐνδημίτας. Ἐντὸς τῶν δρίων τοῦ Β. Αἰγαίου εὑρίσκονται κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ Rechinger (21, 22, σ. 258) αἱ νῆσοι Θάσος καὶ Σαμοθράκη καὶ αἱ τρεῖς χερσόνησοι τῆς Χαλκιδικῆς, ἐκ τῶν ὅποιων ἡ τοῦ Ἀγίου Ὁρους εἶναι ἡ πλουσιωτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας περιοχάς, διότι ἐκ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν 82 ἐνδημικῶν φυτῶν ὅλων τῶν περιοχῶν τοῦ Β. Αἰγαίου φύονται μόνον ἑκεῖ τὰ 35, ἐκ τῶν ὅποιων 25 εἰδη, 1 ὑπειδός καὶ 9 ποικιλίαι. Τὰ ἐνδημικὰ φυτὰ τοῦ Ἀγίου Ὁρους εἶναι τὰ ἔξης (πρβλ. καὶ Rechinger 22, σ. 294): *Silene orphanidis*, *S. italicica* var. *athoa*, *S. waldsteinii* var. *media*, *Minuartia verna* ssp. *gerardi* var. *mediterranea*, *Dianthus chalcedonicus*, *D. strictus*, *Euphorbia deflexa* var. *athoa*, *Corydalis wettsteinii*, *Erysimum calycinum*, *Aubrieta erubescens*, *Isatis athoa*, *Viola athois*, *Polygala vulgaris* ssp. *tempskyana* var. *athoa*, *Astragalus monachorum*, *Onosma paradoxum*, *Armeria sancta*, *Stachys leucoglossa*, *Satureia athoa*, *Galium demissum*, *Asperula athoa*, *Campanula rupestris* ssp. *andrewsii* var. *lavrensis*, *C. rotundifolia* ssp. *sancta*, *Helichrysum virginium*, *Centaurea athoa*, *C. pannosa*, *C. chalcedonica*, *C. peucedanifolia*, *C. sanctae - annae*, *Crepis athoa*, *Hieracium bracteolatum* ssp. *bracteolatum* var. *caryesinum*, *H. epinephrum*, *H. pseudobracteolatum*, *Anthemis orientalis* var. *sibthorpii*, *Crocus athous*, *Pycreus longus* var. *heldreichianus* (Hayek 3, σ. 147).

Ἐὰν εἰς τὰ 35 ἐνδημικὰ φυτὰ τοῦ Ἀγίου Ὁρους προσθέσωμεν καὶ 2 ἀκόμη, τὰ δύοια μετ' ἀμφιβολίας ὑπάρχουν καὶ εἰς ἄλλα μέρη, ώς τὸ *Aethionema orbiculatum* εἰς τὸν Ταῦγετον καὶ τὸ *Trifolium uniflorum* var. *cryptoscias* εἰς τὴν Κρήτην, τότε ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐνδημιτῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀθω ἀνέρχεται εἰς 37.

Ἡ χλωρὶς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὁρους περιέχει ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐνδημικῶν φυτῶν καὶ μερικὰ ἀκόμη κοινὰ μὲ ἄλλας περιοχάς τοῦ Β. Αἰγαίου, ὥστε μὲ τὴν Θάσον τὰ *Arenaria siliculis*, *Hypericum montbretii* var. *athoum*, *Inula aschersoniana* var. *athoa*, μὲ τὴν Θάσον καὶ Σαμοθράκην τὰ *Hypericum athoum* καὶ *Scutellaria vacillans* var.

samothracica καὶ μὲ τὴν Σιθωνίαν τὰ *Teucrium divaricatum* ssp. *athoum* καὶ *Centaurea huljakii*. Τὰ *Dianthus athous*, *Saxifraga sancta* καὶ *Calamintha alpina* ssp. *nomisphophylla* συναντῶνται ἐπίσης μόνον εἰς τὸ Ἀγίου Ὁρος καὶ εἰς τὴν Ἰδην τῆς Τρφάδος. Ἐὰν λάβωμεν ὑπὸ δύψιν τὰ εἰς ὅλας περιοχάς τοῦ Β. Αἰγαίου συναντώμενα ἐνδημικὰ φυτά, ήτοι 13 μόνον εἰς Θάσον, 13 εἰς Σαμοθράκην καὶ 3 εἰς τὰς χερσονήσους Κασσάνδρας καὶ Σιθωνίας, βλέπομεν ὅτι ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἀπὸ 35 ἐνδημικὰ φυτὰ συγκεντροῦνται μόνον εἰς τὸ Ἀγίου Ὁρος.

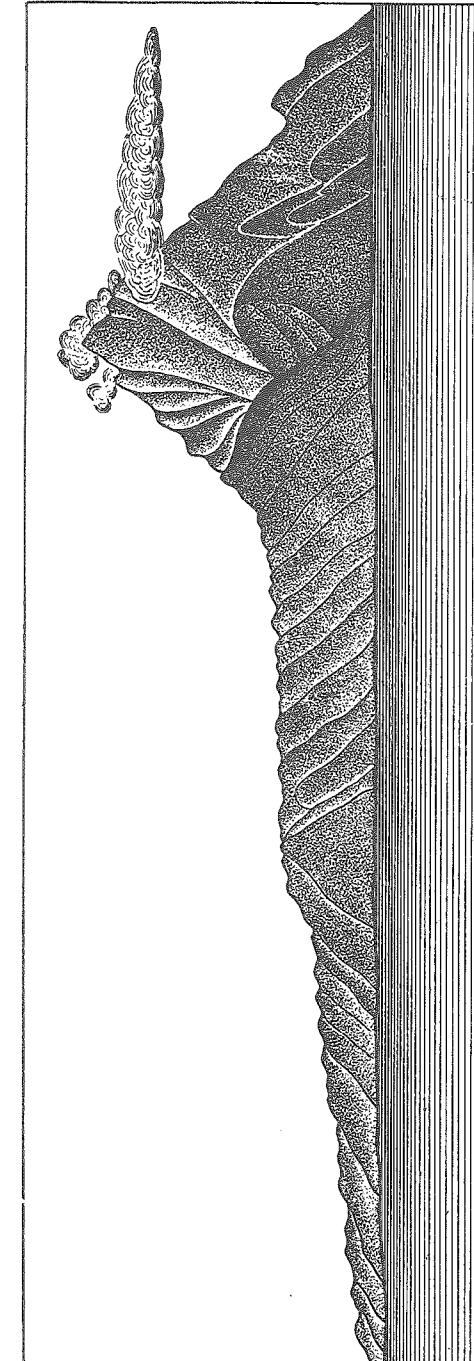
Τὰ αἴτια τὰ ὅποια φαίνεται ὅτι ηὐνόησαν τὴν ἀνάπτυξιν μεγάλου ἀριθμοῦ ἐνδημικῶν φυτῶν εἰς τὴν μικρᾶς σχετικῶς ἐκτάσεως περιοχὴν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, εἶναι ἡ γειτνίασις τῆς χερσονήσου μὲ τὴν πλουσίαν εἰς ἐνδημισμοὺς ἡ πειρωτικὴ στερεὰν τῆς Μακεδονίας, ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς περιοχῆς καὶ τὸ ὑψηλὸν δρος Ἀθως μὲ τοὺς διαφόρους βιοτόπους.

Ἡ χλωριστικὴ συγγένεια μεταξὺ τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ τῆς γειτονικῆς Μακεδονίας ἐκδηλώνεται καὶ διὰ τῆς συμμετοχῆς μερικῶν γενῶν μὲ ἡ πειρωτικὸν χαρακτῆρα εἰς τὸν ἐνδημισμὸν τοῦ Ἀθω, ώς τῶν γενῶν *Dianthus*, *Astragalus*, *Hieracium*, *Thymus*, ἐνῷ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐνδημιτῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἔχει συγγενεῖς εἰς τὴν Ν. Εὐρώπην ἢ τὴν Ἀνατολὴν καὶ μόνον ἐν μικρὸν μέρος εἰς τὴν στενωτέραν παραμεσόγειον περιοχὴν.

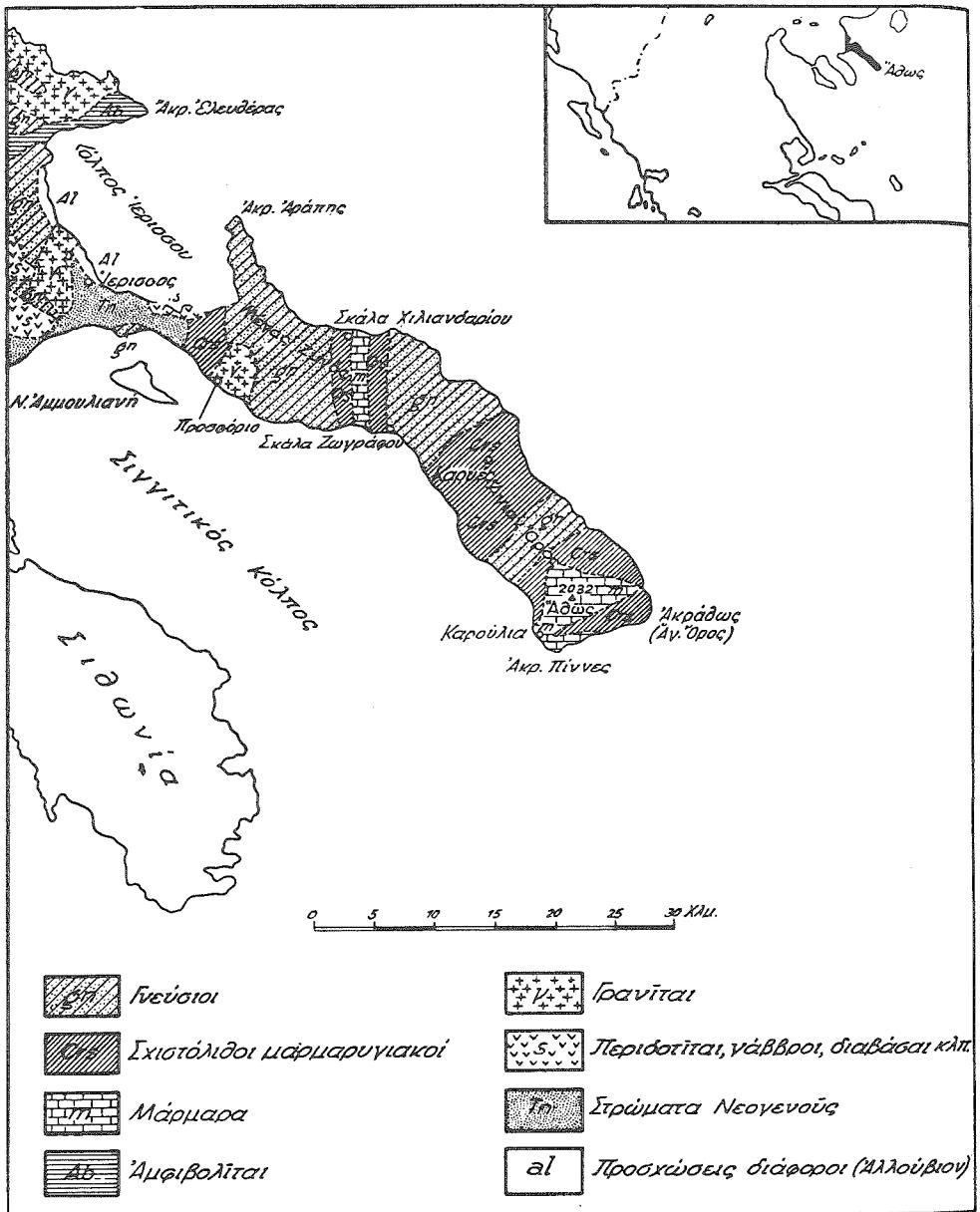
Ἐκ τῶν ἐνδημικῶν φυτῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους δίλγα μόνον ἴστανται μεμονωμένως εἰς τὸ φυλογενετικὸν σύστημα καὶ δὲν ἔχουν ἄλλοι συγγενεῖς, ὥστε εἶναι τὰ *Silene orphanidis*, *Aethionema orbiculatum* καὶ *Helichrysum virginium*, ἐνῷ τὰ περισσότερα ἀνήκουν εἰς κύκλους μορφῶν, αἱ δοποῖαι ἀναπτύσσονται ἀφθόνως εἰς τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον ἢ καὶ εἰς τὴν Ν. Εὐρώπην, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν (21, σ. 260). Μεταξὺ δύμως τῶν ἐνδημικῶν φυτῶν ὑπάρχουν καὶ δύο μικραὶ διμάδες μὲ ἀντιθέτους σχέσεις, ἐκ τῶν ὅποιων ἡ μία περιλαμβάνει ἀντιπροσώπους ἀλπικῶν κύκλων μορφῶν μὲ γενικὴν ἐξάπλωσιν εἰς τὰς Ἀλπεις ἢ τμήματα αὐτῶν, χωρὶς ώς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περαιτέρω ἐπέκτασιν εἰς νοτιώτερα πλάτη παρὰ μέχρι τοῦ Ἀθω, καὶ ἡ ἐτέρα μεσογειακὸς ἀντιπροσώπους ὑπὸ τὴν στενωτέραν ἔννοιαν. Εἰς τὴν πρώτην ὁμάδα ἀνήκουν τὰ *Minuartia verna* ssp. *gerardi* var. *mediterranea*, *Galium demissum* (συγγενές μὲ τὸ *G. anisophyllum*) καὶ *Campanula rotundifolia* ssp. *sancta*, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὰ *Euphorbia deflexa* var. *athoa* (ἐλληνικὸν δρεινὸν φυτόν), *Silene italicica* var. *athoa*, *Teucrium divaricatum* ssp. *athoum*, *Hieracium epinephrum*, *H. pseudobracteolatum* καὶ *Crocus athous*. Πολλὰ δύμως ἀπὸ τὰ ἐνδημικὰ φυτὰ τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἔχουν σχέσεις μὲ εἰδη ἢ μὲ κύκλους μορφῶν, οἱ ὅποιοι εὑρίσκονται εἰς μεγαλύτερα ἢ μικρότερα τμήματα τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου ἢ ἐξαπλοῦνται ἐκεῖθεν καὶ εἰς τὰ δρη τῆς Ν. Εὐρώπης, ὥστε εἶναι τὰ ἐνδημικὰ φυτὰ *Dianthus athous*, *D. chal-*

cidicus, Erysimum calycinum, Viola athois, Polygala vulgaris ssp. tempskyana var. athoa, Astragalus monachorum, Scutellaria vacillans var. samothracica, Stachys leucoglossa, Centaurea athoa, C. pannosa, Hieracium bracteolatum.

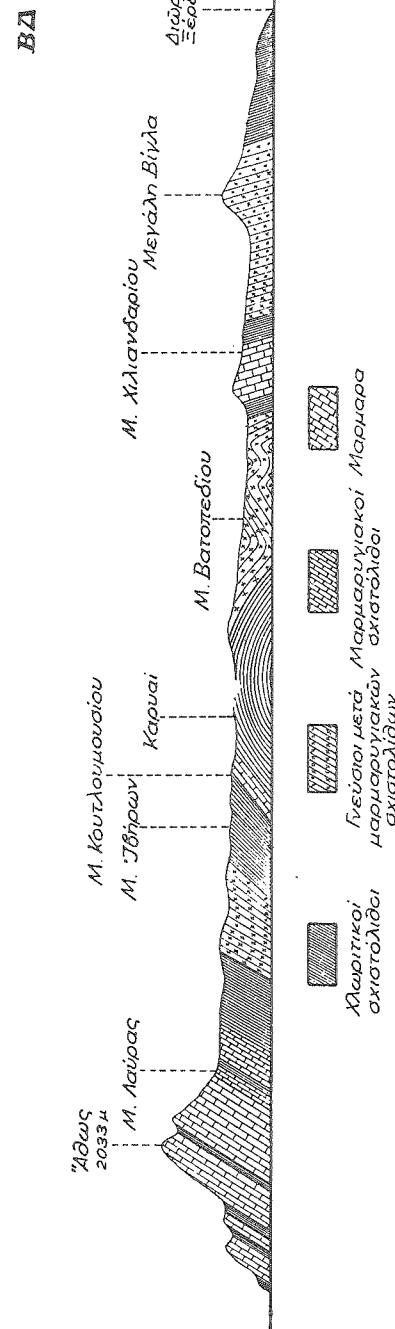
Διὰ τῆς ὀνταλύσεως τοῦ ἐνδημισμοῦ τοῦ Αἰγαίου, γράφει ὁ Rechinger (23, σ. 14), συμπεραίνεται ὅτι ἡ νότιος Αἰγαῖς θεωρεῖται, λόγῳ τοῦ πλουσίου ἐνδημισμοῦ μὲ πολλαχῶς χαρακτήρα λειψάνων, ὡς περιοχὴ καταφυγίου καὶ παραμονῆς τῶν ἐνδημικῶν φυτῶν, ἵσως μάλιστα ἀκόμη καὶ ὡς ὑπόλειμμα ἐνὸς μεγαλυτέρου κέντρου ἔξελιξεως τοῦ τριτογενοῦς, τὸ δόποιον περιβάλλεται ὑπὸ τῆς Αἰγαΐδος καὶ τῆς ἐκατέρωθεν ἡπειρωτικῆς στερεᾶς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Μετὰ τὴν καταβύθισιν τῆς Αἰγαΐδος ἀπωλέσθη τὸ μέγιστον τμῆμα τοῦ πυρῆνος τοῦ κέντρου ἔξελιξεως καὶ τὸ ὑπόλοιπον παρέμεινεν ἐκεῖ ὅπου εἶναι σήμερον ἡ Κρήτη, ἡ δὲ περίμετρος αὐτοῦ διετηρήθη εἰς τὴν περιζωνύουσαν τὸ Αἴγαῖον πέλαγος στερεάν. Τοῦτο τεκμαίρεται ἐκ τῶν πλουσίων καὶ ἴσχυρῶς διαφοροποιημένων κύκλων μορφῶν εἰς τὴν Κρήτην τοῦ N. Αἰγαίου, αἱ δόποιαι δὲν ὑπάρχουν εἰς τὸ κεντρικὸν Αἴγαῖον. Ὡρισμένοι πολύμορφοι κύκλοι φυτῶν μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ πλειοκαίνου καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἀπομόνωσιν παρουσιάζουν σαφεῖς τάσεις ἔξελιξεως, ἐμφανίζοντες οὕτω τὴν Αἰγαΐδα ὡς δευτερογενὲς κέντρον ἔξελιξεως.

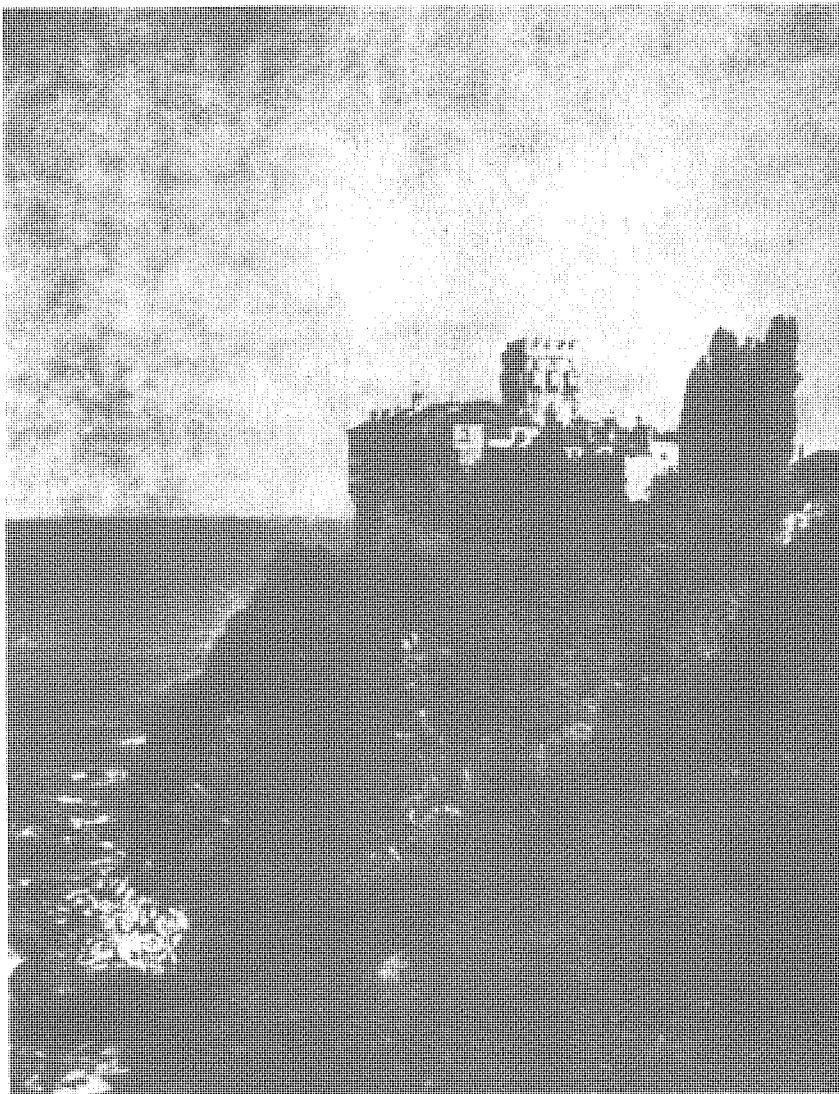
Eik. 1. Δυτικὴ ἄποψις τῆς κεραυνήσου τοῦ Ἀγίου Ὁροῦ, σχηματικός

Εἰκ. 2. Γεωλογικὸς χάρτης τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὄρους. (Ἐκ τοῦ γεωλογικοῦ χάρτου τῆς Ἑλλάδος τοῦ Ἰνστιτούτου Γεωλογίας καὶ Ερευνῶν ὑπεδάφους). Κλ. 1:500.000.

Εἰκ. 2a. Γεωλογικὴ τοιὴν τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὄρους (κατὰ Neumayr)

Eik. 3. Ἀπόκρημνος ἀκτὴ εἰς τὴν Μονὴν Σταυρονικῆτα

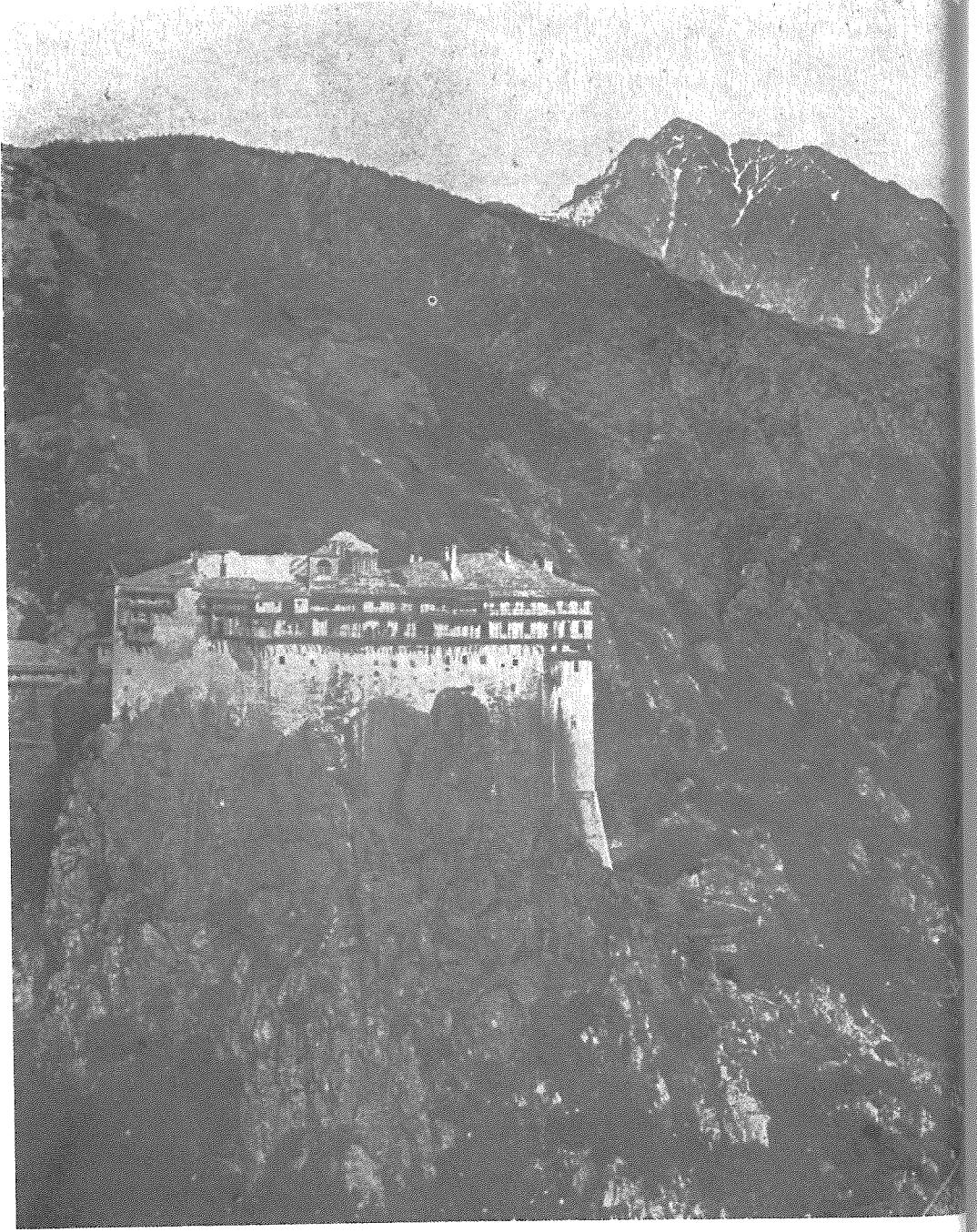
Eik. 4. Ἀνώμαλος βραχώδης ἀκτὴ εἰς τὴν Μονὴν Γρηγορίου

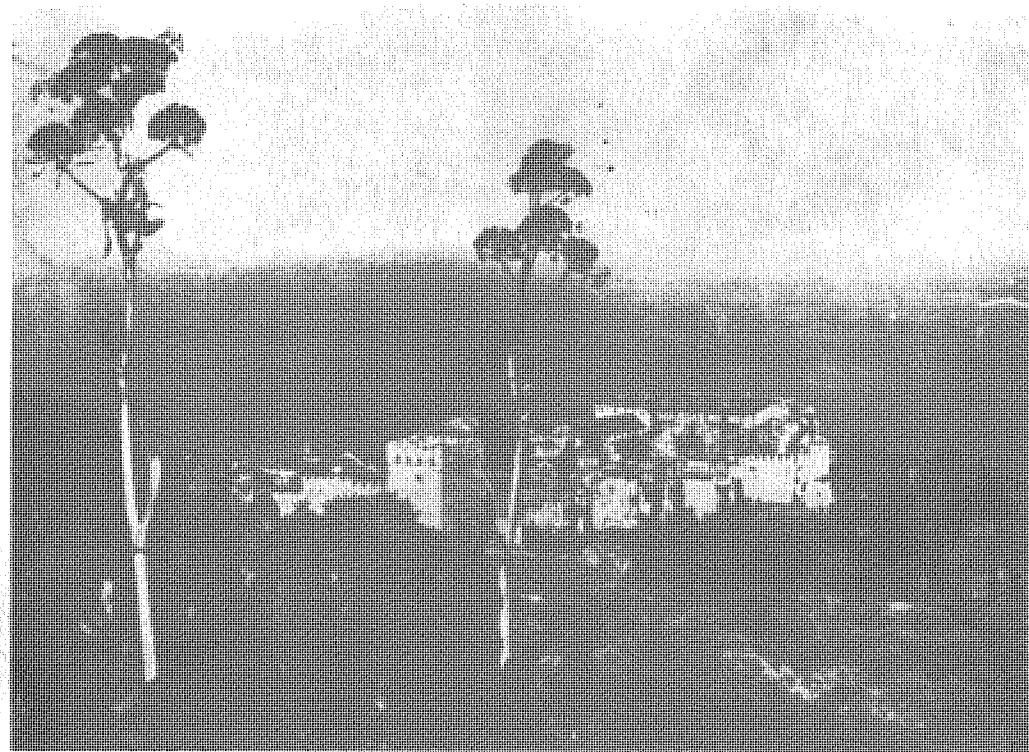
Eik. 5. Ὁμαλὴ ἀκτὴ εἰς τὴν Μονὴν Ξενοφῶντος

Eik. 6. Ὁμαλὴ ἀκτὴ εἰς τὴν Μονὴν Ἰβήρων.

Εἰκ. 7. Μονὴ Σίμωνος Πέτρας. Ἀπόκρημνοι παράκτιοι κλιτεῖς καὶ εἰς τὸ βάθος ἡ κορυφὴ τοῦ Ἀθω

Εἰκ. 8. Δύο φυτὰ *Ferula communis* παρὰ τὴν Μονὴν Μεγίστης Λαύρας

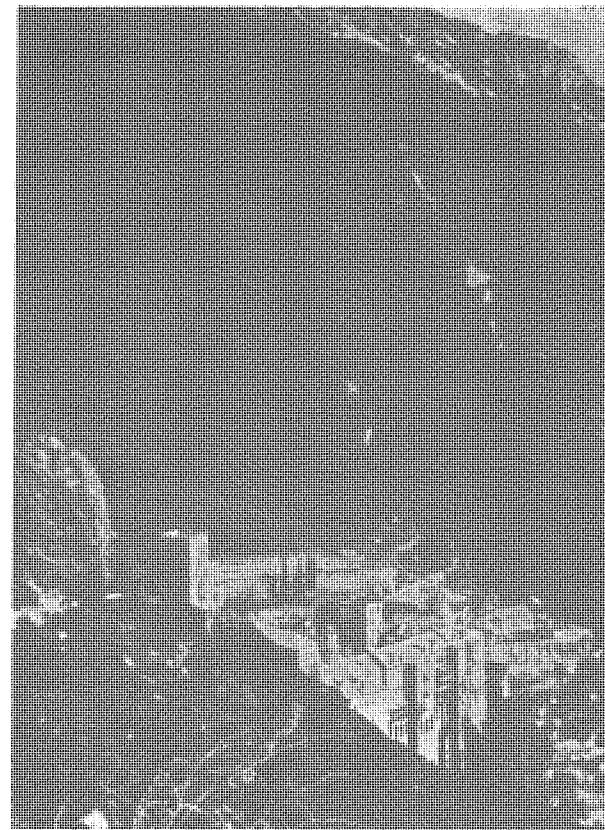
Eik. 9. Ὄρμος Δάφνης

*Eik. 10. Πρεμνοφόδις καὶ μερικῶς ἀποψιλωθέν δάσος *Quercus ilex* εἰς περιοχὴν
Μονῆς Κωνσταμονίτου*

Eik. 11. Σκληρόφυλλος βλάστησις εἰς περιοχὴν Μονῆς Κωνσταμονίτου

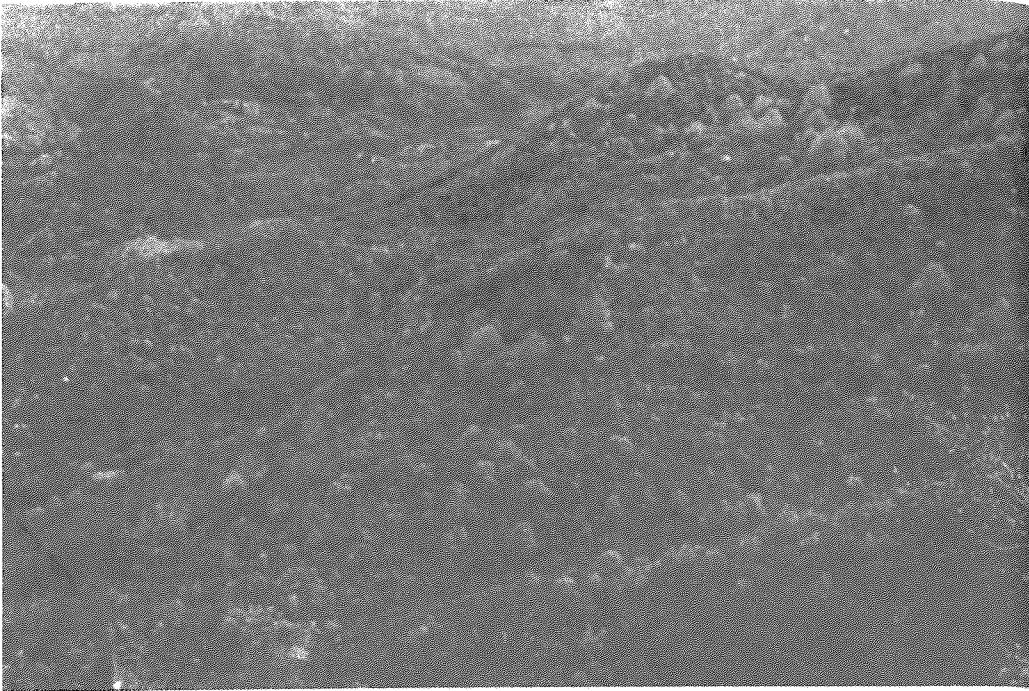
Eik. 12. Σκληρόφυλλος βλάστησις εἰς περιοχὴν Μονῆς Ἀγίου Παύλου

Eik. 13. Διάσπαρτοι γεωργικοί καλλιέργειαι εἰς περιοχὴν Μονῆς Κουτλουμουσίου

*Eik. 14. Συστᾶς *Arbutus unedo* εἰς περιοχὴν Μονῆς Ἰβήρων*

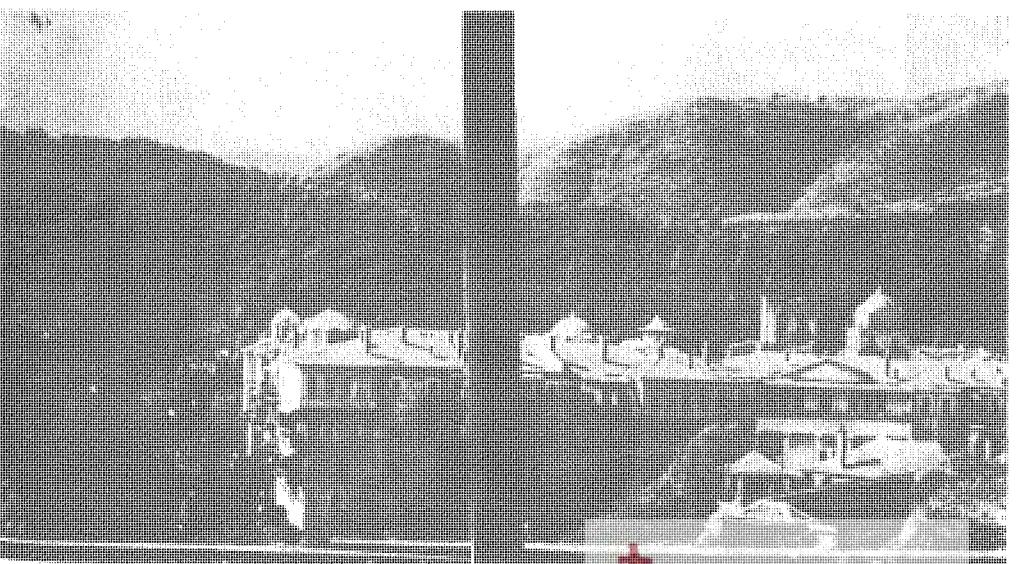
Εἰκ. 15. Σκληρόφυλλος βλάστησις εἰς περιοχὴν Μεγίστης Λαύρας

Εἰκ. 17. Δάσος καστανέας εἰς περιοχὴν Σκήτης Λίκου

Εἰκ. 16. Δάσος καστανέας εἰς περιοχὴν Βατοπεδίου

Εἰκ. 18. Δάσος καστανέας παρὰ τὴν Μοιβρὴν Θυλόθεων Αγιορείτική Βιβλιοθήκη

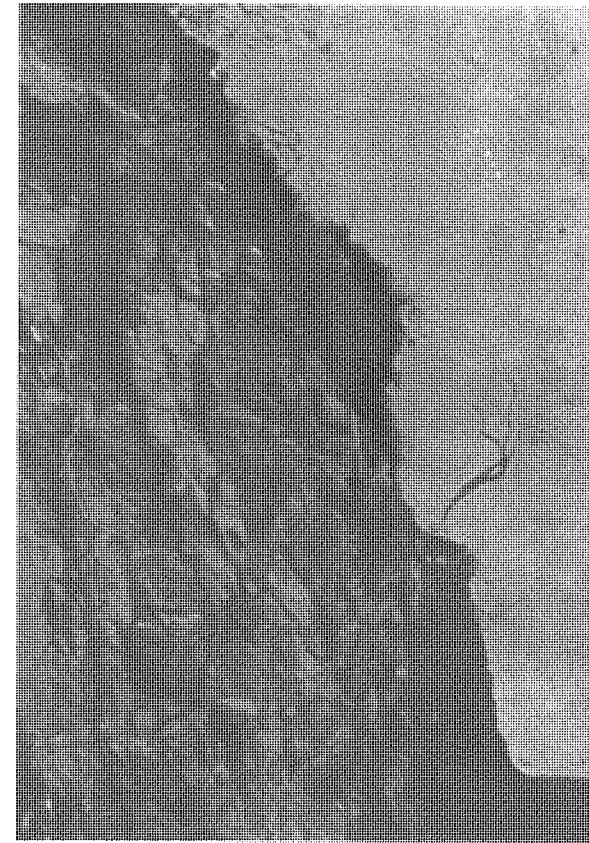

Athos Library

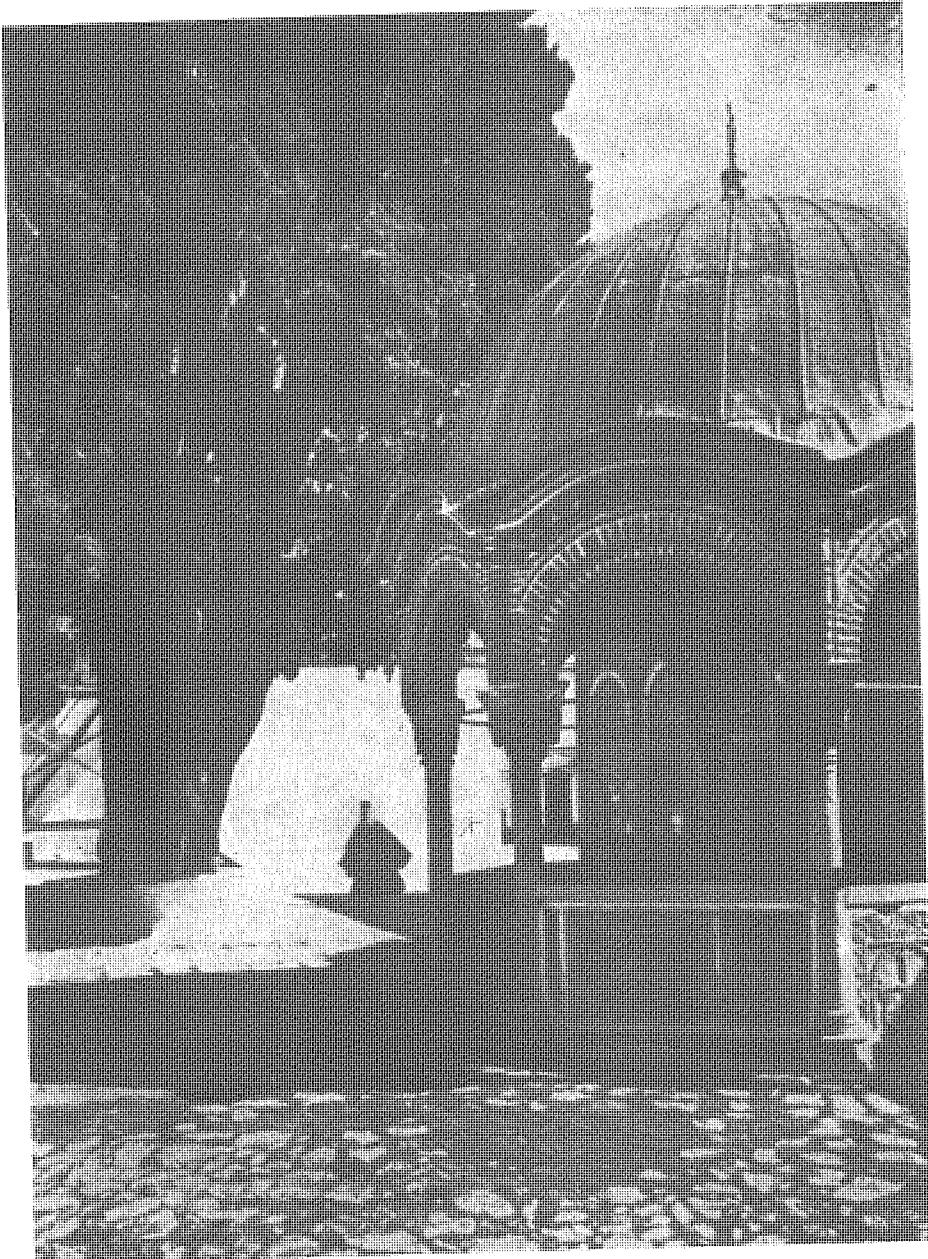
Αγιορείτική Βιβλιοθήκη

Eik. 19. Μικρὸν ὄροπέδιον εἰς Καψάλαν

Eik. 20. Βραχώδης κλιτός μὲ χασμοφυτικὴν βλάστησιν καὶ στρεβλὸν δενδρύλλιον ἐλαίας μεταξὺ ἀκροποτάμου - Ρωσικό

Eik. 21. Άνλη τῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας, ἐνθα ἡ κυπάρισσος τοῦ Ἀγίου Αθανασίου καὶ ἡ Φιάλη

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΦΥΤΩΝ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ¹

P T E R I D O P H Y T A.

LYCOPODIINAE.

SELAGINELLACEAE.

1. *Selaginella denticulata* (L.) Lk.- Μεταξὺ Σίμωνος Πέτρας - Αρσανᾶ καὶ ἄνωθεν Ἀρσανᾶ Ζωγράφου, ἐπὶ σκιερῶν βράχων: Turrill 1937, Rauh 1949.

EQUISETINAE.

EQUISETACEAE

- **+ 2. *Equisetum telmateia* Ehrh. (*E. maxima* Lam.).- Μεταξὺ Καρακάλλου - Λαύρας εἰς ύγρὸν καὶ ἔλαδες ἔδαφος: 24.5.1950. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, μεταξὺ Σταυρονικήτα - Παντοκράτορος: Turrill 1937, Ἰβήρων - Λαύρα: Rauh 1949.
3. *E. ramosissimum* Desf.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.

OPHIOGLOSSACEAE.

4. *Ophioglossum vulgatum* L.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Rauh 1949.

FILICINAE.

OSMUNDACEAE.

- ** 5. *Osmunda regalis* L.- Μεταξύ Καρακάλλου - Λαύρας εἰς ύγρὰν

¹ Τὰ δὲ ἔνος ἀστερίσκου (*) σημειούμενα φυτὰ εὑρέθησαν μόνον ὑπὸ τοῦ συγγραφέως καὶ εἶναι νέα διὰ τὸ "Ἀγιον Ὄρος.

Τὰ διὰ δύο ἀστερίσκων (**) ὑπὸ τοῦ συγγραφέως καὶ ἄλλων ἀρευνητῶν.

Τὰ διὰ σταυροῦ (+) σημειούμενα εἶναι φαρμακευτικὰ καὶ δηλητηριώδη φυτά.

κοιλάδα: 24.5.1950. "Αθως: Grisebach 1841, μεταξύ Ιβήρων - Λαύρας: Mattfeld 1927, Ιβήρων - Λαύρα: Rauh 1949.

POLYPODIACEAE.

- **+ 6. *Adiantum capillus-veneris* L.- Είς ύγρους σκιερούς βράχους ἐντὸς τῆς σκληροφύλλου βλαστήσεως: 24.1.1950, 5.5.1951, 11.4.1952. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Ζωγράφου: Turrill 1937, Καψοκαλύβια: Rauh 1949.
- **+ 7. *Polypodium vulgare* L.- Μεταξύ Λαύρας - Κερασιᾶς εἰς βράχους, τοίχους, σκιερούς τόπους: 25.5.1950. Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, Λαύρα - Προδρόμου, Καψοκαλύβια, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- 8. *P. vulgare* L. var. *rotundatum* Milde.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
- 9. *P. vulgare* L. var. *serratum* (Willd.) Christ fa. *cambricum* (L.) Willd.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- **+ 10. *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn.- Κερασιά: 26.5.1950. Μεταξύ Καρυδῶν - Ζωγράφου, εἰς φωτεινούς τόπους ἐντὸς τῆς σκληροφύλλου βλαστήσεως: 14.4.1952. Mattfeld 1927, Regel 1943, Rauh 1949.
- + 11. *Scolopendrium officinarum* Sw. [*Phyllitis scolopendrium* (L.) Newm.]- "Αγιον Όρος: Sibthorp 1787. Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ, Καψοκαλύβια: Rauh 1949.
- 12. *Asplenium adiantum-nigrum* L.- "Αγιον Όρος: Μπαλαλᾶς, Formanek 1900, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937.
- 13. *A. adiantum-nigrum* L. ssp. *onopteris* (L.) Heufl. var. *acutum* Heufl.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Καρυαί, Καψοκαλύβια: Rauh 1949.
- **+ 14. *A. trichomanes* L.- Καρυαί, ἐπὶ λίθων: 10.4.1952. "Αγιον Όρος: Μπαλαλᾶς, Slaw. Breuer 1884, Καρυαί: Turrill 1937, Rauh 1949.
- 15. *A. lanceolatum* Huds. var. *ovobatum* (Viv.) Moore.- Πλησίον Διονυσίου ἐπὶ σκιερῶν βράχων: Turrill 1937, Rauh 1949.
- 16. *A. fissum* Kit.- Άλπική ζώνη εἰς χαλικώδεις τόπους: Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, εἰς ύγρους τόπους: Rauh 1949.
- **+ 17. *Ceterach officinarum* DC.- Μεταξύ Λαύρας - Κερασιᾶς: 25.5.1950. Περιοχὴ Ζωγράφου ἐπὶ βράχων καὶ τοίχων: 14.4.1952. Slaw. Breuer 1884, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, Rauh 1949.

- ** 18. *Cystopteris fragilis* (L.) Bernh.- "Ανωθεν Λαύρας ἐπὶ βράχων: 5.5.1951. Turrill 1937. Περιοχὴ Ξηροποτάμου: 7.5.1951. "Αθως: Sibthorp 1787, Καψοκαλύβια: Rauh 1949.
- 19. *C. regia* (L.) Desv.- "Αθως: Bornmüller 1891. Άλπική ζώνη ἐπὶ βράχων: Rauh 1949.
- 20. *C. regia* (L.) Desv. fa. *fumariiformis* Koch.- Προδρόμου: Dimonie 1909.
- ** 21. *Dryopteris rigida* (Hoffm.) Und.- Μεταξύ Λαύρας - Κερασιᾶς ἐντὸς τῆς σκληροφύλλου βλαστήσεως ἐπὶ σκιερῶν βράχων: 25.5.1950, 5.5.1951. Turrill 1937, Rauh 1949.
- + 22. *D. filix-mas* (L.) Schott.- "Αθως: Όρφανίδης 1862.
- 23. *Notholaena marantae* (L.) R. Br.- "Αθως: Sibthorp 1787, εἰς σχισμὰς τοίχων, Καψοκαλύβια: Rauh 1949.
- 24. *Cheilanthes fragrans* (L.) Webb et Berth.- Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- 25. *Polystichum setiferum* (Forsk.) Woynar.- "Αθως: Όρφανίδης 1862, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Καρυαί, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- 26. *Athyrium filix-femina* (L.) Roth.- εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.

S P E R M A T O P H Y T A.

GYMNOSPERMAE.

CONIFERAE.

PINACEAE.

- ** 1. *Abies borisii regis* Mattf.-
Η ἐλάτη τοῦ Αγίου Όρους, ἐν ἐκ τῶν βασικῶν στοιχείων τοῦ δάσους τῆς σπουδαίας καὶ μεγάλης ἐκτάσεως δασικῆς ζώνης, παρὰ τὴν μακρὰν ίστορίαν της, παρέμεινε μέχρι τοῦ 1927 συστηματικῶς ἀκαθόριστος καὶ οὐχὶ ἀσφαλής. Ο Grisebach τὸ 1837, ἀπὸ τὴν περίεργον διανομὴν τοῦ δασικοῦ φυτοῦ μὲ μεγάλην ποικιλομορφίαν ἀτόμων, ἔτεινε νὰ παραδεχθῇ διτὶ πρόκειται περὶ διαφορετικῶν εἰδῶν. Ἐκτοτε ἡ ἐλάτη τοῦ Αγίου Όρους ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ως Ἑλληνικὴ μεσογειακὴ (*Abies cephalonica*) καὶ ἄλλοτε ως ἡ εὐρωπαϊκὴ (*Abies alba*). Ο Mattfeld, κατὰ τὰς ἀνὰ τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Έλλάδα μεγάλας περιοδείας τοῦ 1926 καὶ 1927 πρὸς διερεύνησιν τοῦ προβλήματος τῶν δύο ἐντελῶς διαφόρων μορφολογικῶν καὶ οἰκολογικῶν εἰ-

δῶν *Abies alba* καὶ *Abies cephalonica*, ἐμελέτησε λεπτομερῶς καὶ τὴν ἐλάτην τοῦ Ἀγίου ὄρους, τὴν δόποιαν καὶ ἔχαρακτήρισεν ως τὸ ὑπὸ αὐτοῦ προγενεστέρως προσδιορισθὲν ὑβρίδιον ἐκ τῆς βουλγαρικῆς Ροδόπης *Abies borisii regis*.

Τῆς ἐλάτης τοῦ Ἀγίου ὄρους ὁ Mattfeld διέκρινε πλῆθος μορφῶν μὲ γνωρίσματα ἐνδιάμεσα τῶν δύο βασικῶν εἰδῶν *Abies alba* καὶ *Abies cephalonica*, ἐκ τῆς διασταυρώσεως τῶν δόποιων καὶ προῆλθον. Μεταξὺ τοῦ βορείου δρίου ἐξαπλώσεως τῆς *Abies cephalonica* καὶ τοῦ νοτίου τῆς *Abies alba* ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου παρεμβάλλεται μία ἀρκετὰ εὐρεῖα ζώνη μὲ ἔξηπλωμένον ἐπ' αὐτῆς πλῆθος μορφῶν, προϊὸν διασταυρώσεως τῶν δύο τούτων εἰδῶν, αἱ δόποιαι περιελήφθησαν ὑπὸ τὴν δονομασίαν *Abies borisii regis*. Ἡ ἐλάτη αὕτη εἶναι δηλαδὴ ἐν «*Populus hybridogenus*». Κατὰ τὴν περίοδον τῶν παγετώνων ἡ *Abies alba* κατῆλθε νοτιώτερον καὶ ἡ *Abies cephalonica* ἀνῆλθε βορειότερον, δόποτε συνηντήθησαν καὶ διεσταυρώθησαν, ἐνῷ κατὰ τὴν μεταπαγετώδη περίοδον ἔνεκα δυσμενοῦς ἀλλαγῆς τοῦ κλίματος τὸ πρῶτον εἶδος ἐλάτης ἐξηφανίσθη καὶ τὸ δεύτερον τοπικῶς τούλαχιστον. Ὡς πρὸς τὰς μορφὰς ἐλάτης τοῦ Ἀγίου ὄρους, αὗται, παραμείνασαι γεωγραφικῶς ἀπομεμονώμέναι, ἀλληλοδιεσταυρώθησαν μὲ ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν μεγάλης ποικιλομορφίας. Ὁ Mattfeld ἔχει τὴν ἐντύπωσιν διτὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς *Abies alba* εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀγίου ὄρους εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη πάντως μεγαλυτέρα ἀπ' ὅ, τι εἰς τὴν νότιον Πίνδον, διότι αἱ μορφαὶ ἐλάτης ἴδιως εἰς τὰς χαμηλοτέρας περιοχὰς ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἀθω πρὸς τὰ κάτω ἔχουν περισσότερα χαρακτηριστικὰ τοῦ εἰδούς τούτου. Αἱ μορφαὶ τῆς χαμηλοτέρας ζώνης, αἱ δόποιαι ἀνέρχονται εἰς δόκτω, διακρίνονται ἀπὸ τὰς μακρὰς ἴδιως βελόνας καὶ κατατάσσονται εἰς τὴν *Abies borissii regis* var. *pseudocilicica*, ἐνῷ ἡ ἐλάτη τῆς ὑπαλπικῆς ζώνης ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς μορφὰς μὲ περισσότερον ἔκδηλα τὰ γνωρίσματα τῆς *Abies cephalonica*.

Παρ' ἡμῶν εὑρέθησαν αἱ κάτωθι μορφαὶ τῆς *Abies borisii regis*:

Abies borisii regis var. *pseudocilicica* fa. *subretuso-glabra*: Βατοπέδιον - Ἰβήρων 2.5.1951.
A. borisii regis var. *pseudocilicica* fa. *subretuso-subpilosa*: Φιλοθέου 3.5.1951.
A. borisii regis fa. *subacutisubpilosa*: Φιλοθέου 3.5.1951.
A. borisii regis fa. *retuso-subpilosa*: Φιλοθέου 3.5.1951.

- A. *borisii regis* fa. *subretuso-subpilosa*: Εηροποτάμου 7.5.1951.
A. *borisii regis* fa. *subretuso-glabra*: Λαύρα - Κερασιά 25.5.1950.
A. *borisii regis* fa. *subretuso - subglabra*: Λαύρα - Κερασιά 25.5.1950, Εηροποτάμου μὲ *Viscum album* 14.4.1952.
A. *borisii regis* fa. *subacuto-glabra*: Καρυαὶ - Εηροποτάμου 10.4.1952.
A. *borisii regis* fa. *subacuto-subglabra*: Ὑπαλπικὴ ζώνη, πέριξ Παναγίας 26.5.1950.
A. *borisii regis* fa. *obtuso-subglabra*: Ὑπαλπικὴ ζώνη, πέριξ Παναγίας 26.5.1950.
** 2. *Pinus halepensis* Mill.- Ἰβήρων - Λαύρα: 4.5.1951. Δάφνη - Καρυαὶ: Mattfeld 1927, Χιλιανδάριον: Turrill 1937, Βατοπέδιον, Ζωγράφου: Regel 1943, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949
** 3. *P. pinea* L.- Ἀρσανᾶς Ζωγράφου 15.4.1952. Ἀθως: Grisebach 1841, Χιλιανδάριον: - Πύργος Turrill 1937, Regel 1943.
** 4. *P. nigra* Arnold var. *pallassiana* (Lamb.) Hay.- Εηροποτάμου - Καρυαὶ: 23.11.1959. Mattfeld 1927. Ὑπαλπικὴ ζώνη: 12.4.1952. Mattfeld 1927, Regel 1943, Rauh 1949. Ἀθως: Grisebach 1841, ὘ρφανίδης 1862.
- CUPRESSACEAE.
- ** 5. *Cupressus sempervirens* L.- Πέριξ Μονῶν καὶ Σκητῶν. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884.
6. *C. sempervirens* L. var. *pyramidalis* (Targ. et Tozz.) Nym.- Πλησίον Ζωγράφου: Turrill 1937.
** + 7. *Juniperus oxycedrus* L.- Λαύρα - Καψοκαλύβια: 5.5.1951, Εηροποτάμου - Παντελεήμονος: 11.4.1952, ἐντὸς τοῦ σκληροφύλλου δάσους ἐπὶ λόφων. Regel 1943, Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, Ἰβήρων - Λαύρας: Mattfeld 1927, Χιλιανδάριον: Turrill 1937, εἰς μικτὸν δάσος καὶ ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
** 8. *J. foetidissima* Willd.- Ὑπαλπικὴ ζώνη κάτωθεν Παναγίας: 25.5.1950. Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, Προδρόμου: Dimonie 1909, Παναγία 1300 μέτρα: Mattfeld 1927, Regel 1943, Rauh 1949.
** + 9. *J. communis* L. var. *hemisphaerica* (Presl) Parl.- Κορυφὴ Ἀθω 1600-1800 μέτρα: 25.5.1950. Slaw. Breuer 1884, Rauh 1949.

TAXACEAE.

- **+ 10. *Taxus baccata* L.- Μικτὸν δάσος Φιλοθέου: 3.5.1951. "Αθως": Slaw. Breuer 1884.

GNETINAE.

EPHEDRACEAE.

- **+ 11. *Ephedra campylopoda* C.A. Mey.- Εἰς σκληρόφυλλον δάσος, 'Αγ. "Αννα: 5.5.1951. Sintenis-Bornmüller 1892. Δάφνη - Ξηροποτάμου: 7.5.1951. Mattfeld 1927. Κωνσταμονίτου - Βατοπεδίου: 21.11.1959. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
12. *E. major* Host. var. *nebrodensis* (Tin.) Hay.- Κορυφὴ "Αθω: Sibthorp 1787, εἰς σκληρόφυλλον δάσος: Rauh 1949.

ANGIOSPERMAE

DICOTYLEDONES.

RANUNCULACEAE.

- + 13. *Paeonia corallina* Retz.- Συλλογὴ μοναχοῦ Κλήμεντος. 'Αμφιβόλος ὑπαρξίες εἰς "Αγιον Ὄρος".
- *+ 14. *Helleborus cyclophyllus* Boiss.- Εἰς θαμνώδεις συστάδας μεταξὺ Ιβήρων - Φιλοθέου: 3.5.1951 καὶ Σίμωνος Πέτρας: 26.5.1950.
- + 15. *Nigella arvensis* L.- "Αγιον Ὄρος: Συλλογὴ μοναχοῦ Κλήμεντος, 'Αμμουλιανῆ: Loch-Turrill 1937.
- + 16. *N. damascena* L.- "Αγιον Ὄρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλλᾶ.
17. *N. cretica* Mill.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
- ** 18. *Daphne peregrinum* L.- Εἰς χαλικώδεις τόπους, Ξηροπόταμον: 21.11.1959. "Αθως: Friedrichsthal 1835.
- *+ 19. *D. peregrinum* L. var. *eriocarpum* Boiss.- Ξηροποτάμου: 21.11.1959.
20. *D. halteratum* S. et S.- "Αθως: Sibthorp 1787.
21. *D. fissum* W. et K. var. *pubescens* Heuff.- "Αθως: Ραβίνη ἄνω θεν Στράτης: Γουλιμῆς 1947.
- + 22. *D. staphisagria* L.- "Αγιον Ὄρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλλᾶ.

- * 23. *Anemone silvestris* L.- Ιβήρων - Καρυαὶ ἐπὶ ξηρῶν τόπων: 14.4.1952.
24. *A. hortensis* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως, Λαύρα - Προδρόμου, Καρυαί, Καψοκαλύβια: Rauh 1949.
- **+ 25. *A. hortensis* L. subsp. *pavonina* (Lam.) Gren. et Godr. var. *purpureo-violacea* Boiss.- Ιβήρων - Καρυαὶ ἐντὸς δάσους: 14.4.1952, Βατοπέδιον - Καρυαί: 16.4.1952. Σίμωνος Πέτρας, Καρυαί: Turrill 1937.
26. *A. hortensis* L. var. *fulgens* (DC.) Hay.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Πύργος: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- + 27. *A. nemorosa* L.- "Αθως: Grisebach 1841, ἐντὸς δασῶν: Rauh 1949.
28. *A. blanda* Schott.- Καψοκαλύβια, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- *+ 29. *Clematis vitalba* L.- Κερασιά: 12.4.1952, Sintenis-Bornmüller 1892, Καρακάλλου - Λαύρα: 24.5.1950. Mattfeld 1927, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- + 30. *Cl. flammula* L.- "Αθως: Formanek 1900, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
31. *Thalictrum minus* L.- "Αθως, εἰς δάσος πεύκης 1300 μέτρα: Rauh 1949.
- ** 32. *Thalictrum minus* L. var. *olympicum* Boiss.- Κορυφὴ "Αθω: 26.5.1950. Ὁρφανίδης 1862, Tedd - Turrill 1937, Rauh 1949.
- ** 33. *Th. elatum* Jacq..var. *glaucum* Reg.- "Αθως 1500-1950 μέτρα: 26.5.1950. Aucher 1836, Ὁρφανίδης 1862, Rauh 1949.
- *+ 34. *Ficaria grandiflora* Rob.- Καρυαί, ἐντὸς δάσους: 2.5.1951. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Σίμωνος Πέτρας, Καρυαί: Turrill 1937. Λαύρα - Προδρόμου, ζώνη μακκίων: εἰς ὑγροὺς τόπους, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
35. *Ranunculus eriophyllum* C. Koch.- Λαύρα, εἰς ὑγροὺς τόπους: 4.5.1951. Turrill 1937.
- *+ 36. *R. muricatus* L.- Ιβήρων - Καρυαὶ πλησίον χειμάρρου: 2.5.1951. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Λαύρα - Προδρόμου, εἰς ὑγροὺς τόπους, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
37. *R. neapolitanus* Ten.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- *+ 38. *R. sardous* Cr.- Καρυαὶ - Ζωγράφου εἰς ὑγροὺς τόπους: 15.4.1952. Rauh 1949. Διῶρυξ Ξέρξου: Turrill 1937.
39. *R. aquatilis* L.- Διῶρυξ Ξέρξου: Turrill 1937, εἰς ὑγροὺς τόπους: Rauh 1949.

40. *R. paucistamineus* Tausch.- Διδρυξ Ξέρξου: Turrill 1937, εἰς ὑγροὺς τόπους: Rauh 1949.
- ** 41. *R. heldreichianus* Jord.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων εἰς ξηροὺς τόπους: 2.5.1951. Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
- * 42. *R. rumelicus* Gris.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων: 2.5.1951, Βατοπέδιον - Καρυαί: 14.4.1952. Σύμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
43. *R. ophioglossifolius* Vill.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, μεταξὺ Χιλιανδάριου - Πύργου, πλησίον διώρυγος Ξέρξου: Turrill 1937. εἰς ὑγροὺς τόπους: Rauh 1949.
- + 44. *R. flabellatus* Desf.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884.
45. *R. incomparabilis* Jka.- Ζώνη σκληροφύλλου βλαστήσεως Καψοκαλύβια, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- * 46. *R. lanuginosus* L.- Καρυαί - Ζωγράφου εἰς ὑγρὸν ἔδαφος δάσους: 15.4.1952. Καρυαί: Rauh 1949. (;

BERBERIDACEAE.

- **+ 47. *Berberis cretica* L.- Παναγία, ὑπαλπικὴ - ἀλπικὴ ζώνη 1400-1900 μέτρα: 25-26.5.1950, 12.4.1952. Grisebach 1841, Mattfeld 1927, Regel 1943, Rauh 1949.

CRASSULACEAE.

- ** 48. *Sempervivum marmoreum* Gris. (*S. schlehani*).- Κορυφὴ Ἀθω 1600-1900 μέτρα, ἐντὸς ρωγμῶν βράχων: 25.5.1950. Friedrichsthal 1836, Grisebach 1841, Tedd-Turrill 1937, Rauh 1949.
49. *Sedum cepaea* L.- Ἀθως, ἐπὶ βράχων: Grisebach 1841, Dimonie 1909, Rauh 1949.
50. *S. cepaea* L. var. *tetraphyllum* (S. et S.) Boiss.- Ἀθως: Grisebach 1841.
51. *S. album* L. ssp. *athoum* (D.C.) Hay.- Ἀγιον Ὄρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ. Ἀθως: εἰς δρεινοὺς καὶ ὑπαλπικοὺς βράχους: Dimonie 1909, μεταξὺ Λαύρας - Κερασιᾶς: Sintenis-Bornmüller 1891, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
52. *S. ochroleucum* Chaix.- Μεταξὺ Κερασιᾶς - Ἀγ. Ἀννης: Sintenis-Bornmüller 1892, εἰς κορυφὴν Ἀθω 1600-1800 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, Ἀθως: Grisebach 1841, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, Rauh 1949.

53. *S. altissimum* Poir.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
54. *S. rupestre* L. fa. *viride* Koch.- Ἀθως: Grisebach 1841.
55. *S. litoreum* Guss.- Χιλιανδάριον: Turrill 1937.
56. *S. glaucum* W. et K.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
57. *S. glaucum* W. et K. var. *buxbaumii* (Griseb.) Hay.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, ἐπὶ βράχων Ζωγράφου: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
58. *S. grisebachii* Heldr.- Ἀθως: Grisebach 1841, Dimonie 1909, ἐπὶ παρακτίων βράχων εἰς Βατοπέδιον: Sintenis-Bornmüller 1892, ὅπισθεν Πύργου: Turrill 1937.
59. *Tillaea muscosa* L.- Ἀμμουλιανὴ - Ποντικονῆσι: Turrill 1937.
60. *Cotyledon umbilicus* veneris L.- Κερασιά: Sintenis-Bornmüller 1892, ἀνωτέρα ζώνη: Ὁρφανίδης 1862.
61. *C. horizontalis* Guss.- Κερασιά: Sintenis-Bornmüller 1892.
62. *C. pendulinus* (DC.) Batt. (*Umbilicus pendulinus* DC).- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, Σύμωνος Πέτρας: Turrill 1937, πλησίον Μονῶν εἰς σχισμὰς τοίχων: Rauh 1949.

ARISTOLOCHIACEAE.

- + 63. *Aristolochia clematitis* L.- Ἀγιον Ὄρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
64. *A. pallida* Willd.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, Ἰβήρων: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 65. *A. rotunda* L.- Κερασιά: 25.5.1950. Ἀγ. Ἀννα: Dimonie 1909, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
66. *A. microstoma* Boiss. et Sprun.- Ἀγιον Ὄρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.

RAFFLESIACEAE.

67. *Cytinus hypocystis* L. var. *kermesinus* Guss.- Χιλιανδάριον: Turrill 1937.

SAXIFRAGACEAE.

- ** 68. *Saxifraga rotundifolia* L.- Εἰς ὑγρὸν ἔδαφος δάσους Καρακάλ-

- λου - Λαύρας: 24.5.1950. Ἰβήρων - Λαύρα, ἐπὶ ὑγρῶν βράχων: Rauh 1949.
69. *S. rotundifolia* L. var. *hirsuta* Sternb.- Συλλογὴ μοναχοῦ Κλήμεντος, Ἀθως, ἐπὶ βράχων: Sintenis - Bornmüller 1892, ἀνωθεν Σίμωνος Πέτρας, εἰς δρόμον πρὸς Καρυάς, 740 μέτρα, Ἰβήρων: Turrill 1937.
70. *S. hederacea* L.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, κάτωθεν Ζωγράφου: Turrill 1937, εἰς ὑγρὰ λειβάδια: Rauh 1949.
- ** 71. *S. chrysosplenifolia* Boiss.- Καρυά: 23.5.1950, Ἰβήρων - Καρυά: 14.4.1952. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Celakovsky 1884.
- **+ 72. *S. tridactylites* L.- Λαύρα - Προδρόμου, εἰς πετρῶν ἔδαφος: 5.5.1951. Ἀθως: Adamovic 1905, Χιλιανδάριον: Turrill 1937.
- ** 73. *S. sancta* Griseb.- Κορυφὴ Ἀθω 1900 μέτρα: 12.4.1952. Tozer 1861 Grisebach 1841, Ὁρφανίδης 1862, Slaw. Breuer 1884, Dimonie 1909, Tedd - Turrill 1937, Behr 1938, Rauh 1949.
- ** 74. *S. sempervivum* C. Koch.- Κορυφὴ Ἀθω 1650-1900 μέτρα ἐπὶ βράχων: 26.5.1950, 12.4.1952. Grisebach 1841, Tozer 1861, Ὁρφανίδης 1862, Slaw. Breuer 1884, Dimonie 1909, Rauh 1949.
75. *S. porophylla* Bertol.- Κορυφὴ Ἀθω: Rauh 1949.

ROSACEAE.

- + 76. *Rubus tomentosus* Borkh.- Ἀθως: Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων, Προδρόμου: Rauh 1949.
77. *R. tomentosus* Borkh. var. *obtusifolius* Boiss.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Rauh 1949.
78. *R. ulmifolius* Schott.- Εἰς μικτὸν δάσος καστανέας - ἐλάτης: Rauh 1949.
79. *R. ulmifolius* ssp. *anatolicus* tomentosus Hay.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884.
- ** 80. *Fragaria vesca* L.- Ἰβήρων - Καρυά: 14.4.1952. Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 81. *Potentilla micrantha* Ram.- Ἰβήρων - Καρυά: 14.4.1952, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
82. *P. hirta* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
83. *P. hirta* L. var. *pedata* (Willd.) Koch.- Ἅγιον Ὄρος μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.

- **+ 84. *P. reptans* L.- Λαύρα - Κερασιά: Sintenis - Bornmüller 1892, Πύργος: Loch- Turrill 1937.
85. *P. geoides* M. Bieb.- Ἀνωθεν Λαύρας: Turrill 1937, κλιτοῦ κορυφῆς Ἀθω: - Tedd - Turrill 1937.
86. *P. pindicola* Hausskn.- Ἅγιον Ὄρος, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909.
- **+ 87. *Geum urbanum* L.- Ἐντὸς δασῶν μεταξὺ Λαύρας - Προδρόμου: 5.5.1951. εἰς λειβάδια μεταξὺ Λαύρας - Προδρόμου: Rauh 1949.
88. *Amelanchier ovalis* Med.- Ἀθως: Ὁρφανίδης 1862, Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 89. *Sanguisorba minor* Scop.- Παναγία 1400-1500 μέτρα: 25.5.1950. Ἀθως: Grisebach 1841, εἰς μικτὸν δάσος, Παναγία: Rauh 1949.
90. *S. geoides* ():- Εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- *+ 91. *S. officinalis* L.- Καρυά - Ζωγράφου, εἰς ἀνοικτοὺς τόπους δάσους: 15.4.1952.
92. *S. muricata* (Spach) Focke.- Ἀθως: Dimonie 1909, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
93. *Poterium spinosum* L.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, Βατοπέδιον: Tedd- Turrill 1937, διώρυξ Ξέρξου: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
94. *Artemisia agrimonoides* (L.) Neck.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, ἀνωθεν Λαύρας: Turrill 1937, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- **+ 95. *Agrimonia eupatoria* L.- Μεταξὺ Λαύρας - Προδρόμου: 15.4.1952. Rauh 1949.
96. *Rosa sempervirens* L.- Μεταξὺ Λαύρας - Ἅγ. Ἀθανασίου - Ἰβήρων: Mattfeld 1927.
97. *R. sempervirens* L. var. *scandens* (Mill.) DC.- Μεταξὺ Ἅγ. Ἀθανασίου - Ἰβήρων: Mattfeld 1927.
98. *R. glutinosa* S. et S.- Ἀθως: Aucher 1836, Friedrichsthal 1836, Grisebach 1841, Ὁρφανίδης 1862, ἀνωθεν Κερασιᾶς ἐπὶ μαρμάρων εἰς 1200 μέτρα: Mattfeld 1927, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
99. *R. glutinosa* S. et S. var. *coqueberti* (Burnat et Greml.) Dingler subvar. *anantis* Dingler.- Μεταξὺ Παναγίας καὶ κορυφῆς Ἀθω, 1600 μέτρα: Mattfeld 1927.
100. *R. glutinosa* S. et S. var. *coqueberti* (Burnat et Greml.) Dingler subvar. *katantis* Dingler.- Ἀνωθεν κελλίων Κερασιᾶς, 1200 μέτρα: Mattfeld 1927.

101. *R. canina* L.- Είς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- + 102. *R. canina* L. ssp. *lutetiana* (Lem.) Hay. var. *solstitialis* (Besser) H. Braun.- Νότιως Καρυών: Mattfeld 1927.
103. *R. olympica* (J.)- Κορυφὴ Ἀθω: Rauh 1949.
- + 104. *R. gallica* L.- Ἀθως: Grisebach 1841.
105. *R. agrestis* Savi vár. *abscondita* Christ.- Ἀνωθεν Κερασιᾶς εἰς μικτὸν δάσος καστανέας - ἐλάτης καὶ ἐπὶ τῶν κλιτύων Παναγίας εἰς 1200 μέτρα: Mattfeld 1927.
106. *R. pomifera* Herrm.- Ἀθως, ὑπαλπικὴ ζώνη: Sibthorp 1787.
107. *R. spinosissima* L.- Ἀθως: Grisebach 1841, Προδρόμου, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 108. *Sorbus domestica* L.- Είς μικτὸν δάσος καστανέας - ἐλάτης μεταξὺ Καρακάλλου - Λαύρας: 24.5.1950, Κερασιά: 25.5.1950. Bornmüller - Sintenis 1892, Ἰβήρων - Λαύρα: Mattfeld 1927. Ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Ἀθω εἰς 1350 μέτρα: 12.4. 1952, Mattfeld 1927. Μεταξὺ Δάφνης - Καρυών μεμονωμένως: Mattfeld 1927, Ἀγ. Παύλου - Καρυαί: Rauh 1949.
- **+ 109. *S. aucuparia* L.- Δάσος Φιλοθέου: 3.5.1951. Ἀθως: Ὁρφανίδης 1862.
- ** 110. *S. torminalis* (L.) Cr.- Δάσος Φιλοθέου: 3.5.1951. Ἀθως: Ὁρφανίδης 1862, μεταξὺ Δάφνης - Καρυών μεμονωμένως καὶ Ἰβήρων - Λαύρας μέχρι 1350 μέτρων: Mattfeld 1927, ἀνωθεν Λαύρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων, δάσος καστανέας, Ἀγ. Προδρόμου, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
111. *S. chamaemespilus* (L.) Cr.- Ἀθως: Sibthorp 1787, ἀνωθεν Ἀγ. Παύλου: Grisebach 1841.
- ** 112. *S. aria* (L.) Cr. ssp. *umbellata* (Desf.) Fritsch var. *cretica* (Lindl.) C.K. Schneid.- Νότιοι κλιτοῖς μεταξὺ Κερασιᾶς - κορυφῆς Ἀθω ἀπὸ 600-1400 μέτρα: 26.5.1950. Aucher 1836, Friedrichsthal 1836, Dimonie 1909, Mattfeld 1927, Rauh 1949.
- * 113. *S. aria* (L.) Cr. ssp. *umbellata* (Desf.) Fritsch var. *flabelifolia* (Spach.) C.K. Schneid.- Δάσος Φιλοθέου: 3.5.1951.
- ** 114. *Pyrus amygdaliformis* Vill.- Πέριξ Μονῆς Κωνσταμονίτου: 21.11.1959, μεμονωμένως πέριξ Μονῆς Παντελεήμονος - Ξηροποτάμου: 7.5.1951. Μεταξὺ Λαύρας - Κερασιᾶς: Sintenis-Bornmüller 1862.
- * 115. *P. communis* L.- Καρυαί - Ζωγράφου: 15.4.1952.
- * 116. *Malus silvestris* (L.) S.F. Gray (*Malus acerba* Merat).- Πέριξ Μονῆς Ζωγράφου: 14.4.1952.

117. *Cotoneaster tomentosa* (Ait.) Lindl.- Ἀθως: Ὁρφανίδης 1862, Παναγία: Rauh 1949.
118. *C. integriflora* Med.- Είς δρεινὴν καὶ ἀλπικὴν ζώνην: Grisebach 1841.
- **+ 119. *Crataegus monogyna* Jacq.- Μεταξὺ Βατοπέδιου - Καρυών: 10.4.1952. Ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων "Ἀθω εἰς 1300 μέτρα καὶ ἄνω, Σκήτη Προδρόμου: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων εἰς μικτὸν καὶ δάσος καστανέας: Rauh 1949.
- + 120. *Cr. oxyacantha* L.- Ἀθως: Grisebach 1841.
121. *Cr. orientalis* Pall.- Ἀθως: Sibthorp 1787, Ὁρφανίδης 1862, Janka 1871, Ἀγία Ἀννα: Sintenis-Bornmüller 1892.
122. *Cr. orientalis* Pall. var. *connecta* Diap.- Ἀγία Ἀννα: Sintenis - Bornmüller 1892, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909.
123. *Cr. flabellata* Heldr.- Ἀθως: Friedrichsthal 1836.
124. *Cr. heldreichii* Boiss.- Ἀθως εἰς 1200 μέτρα: Rauh 1949.
- ** 125. *Prunus prostrata* Labill.- Ἐπὶ βραχωδῶν κλιτύων "Ἀθω εἰς 1600-1930 μέτρα: 26.5.1950. Grisebach 1841, κορυφὴ Ἀθω: Dimonie 1909, Rauh 1949.
126. *Pr. prostrata* Labill. var. *discolor* (Raul.) Toch et Rohl.- Κορυφὴ Ἀθω: Mattfeld 1927, Ἀθως: Slaw. Breuer 1884.
- ** 127. *Pr. insititia* Jusl.- Μεταξὺ Λαύρας - Κερασιᾶς: 5.5.1951. Sintenis-Bornmüller 1892. Ἀθως: Grisebach 1841, Ὁρφανίδης 1862.

CAESALPINACEAE.

- ** 128. *Cercis siliquastrum* L.- Είς ζώνην σκληροφύλλων ἀειφύλλων: 23-24.5.1950, 2.5.1951, 11.4.1952. Δάφνη - Καρυαί, Ζωγράφου: Mattfeld 1927, ἀνωθεν Παντελεήμονος: Turrill 1937, Καγοκαλύβια - Προδρόμου - Λαύρα: Rauh 1949.

PAPILIONACEAE.

- *+ 129. *Colutea arborensens* L.- Λαύρα - Κερασιά εἰς σκληρόφυλλον βλάστησιν: 5.5.1951. Είς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 130. *Astragalus pentaglottis* L.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων εἰς πετρῶδες ἔδαφος: 2.5.1951.
- ** 131. *A. depressus* L.- Είς ἀλπικὴν ζώνην 1600-1950 μέτρα: 26.5.1950. Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, Στρατιδοχῶρι: Bornmüller-Sintenis 1892, ἀνωτέρα ζώνη: Dimonie 1909.

132. *A. glycyphylloides* L.- "Αθως": Sibthorp 1787, Dimonie 1909, εις μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 133. *A. monspessulanus* L. var. *macedonicus* (Heldr. et Charr.) Hay.- Κερασιά - "Αγ. Αννα": 26.5.1950. Παναγία 1500 μέτρα: Sintenis-Bornmüller 1892, Behr 1938, Ζωγράφου: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
134. *A. monachorum* Sirj.- "Αθως": Friedrichsthal 1836, Pichler 1873, Slaw. Breuer 1884, Παναγία: Janka 1871, Sintenis-Bornmüller 1892, Dimonie 1909, Κορυφὴ Αθω: Tedd-Turrill 1937, Γουλιμῆς 1947, Rauh 1949.
135. *A. illyricus* Bernh. var. *wulfenii* (Koch) Beck.- "Αθως": Frivaldszky 1835.
136. *A. angustifolius* Lam.- "Αθως": Grisebach 1841, ἀνωτέρᾳ ζώνῃ: Dimonie 1909.
137. *A. angustifolius* Lam. ssp. *tymphresteus* (Boiss. et Spr.) Hay.- Μονὴ Προδρόμου: Dimonie 1909.
- ** 138. *A. angustifolius* Lam. ssp. *pungens* (Willd.) Hay.- Κορυφὴ "Αθω 1900-1950 μέτρα: 26.5.1950. Grisebach 1841, Frivaldszky 1835, Friedrichsthal 1835, Turrill 1937, Rauh 1949. Ἐνδημικὸν Ἀγίου Όρους.
- * 139. *A. parnassi* Boiss.- Κορυφὴ "Αθω μεταξὺ βράχων: 26.5.1950.
140. *Bisserula pelecinus* L.- "Αθως": Slaw. Breuer 1884, Χιλιανδάριον: Turrill 1937, εις παραλιακούς βράχους, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
- + 141. *Glycyrhiza glabra* L.- "Αγιον Όρος": Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
- + 142. *Galega officinalis* L.- "Αγιον Όρος": Sibthorp 1787. Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
- ** 143. *Psoralea bituminosa* L.- Βατοπέδιον - Ιβήρων εις κράσπεδα δρόμων καὶ ἀτραπῶν δάσους: 2.5.1951, "Αγία" Αννα - Κερασιά: 12.4.1952, Αρσανᾶς, Ζωγράφου - Δοχειαρίου: 15.4.1952. "Αθως": Slaw. Breuer 1884, Κερασιά: Sintenis-Bornmüller 1892, κατωτέρᾳ ζώνῃ: Dimonie 1909, εις ζώνην μακκίων, Λαύρα - Προδρόμου: Rauh 1949.
144. *P. bituminosa* L. var. *ovata* Rouy.- Νοτίως Πύργου: Turrill 1937.
- ** 145. *Vicia grandiflora* Scop. var. *kitaibeliana* Koch.- Βατοπέδιον - Ιβήρων: 2.5.1951, Λαύρα - Κερασιά: 5.5.1951, "Αγ. Παύλου - Δάφνη: 7.5.1951, Βατοπέδιον - Καρυαί - Ζωγράφου: 2.5.1951,

- 18.4.1952. "Ανωθεν Σίμωνος Πέτρας": Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 146. *V. grandiflora* Scop. var. *serrata* (Pant.) Rohl.- Βατοπέδιον - Καρυαί: 10.4.1952.
- ** 147. *V. barbazitae* Ten. et Guss.- Βατοπέδιον - Ιβήρων: 2.5.1951. "Αθως": Slaw. Breuer 1884, ἀνωθεν Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων, εις μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- * 148. *V. lutea* L. var. *hirta* (Balb.) Lois.- Βατοπέδιον - Ιβήρων: 2.5.1951.
149. *V. lathyroides* L.- "Ανωθεν Πύργου": Turrill 1937.
- * 150. *V. pinetorum* Boiss. et Sprun.- Εἰς κράσπεδα δρόμων μεταξὺ Λαύρας - Κερασιᾶς: 5.5.1951.
151. *V. villosa* Roth.- Μεταξὺ Σίμωνος Πέτρας - Αρσανᾶς: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
152. *V. dasycarpa* Ten.- Αμμουλιανή: Turrill 1937, εις παραλιακούς βράχους: Rauh 1949.
- * 153. *V. eriocarpa* (Hausskn.) Hal.- Αρσανᾶς Ζωγράφου - Δοχειαρίου: 15.4.1952.
154. *V. cassubica* L.- "Αθως": Friedrichsthal 1836.
155. *V. monanthos* (L.) Desf.- "Ανωθεν Σίμωνος Πέτρας": Turrill 1937.
156. *V. tenuifolia* Roth.- Κερασιά: Sintenis-Bornmüller 1892.
157. *V. tenuifolia* Roth ssp. *eu-tenuifolia* A. et Gr. var. *laxiflora* Griseb.- "Αθως": Grisebach 1841.
158. *V. cracca* L. ssp. *incana* (Vill.) Rouy.- Καρυαί: Grisebach 1841.
- ** 159. *V. pubescens* (DC.) Link.- Καρυαί - Ζωγράφου: 18.4.1952. Πύργος: Turrill 1937.
160. *V. narbonensis* L.- "Αθως": Slaw. Breuer 1884, πέριξ Μονῶν: Rauh 1949.
161. *V. melanops* S. et S.- "Αθως": Slaw. Breuer 1884, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
162. *V. sativa* L.- Καρυαί: Hartmann 1913.
163. *V. sativa* L. ssp. *notata* (Gilib.) Asch. et Gr.- Χιλιανδάριον: Turrill 1937.
164. *V. sativa* L. ssp. *angustifolia* (Reich) A. et Gr.- Χιλιανδάριον: Turrill 1937.
165. *V. bithynica* L.- "Αθως": Slaw. Breuer 1884, Χιλιανδάριον: Turrill 1937, πέριξ τῶν Μονῶν: Rauh 1949.
166. *V. pannonica* Cr.- Εἰς σκληρόφυλλον βλάστησιν: Rauh 1949.

167. *V. onobrychioides* L.- Είς σκληρόφυλλον βλάστησιν: Rauh 1949.
168. *V. hirsuta* (L.) S.F. Gray.- "Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχού Κλήμεντος.
- * 169. *Lathyrus clymenum* L.- Ιβήρων - Φιλοθέου: 3.5.1951.
- ** 170. *L. vernus* (L.) Bernh.- Φιλοθέου, είς δάσος: 3.5.1951. "Αθω: Sibthorp 1787.
171. *L. venetus* (Mill.) Wohlf.- Σύμωνος Πέτρας - Καρυαί: Turrill 1937, πέριξ Μονῶν: Rauh 1949.
- * 172. *L. venetus* (Mill.) Wohlf. var. *grandis* (Vel.) K. Maly.- Φιλοθέου, είς δάσος: 3.5.1951.
- + 173. *L. sativus* L.- Εηροποτάμου - Αγ. Παντελεήμονος - Δάφνη: 14.4.1952. N.A. Πύργου: Turrill 1937.
174. *L. grandiflorus* S. et S.- "Αθως: Sibthorp 1787, Grisebach 1841, Tozer 1861, Slaw. Breuer 1884, Βατοπέδιον - Καρυαί: Sintenis-Bornmüller 1892, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, είς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 175. *L. inermis* Roch. ap. Friv.- Καρυαί - Ζωγράφου: 18.4.1952. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Formanek 1900, μικτὸν δάσος, είς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
176. *L. pratensis* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογή φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ, "Αθως: Sibthorp 1787.
- ** 177. *L. sessilifolius* (S. et S.) Ten.- Βατοπέδιον - Καρυαί: 10.4.1952, Κερασιά - Παναγία: 12.4.1952. Σύμωνος Πέτρας: Turrill 1937, είς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
178. *L. sessilifolius* (S. et S.) Ten. var. *longiflorus* Cel.- Καρυαί: Sibthorp 1787.
- * 179. *L. luteus* (L.) Peterm.- Φιλοθέου, είς φωτεινοὺς τόπους δάσους: 3.5.1951, Βατοπέδιον: 2.5.1951, Ζωγράφου: 15.4.1952.
180. *L. luteus* (L.) Peterm. ssp. *aureus* (Stev.) Rech. fil.- Μεσαία ζώνη: Dimonie 1909.
181. *L. niger* (L.) Bernh.- "Αθως: Grisebach 1841, Dimonie 1909, Ιβήρων - Λαύρα, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
182. *L. nissolia* L. var. *glabrescens* Freyn.- Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος.
- + 183. *L. aphaca* L.- Διώρυξ Ξέρξου, Σκήτη Προδρόμου: Turrill 1937, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
- ** 184. *Pisum elatius* Stev.- Φιλοθέου, είς θαμνώδεις συστάδας: 3.5.1951, Δάφνη - Παντελεήμονος: 7.5.1951, Βατοπέδιον - Καρυαί: 10.4.1952. Σύμωνος Πέτρας, Αμμουλιανή: Turrill 1937, πλη-

- σίον Μονῶν, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
185. *Ononis Spinosa* L. ssp. *antiquorum* (L.) Briq. var. *glandulifera* Hal.- "Αθως: Dimonie 1909.
- *+ 186. *Trigonella foenum graecum* L.- Πέριξ Μονῆς Λαύρας: 4.5.1951.
187. *Tr. monspeliaca* L.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Dimonie 1909, είς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
188. *Tr. gladiata* Stev.- "Αθως: Dimonie 1909.
- ** 189. *Medicago marina* L.- Παραλία Παντελεήμονος - Δάφνη: 14.4.1952. Αμμουλιανή, Πύργος: Turrill 1937, είς παραλιακοὺς τόπους: Rauh 1949.
190. *M. falcata* L.- "Αθως: Dimonie 1909, είς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
191. *M. orbicularis* (L.) All.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- ** 192. *M. hispida* Gärtn. var. *dendiculata* (Willd.) Urb.- Βατοπέδιον - Καρυαί, είς πετρώδες έδαφος: 10.4.1952. Πύργος: Turrill 1937.
193. *M. praecox* DC.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
194. *M. coronata* (L.) Desr.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, είς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
195. *M. litoralis* Rohde var. *longiseta* DC.- Νοτίως Πύργου, μεταξὺ διώρυγος Ξέρξου - Πύργου: Turrill 1937.
196. *M. tribuloides* Desr.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Πύργος: Turrill 1937.
197. *M. murex* Willd. var. *sphaerocarpa* (Bertol.) Urb.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- * 198. *M. minima* (L.) Desr.- Ιβήρων - Καρυαί, είς άμμώδες έδαφος: 14.4.1952, Καρυαί - Ζωγράφου: 18.4.1952.
- * 199. *M. disciformis* DC.- Εηροποτάμου: 13.4.1952.
200. *M. lupulina* L.- Λαύρα - Πρόδρόμου: Rauh 1949.
- ** 201. *Melilotus italicus* (L.) Lam.- Αρσανᾶς - Ζωγράφου - Δοχειαρίου, είς χαλικῆδες έδαφος: 15.4.1952, Σκήτη Προδρόμου - Κερασιά: 13.4.1952. "Αθως: Grisebach 1841.
- + 202. *M. albus* Lam.- "Αγιον Όρος: Συλλογή φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
203. *M. neapolitanus* Ten.- Νοτίως Πύργου: Turrill 1937.
- * 204. *M. indicus* (L.) All.- Εηροποτάμου, είς άμμώδες έδαφος: 7.5.1951, Σκήτη Προδρόμου - Καψοκαλύβια: 13.4.1952.
- ** 205. *Trifolium campestre* Schreb.- Αρσανᾶς - Ζωγράφου, είς πετρώδες έδαφος: 15.4.1952. Νοτίως Πύργου: Turrill 1937, είς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 206. *T. campestre* Schreb. var. *subsessile* (Boiss.) Hay.- Αρσανᾶς

- Ζωγράφου: 15.4.1952, Δοχειαρίου - Ξενοφώντος: 16.4.1952.
207. *T. boissieri* Guss.- "Αθως μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
208. *T. dolopicum* Heldr. et Hausskn.- "Αναθεν Χιλιανδαρίου: Turrill 1937.
209. *T. speciosum* Willd.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 210. *T. radiosum* Wahlenb. (*T. nidificum* Griseb.)- Βατοπέδιον - Ιβήρων: 2.5.1951, Δοχειαρίου - Ξενοφώντος εἰς ἀμμώδες ἔδαφος: 16.4.1952. Νοτίως Πύργου: Turrill 1934, ἐπὶ βράχων: Rauh 1949.
211. *T. lagrangei* Boiss.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 212. *T. nigrescens* Viv.- Βατοπέδιον - Ιβήρων, εἰς ἀμμώδεις τόπους: 10.4.1952, Ξενοφώντος: 16.4.1952. Νοτίως Πύργου: Turrill 1937.
213. *T. meneghinianum* Clem.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- ** 214. *T. repens* L.- Βατοπέδιον - Ιβήρων, εἰς λειβάδια: 2.5.1951, 14.4.1952. "Αθως: Slaw. Breuer 1884 (f. *rosea*), εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
215. *T. glomeratum* L.- Νοτίως Πύργου: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
216. *T. suffocatum* L.- "Αθως: Adamovic 1905.
- ** 217. *T. uniflorum* L.- Καρυαί - Ζωγράφου, εἰς πετρώδες ἔδαφος: 15.4.1952, Καρακάλλου: 2.5.1951. Sibthorp 1787, ἄνωθεν Σιμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην σκληροφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
218. *T. cryptosias* (Griseb.) Gib. et Belli (*T. uniflorum* L. var. *cryptosias* (Gris.) Gib. et Belli)- "Αθως 800 μέτρα: Grisebach 1841, ἐπὶ παραλίων βράχων Παντοκράτορος: Janka 1871. "Ενδημικὸν Ἀγίου Ορούς.
- * 219. *T. cryptosias* (Griseb.) Gib. et Belli var. *luteopurpurea* nova var.-
Capitula 3-5-flora. Calyx 6-8 mm longus, pallidus, glaber, dentibus tubo brevioribus. Corolla flavescenti-purpurea 15-18mm longi.-Vatopedion-Iviron: 20.5.1951, Karyai - Zographou: 15.4.1952. In collibus siccis. Βατοπέδιον - Ιβήρων: 20.5.1951, Καρυαί - Ζωγράφου: 15.4.1952.
- ** 220. *T. spumosum* L.- Δοχειαρίου - Ξενοφώντος, εἰς ἄγονα κράσπεδα δρόμων: 16.4.1952. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.

- * 221. *T. fragiferum* L.- Βατοπέδιον - Ιβήρων, εἰς ὑγρὰ λειβάδια: 26.5.1951, "Αγία Αννα - Κερασιά: 12.4.1952.
222. *T. procumbens* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
- ** 223. *T. resupinatum* L.- Δοχειαρίου - Ξενοφώντος, εἰς ὑγροὺς τόπους: 16.4.1952, Καρυαί - Ζωγράφου: 10.4.1952. Εἰς ὑγροὺς τόπους: Rauh 1949.
224. *T. resupinatum* L. var. *majus* Boiss.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- ** 225. *T. tomentosum* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί, εἰς ξηροὺς τόπους: 10.4.1952, Ζωγράφου - Αρσανᾶ: 15.4.1952. "Αθως: Adamovic 1905, N.A. Πύργου: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
226. *T. bocconeи* Savi.- "Αθως, χαμηλὴ ζώνη: Grisebach 1841.
227. *T. trichopterum* Panc.- "Αθως: Formanek 1900.
228. *T. scabrum* L.- N.A. Πύργου: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
229. *T. pallidum* W. et K.- "Αθως, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909.
230. *T. diffusum* Ehrh.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 231. *T. arvense* L.- Ξηροποτάμου, εἰς ξηρούς, ἀγόνους τόπους: 7.5.1951. "Αθως: Grisebach 1841, Κερασιά: Sintenis-Bornmüller 1892, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, εἰς ζώνην μακκίων, ἐπὶ βράχων: Rauh 1949.
- ** 232. *T. stellatum* L.- Βατοπέδιον - Ιβήρων - Καρυαί, εἰς πετρώδεις τόπους: 2.5.1951, Καρυαί - Ζωγράφου: 15.4.1952, Σκήτη Προδρόμου - Καψοκαλύβια: 13.4.1952. Ζωγράφου: Turrill 1937.
233. *T. incarnatum* L.- "Αθως: Grisebach 1841.
- ** 234. *T. angustifolium* L.- Ξηροποτάμου, εἰς ξηρούς, ἀγόνους τόπους: 7.5.1951. "Αθως: Sintenis-Bornmüller 1892.
235. *T. patulum* Tausch.- "Αθως: Frivaldszky 1835, Λαύρα - Κερασιά: Sintenis-Bornmüller 1892, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
236. *T. pratense* L.- "Αθως: Όρφανίδης 1862, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909. Λαύρα - Κερασιά: Sintenis-Bornmüller 1892, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
237. *T. ochroleucum* Huds.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
238. *T. ochroleucum* Huds. var. *roseum* (Presl) Guss.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.

239. *T. cherleri* Jusl.- "Αθως: Adamovic 1905.
240. *T. alpestre* L.- "Αθως: Friedrichsthal 1836.
241. *T. subterraneum* L.- Σύμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 242. *Dorycnium hirsutum* (L.) Sér.- Βατοπέδιον - Ιβήρων, εις γυμνούς ξηρούς τόπους: 2.5.1951, Εηροποτάμου: 7.5.1951. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Dimonie 1909, Παναγία: Rauh 1949.
243. *D. graecum* (L.) Sér.- "Αθως: Grisebach 1841, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, Χιλιανδάριον - Πύργος: Turrill 1937.
244. *D. herbaceum* Vill.- "Ανωθεν 'Αγ. Αννης 600-700 μέτρα: Behr 1938, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, εις ζώνην μακκίων, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
245. *D. herbaceum* Vill. var. *intermedium* (Led.) Rikli.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- * 246. *Lotus ornithopoides* L.- Σκήτη Προδρόμου - Καψοκαλύβια, εις άνοικτοὺς πετρώδεις τόπους: 13.4.1952, 'Αρσανᾶς - Ζωγράφου: 15.4.1952, Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: 16.4.1952.
247. *L. peregrinus* L.- N.A. Πύργου: Turrill 1937.
248. *L. creticus* L. ssp. *cytisoides* (L.) Briqu.- "Αθως: Όρφανίδης 1862.
249. *L. coimbreensis* Brot.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, πέριξ Μονῶν: Rauh 1943.
250. *L. angustissimus* L.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Dimonie 1909, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
251. *L. agaeus* (Griseb.) Boiss.- "Αθως: Grisebach 1841, Dimonie 1909, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
252. *L. edulis* L.- "Ανωθεν Πύργου: Turrill 1937.
- ** 253. *Securigera securidaca* (L.) Deg. et Dörfel.- Βατοπέδιον - Καρυαί, εις κράσπεδα δρόμων: 2.5.1951, 'Αγ. Αννα - Κερασιά: 12.4.1952, Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: 16.4.1952. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Dimonie 1909, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 254. *Anthyllis hermanniae* L.- Εηροποτάμου - 'Αγ. Παντελεήμονος - Δάφνη, εις σκληρόφυλλον βλάστησιν: 11.4.1951. "Αθως: Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, Dimonie 1909, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
255. *A. jacquini* Kern.-Κορυφὴ "Αθω εις 1940 μέτρα: Aucher 1836, Grisebach 1841, Sintenis - Bornmüller 1892, άνωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, Tedd- Turrill 1937, Rauh 1949.
256. *A. spruneri* (Boiss.) Beck. (*A. vulneraria* L. ssp. *spruneri*

- (Boiss.) Hay.).- "Αθως, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, Παναγία: Sintenis-Bornmüller 1892.
257. *A. pulchella* Vis. (*A. vulneraria* L. ssp. *pulchella* (Vis.) Bornm.).- "Αθως: Grisebach 1841, κορυφὴ "Αθω, εις 1900 μέτρα: Tedd - Turrill 1937, εις 1600-1900 μέτρα: Behr 1938, Rauh 1949.
258. *Psisanthyllis tetraphylla* (L.) Boiss.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- **+ 259. *Lupinus angustifolius* L.- Βατοπέδιον - Ιβήρων - Καρυαί, εις ξηρούς άνοικτοὺς τόπους: 2.5.1951, 10.4.1952, Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: 16.4.1952. Σύμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- **+ 260. *L. termis* Forsk.- Βατοπέδιον - Ιβήρων, εις άνοικτοὺς τόπους: 2.5.1951, Ιβήρων - Φιλοθέου: 3.5.1951, Ιβήρων - Καρυαί: 14.4.1952. Σταυρονικήτα - Παντοκράτορος: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 261. *Cytisus monspessulanus* L.- Εηροποτάμου, ἐντὸς δασῶν: 7.5.1951. "Αθως: Slaw. Breuer 1884. "Αγ. Παντελεήμονος: Boissieu 1896.
- ** 262. *C. hirsutus* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί ἐντὸς δασῶν: 10.4.1952 Σκήτη Προδρόμου - Καψοκαλύβια: 13.4.1952, Καρυαί - Ζωγράφου: 18.4.1952. "Αθως: Sibthorp 1787, Slaw. Breuer 1884, ἄνωθεν Σύμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
263. *C. hirsutus* L. var. *hirsutissimus* (C. Koch) Boiss.- "Αθως: Boissieu 1896.
264. *C. spinescens* Presl.- "Αθως: Sibthorp 1787, ἀμφίβολον.
- ** 265. *C. triflorus* L' Hérit.- Βατοπέδιον - Ιβήρων, ἐντὸς δάσους: 10.4.1952. "Αθως: Grisebach 1841, Βατοπέδιον - Καρυαί: Sintenis-Bornmüller 1892, Dimonie 1909, Σύμωνος Πέτρας - Καρυαί: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 266. *Calycotome villosa* (Poir.) Lk.- Βατοπέδιον - Καρυαί, εις σκληρόφυλλον βλάστησιν: 10.4.1952, Ζωγράφου - 'Αρσανᾶ - Δοχειαρίου: 15.4.1952. Σύμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 267. *Hymenocarpus circinatus* (L.) Savi.- Βατοπέδιον - Καρυαί, εις πετρώδεις τόπους ἐντὸς τῆς σκληροφύλλου βλαστήσεως: 2.5.1952, 10.4.1952, Καρυαί - Ζωγράφου: 15.4.1952. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Ζωγράφου: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.

268. *Adenocarpus divaricatus* (L' Hér.) Boiss. var. *graeceus* (Griseb.) Boiss.- "Αθως: Frivaldszky 1835, Aucher 1836, Δάφνη - Ξηροποτάμου: Friedrichsthal 1836, Grisebach 1841, Ξηροποτάμου - Καρυαί: Όρφανίδης 1862, Slaw. Breuer 1884, Καρυαί: Pichler 1873, Sintenis-Bornmüller 1892, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- **+ 269. *Genista tinctoria* L.- Βατοπέδιον - Ίβήρων, εἰς σκληρόφυλλον βλάστησιν: 2.5.1951. "Αθως: Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
270. *G. tinctoria* L. var. *virgata* (Mch.) Koch.- "Αθως, δρεινή ζώνη: Grisebach 1841, Βατοπέδιον - Καρυαί: Sintenis-Bornmüller 1894, Dimonie 1909.
271. *G. carinalis* Griseb.- Λαύρα: Grisebach 1841, Formanek 1900, Dimonie 1909, ἄνωθεν Ἀγ. Ἀννης: Behr 1938, Βατοπέδιον - Καρυαί: Sintenis-Bornmüller 1894.
- **+ 272. *Spartium junceum* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί, ἐπὶ ξηρῶν λόφων καὶ πλαγιῶν: 2.5.1951, Σίμωνος Πέτρας - Ἀγ. Παύλου, Δάφνη - Ξηροποτάμου: 11.4.1951, 18.4.1952, Ίβήρων - Λαύρα: 4.5.1951. Mattfeld 1927, εἰς ζώνην μακκίων, ἐπὶ βράχων, Καψοκαλύβια: Rauh 1949.
- ** 273. *Ornithopus compressus* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί, εἰς πετρώδεις τόπους 10.4.1952, Ξηροποτάμου - Ἀγ. Παντελεήμονος: 14.4.1952, Καρυαί - Ζωγράφου - Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: 16.4.1952. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, ἄνωθεν Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ἀμμώδεις τόπους εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
274. *O. pinnatus* (Mill.) Druce.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, ἀμμούλιανή: Chick-Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων, ἐπὶ βράχων: Rauh 1949.
- ** 275. *Coronilla emeros* L. (*C. emerus* ssp. *emeros* (Boiss. et Sprun. (Hay).)- Φιλοθέου, εἰς μικτὸν δάσος ἐπὶ βράχων: 3.5.1951. "Αγ. Ἀννα - Κερασιά, εἰς σκληρόφυλλον βλάστησιν: 12.4.1952, Βατοπέδιον - Καρυαί: 10.4.1952. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Adamovic 1905, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, μεταξὺ Ίβήρων-Λαύρας: Mattfeld 1927, Πύργος: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων, εἰς μικτὸν καὶ δάσος πεύκης: Rauh 1949.
- **+ 276. *C. glauca* Jusl.- Σκήτη Προδρόμου - Καψοκαλύβια, εἰς βραχώδεις τόπους: 14.4.1952, Janka 1871, Καψοκαλύβια: Sintenis-

- Bornmüller 1892, Σκήτη Προδρόμου: Dimonie 1909, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- + 277. *C. varia* L.- "Αθως - Σκήτη Προδρόμου: Dimonie 1909, Παναγία: Rauh 1949.
278. *C. cretica* L.- "Αθως: Friedrichsthal 1836, Slaw. Breuer 1884, Σκήτη Προδρόμου: Dimonie 1909, Καψοκαλύβια: Turrill 1937.
279. *C. parviflora* Willd. var. *eriocalyx* Celak.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
280. *Scorpiurus subvillosum* L.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
281. *Onobrychis caput galli* (L.) Lam.: "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Πύργος: Turrill 1937, Rauh 1949.
282. *Hippocrepis comosa* L.- "Αθως: Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, κατωτέρα καὶ ἀνωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
283. *Ebenus sibthorpii* D.C.- "Αθως: Sibthorp 1787.

THYMELAEACEAE.

- ** 284. *Daphne laureola* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί, εἰς μικτὸν δάσος καστανέας: 10.4.1952. "Αθως: Hartmann 1913, ἄνωθεν Καρυαί: Turrill 1937, "Αγ. Παύλου - Καρυαί: Rauh 1949.
- + 285. *D. oleoides* Schreb.- "Αθως: Grisebach 1841, κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
- ** 286. *D. oleoides* Schreb. var. *glandulosa* (Bertol.) Keissl.- "Αθως, εἰς βραχώδεις τόπους: 1600-1950 μέτρα: 13.4.1952. Grisebach 1841, Tedd - Turill 1937 (1700 μ.), Behr 1938 (1900 μ.).
- + 287. *D. mezereum* R.- "Αγιον Ὄρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος ("Υπαρξὶς ἀμφίβολος εἰς "Αγιον Ὄρος).
288. *D. collina* Sm.- Κορυφὴ "Αθω: Urville (ex Flora Aegaea).

LYTHRACEAE.

- + 289. *Lythrum hyssopifolia* L.- "Αθως: Grisebach 1841, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
290. *L. salicaria* L.- Εἰς λειβάδια ὑγρῶν καὶ ἔλωδῶν τόπων: Rauh 1949.
- + 291. *L. salicaria* L. var. *tomentosum* (Mill.) De.- "Αγιον Ὄρος μεσαία ζώνη: Dimonie 1909.

MYRTACEAE.

- **+ 292. *Myrtus communis* L.- Δάφνη - Παντελεήμονος - Γρηγορίου - Δοχειαρίου, εἰς ζώνην σκληροφύλλου ξυλώδους βλαστήσεως: 12, 13, 16.4.1952, 22.11.1959. "Αγιον" Όρος: Dimonie 1909, Κερασιά: Formanek 1900, Λαύρα - Καρακάλλου: Sintenis - Bornmüller 1892, Mattfeld 1927, Λαύρα: Turrill 1937, Βατοπέδιον - Ζωγράφου, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.

OENOTHERACEAE.

293. *Epilobium parviflorum* (Schreb.) With.- "Αθως, κατωτέρα ζώνη": Dimonie 1909, εἰς ύγρον τόπους, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
 ** 294. *E. lanceolatum* Seb. et Maur.- Λαύρα - Κερασιά: 25.5.1951. "Αθως": Grisebach 1841, Dimonie 1909, εἰς ύγρον τόπους: Rauh 1949.
 295. *E. angustifolium* L.- Ραβίνη ἀνωθεν Στράτης: Γουλιμῆς 1947.
 296. *E. obscurum* Schreb.- Φιλοθέου: Γουλιμῆς 1947.
 297. *Chamaerion palustre* Scop.- "Αθως": Frivaldszky 1835.
 ** 298. *Circaeа lutetiana* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί, ἐντὸς δασῶν: 2.5. 1951, 10.4.1952, Ἰβήρων - Λαύρα: 4.5.1951. Ξηροποτάμου - Αγ. Παντελεήμονος: 14.4.1952. Σκήτη Προδρόμου - Καψοκαλύβια: 14.4.1952. "Αθως": Grisebach 1841, Φιλοθέου: Γουλιμῆς 1947, Ἰβήρων - Λαύρα: Rauh 1949.
 * 299. *C. lutetiana* L. var. *cordifolia* Lasch.- Ξηροποτάμου: 10.4.1952.

HIPPURIDACEAE.

300. *Hippuris vulgaris* L.- "Αγιον" Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.

PAPAVERACEAE.

- *+ 301. *Chelidonium majus* L.- Πέριξ Μονῆς Λαύρας, κράσπεδα δρόμων: 4.5.1951.
 **+ 302. *Glaucium flavum* Cr.- Καρακάλλου: 24.5.1950, Δοχειαρίου, Παντελεήμονος, Δάφνη εἰς παραλίαν: 14.4.1952. Turrill 1937, εἰς παραλιακοὺς τόπους: Rauh 1949.
 303. *Glaucium flavum* Cr. var. *leiocarpum* Boiss.- Παντελεήμονος, ἐπὶ τοίχων: Turrill 1937.

- *+ 304. *Papaver rhoeas* L.- Ξηροποτάμου - "Αγ. Παντελεήμονος, ἐντὸς κήπων: 14.4.1952.
 * 305. *P. rhoeas* L. var. *oblongatum* Boiss.- Νότιαι κλιτοῖς "Αθω, 1600 μέτρα: 26.5.1950.
 + 306. *P. hybridum* L.- Πύργος: Turrill 1937, πλησίον Μονῶν, ἐπὶ βράχων: Rauh 1949.
 ** 307. *Corydalis wettsteinii* Adamov. (*C. solida* (L.) Sw. ssp. *wettsteinii* (Adamov.) Hay.).- Κερασιά - Παναγία 800-1600 μέτρα: 12.4.1952. Adamovic 1905, Dimonie 1909, Καρυαί: Hartmann 1914, ἀνωθεν Καρυῶν εἰς δάσος καστανέας: Turrill 1937, Λαύρα - Προδρόμου, Καρυαί: Rauh 1949. 'Ενδημικὸν 'Αγίου" Όρους.
 + 308. *C. solida* (L.) Sw. ssp. *eu-solida* Hay.- "Αγιον" Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
 ** 309. *C. densiflora* Presl. (*C. solida* (L.) Sw. ssp. *densiflora* Presl.).- Παναγία, εἰς δρεινὰ λειβάδια: 12.4.1952. "Αθως": Dimonie 1909.
 * 310. *C. parnassica* Orph. et Heldr.- Κορυφὴ - Μεταμόρφωσις, 1950 μέτρα: 12.4.1952.
 311. *C. digitata* Pers.- Κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
 312. *Fumaria judaica* Boiss.- Καψοκαλύβια, κάτωθεν τοίχων εἰς ξηρὸν τόπον: Turrill 1937.
 313. *F. flabellata* Gasp.- "Αγιον" Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος Ἀμμουλιανῆς: Chick- Turrill 1937.
 ** 314. *F. capreolata* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί - Ἰβήρων, ἐπὶ τοίχων καὶ πετρώδους ἐδάφους: 2.5.1951, 10.4.1952. Πέριξ Μονῶν: Rauh 1949.
 315. *F. capreolata* L. var. *albiflora* Hamm.- Παντελεήμονος, ἐπὶ τοίχων: Turrill 1937.
 316. *F. thuretii* Boiss.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
 317. *F. thuretii* Boiss. var. *pikermiana* (Boiss. et Heldr.) Pugsley.- Σίμωνος Πέτρας, μεταξὺ λίθων: Turrill 1937.
 318. *F. macrocarpa* Parl.- Μεταξὺ Σίμωνος Πέτρας καὶ Ἀρσανᾶ: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
 319. *F. kraliki* Jord. (*F. anatolica* Boiss.).- "Αγιον" Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.

CAPPARIDACEAE.

320. *Cleome aurea* Cel.- "Αθως": Slaw. Breuer 1884, Λαύρα: Turrill

1937. πλησίον Μονών: Rauh 1949.
 321. *Capparis rupestris* S. et S.- "Αγιον Όρος: Συλλογή φαρμακοποιού Μπαλαλᾶ.
 322. *C. sicula* Duh.- "Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος.

CRUCIFERAE.

- * 323. *Sisymbrium orientale* Torn.- Βατοπέδιον - Παντοκράτορος - Καρναί: 2.5.1951, Ζωγράφου - Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος, πέριξ Μονών εἰς σωρούς ἀπορριμάτων και εἰς κράσπεδα δρόμων: 15.4.1952.
- 324. *Erysimum calycinum* Griseb.- "Αθως, εἰς δάσος καστανέας: Grisebach 1841, Janka 1871, Dimonie 1909, Rauh 1949. 'Ενδημικὸν Αγίου Όρους.
- + 325. *E. crepidifolium* Reichb.- Διονυσίου, ἐπὶ βράχων: Turrill 1937.
- ** 326. *E. pusillum* Ch. et B.- Παναγία - κορυφὴ "Αθω 1600-1800 μέτρα: 26.5.1950. "Ανωθεν Παναγίας 1600 - 1900 μέτρα: Behr 1938, Rauh 1949.
- * 327. *Roripa pyrenaica* (L.) Reichb. ssp. *lippizensis* Wulf.- Πέριξ Παναγίας: 26.5.1950.
- 328. *R. pyrenaica* (L.) Reichb. ssp. *thracica* (Griseb.) Hay.- "Αθως- Καρναί: Grisebach 1841, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- + 329. *Nasturtium officinale* R. Br.- Ανατολικῶς Πύργου: Turrill 1937, εἰς λειβάδια: Rauh 1949.
- ** 330. *Cardamine graeca* L.- Βατοπέδιον - Καρναί, εἰς βραχώδεις τόπους: 10.4.1952. Κερασιά: Slaw. Breuer 1884, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων, μικτὸν δάσος, κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
- ** 331. *C. hirsuta* L.- Λαύρα - Σκήτη Προδρόμου, εἰς πετρώδες ἔδαφος δάσους: 5.5.1951. "Ανωθεν Λαύρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 332. *Dentaria bulbifera* L. (*Cardamine bulbifera* (L.) Cr.).- Φιλοθέου, εἰς χουμώδες ἔδαφος δάσους: 3.5.1951. Σίμωνος Πέτρας: Hartmann 1913, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 333. *Arabis turrita* L.- Βατοπέδιον - Ίβήρων: 2.5.1951, Σκήτη Προδρόμου - Καψοκαλύβια, εἰς χαλικῶδες ἔδαφος: 5.5.1951. "Αθως: Grisebach 1841, ἄνωθεν Καρυών, εἰς σκιερὸν δάσος: Turrill 1937.

- 334. *A. verua* (L.) R. Br.- "Αθως: Pichler 1873, ἄνωθεν Λαύρας: Turrill 1937.
- 335. *A. verna* (L.) R. Br. fa. *turrita*.- Εἰς μικτὸν δάσος καστανέας ἐλάτης: Rauh 1949.
- ** 336. *A. hirsuta* (L.) Scop.- Βατοπέδιον, εἰς ίγρον τόπους: 2.5.1951. Rauh 1949.
- ** 337. *A. bryoides* Boiss. (*Arabis drabiformis* Griseb.).- "Αλπικὴ ζώνη 1800-1950 μέτρα, ἐντὸς ρωγμῶν: 26.5.1950. "Αθως: Friedrichsthal 1836, Grisebach 1841, Janka 1871, Pichler 1873, Slaw. Breuer 1884, εἰς 1200 μέτρα: Dimonie 1909, κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
- 338. *A. alpina* L.- Κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
- 339. *A. alpina* L. fa. *grandiflora*.- Κορυφὴ "Αθω εἰς σχισμὰς βράχων: Rauh 1949.
- 340. *A. alpina* L. ssp. *caucasica* (Willd.) Briquet.- "Αθως, ἀλπικὴ ζώνη: Slaw. Breuer 1884.
- * 341. *Aubrieta gracilis* Sprun.- Εηροποτάμου -Παντελεήμονος - Δάφνη: 11.4.1952.
- ** 342. *A. erubescens* Griseb.- Παναγία - κορυφὴ "Αθω: 26.5.1950, 12.4.1952. Grisebach 1841, Bornmüller-Sintenis 1893, Behr 1938, Ζαγανιάρης 1940. 'Ενδημικὸν Αγίου Όρους.
- 343. *A. erubescens* Griseb. fa. *latifolia* Toel et Rohl.- "Αθως 1600-1950 μέτρα: Slaw. Breuer 1884, Formanek 1900, Hartmann 1913-14,
- ** 344. *A. deltoidea* (L.) DC.- Ζωγράφου - Δοχειαρίου, εἰς πετρώδες ἔδαφος: 15.4.1952. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Adamovic 1905, Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων, Παναγία: Rauh 1949.
- **+ 345. *Alliaria officinalis* Andrz.- Κερασιά: 26.5.1950, Βατοπέδιον - Καρναί: 10.4.1952. Grisebach 1841, Λαύρα: Turrill 1937, Λαύρα - Προδρόμου, εἰς μικτὸν δάσος, ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 346. *Isatis athoa* (Griseb.) Boiss.- Κερασιά - "Αγ. Αννα: 26.5.1950, 5.5.1951. "Αθως: Pichler 1873, Παναγία: Tedd - Turrill 1937, Rauh 1949. 'Ενδημικὸν Αγίου Όρους.
- ** 347. *I. praecox* Kit.- Κερασιά - "Αγ. Αννα: 5.5.1951. Λαύρα: Turrill 1937, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- 348. *I. canescens* DC.- "Αθως: Bornmüller-Sintenis 1893.
- 349. *Hesperis glutinosa* Vis.- Εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- 350. *H. glutinosa* Vis. var. *visianii* (Fourn.) Hay.- Σίμωνος

- Πέτρας, ἄνωθεν Λαύρας, εἰς βραχώδεις τόπους: Turrill 1937.
- ** 351. *Malcolmia flexuosa* S. et S.- Ἰβήρων - Φιλοθέου, εἰς βραχώδεις τόπους: 3.5.1951. "Αθως": Bornmüller-Sintenis 1893, Adamovic 1905, "Αγ. Ἀννα": Dimonie 1909, Καψοκαλύβια - Σίμωνος Πέτρας, εἰς βραχώδεις τόπους: Turrill 1937, εἰς παραλιακούς τόπους, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
352. *M. incrassata* DC.- Εἰς παραλιακούς τόπους: Rauh 1949.
- ** 353. *Mathiola incana* (L.) R. Br.- Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος - Δάφνη, εἰς βραχώδεις τόπους: 11.4.1952. Χιλιανδάριον: Turrill 1937.
354. *M. sinuata* (L.) R. Br. ssp. *glandulosa* (Vis.) Vierh.- Αμμουλιανή, Πύργος, εἰς βράχους: Turrill 1937, παραλιακός: Rauh 1949.
- * 355. *Lunaria redivia* L.- Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος: 11.4.1952, "Αγ. Παύλου - Διονυσίου - Γρηγορίου - Σίμωνος Πέτρας": 26.5.1950.
- ** 356. *L. annua* L. ssp. *pachyrrhiza* (Borb.) Hay.- Βατοπέδιον - Καρυά, εἰς σκιερούς τόπους θαμνώδους βλαστήσεως: 2.5.1951, 10.4.1952. Ζωγράφου: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
357. *L. annua* L. ssp. *pachyrrhiza* (Borb.) Hay. var. *dalmatica* Beck.- "Αγιον Ὄρος": Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
358. *Berteroa stricta* Boiss.- Διαδρυξ Ξέρξου, εἰς ἀμμώδεις τόπους: 3.5.1951. Turrill 1937.
- ** 359. *B. obliqua* (S. et S.) Hal.- Ἰβήρων, εἰς ἀμμώδεις τόπους: Καρυά: Behr 1938, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
360. *B. orbiculata* DC. (*B. samolifolia* (Desf.) Hay.- Παραλία Βατοπέδιον: Pichler 1873, Bornmüller-Sintenis 1892, "Αθως": Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, Αμμουλιανή: Turrill 1937, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
361. *B. orbiculata* DC. var. *glabra* Turrill.- "Αγ. Διονύσιος, Σίμωνος Πέτρας, Αμμουλιανή": Chick - Turrill 1937.
- * 362. *Alyssum chalcedicum* Jka.- Καρακάλλου - Λαύρα: 24.5.1950, Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος - Δάφνη, εἰς κρυσταλλοσχιστῶδες ἔδαφος: 7.5.1951, Βατοπέδιον - Καρυά: 10.4.1952.
- ** 363. *A. murale* W. et K.- Δάφνη - Παντελεήμονος, ἐπὶ τοίχων: 7.5.1951. Ρωσική Σκήτη: Turrill 1937.
364. *A. murale* W. et K. fa. *laxiusculum* Nyar.- Μεταξὺ Δάφνης, Ξηροποτάμου - Καρυών: Behr 1938.
365. *A. petraeum* Ard.- Παναγία, 1450-1550 μέτρα: Rauh 1949.

- ** 366. *A. cephalotes* Boiss.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων: 23.5.1950. "Αθως": Slaw. Breuer 1884.
- ** 367. *A. campestre* L.- "Αγ. Ἀννα - Αγ. Παύλου, εἰς πετρώδες ἔδαφος: 5.5.1951. "Αθως": Slaw. Breuer 1884.
- * 368. *A. alyssoides* L.- Παναγία 1400-1550 μέτρα: 12.4.1952.
- * 369. *A. saxatile* L. ssp. *megalocarpum* (Hausskn.) Rech. fil.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων, εἰς βραχώδεις τόπους: 2.5.1951.
370. *A. Saxatile* L. ssp. *orientale* (Ard.) Rech. fil.- ἐπὶ τοίχων, βράχων, Λαύρα: Rauh 1949.
371. *A. umbellatum* Desv.- Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
372. *A. orphanidis* Jka.- "Αθως - Βροντή": Formanek 1900.
373. *A. minimum* Schlecht.- Παναγία: Rauh 1949.
- ** 374. *Alyssoides utriculatum* (L.) Med. var. *graecum* (Reut.) Hay. (*Vesicaria utriculata* Lam. var. *graeca* Beck).- Σκήτη Προδρόμου - Καψοκαλύβια, ἐπὶ βράχων: 5.5.1951, Κερασιά - Λαύρα: 12.4.1952. "Ανωθεν Παναγίας": Behr 1938, ἄνωθεν Λαύρας καὶ εἰς κορυφὴν "Αθω, Καψοκαλύβια": Turrill 1937. "Αθως": Sibthorp 1787, Aucher 1836, ἀνωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, Στρατιδοχῷ: Bornmüller-Sintenis 1892, εἰς μικτὸν δάσος, Παναγία: Rauh 1949.
375. *A. utriculatum* (L.) Med. var. *grandiflora*.- Κορυφὴ "Αθω": Rauh 1949.
376. *C. jonthlaspi* L.- Σίμωνος Πέτρας - Καψοκαλύβια - Λαύρα - Δοχειαρίου - Ζωγράφου: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 377. *Clypeola jonthlaspi* L. var. *lasiocarpa* Hal.- Κερασιά - Καψοκαλύβια εἰς λιθῶδες ἔδαφος: 12.4.1952.
378. *C. microcarpa* Moris (*C. jonthlaspi* L. ssp. *microcarpa* (Mor.) Rouy et Fouc.).- "Αθως": Adamovic 1905.
379. *Arabidopsis thaliana* (L.) Heynh.- Καρυά: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
380. *Draba athoa* Boiss. (*D. aizoides* L. ssp. *athoa* Griseb.).- "Αθως": Grisebach 1841, Janka 1871, Slaw. Breuer 1884, Παναγία ἐπὶ βράχων: Adamovic 1905, 1600-1900 μέτρα: Behr 1938, Προδρόμου: Dimonie 1909, Παναγία, κορυφὴ "Αθω": Rauh 1949.
- * 381. *D. athoa* Boiss. var. *glabrescens* Hal.- Παναγία - κορυφὴ "Αθω, εἰς ρώγματα βράχων: 12.4.1952.
382. *D. muralis* L.- "Αθως": Slaw. Breuer 1884.
- ** 383. *Brassica cretica* Lam.- Καρακάλλου - Λαύρα, ἐπὶ βράχων:

- 24.5.1950, Σκήτη Προδρόμου - Καγοκαλύβια, ἐπὶ βράχων: 5.5.
 1951. "Αθως: Grisebach 1841, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937.
 384. *B. cretica* Lam. var. *nivea* (Boiss. et Sprun.) O. E. Schulz.-
 "Αγ. "Αννα: Dimonie 1909, Rauh 1949, Λαύρα: Friedrich-
 sthal 1836. Βατοπέδιον: Bornmüller-Sintenis 1892.
 ** 385. *Crambe hispanica* L.- Δοχειαρίου - Ξενοφώντος, παραλιακῶς:
 15.4.1952. Σίμωνος Πέτρας, Δοχειαρίου: Turrill 1937, ζώνη,
 μακκίων: Rauh 1949.
 *+ 386. *Raphanus raphanistrum* L. fa. *albus* Schübl. et Mart.-Καρυαι-
 Ξηροποτάμου: 10.4.1952.
 * 387. *R. sativus* L.- Ξηροποτάμου: 10.4.1952.
 388. *Biscutella ciliata* DC.- "Αθως: Adamovic 1905, Ζωγράφου:
 Turrill 1937, ζώνη μακκίων καὶ ἐπὶ βράχων: Rauh 1949.
 389. *B. ciliata* DC. var. *columnae* (Ten.) Machatschki-Laurich.-
 Χιλιανδάριον: Adamovic 1905, Προδρόμου: Dimonie 1909.
 390. *Cakile maritima* Scop.- N.A. Πύργου μεταξὺ λίθων παρὰ τὴν
 θάλασσαν: Turrill 1937, παραλιακῶς: Rauh 1949.
 ** 391. *Rapistrum rugosum* (L.) All. var. *orientale* (L.) Arcang.-
 Βατοπέδιον εἰς ἔδαφος ἐλαιώνων: 1.5.1951. "Αθως: Bornmüller-
 Sintenis 1892.
 392. *Lepidium latifolium* L.- Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
 393. *L. spinosum* Ard.- "Αθως: Boissieu, 1896, Slaw. Breuer
 1884, πλησίον διώρυγος Ξέρξου εἰς ἀγρούς: Turrill 1937,
 πέριξ Μονῶν: Rauh 1949.
 ** 394. *Aethionema graecum* Boiss. et Heldr.- Παναγία 1400-1550
 μέτρα ἐπὶ βράχων: 12.4.1952. "Αθως Slaw. Breuer 1884, 1500-
 1800 μέτρα: Dimonie 1909.
 395. *Ae. graecum* Boiss. et Heldr. var. *pseudogracile* Hal.- Κο-
 ρυφὴ "Αθω: Grisebach 1841. (*Ae. gracile* var. *athoum*).
 396. *Ae. athoum* Griseb. ():- Κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
 397. *Ae. orbiculatum* (Griseb.) Hay.- Καγοκαλύβια: Bornmüller-
 Sintenis 1892, κορυφὴ "Αθω: Aucher 1836, Grisebach
 1841, Slaw. Breuer 1884.
 ** 398. *Thlaspi perfoliatum* L.- Πέριξ Παναγίας: 12.4.1952. Rauh
 1949. Καγοκαλύβια: Turrill 1937.
 + 399. *Capsella bursa pastoris* (L.) Mch.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ
 Μοναχοῦ Κλήμεντος.
 400. *Iberis tenoreara* DC.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ
 Μπαλαλᾶ.

- RESEDAEAE,
401. *Reseda lutea* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπα-
 λαλᾶ.
 402. *R. lutea* L. var. *crispa* J. Mull.- Πέριξ Παναγίας: Aauh 1949.
- CISTACEAE.
403. *Cistus villosus* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου - ἀειφύλλου
 βλαστήσεως: Rauh 1949.
 * 404. *C. villosus* L. ssp. *eu* - *villosus* Hay. - Βατοπέδιον - 'Ιβήρων,
 εἰς σκληρόφυλλον βλάστησιν: 2.5.1951, 10.4.1952.
 + 405. *C. villosus* L. ssp. *creticus* (L.) Hay.- 'Αμμουλιανή, Πύργος:
 Turrill 1937, Διονυσίου - 'Αγ. "Αννα: Rauh 1949.
 ** 406. *C. salviaefolius* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί, εἰς σκληρόφυλλον
 βλάστησιν: 20.5.1951, 10.4.1952, Διονυσίου - Γρηγορίου - Σί-
 μωνος Πέτρας: 26.5.1950, Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος: 11.4.
 1952. 'Αμμουλιανή: Turrill 1937, Διονυσίου - 'Αγ. "Αννα, ζώ-
 νη μακκίων: Rauh 1949.
 ** 407. *C. monspeliensis* L.- Βατοπέδιον - 'Ιβήρων, εἰς σκληρόφυλλον
 βλάστησιν: 2.5.1951, 10.4.1952, Προδρόμου - Κερασιά: 5.5.1951,
 Καρυαί - Ξηροποτάμου: 10.4.1952, Πύργος: Turrill 1937, Δι-
 ονυσίου - 'Αγ. "Αννα, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
 ** 408. *Tuberaria guttata* (L.) Fourr.- Βατοπέδιον - 'Ιβήρων, εἰς πε-
 τρώδες ἔδαφος σκληροφύλλου βλαστήσεως: 2.5.1951.
 409. *T. guttata* (L.) Fourr. var. *plantaginea* (Willd.) Grosser.-
 'Αμμουλιανή, Πύργος: Chick - Turrill 1937.
 ** 410. *Helianthemum nummularium* (L.) Mill.- 'Ανατολικαὶ κλιτῖς
 "Αθω 800-1500 μέτρα: 26.5.1950. "Ανωθεν Σκήτης Προδρόμου
 ἐπὶ βράχων: Turrill 1937.
 411. *H. nummularium* (L.) Mill. ssp. *tomentosum* (Scop.) Hay. var.
 scopoli (Willk.) C.K. Schneid.- "Αθως: Bornmüller-Sintenis 1892.
 412. *H. nummularium* (L.) Mill. ssp. *vulgare* (Lam. et D.C.)
 Hay. (*H. vulgare* Lam. et D.C.)- "Αγιον Όρος: εἰς μικτὸν
 δάσος: Rauh 1949.
 ** 413. *H. nitidum* Clem. var. *glabrum* (Koch.) Janch- Κορυφὴ
 "Αθω 1750-1900 μέτρα, εἰς βραχώδεις τόπους: 26.5.1950. Tedd-
 Turrill 1937, Rauh 1949
 414. *Fumana thymifolia* (L.) Verl.- Λαύρα - Κερασιά: Adamovic

- 1905, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 415. *F. thymifolia* (L.) Verl. var. *glutinosa* (L.) Burn.- Πύργος, Δοχειαρίου: Turrill 1937.
416. *F. vulgaris* Spach.- Ἀθως: Frivaldszky 1835, Ὄρφανίδης 1862.
417. *F. ericoides* (Cav.) Pau.- Εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
418. *F. laevipes* (Jusl.) Spach.- Ἀθως: Boissier 1896, Ζαγανιάρης 1940.

VIOLACEAE.

- ** 419. *Viola hirta* L.- Λαύρα - Προδρόμου, εἰς ἀνοικτοὺς τόπους δάσους: 5.5.1951. Ἀθως: Sibthorp 1787, Λαύρα - Προδρόμου: Rauh 1949.
420. *V. alba* Bess.- Εἰς ζώνην μακκίων καὶ εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
421. *V. alba* Bess. ssp. *dehnhartii* (Ten.) W. Becker.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884.
422. *V. alba* Bess. ssp. *scotophylla* (Jord.) W. Becker var. *violacea* Wiesb.- Ἀνωθεν Καρυών, εἰς σκιεροὺς τόπους: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949
423. *V. alba* Bess. ssp. *thessala* (Boiss. et Heldr.) Hay.- Ἅγιον Ὄρος, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
424. *V. riviniana* Rehb.- Μεταξὺ Σίμωνος Πέτρας - Καρυών: Turrill 1937, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- * 425. *V. riviniana* Rehb. ssp. *sieheana* (W. Becker) Urum.- Βατοπέδιον - Καρυά - Ἰβήρων, ἐντὸς δασῶν εἰς ἀνοικτοὺς τόπους: 23.5.1950, 2.5.1951.
426. *V. delphinantha* Boiss.- Ἀθως: Frivaldszky 1835, Aucher 1836, Ὄρφανίδης 1862, Janka 1871, Pichler 1873, κορυφὴ Ἀθω ἐπὶ βράχων: Bornmüller-Sintenis 1892, Dimonie 1909, Behr 1938, Rauh 1949.
- * 427. *V. heterophylla* Bertol.- Ἀθως, δυτικαὶ κλιτῖς, 1500-1950 μέτρα: 26.5.1950.
428. *V. athoisi* W. Becker.- Ἀθως: Bornmüller - Sintenis 1892, εἰς 1550-1900 μέτρα: Behr 1938, κορυφὴ Ἀθω: Tedd - Turrill 1934, Σίμωνος Πέτρας - Καρυά, 700 μέτρα: Turrill 1937, ἄνωθεν Παναγίας: Rauh 1949. Ἐνδημικὸν Ἅγιον Ὄρους.
- ** 429. *V. kitaibeliana* Roem. et Schult. Ἀθως, δυτικαὶ κλιτῖς πέριξ Παναγίας, 1400-1550 μέτρα: 26.5.1950. Ἀμμουλιανή: Tur-

- rill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 430. *V. saxatilis* Schmidt.- Φιλοθέου: 3.5.1951.
- ** 431. *V. saxatilis* Schmidt ssp. *macedonica* Boiss. et Heldr. (*V. macedonica* Boiss. et Heldr.).- Πέριξ Παναγίας 1400-1600 μέτρα: 26.5.1950, Κερασιά - Παναγία: 12.4.1952. Κορυφὴ Ἀθω: Bornmüller-Sintenis 1892.
432. *V. hymetia* Boiss. et Heldr.- Ξηροποτάμου - Καρυά - Ἅγιον Παύλου: Hartmann 1913, Rauh 1949.
- ** 433. *V. silvestris* Lam.- Καρυά - Ζωγράφου: 14.4.1952. Καρυά: Hartmann 1913, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
434. *V. arvensis* Murr.- Σκήτη Ἰβήρων: Hartmann 1913.
- + 435. *V. odorata* L.- Ἅγιον Ὄρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.

TAMARIÇACEAE.

- ** 436. *Tamarix tetrandra* Pall.- Βατοπέδιον, εἰς δχθην χειμάρρου: 2.5.1951. Χιλιανδάριον: Turrill 1937, εἰς ὑγροὺς τόπους: Rauh 1949.

GUTTIFERAE.

- ** 437. *Hypericum empetrifolium* Willd.- Δυτικαὶ κλιτῖς Ἀθω, 1000-1600 μέτρα: 26.5.1950, Κερασιά - Ἅγιον Παύλου, εἰς βραχώδεις τόπους: 5.5.1951, εἰς ζώνην μακκίων (*H. origanifolium* Willd): Rauh 1949.
- ** 438. *H. olympicum* L.- Κερασιά - Ἅγιον Παύλου: 5.5.1951, δυτικαὶ κλιτῖς Ἀθω 700-1600 μέτρα: 12.4.1952, Καρυά - Ξηροποτάμου: 23.11.1959. Ἀθως: Aucher 1836, Grisebach 1841, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, Παναγία: Bornmüller - Sintenis 1892, ἄνωθεν Παναγίας 1500-1900 μέτρα, Γρηγορίου: Behr 1938, κορυφὴ Ἀθω: Tedd-Turrill 1937, Ἀμμουλιανή: Loch-Turrill 1937.
- **+ 439. *H. perforatum* L.- Κερασιά - Ἅγιον Παύλου: 5.5.1951, κάτωθεν Παναγίας καὶ εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
440. *H. perforatum* L. ssp. *angustifolium* Gaud. (DC).- Πύργος: Loch - Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
441. *H. perforatum* L. var. *latifolium* Koch.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
- * 442. *H. acutum* Mich.- Φιλοθέου, εἰς λιβάδια: 3.5.1951.
443. *H. athoum* Boiss. et Orph.- Κορυφὴ Ἀθω, εἰς ρυγμάς βράχων: Ὄρφανίδης 1862, Rauh 1949.

444. *H. vesiculosum* Griseb.- Κερασιά: Grisebach 1841, εἰς κράσπεδα δάσους: Janka 1871, Bornmüller-Sintenis 1892, Rauh 1949.
- ** 445. *H. spruneri* Boiss.- Βατοπέδιον - Καρυαί, εἰς σκληρόφυλλον βλάστησιν: 10.4.1952. Rauh 1949, "Αθως": Formanek 1900.
- * 446. *H. montanum* L.- Βατοπέδιον - Ιβήρων, εἰς δάσος: 2.5.1951.
447. *H. angustifolium* (?).- Εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 448. *H. montbretii* Spach.- Δυτικαὶ κλιτῖς "Αθω 700-1500 μέτρα: 26.5.1950, Γρηγορίου - Σίμωνος Πέτρας: 26.5.1950, Ἀγ. Ἀννα - Ἀγ. Παύλου: 5.5.1951. Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 449. *H. montbretii* Spach var. *athoum* (Griseb.) Boiss. (*H. montanum* var. *athoum* Griseb.).- Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος: 7.5.1951. Καρυαί: Grisebach 1841, Formanek 1900, Behr 1938, Δάφνη-Ξηροποτάμου: Behr 1938.
- ** 450. *H. rhodopaeum* Friv.- Φιλοθέου: 3.5.1951, Ξηροποτάμου - Δάφνη - Γρηγορίου: 11.4.1952. Καρυαί: Slaw. Breuer 1884, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, Σίμωνος Πέτρας - Καρυαί: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων καὶ εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
451. *H. barbatum* Jack. var. *macedonicum* (Boiss. et Orph.) Boiss.- "Αθως": Grisebach 1841.
452. *H. delphinicum* Boiss. et Heldr.- "Αγιον Ὄρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
- + 453. *H. crispum* L.- "Αγιον Ὄρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ, "Αθως": Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων καὶ πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
454. *H. perfoliatum* L.- Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.

MALVACEAE.

455. *Malva moschata* L.- "Αγιον Ὄρος, εἰς ζώνην σκληροφύλλου, ἀειφύλλου βλαστήσεως, Λαύρα - Προδρόμου: Rauh 1949.
- + 456. *M. silvestris* L. fa. *hispidula* Beck.- "Αγιον Ὄρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
457. *Althaea heldreichii* Boiss.- "Αγιον Ὄρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
458. *A. cannabina* L.- Λαύρα - Προδρόμου, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.

459. *A. pallida* (W. et K.) Nym.- "Αγιον Ὄρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
460. *Lavatera unguiculata* S. et S.- Λαύρα - Δάφνη: Friedrichsthal 1836, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.

TILIACEAE.

- *+ 461. *Tilia platyphyllos* Scop. (T. officinarum Cr. ssp. *platyphyllos* Scop.).- Καρακάλλου - Λαύρα, διασπάρτως ἐντὸς δασῶν: 24.5.1950, Φιλοθέου: 3.5.1951.
- * 462. *T. tomentosa* Mch.- "Αγιον Ὄρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.

GERANIACEAE.

- ** 463. *Geranium molle* L.- Παναγία, εἰς λιβάδιον, 1500-1600 μέτρα: 26.5.1951. N.A. Πύργου: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 464. *G. pyrenaicum* Burm.- Βατοπέδιον - Πάντοκράτορος, εἰς κράσπεδα δρόμων: 2.5.1951.
- ** 465. *G. striatum* Jusl.- Φιλοθέου, ἐντὸς δάσους: 3.5.1951. "Αθως": Frivaldszky 1835, Grisebach 1841, Ξηροποτάμου-Καρυαί-Δάφνη: Behr 1938, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 466. *G. asphodeloides* Burm.- Καρυαί - Ζωγράφου, ἐντὸς δασῶν: 14.4.1952. "Αθως": Celakovsky 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 467. *G. rotundifolium* L.- Καρυαί - Ξηροποτάμου, εἰς κράσπεδα δρόμων: 10.4.1952. Αμμουλιανή: Turrill 1937, Παναγία: Rauh 1949.
468. *G. columbinum* L. var. *holopetalum* Griseb.- Μεταξὺ Χιλιανδαρίου - Πύργου: Turrill 1937.
- ** 469. *G. lucidum* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί, εἰς σκιεροὺς τόπους, ἐπὶ λίθων: 2.5.1951, Λαύρα - Κερασιά: 5.5.1951. Περιοχὴ Λαύρας 700 μέτρα: Turrill 1937, Λαύρα - Προδρόμου καὶ εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- * 470. *G. macrorrhizum* L.- Βατοπέδιον - Ιβήρων, ἐντὸς δασῶν: 2.5.1951.
- * 471. *G. macrorrhizum* L. ssp. *eu-macrorrhizum* Hay.- Φιλοθέου, εἰς πετρῷδες ξδαφος δάσους: 3.5.1951, περιοχὴ Ζωγράφου: 14.4.1952.

- 472. *G. pusillum* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος.
- ** 473. *G. robertianum* L.- Καρυαι - Φιλοθέου, ἐπὶ βράχων ἐντὸς δασῶν: 3.5.1951, Λαύρα - Καψοκαλύβια: 5.5.1951, Καρυαι - Ζωγράφου: 14.4.1952. Περιοχὴ Λαύρας - "Αθω 770 μέτρα, μεταξὺ Σταυρονικῆτα - Παντοκράτορος: Turrill 1937.
- ** 474. *G. purpureum* Vill.- 'Αγ. Αννα - 'Αγ. Παύλου - Διονυσίου: 26.5.1950. Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 475. *Erodium cicutarium* (L.) L' Hér.- Παναγία 1400-1600 μέτρα: 26.5.1950. Λαύρα - Προδρόμου: 5.5.1951.
- ** 476. *E. ciconium* (Jusl.) Willd.- Βατοπέδιον - Ιβήρων, εἰς κράσπεδα δρόμων εἰς πετρώδες ἔδαφος: 2.5.1950. 'Αμμουλιανή: Turrill 1937.
- * 477. *E. absinthoides* Willd.- Πέριξ Παναγίας 1400-1550 μέτρα: 26.5.1950.
- 478. *E. gruineum* (L.) L' Hér.- "Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος.
- 479. *E. botrys* (Cav.) Bertol.- 'Αμμουλιανή: Turrill 1937.
- 480. *E. romanum* (L.) L' Hér.- Πύργος - διώρυξ Ξέρξου: Turrill 1937.
- 481. *E. malacoides* (L.) Willd.- "Αγιον Όρος εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.

LINACEAE.

- 482. *Linum gallicum* L.- "Αθως: Grisebach 1841, Κερασιά: Formanek 1900, Κερασιά - 'Αγ. Αννα: Bornmüller-Sintenis 1892, Λαύρα-Προδρόμου εἰς λιβάδιον: Rauh 1949.
- 483. *L. leucanthoum* Boiss. et Heldr.- "Αγιον Όρος: Ζαγανιάρης 1938.
- 484. *L. liburnicum* Scop.- "Αθως: Slaw. Breuer 1894, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 485. *L. tenuifolium* L.- Ανωθεν Παναγίας, εἰς βραχώδες ἔδαφος 1700-1900 μέτρα: 26.5.1950. Behr 1938, κορυφὴ "Αθω 1700-1970 μέτρα: Tedd -Turrill 1937, εἰς ἀλπικὴν ζώνην: Rauh 1949.
- ** 486. *L. angustifolium* Huds.- Ιβήρων - Φιλοθέου: 3.5.1951, Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος - Δάφνη: 11.4.1952. Καψοκαλύβια: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- 487. *L. elegans* Sprun.- "Αθως: Aucher 1836, Κορυφὴ "Αθω: Bornmüller-Sintenis 1892, μεσαία ζώνη: Adamovic 1905, Προδρό-

- μον; Dimonie 1809, Καψοκαλύβια: Turrill 1937, εἰς βραχώδεις τόπους ἀλπικῆς ζώνης: Rauh 1949.
- 488. *L. austriacum* L.- "Αθως, ἀλπικὴ ζώνη: Rauh 1949.
- ** 489. *L. austriacum* L. ssp. *collinum* (Guss.) Graebn.- Δυτικαὶ κλιτεῖς "Αθω 1600-1950 μέτρα: 26.5.1950.
- 490. *L. austriacum* L. ssp. *eu-austriacum* Hay.- "Αθως, 1600-1800 μέτρα: Behr 1938, κορυφὴ "Αθω 1630-1970 μέτρα: Tedd-Turrill 1937.
- 491. *L. iberidifolium* Auch.- Κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.

RUTACEAE.

- **+ 492. *Ruta graveolens* L.- Λαύρα - Κερασιά, 'Αγ. Παύλου - Διονύσιου - Γρηγορίου, εἰς πετρώδεις τόπους: 26.5.1950, Ζωγράφου - Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: 15.4.1952, Δοχειαρίου - Κωνσταμονίου - Ζωγράφου: 21.11.1959. "Αθως: Grisebach 1841, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 493. *R. graveolens* L. var. *divaricata* (Ten.) Willd.-Κερασιά - "Αγ. Αννα: 5.5.1951. 'Αρσανᾶς Δοχειαρίου: 15.4.1952.
- 494. *Haplophyllum buxbaumii* (Poir.) G. Don.- Καρυαι: Ζαγανιάρης 1940.

ZYGOPHYLACEAE.

- *+ 495. *Peganum harmala* L.- Καρυαι - Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος: 10.4.1952.

POLYGALACEAE.

- * 496. *Polygala nicaeensis* Risso ssp. *mediterranea* Chod.- Δυτικαὶ κλιτεῖς "Αθω, εἰς βραχώδεις τόπους 1600-1800 μέτρα: 26.5.1950.
- + 497. *P. vulgaris* L. ssp. *tempskyana* (Deg. et Dörf.) Hay. var. *athoa* Adam.- "Αθως: Adamovic 1905, ἄνωθεν Παναγίας 1600-1900 μέτρα: Behr 1938.

MELIACEAE.

- + 498. *Melia azedarach* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ. "Αθως: Slaw. Breuer 1884.

ANACARDIACEAE.

- ** 499. *Pistacia terebinthus* L.- Εις ζώνην σκληροφύλλων, δειφύλλων, Βατοπέδιον - Καρυαί, Ίβήρων - Καρακάλλου - Λαύρα: 23.5.1950, Λαύρα - Κερασιά: 25.5.1950, 'Αγ. Παύλου - Διονυσίου - Γρηγορίου: 26.5.1950, Παντελεήμονος - Ξηροποτάμου: 7.5.1951, 11.5.1952. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Ίβήρων - Λαύρα: Mattfeld 1927, Σταυρονικήτα: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Mattfeld 1927, Rauh 1949.
- + 500. *P. lentiscus* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογή φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ. Βατοπέδιον, Εσφιγμένου: Regel 1943.
501. *Cotinus coggygria* Scop.- "Αθως: Urville ex Flora Aegaea.
- **+ 502. *Rhus coriaria* L.- 'Αγ. Αννα: 26.5.1950. "Αθως: Sibthorp 1787, Slaw. Breuer 1884, Κερασιά - 'Αγ. Αννα: Bornmüller-Sintenis 1892, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.

ACERACEAE.

- ** 503. *Acer pseudoplatanus* L.- Ίβήρων - Λαύρα, έντος χαραδρῶν: 3.4.1951, Κερασιά: 5.5.1951. Δάφνη - Καρυαί, έντος χαραδρῶν καὶ Ίβήρων - Λαύρα, Κερασιά: Mattfeld 1927, 'Αγ. Παύλου - Καρυαί: Rauh 1949.
504. *A. hyrcanum* F. et M. var. *paradoxum* Bornm. et Sint.- Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892.
505. *A. hyrcanum* F. et M. var. *cordisectum* (Borb.) Bornm.- Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892.
- ** 506. *A. platanoides* L.- Φιλοθέου, έντος δάσους: 3.5.1951, Λαύρα - Κερασιά: 5.5.1951. "Αθως: Bornmüller - Sintenis 1892, Ίβήρων: Hartmann 1913, ἄνωθεν Λαύρας, εἰς 830 μέτρα: Turrill 1937.
- ** 507. *A. monspessulanum* L.- Κερασιά - Παναγία, έντος δάσους: 26.5.1950. "Αθως: Grisebach 1841, Adamovic 1905, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, Προδρόμου: Mattfeld 1927, 'Αγ. Παύλου - Καρυαί, Καψοκαλύβια - Προδρόμου - Λαύρα, εις ζώνην μακκίων καὶ εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
508. *A. monspessulanum* L. var. *illyricum* Tsch.- Κερασιά - 'Αγ. Αννα: Bornmüller-Sintenis 1892.
509. *A. monspessulanum* L. var. *athoum* Bornm. et Sint.- Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892.

AQUIFOLIACEAE.

- **+ 510. *Ilex aquifolium* (L.) Mill.- Ίβήρων - Καρυαί - Φιλοθέου, έντος δασῶν: 3.5.1951, Κερασιά: 26.5.1950, Λαύρα - Κερασιά: 5.5.1951, Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952. "Αθως: Grisebach 1841, Προδρόμου: Dimonie 1909, Δάφνη - Καρυαί: Mattfeld 1927, Καψοκαλύβια: Rauh 1949.

CELASTRACEAE.

- ** 511. *Evonymus latifolia* (L.) Mill.- Ίβήρων - Καρυαί - Φιλοθέου, έντος δασῶν: 3.5.1951, Κερασιά: 5.5.1951. "Αθως: Grisebach 1841, Κερασιά - 'Αγ. Αννα: Bornmüller - Sintenis 1892, Mattfeld 1927. 'Αγ. Παύλου - Καρυαί: Rauh 1949.

RHAMNACEAE.

- ** 512. *Rhamnus alaternus* L.- Εις ζώνην σκληροφύλλων, δειφύλλων Καρακάλλου - Λαύρα: 24.5.1950, Βατοπέδιον - Παντοκράτορος: 2.5.1951, Κερασιά: 12.4.1952, 'Αρσανᾶς Ζωγράφου: 14.4.1952. Χρυσοστόμου - Καψοκαλύβια: Bornmüller-Sintenis 1892, Σίμωνος Πέτρας - Ζωγράφου N.A. Πύργου: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
513. *R. rhodopaea* Vel.- "Αθως: Grisebach 1841, μεταξὺ Στρατιδοχώρι - Κρύο Νερό, 1300 μέτρα: Bornmüller-Sintenis 1892, Παναγία: Rauh 1949.
514. *R. prunifolia* S. et S.- "Αθως: Friedrichsthal 1836.
515. *R. rupestris* Scop.- "Αγιον Όρος: Ζαγανιάρης 1940.
- ** 516. *Paliurus spina Christi* Mill.- Ζωγράφου: 14.4.1952, Κωνσταμονίτου - Ζωγράφου - Βατοπέδιου: 21.11.1959. Μεταξὺ Ίβήρων - Λαύρας: Mattfeld 1927, Ζωγράφου: Regel 1943, μεταξὺ Πύργου - διώρυγος Ξέρξου: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.

VITACEAE.

- ** 517. *Vitis silvestris* Gmel.- Εις μικράς, ύγρας χαράδρας ένδιαιμέσως δασῶν, μεταξὺ Ίβήρων - Λαύρας: 25.5.1950. Μεταξὺ Ίβήρων - Λαύρας: Mattfeld 1927, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949

BETULACEAE.

- ** 518. *Alnus glutinosa* Gartn.- Είς υγράν, έλώδη κοιλάδα ένδιαμέσως του δάσους μεταξύ Καρακάλλου - Λαύρας: 24.5.1950. Ίβήρων - Λαύρας: Mattfeld 1927, Rauh 1949.
- * 519. *Carpinus betulus* L.- Φιλοθέου: 3.5.1951.
- 520. *C. orientalis* Mill. (*C. duinensis* Scop).- Αθως: Mattfeld 1927, εἰς δάσος πεύκης (1300 μέτρα): Rauh 1949.
- ** 521. *Ostrya carpinifolia* Scop.- Πηγή 'Αγ. Αθανασίου - Λαύρας: 24.5.1950, Φιλοθέου: 3.5.1951, Ζωγράφου - Καρυαί: 14.4.1952. Ίβήρων - Λαύρας: Mattfeld 1927, ἄνωθεν Λαύρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων καὶ μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 522. *Corylus avellana* L.- Εἰς μικτὸν δάσος, Καρυαί - Καρακάλλου: 2.5.1951, Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952. Καρυαί: Rauh 1949.
- ** 523. *C. maxima* Mill.- Εἰς μικτὸν δάσος, Ίβήρων - Φιλοθέου: 3.5.1951, 'Αγ. Παύλου - Καρυαί: 5.5.1951, Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952. Αθως, 400-600 μέτρα: Grisebach 1841, Καρυαί: Rauh 1949.

FAGACEAE.

- ** 524. *Fagus silvatica* L.- Φιλοθέου: 3.5.1951. Δυτικαὶ κλιτῖς: Sibthorp 1787, Grisebach 1841, μεταξύ Παύλου - Καρυῶν, 700 μέτρα: Mattfeld 1927, Regel 1943, Rauh 1949.
- ** 525. *F. orientalis* Lipsky.- Φιλοθέου, ἐντὸς χαράδρας: 3.5.1951. Ἐντὸς χαράδρας δυτικῶν κλιτῶν, 800 μέτρα: Grebenchikoff 1938.
- ** 526. *Castanea sativa* Mill.- Κυρίαρχον στοιχεῖον μικτοῦ δάσους, ἐκ τῆς ζώνης του σκληροφύλλου δάσους μέχρι τῆς ζώνης τῆς ἐλάτης.
- ** 527. *Quercus ilex* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου δάσους, κυρίαρχον εἰς σκιερὰς πλαγιάς, Βατοπέδιον - Ίβήρων - Φιλοθέου: 23.5.1950, Καρακάλλου - Λαύρας: 24.5.1950, Λαύρα - Κερασιά - 'Αγ. Αννα: 26.5.1950, Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952. Αθως: Bornmüller-Sintenis 1892, Mattfeld 1927, Turrill 1937, Regel 1943, Rauh 1949.
- ** 528. *Q. coccifera* L.- Κύριον στοιχεῖον τῆς ζώνης σκληροφύλλου δάσους μεταξύ Κερασιᾶς - Παναγίας εἰς 1000 μέτρα: 26.5.1950. Mattfeld 1927, Regel 1943, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Turrill 1937, Rauh 1949.
- ** 529. *Q. conferta* Kit. (*Q. frainetto* Ten.).- Βατοπέδιον - Καρυαί:

- 10.4.1952, Regel 1943. Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952, Regel 1943. Ἀνωθεν Δάφνης: Mattfeld 1927, Χιλιανδάριον: Turrill 1937. Κωνσταμονίτου: 21.11.1959. Regel 1943, Rauh 1949.
- 530. *Q. lanuginosa* (Lam.) Thui.- Ανωθεν Δάφνης 300-350 μέτρα: Mattfeld 1927, ἄνωθεν Παντελεήμονος: Turrill 1937. Εἰς ζώνην μακκίων καὶ εἰς δάσος πεύκης: Rauh 1949.
- 531. *Q. sessiliflora* Salisb. (*Q. sessilis* Ehrh.).- Ίβήρων - Λαύρα: Mattfeld 1927.
- 532. *Q. virginalis* Ten.- Αθως: Sintenis-Bornmüller 1892, Regel 1941.
- 533. *Q. pubescens* Wild. ssp. *lanuginosa* (Maire et Petitm.) Schwarz.- Αθως: Regel 1941.
- 534. *Q. macrolepis* Kotschy.- Αθως: Dimonie 1909.
- 535. *Q. cerris* L. ssp. *austriaca* (Willd.) Schwarz.- Αθως: Regel 1941.

SALICACEAE.

- * 536. *Populus nigra* L.- Αρσανᾶς - Ζωγράφου: 15.4.1952.
- 537. *P. nigra* L. var. *italica* (Duroi) Mch.- Μεταξύ Χιλιανδαρίου - Πύργου: Turrill 1937.
- ** 538. *P. tremula* L.- Λαύρα - Κερασιά εἰς πηγάς Κρύο Νερό, Κερασιά, ἀνατολικῶς Παναγίας εἰς 1350-1400 μέτρα: 26.5.1950. Mattfeld 1927, Αθως N.A. κλιτῖς: Bornmüller-Sintenis 1892, Grisebach 1841, Rauh 1949.
- + 539. *Salix alba* L.- Αρσανᾶς - Χιλιανδαρίου: Turrill 1937, εἰς χειμάρρους: Rauh 1949.
- 540. *S. caprea* L.- Αθως: Όρφανίδης 1862, Ζαγανιάρης 1940, εἰς χειμάρρους: Rauh 1949.

MORACEAE.

- ** 541. *Ficus carica* L.- Επὶ βράχων διασπάρτως: Καρακάλλου: 24.5.1950. Μεταξύ Ίβήρων - Λαύρας: Mattfeld 1927, Καψοκαλύβια: Rauh 1949.

CANNABINACEAE.

- **+ 542. *Humulus lupulus* L.- Εἰς μικρὰς χαράδρας ἐντὸς του δάσους μεταξύ Ίβήρων - Λαύρας: 24.5.1950. Mattfeld 1927, εἰς ζώνην

μακκίων, εἰς ύγροὺς τόπους: Rauh 1949.

URTICACEAE.

- **+ 543. *Urtica dioica* L.- Πλησίον Παναγίας: 26.5.1950. Rauh 1949.
- **+ 544. *U. pilulifera* L.- Πλησίον Παναγίας: 26.5.1950. Rauh 1949.
"Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
- 545. *U. membranacea* Poir.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
- ** 546. *Parietaria vulgaris* Hill. (*P. judaica* Hal.)- Βατοπέδιον, ἐπὶ τοίχων: 1.5.1951. Turrill 1937. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, ἐπὶ παραλιακῶν τόπων καὶ εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 547. *P. lusitanica* L.- Ξηροποτάμου, ἐπὶ τοίχων: 7.5.1951. Χιλιανδάριον: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων καὶ εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- 548. *P. cretica* L.- 'Αμμουλιανή: Chick - Turrill 1937.

SANTALACEAE.

- ** 549. *Osyris alba* L.- Εἰς βραχώδεις τόπους μεταξὺ Ζωγράφου - Βατοπεδίου: 21.11.1959. "Αθως: Sibthorp 1787, Slaw. Breuer 1884, Δάφνη - Καρυαί, Ιβήρων - Λαύρα: Mattfeld 1927. εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- 550. *Thesium bergeri* Zucc.- Εἰς ζώνην μακκίων καὶ εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.

LORANTHACEAE.

- 551. *Loranthus europaeus* Jacq.- "Αθως: Sibthorp 1878, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, Dimonie 1909, Turrill 1937, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- **+ 552. *Viscum album* L.- Καρυαί - Ζωγράφου, ἐπὶ ἔλατης: 14.4.1952. "Αθως: Grisebach 1841.
- 553. *V. laxum* Boiss. et Reut.- "Αθως - Κερασιά ἐπὶ πεύκης: Bornmüller-Sintenis 1892.
- ** 554. *V. laxum* Boiss. et Reut. var. *abietis* (Wiesb.) Hay.- Καρυαί - Ζωγράφου ἐπὶ ἔλατης: 14.4.1952. Σίμωνος Πέτρας - Καρυαί: Turrill 1937.

POLYGONACEAE.

- 555. *Rumex conglomeratus* Murr.- "Αθως, εἰς ύγροὺς τόπους: Slaw. Breuer 1848.

- 556. *R. sanguineus* L.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, "Αθως, εἰς ύγροὺς τόπους δάσοντος: Rauh 1949.
- 557. *R. obtusifolius* L.- "Αθως: Grisebach 1841.
- ** 558. *R. creticus* Boiss. (*R. tuberosus* L.)- Βατοπέδιον - Ιβήρων: 2.5.1951. Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- **+ 559. *R. acetosella* L.- Ιβήρων - Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952. Regel 1943, Λαύρα - Προδρόμου: Rauh 1949.
- 560. *R. acetosella* L. var. *multifidus* (L.) D.C.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, ἀνωθεν Καρυῶν: Turrill 1937.
- 561. *R. pulcher* L. ssp. *eu-pulcher* Rech.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884.
- **+ 562. *R. crispus* L.- Κερασιά, εἰς ύγροὺς τόπους: 26.5.1950. Εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- 563. *Polygonum kitaiabelianum* Sadl.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Πύργος: Turrill 1937.
- 564. *P. arenarium* W.K.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884.
- 565. *P. mite* Schrk.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
- + 566. *P. hydropiper* L.- "Αθως - Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, εἰς ύγροὺς τόπους: Rauh 1949.
- + 567. *P. persicaria* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
- 568. *P. lapathifolium* L.- "Αθως: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος, Όρφανίδης 1862.
- 569. *P. icaricum* Rech. fil. (*P. bellardi* Barb.)- Πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
- 570. *Fagopyrum convolvulus* (L.) H. Gross.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
- 571. *F. dumetorum* (L.) Schreb.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884.

PLATANACEAE.

- ** 572. *Platanus orientalis* L.- Ιβήρων - Λαύρα, εἰς δχθην χειμάρρων: 23-24.5.1950, Mattfeld 1927. Σκήτη Προδρόμου - Κερασιά: 26.5.1950, Παντελεήμονος - Ξηροποτάμου: 7.5.1951. Χιλιανδάριον: Turrill 1937, Rauh 1949.

EUPHORBIACEAE.

- + 573. *Mercurialis annua* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλή-

- μη καὶ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
574. *M. ovata* Sternb. et Hoppe.- Καψοκαλύβια: Bornmüller-Sintenis 1892, Παναγία, εἰς βράχους: Rauh 1949.
- + 575. *Chrozophora tinctoria* (L.) Raf.- "Αθως": Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
576. *Ricinus messeniacus* Heldr. (*R. communis* L. var. *microcarpus* Mull.).- "Αγιον Ὄρος": Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
- **+ 577. *Euphorbia dendroides* L.- Διονυσίου - Γρηγορίου - Σίμωνος Πέτρας: 26.5.1950, Προδρόμου - Καψοκαλύβια: 5.5.1951. Διονυσίου - Καψοκαλύβια: Turrill 1937, Διονυσίου - Ἀγ. Ἀννα: Rauh 1949.
- **+ 578. *E. acanthothamnos* Heldr. et Sart.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων: 2.5.1951, Λαύρα - Κερασιά, παρὰ τοὺς δρόμους: 5.5.1951. "Αθως": Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, Λαύρα - Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, Mattfeld 1927, Καψοκαλύβια: Turrill 1937.
- ** 579. *E. oblongata* Griseb.- Κερασιά - Ἀγ. Ἀννα: 5.5.1951, "Αθως": Grisebach 1841. Κερασιά: Formanek 1900, Σταυρονικήτα - Παντοκράτορος, Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 580. *E. oblongata* x *E. verrucosa*.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων: 2.5.1951.
581. *E. veneta* Willd.- Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 582. *E. veneta* Willd. var. *sibthorpii* (Boiss.) Hay.- Δάφνη - Παντελεήμονος - Ξηροποτάμου - Δάφνη: 7.5.1951, 11.4.1952.
- ** 583. *E. amygdaloïdes* L.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων: 2.5.1951. "Αθως": Slaw. Breuer 1884, Boissieu 1896, ἄνωθεν Καρυών: Turrill 1937, Προδρόμου, εἰς ζώνην μακκίων καὶ μικτὸν δάσος Rauh 1949.
- * 584. *E. paralias* L.- Ξηροποτάμου - Δάφνη - Παντελεήμονος: 7.5.1951.
- **+ 585. *E. apios* L.- Παναγία 1400-1500 μέτρα: 26.5.1950. Κορυφὴ "Αθω: Slaw. Breuer 1884, ἄνωθεν Παντελεήμονος: Turrill 1937, παραλιακῶς καὶ εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
586. *E. deflexa* S. et S.- "Αθως": Frivaldszky 1836, Pichler 1873, Καψοκαλύβια: Bornmüller-Sintenis 1892, εἰς ζώνην μακκίων καὶ κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
587. *E. deflexa* S. et S. var. *athoa* Griseb.- "Αθως": Grisebach 1841, ἄνωθεν Παναγίας 1600-1900 μέτρα: Behr 1998. Ἐνδημικὸν Ἀγίου Ὄρους.

- + 588. *E. helioscopia* L.- "Ανωθεν Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- + 589. *E. graeca* Boiss. et Sprun.- Ζωγράφου, Πύργος: Turrill 1937.
590. *E. peplis* L.- 'Αμμουλιανή: Turrill 1937, παραλιακῶς: Rauh 1949.
- **+ 591. *E. myrsinites* L.- Παναγία 1300-1500 μέτρα: 26.5.1950. "Αθως": Slaw. Breuer 1884, Παναγία: Rauh 1949.
592. *E. spinosa* L.- Σκήτη Προδρόμου: Regel 1943, Rauh 1949.
593. *E. characias* L.- "Αγιον Ὄρος εἰς ζώνην μακκίων καὶ μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
594. *E. chamaesyce* L.- "Αγιον Ὄρος, εἰς παραλίαν: Rauh 1949.
595. *E. verrucosa* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
596. *E. fragifera* Jan.- Κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
597. *Andrachne telephiooides* L.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.

BUXACEAE.

- **+ 598. *Buxus sempervirens* L.- Εἰς δυτικὴν πλευρὰν Ἀγίου Ὄρους ἐπὶ πλαγιῶν περιοχῶν Παύλου - Γρηγορίου: 26.5.1950, εἰς ἀναλικὴν πλευρὰν περιοχῆς Προδρόμου - Ἀγ. Πέτρου: 5.5.1951. Mattfeld 1927, Ἀγ. Παύλου - Καρυώ: Rauh 1949.

CHENOPODIACEAE.

- + 599. *Atriplex hortensis* L.- "Αθως: Pichler 1873, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
600. *A. litoralis* L.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, παραλιακῶς: Rauh 1949.
601. *A. hastata* L.- var. *salina* (Wallr.) Gren. et Godr.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, παραλιακῶς: Rauh 1949.
602. *A. portulacoides* L.- Εἰς παραλιακούς τόπους: Rauh 1949.
603. *A. portulacoides* L. fa. *tetragona* (Cel.) Rech. fil.- "Αθως-ἀκταί: Slaw. Breuer 1884.
604. *Beta nana* Boiss. et Heldr.- "Αθως, ἀλπικὴ ζώνη: Ζαγανιάρης 1940.
- ** 605. *Salsola kali* L.- Δάφνη - Παντελεήμονος, παραθαλασσίως: 11.4.1952. "Αθως: Slaw. Breuer 1884.

606. *S. kali* L. var. *brevimarginata* Koch.- Εἰς παραλιακούς τόπους: Rauh 1949.

AMARANTACEAE.

607. *Amarantus chlorostachys* Willd.- Ἀθως: Ζαγανιάρης 1940.

PHYTOLACCACEAE.

- ** 608. *Phytolacca americana* L. (*P. decandra* L.).- Βατοπέδιον: 23.5.1950, Παντελεήμονος - Δάφνη, εἰς κράσπεδα δρόμων: 7.5.1951, Καρναί - Ξηροποτάμου: 10.4.1952. Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, εἰς παραλιακούς τόπους καὶ εἰς ζώνας μακκίων: Rauh 1949.

AIZOACEAE.

609. *Mollugo cerviana* (E.) Ser.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, εἰς παραλιακούς τόπους: Rauh 1949.

THELIGONACEAE.

610. *Theligonum cynocrambe* L.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884.

CACTACEAE.

- *+ 611. *Opuntia ficus indica* (L.) Mill.- Εἰς βραχώδες ἔδαφος μεταξὺ Διονυσίου - Γρηγορίου: 26.5.1950.

PORFULACACEAE.

612. *Montia verna* Neck.- Σίμωνος Πέτρας, εἰς δρόμους πρὸς Καρυάς: Turrill 1937, εἰς ύγρον τόπους: Rauh 1949.

CARYOPHYLLACEAE.

- + 613. *Herniaria hirsuta* L.- Ἀμμουλιανή: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.

614. *Polycarpon tetraphyllum* L.- Ἀθως, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909.

615. *P. tetraphyllum* L.- var. *diphyllum* (Cav.) DC.- Ἀμμουλιανή: Turrill 1937.

616. *P. tetraphyllum* L. var. *alsinefolium* (Mill.) Arc.- Ἀθως, παραλία, Κερασιά: Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, Formanek 1900, πέριξ Μονῶν: Rauh 1949.

- ** 617. *Spergularia salina* J. et C. Presl.- Βατοπέδιον, εἰς ὀλατοῦχον παραλιακὸν ἔδαφος: 22.5.1950, Παντελεήμονος - Δάφνη, παραθαλασσίως: 7.5.1951. Turrill 1937, Rauh 1949.

- ** 618. *S. rubra* (L.) J. et C. Presl.- Βατοπέδιον: 2.5.1951, Δάφνη, παραθαλασσίως: 7.5.1951. Rauh 1949, Παντελεήμονος: Turrill 1937.

619. *Spergula arvensis* L. var. *laricina* (Wulf.) Achers.- Μεταξὺ Πύργου - διώρυγος Ξέρξου: Turrill 1937.

620. *Scleranthus dichotomus* Schur.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Πύργος: Turrill 1937.

621. *Minuartia setacea* (Thuill.) Hay. var. *athoa* (Griseb.) Mattf.- Ἀθως: Frivaldszky 1835, Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, κορυφὴ Ἀθω: Bornmüller-Sintenis 1892, Rauh 1949.

622. *M. tenuifolia* (L.) Hiern. ssp. *hybrida* (Vill.) Mattf.- Σκήτη Προδρόμου, πλησίον Χιλιανδάριον: Turrill 1937.

623. *M. verna* (L.) Hiern. ssp. *gerardii* (Willd.) Graebn. var. *mediterranea* (Fzl.) Graebn. (*M. mediterranea* (Led.) K. Maly).- Ἀθως: Grisebach 1841, Όρφανίδης 1862, Dimonie 1909, Βροντὴ: Formanek 1900, κορυφὴ Ἀθω, εἰς βραχώδεις τόπους 1960 μέτρα: Bornmüller-Sintenis 1892, Turrill 1937, Rauh 1949. Ἐνδημικὸν Ἀγίου Ορούς.

624. *M. bosniaca* (Beck.) Deg. (*Alsine rostrata* Murb.).- Κάτωθεν Παναγίας: Rauh 1949.

- * 625. *Arenaria rigidula* Mb.- Βατοπέδιον - Ιβήρων, εἰς κράσπεδα δρόμων: 2.5.1951.

626. *A. filicaulis* Fzl.- Ἀθως: Aucher 1836, Formanek 1900, Dimonie 1909, ἄνωθεν κελλίων Κερασιᾶς: Janka 1871, Παναγία ἐπὶ μαρμάρων: Grisebach 1841, Στρατιδοχῶρι, κορυφὴ Ἀθω 1800-1900 μέτρα: Bornmüller-Sintenis 1892, Rauh 1949.

627. *A. rotundifolia* Mb. var. *pauciflora* Boiss.- Ἀθως: Grisebach 1841, κορυφὴ Ἀθω: Bornmüller-Sintenis 1892, Friedrichsthal 1836, Dimonie 1909, Tedd-Turrill 1937, Rauh 1949.

628. *A. serpyllifolia* L.- Ἀθως: Grisebach 1841, Παναγία: Rauh 1949.

629. *A. serpyllifolia* L. fa. *viscida* (Lois.) DC.- Πλησίον Καρυῶν:

- Turrill 1937, κορυφή "Αθώ: Bornmüller-Sintenis 1892.
- * 630. *A. leptoclados* Guss. fa. *viscidula* (Rouy et Fouc.) Williams.- Πλησίον Καρυδών: Turrill 1937.
631. *A. biflora* L.- Κορυφή "Αθώ: Rauh 1949.
632. *Sagina procumbens* L.- "Αθώς: Grisebach 1841.
633. *Holosteum umbellatum* L. fa. *glandulosum* Vis.- Σταυρονικήτα: Turrill 1937.
634. *H. umbellatum* L. var. *hirsutum* Turrill.- Αμμουλιανή: Turrill 1937.
635. *Moenchia erecta* (L.) G.M.- "Αθώς: Dimonie 1909, Χιλιανδάριον: Turrill 1937.
636. *M. mantica* (Torn.) Bartl.- Πύργος: Loch- Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 637. *Cerastium brachypetalum* Desp. var. *luridum* (Guss.) Boiss. et Orph. (*C. luridum* Guss.).- Κερασιά - Παναγία, 600-1500 μέτρα: 26.5.1950, Ζωγράφου: 14.4.1952.
638. *C. brachypetalum* Desp. var. *eglandulosum* Fzl.- Καρυαί: Turrill 1937.
- * 639. *C. cerastioides* (L.) Britton.- Κερασιά: 5.5.1951.
- ** 640. *C. glomeratum* Thuill. (*C. viscosum* L.).- Λαύρα - Κερασιά: 5.5.1951, Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952, Βατοπέδιον - Καρυαί: 10.4.1952. Καρυαί, Πύργος, Αμμουλιανή: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων καὶ μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
641. *C. banaticum* (Roch.) Heuff.- ssp. *alpinum* (Boiss.) Buschm.- Κορυφή "Αθώ: Aucher 1836, Όρφανίδης 1862, Bornmüller-Sintenis 1892, Tedd-Turrill 1937, Γουλιμῆς 1947, Rauh 1949, Παναγία 1550 μέτρα: Behr 1938. Δάφνη: Dimonie 1909, Στρατιδοχῶρι: Bornmüller - Sintenis 1892.
642. *C. semidecandrum* L.- (*C. balearicum* Hermann).- Βατοπέδιον: 1.5.1951, Πύργος - διδύμης Ξέρχου: Turrill 1937.
- * 643. *C. caespitosum* Gilib.- Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952.
644. *C. comatum* Desv.- "Αθώς: Slaw. Breuer 1884, Λαύρα, Κερασιά: Formanek 1900, Αμμουλιανή: Turrill 1937.
645. *C. luridum* Guss. ssp. *mediterraneum* Lonsing.- "Αθώς: Formanek 1900, Adamovic 1905.
646. *C. pumilum* Curt.- Κάτωθεν Παναγίας: Rauh 1949.
647. *Myosoton aquaticum* (L.) Mch.- "Αθώς: Sibthorp 1787.
- **+ 648. *Stellaria media* (L.) Vill.- Βατοπέδιον, Καρυαί: 2.5.1951. Παντελεήμονος, Καρυαί: Turrill 1937, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.

649. *S. media* (L.) Will. ssp. *postii* Holmb.- Σίμωνος Πέτρας - Καρυαί: Turrill 1937.
- * 650. *S. holostea* L.- Καρυαί - Ζωγράφου, ἐντὸς δασῶν: 14.4.1952.
651. *Saponaria glutinosa* M.B.- "Αθώς: Hartmann 1913.
652. *Tunica illyrica* (L.) Fisch. et Mey.- "Αθώς: Formanek 1900.
653. *Kohlrauschia velutina* (Guss.) Rehb.- Λαύρα, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
654. *Dianthus athous* Rech. fil.- Σκήτη Προδρόμου - Κερασιά - "Αθώς, 1700 μέτρα, Λαύρα, Αγ. Αννα: Janka 1871, Frivaldszky 1835, Friedrichsthal 1836, Aucher 1836, Dimonie 1909, Bornmüller-Sintenis 1892, Tedd-Turrill 1937, εἰς υπαλπικήν περιοχήν: Ζαγανιάρης 1940, Παναγία, κορυφὴ "Αθώ: Rauh 1949.
- ** 655. *D. chalcidicus* Hal.- Κερασιά: 26.5.1951. Bornmüller-Sintenis 1892, Δάφνη, Εηροποτάμου, Καρυαί: Behr 1938, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, ζώνη μακκίων: Rauh 1949. Ένδημικὸν Αγίου Όρους.
656. *D. pinifolius* S. et S. ssp. *serbicus* Wettst.- "Αθώς, Γρηγορίου, εἰς χαράδραν: Behr 1938.
657. *D. deltoides* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
658. *D. corymbosus* S. et S.- "Αθώς: Bornmüller-Sintenis 1892.
- ** 659. *D. strictus* S. et S.- Κορυφὴ "Αθώ: 26.5.1950, "Αθώς: Sibthorp 1787, Frivaldszky 1835, Aucher 1836, 1700-1800 μέτρα: Behr 1938, Στρατιδοχῶρι, υπαλπικὴ ζώνη, κορυφὴ "Αθώ: Bornmüller-Sintenis 1892, Παναγία: Rauh 1949. Ένδημικὸν Αγίου Όρους,
660. *Velezia quadridentata* S. et S.- "Αθώς: Ζαγανιάρης 1940.
- ** 661. *Silene fabaria* S. et S.- Καρακάλλου: 24.5.1950, Αρσανᾶς Λαύρας: 4.5.1951. "Αθώς, Sibthorp 1787, Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, εἰς βράχους παρὰ τὴν θάλασσαν: Γρηγορίου: Behr 1938, Αμμουλιανή, Καψοκαλύβια: Turrill 1937, παραλιακῶς: Rauh 1949.
- ** 662. *S. vulgaris* (Mch.) Garcke (*S. cucubalus* Wib.).- Βατοπέδιον - Ίβήρων: 2.5.1951. Σίμωνος Πέτρας, κορυφὴ "Αθώ 1960 μέτρα: Tedd - Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων καὶ κορυφὴν "Αθώ: Rauh 1949.
- * 663. *S. vulgaris* (Mch.) Garcke ssp. *commutata* Hay.- (*S. inflata* DC. var. *athoa* Griseb.).- Βατοπέδιον - Καρυαί: 10.4.1952. "Αθώς: Grisebach 1841.
- * 664. *S. vulgaris* (Mch.) Garcke ssp. *angustifolia* Hay.- Βατοπέδιον - Καρυαί: 2.5.1951.

- ** 665. *S. subconica* Friv.- Παναγία 1400 - 1450 μέτρα, εις δρεινὸν λιβάδιον: 26.5.1950. "Αθως: Formanek 1900.
- ** 666. *S. gallica* L.- Πέριξ Ξηροποτάμου: 7.5.1951. Πύργος - διώρυξ Ξέρξου, Ἀμμουλιανή: Turrill 1937, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
- 667. *S. orphanidis* Boiss.- "Αθως, εις βραχώδεις τόπους ἀλπικῆς ζώνης: Ὁρφανίδης 1862, κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949. Ἐνδημικὸν Ἀγίου Ὄρους.
- 668. *S. waldsteinii* Griseb.- "Αθως, εις βραχώδεις τόπους ὑπαλπικῆς ζώνης: Pichler 1873, Ὁρφανίδης 1862, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 669. *S. waldsteinii* Griseb. var. *media* (Vel.) Hay. (*S. genistifolia* Hal.).- Κορυφὴ "Αθω 1600-1800 μέτρα: 26.5.1951. Tedd-Turrill 1937, Rauh 1949, Κρύο Νερό - Στρατιδοχῶρι: Bornmüller-Sintenis 1892, Ἐνδημικὸν Ἀγίου Ὄρους.
- 670. *S. compacta* Fisch.- "Αθως: Bornmüller-Sintenis 1892, κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
- * 671. *S. echinosperma* Boiss. et Heldr.- Παναγία 1200-1550 μέτρα, εις βραχώδεις τόπους: 26.5.1950.
- 672. *S. italicica* (L.) Pers.- Σίμωνος Πέτρας, N.A. Πύργου: Turrill 1937.
- 673. *S. italicica* (L.) Pers. ssp. *nemoralis* (W. et K.) Hay.- Εἰς μικτὸν δάσος καστανέας - ἐλάτης: Rauh 1949.
- ** 674. *S. italicica* (L.) Pers. var. *athoa* Hal.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων: 2.5.1951, Φιλοθέου: 3.5.1951. Κερασιά: Bornmüller - Sintenis 1892, Rauh 1949. Ἐνδημικὸν Ἀγίου Ὄρους.
- 675. *S. multicaulis* Guss.- "Αθως: Ὁρφανίδης 1862.
- 676. *S. flavescens* W. et K.- Λαύρα: Bornmüller-Sintenis 1892, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- 677. *S. flavescens* W. et K. var. *thessalonica* (Boiss. et Held.) Boiss.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- 678. *S. colorata* Poir.- Ἀμμουλιανή, Πύργος: Chick - Turrill 1937.
- 679. *S. armeria* L.- "Αθως, εις ζώνην σκληροφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
- ** 680. *Lychnis coronaria* (L.) Desv.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων: 2.5.1951. "Αθως: Sibthorp 1787.
- + 681. *Agrostemma githago* L.- "Αγίου Ὄρους: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ. Πύργος: Loch-Turrill 1937.

- LAURACEAE.
- **+ 682. *Laurus nobilis* L.- "Αγίου Ὄρους, εις ζώνην σκληροφύλλων, ἀειφύλλων, Βατοπέδιον - Καρυαὶ - Ἰβήρων - Λαύρα, Δάφνη - Καρυαὶ, Γρηγορίου - Κωνσταμονίου, Ζωγράφου, Φιλοθέου: 23.5-25.5.1950, 2.5-3.5.1951, 5.5-7.5.1951, 10.4-11.4.1952, 14.4-15.4.1952, 21.11-24.11.1959. "Αθως: Sibthorp 1787, μεταξὺ Δάφνης-Καρυῶν: Mattfeld 1927, Παντελεήμονος: Turrill 1937, Regel 1943, εις ζώνην σκληροφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.

ARALIACEAE.

- **+ 683. *Hedera helix* L.- Βατοπέδιον - Καρυαὶ: 2.5.1951, 10.4.1952, Ἰβήρων - Λαύρα: 4.5.1951, Κερασιά: 12.4.1952. Δάφνη - Καρυαὶ, Ἰβήρων - Λαύρα: Mattfeld 1927, Καρυαὶ, Ἰβήρων - Λαύρα καὶ εἰς υγροὺς τόπους ζώνης μακκίων: Rauh 1949.

UMBELLIFERAE.

- + 684. *Sanicula europaea* L.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 685. *Eryngium maritimum* L.- Ἰβήρων - Καρακάλλου, εἰς παραλίαν: 3.5.1951. Rauh 1949.
- 686. *E. creticum* Lam.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- + 687. *E. campestre* L.- Κερασιά - Καψοκαλύβια: Bornmüller-Sintenis 1892, ἐπὶ βράχων κάτωθεν Παναγίας: Rauh 1949.
- 688. *Lagoecia cuminoides* L.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, πετρώδεις κλιτῖς: Rauh 1949.
- 689. *Bupleurum commutatum* Boiss. et Bal.- "Αγίου Ὄρους: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- 690. *B. lancifolium* Hornem.- "Αγίου Ὄρους: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
- 691. *B. rotundifolium* L. (*B. rotundifolium* L. var. *intermedium* Urv.).- "Αγίου Ὄρους: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
- 692. *Trinia glauca* (L.) Dum.- "Αθως: Sibthorp 1787.
- **+ 693. *Apium graveolens* L.- Κερασιά, εἰς υγροὺς τόπους: 26.5.1950. Bornmüller-Sintenis 1892.
- * 694. *A. nodiflorum* (L.) Rehb. Κερασιά, εἰς υγροὺς - ἐλώδεις τόπους: 26.5.1950.

695. Petroselinum sativum Hoffm. (P. hortense Hoffm.).- "Αθως, εἰς βραχώδεις τόπους: Ζαγανιάρης 1940, Sibthorp 1787, 'Ορφανίδης 1862.
696. Ammi visnaga (L.) Lam.- "Αθως: Urvill 1822.
697. Freyera cyprioides (Guss.) Griseb. var. balcanica (Vel.) Hay.- Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892.
698. F. parnassica Boiss. et Heldr.- "Αθως, εἰς ύπαλπικήν ζώνην: Συλλογή φαρμακοποιού Μπαλαλᾶ.
699. Pimpinella tragium Vill. var. polyclada (Boiss. et Heldr.)- Boiss.-"Αγιον "Ορος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος. "Αθως: 'Ορφανίδης 1862, Bornmüller-Sintenis 1892, Slaw. Breuer 1884.
700. P. tragium Vill. var. depressa Boiss.- Κορυφή "Αθω, ἀνωθεν Παναγίας 1700-1900 μέτρα (?), 1300 μέτρα καὶ ἀλπικὴ ζώνη: Tedd-Turrill 1937, Rauh 1949 (?).
701. P. tragium Vill. var. typica Hal.- "Αθως: 'Ορφανίδης 1862, Pichler 1873.
702. P. tragium Vill. var. sartorii (Boiss. et Heldr.) Hal.- "Αθως: 'Ορφανίδης 1862.
- ** 703. P. peregrina L.- Καψοκαλύβια - Κερασιά: 25.5.1950. Κερασιά, Καψοκαλύβια - 'Αγ. "Αννα: Bornmüller-Sintenis 1892, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- ** 704. Crithmum maritimum L.- 'Επὶ βράχων ἐντὸς τῆς θαλάσσης, Καρακάλλου: 24.4.1950, Παντοκράτορος: 2.5.1951, Δοχειαρίου - 'Αρσανᾶς - Κωνσταμονίτου: 21.11.1959. "Αθως: Grisebach 1841, 'Ορφανίδης 1862, Slaw. Breuer 1884, 'Αμμουλιανή: Chick-Turrill 1937, εἰς παραλιακούς τόπους: Rauh 1949.
705. Sclerochorton junceum Boiss.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
- + 706. Oenanthe pimpinelloides L.- "Αγιον "Ορος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, Λαύρα: Janka 1871, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892.
707. Oe. angulosa Griseb.- "Αθως, ζώνη σκληροφύλλων: Grisebach 1841.
- **+ 708. Foeniculum vulgare Mill.- Εηροποτάμου, εἰς πετρώδεις τόπους: 10.4.1952. Friedrichsthal 1836, εἰς ζώνην μακκίων, εἰς λιβάδια Λαύρας - Προδρόμου: Rauh 1949.
709. F. divaricatum Griseb.- Ακταί, παρὰ τὴν Μονὴν 'Αγ. Παύλου: Friedrichsthal 1836 (ἀμφίβολον εἶδος κατὰ Rechinger, 1943).
- ** 710. Cnidium silafolium (Jacq.) Simk.- "Ανωθεν Παναγίας 1500-1800 μέτρα: 26.5.1950. "Αθως: Grisebach 1841, 'Ορφανίδης 1862, Formanek 1900, ἀνωθεν Κερασιάς: Janka 1871, μεταξὺ Κερα-

- σιᾶς - 'Αγ. "Αννης: Bornmüller - Sintenis 1892, Λαύρα: Dimonie 1909, ἀλπικὴ ζώνη 1550-1900 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, δάσος πεύκης 1300 μέτρα, Παναγία: Rauh 1949.
- *+ 711. Angelica silvestris L.- Πέριξ Βατοπεδίου ἐντὸς δασῶν: 22.5. 1950.
712. A. silvestris L. var. rumelica Griseb.- 'Αγ. Παύλου: Friedrichsthal 1836, εἰς υγροὺς τόπους δασῶν: Rauh 1949.
713. Johrenia distans (Griseb.) Hal.- "Αθως, 'Αγ. "Αννα, παραλία: Grisebach 1841, Καψοκαλύβια: Bornmüller-Sintenis 1892.
- ** 714. Ferula communis L.- Λαύρα: 24.5.1950. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Λαύρα: Bornmüller-Sintenis 1892, εἰς ζώνην μακκίων καὶ εἰς λιβάδια Λαύρας-Προδρόμου: Rauh 1949.
- ** 715. Ferulago monticola Boiss. et Heldr. (F. silvatica (Bess.) Rchb. var. monticola (Boiss. et Heldr.) Hay.- Προδρόμου - Κερασιά - Παναγία: 25.5.1950. "Αθως: Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, Formanek 1900, Κερασιά - 'Αγ. "Αννα: Bornmüller-Sintenis 1892, Κερασιά: Formanek 1900, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, Ξενοφάντος: Turrill 1937, Καρυαί καὶ εἰς μικτὸν δάσος καστανέας - ἐλάτης: Rauh 1949.
716. F. athoa Janka.- Μεταξὺ Λαύρας - 'Αγ. "Αθανασίου, Λαύρα: Janka 1871 (ἀμφίβολον εἶδος κατὰ Rechinger, 1943).
717. Opopanax hispidus (Friv.) Griseb.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, ἀλπικὴ ζώνη κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
- + 718. Peucedanum officinale L.- "Αγιον "Ορος: Συλλογὴ φαρμακοποιού Μπαλαλᾶ.
719. P. longifolium W. et K.- "Αγιον "Ορος: Συλλογὴ φαρμακοποιού Μπαλαλᾶ.
720. P. alsaticum L.- "Αθως: Sibthorp 1877, Ζαγανιάρης 1940 (ἀπίθανος ἡ παρουσία του εἰς "Αγιον "Ορος κατὰ Rechinger, 1943).
- ** 721. Heracleum sibiricum L.- Εηροποτάμου, ἐντὸς δασῶν: 7.5. 1951, Κερασιά: 12.4.1952, Ιβήρων - Καρυαί: 14.4.1952. "Αθως: Κερασιά: Grisebach 1841, Καρυαί, Ιβήρων - Λαύρα, Λαύρα-Προδρόμου: Rauh 1949.
722. H. spondylium L.- "Αθως: Sibthorp 1787, Friedrichsthal 1836, εἰς λιβάδια μεταξὺ Λαύρας Προδρόμου: Rauh 1949 (ἀμφισβητεῖται ὑπὸ τοῦ Rechinger, 1943).
723. H. humile S. et S.- "Αθως: Pichler 1873 (δὲν ἐπεβεβαιώθη κατὰ Rechinger, 1943).

- ** 724. *Tordylium apulum* L.- Ἀγ. Ἀννα - Κερασιά: 12.4.1952. Ἐπὶ παραλιακῶν βράχων: Rauh 1949.
725. *Daucus involucratus* S. et S.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884.
726. *D. gultatus* S. et S.- Ἀγιον Ὄρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος. Κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, ζώνη μακκίων καὶ παραλιακῶς: Rauh 1949.
727. *D. carota* L. var. *maximus* (Desf.) Caruel (*D. maximus* Desf.).- Ἀγιον Ὄρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
- + 728. *D. carota* L. var. *major*. Vis.- Κερασιά - Καψοκαλύβια: Bornmüller-Sintenis 1892.
729. *Orlaya platycarpa* (L.) Koch.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, εἰς παραλιακὸν τόπους καὶ εἰς ζώνην σκληροφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
- * 730. *Torilis arvensis* (Huds.) Lk.- Δάφνη - Παντελεήμονος: 7.5.1951.
731. *T. arvensis* (Huds.) Lk. var. *purpurea* (Ten.) Hal.- Νοτίως Πύργου: Turrill 1937.
732. *T. anthriscus* (L.) Gmel.- Ἀγιον Ὄρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
733. *Physocaulis nodosus* (L.) Tsch.- Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892.
734. *Scandix pecten veneris* L.- Ἀθως, N. A. Πύργου: Turrill 1937.
735. *S. australis* L.- Πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
736. *S. australis* L. ssp. *balcanica* Vierh.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884.
737. *S. macrorrhyncha* C.A. Mey.- Ἀθως: Ζαγανιάρης 1940.
738. *Danaa cornubiensis* (Torn.) Burn.- Κερασιά - Ἀγ. Ἀννα: Bornmüller-Sintenis 1892, Κερασιά: Formanek 1900.
739. *Scaligeria cretica* (Urv.) Vis.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, Καψοκαλύβια, Κερασιά εἰς βραχώδεις τόπους: Bornmüller - Sintenis 1892, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- *+ 740. *Conium maculatum* L.- Περιοχὴ Λαύρας: 4.5.1951.
741. *Smyrnium olusatrum* L.- Ἀθως, εἰς πετρώδη ἐδάφη: Slaw. Breuer 1884.
- ** 742. *S. orphanidis* Boiss.- Κερασιά - Παναγία: 25.5.1950. Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, Adamovic 1905, Καψοκαλύβια: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων, ἐπὶ παραθαλασσίων βράχων, Παναγία: Rauh 1949.
- ** 743. *S. perfoliatum* L.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων: 2.5.1951, Προδρό-

- μον - Κερασιά, εἰς ίγρον τόπους: 5.5.1951. Καρυαί: Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
744. *Hippomarathrum cristatum* Boiss.- Ἀθως, εἰς παραθαλασσίους βράχους: Slaw. Breuer 1884, Rauh 1949.
745. *Echinophora spinosa* L.- Ἀθως, εἰς παραθαλάσσια ἐδάφη: Ζαγανιάρης 1940.

PLUMBAGINACEAE.

- ** 746. *Limonium sinuatum* (L.) Mill. Βατοπέδιον, εἰς παραθαλασσίους τόπους: 22.5.1950. Ἀθως: Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, Βατοπέδιον: Beauverd-Topali 1938, παραλιακῶς: Rauh 1949.
747. *L. angustifolium* Turr.-Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Προδρόμου, εἰς παραλίαν: Dimonie 1909, Ἀμμουλιανή: Loch-Turrill 1937.
748. *L. gmelini* O. Ktze.- Ἀγιον Ὄρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ. Ἀθως: Ὁρφανίδης 1862, Ἀμμουλιανή: Loch-Turrill 1937, Ἀθως: Ζαγανιάρης 1940.
- ** 749. *Armeria sancta* Janka.- Ἰβήρων - Φιλοθέου: 3.5.1951. Ἀθως, Λαύρα: Janka 1871, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Σταυρονικήτα: Turrill 1937, παραλιακῶς: Rauh 1949. Ἐνδημικὸν Ἀγίου Ὄρους.
750. *A. undulata* (Ch: et B.) Boiss.- Ἀθως: Sibthorp 1787.
751. *Plumbago europaea* L.- Εἰς ζώνην μακκίων, Προδρόμου: Rauh 1949.

PIROLACEAE.

752. *Ramischia secunda* (L.) Boiss.- Ἀθως, εἰς δάση ἐλάτης: Bornmüller-Sintenis 1892, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.

ERICACEAE.

- ** 753. *Arbutus unedo* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλων, ἀειφύλλων. Βατοπέδιον - Ἰβήρων - Λαύρα: 23.5.1950, 22.11.1959, Ἀγ. Παύλου - Διονυσίου - Γρηγορίου - Σίμωνος Πέτρας: 26.5.1950, Παντοκράτορος - Σταυρονικήτα - Καρυαί: 2.5.1951, Ξηροποτάμου: 11.4.1952, Ζωγράφου: 14.4.1952. Ἀθως: Grisebach 1841, Κε-

- ρισιά: Formanek 1900, Δάφνη - Καρυαί: Mattfeld 1927, Λαύρα, Ζωγράφου: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 754. *A. andrachne* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλων, ἀειφύλλων. Παντελεήμονος - Ξηροποτάμου: 7.5.1951, Ἀρσανᾶς - Ζωγράφου - Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: 15.4.1952, Δοχειαρίου - Κωνσταμονίτου - Βατοπεδίου: 21.11.1959, Λαύρα: 12.4.1952. "Αθως": Grisebach 1841, Pichler 1873, Δάφνη - Καρυαί (σπανιώτερον): Mattfeld 1927, ἄνωθεν Παντελεήμονος: Turrill 1937, Ρωσικόν: Rauh 1949.
755. *A. unedo* x *andrachne* Boiss.- "Αθως, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- + 756. *Arctostaphylos uva ursi* (L.) Spr.- "Αθως, εἰς βράχους, Στρατιδοχρῆ: Bornmüller-Sintenis 1892.
- ** 757. *Erica arborea* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλων, ἀειφύλλων. Βατοπέδιον - Καρυαί: 23.5.1950, 2.5.1951, Καρακάλλου - Λαύρα: 24.5.1950, Κερασιά - Ἀγ. Παύλου: 26.5.1950, Δάφνη - Καρυαί, Ἰβήρων - Λαύρα: Mattfeld 1927, Σίμωνος Πέτρας - Χιλιανδάριον - Πύργος: Turrill 1937, Regel 1943, Rauh 1949.
- ** 758. *E. verticillata* Forsk.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλων, ἀειφύλλων. Βατοπέδιον - Παντοκράτορος - Σταυρονικήτα - Καρυαί: 2.5.1951, Λαύρα - Κερασιά - Ἀγ. Παύλου: 5.5.1951, Δοχειαρίου - Κωνσταμονίτου - Ζωγράφου - Βατοπέδιον: 21.11.1959. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Regel 1943, Ἰβήρων - Λαύρα, Δάφνη - Καρυαί: Mattfeld 1927, Λαύρα: Turrill 1937, Rauh 1949.
- + 759. *Vaccinium myrtillus* L.- "Αγιον Ὄρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος. Χιλιανδάριον, κορυφὴ "Αθω: Regel 1943, "Αθως, Ραβένη ἄνωθεν Στράτη: Γουλιμῆς 1947.

PRIMULACEAE.

760. *Cyclamen persicum* Mill.- "Αθως, εἰς ζώνην σκληροφύλλων, ἀειφύλλων: Boissier 1896, πηγὴ Ἀγ. Αθανασίου, εἰς δάσος καστανέας: Grisebach 1841.
- ** 761. *C. neapolitanum* Ten.- Ξηροποτάμου - Καρυαί: 10.4.1952. Δάφνη - Καρυαί: Mattfeld 1927, Σίμωνος Πέτρας - Καρυαί: Turrill 1937, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Προδρόμου, εἰς ζώνην μακκίων, εἰς σκιεροὺς τόπους, Ἰβήρων - Λαύρα, Καρυαί, εἰς μικτὸν δάσος καστανέας - ἐλάτης: Rauh 1949.
- ** 762. *C. graecum* Lk.- Δοχειαρίου - Κωνσταμονίτου - Ζωγράφου, εἰς κετρῶδες ἔδαφος ζώνης σκληροφύλλων, ἀειφύλλων: 21.11.1959.

- "Αθως: Frivaldszky 1835, Ὁρφανίδης 1862, Ζαγανιάρης 1940.
- * 763. *C. graecum* Lk. f. *violaceum* Hay.- Κωνσταμονίτου - Βατοπέδιον, ἐντὸς δασῶν: 22.11.1959.
764. *C. repandrum* S. et S.- "Αθως, ἐντὸς δασῶν: Ζαγανιάρης 1940.
- ** 765. *Lysimachia punctata* L.- Κερασιά, εἰς ἔλαδεις τόπους: 25.5.1950. Συλλογαὶ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ καὶ Μοναχοῦ Κλήμεντος. Ρωσικόν: Slaw. Breuer 1884, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, εἰς ὅχθας χειμάρρων καὶ εἰς λιβάδια: Rauh 1949.
766. *L. anagalloides* S. et S. (*L. serpyllifolia* Schreb.)- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940, Rauh 1949.
767. *Asterolinum linum-stellatum* (L.) Duby.- "Αμμουλιανή: Turrill 1937.
768. *Anagallis arvensis* L.- "Αγιον Ὄρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος. N.A. Πύργου, "Αμμουλιανή: Turrill 1937, εἰς παραλιακοὺς τόπους: Rauh 1949.

CONVOLVULACEAE.

- ** 769. *Convolvulus elegantissimus* Mill. (*C. tenuissimus* S. et S.).- "Αγ. Ἀννα - Κερασιά: 11.4.1952, Ἀρσανᾶς - Δοχειαρίου: 20.11.1959. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, πλησίον Μονῶν καὶ εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 770. *C. cantabricus* L.- Κερασιά - Ἀγ. Παύλου, εἰς πετρῶδες ἔδαφος: 26.5.1950. Εἰς ζώνην μακκίων, εἰς λιβάδια, ἐπὶ βράχων: Rauh 1949.
771. *C. hirsutus* Stev.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
772. *C. arvensis* L.- "Αγιον Ὄρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος. Παναγία: Rauh 1949.
- * 773. *Calystegia sepium* (L.) R. Br.- Ξηροποτάμου: 7.5.1951.
774. *C. soldanella* (L.) Roem. et Schult.- "Αγιον Ὄρος, εἰς παραθαλασσίους τόπους: Rauh 1949.
775. *Cressa cretica* L.- "Αθως, εἰς διώρυγα Ξέρξου, εἰς ἄλμυρὰ ἔδαφη: Urville 1822.

BORRAGINACEAE.

776. *Heliotropium dolosum* Not.- "Αθως, εἰς παραθαλασσίους τόπους: Janka 1871.

777. *H. europaeum* L.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Πύργος: Turrill 1937, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
778. *H. suaveolens* M. Bieb.- Πύργος: Turrill 1937, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
779. *Omphalodes verna* Mich.- Ἀθως: Ζαγανιάρης 1940.
- ** 780. *Cynoglossum creticum* Mill. (*C. pictum* Ait.).- Ἀγ. Ἀννα - Κερασιά: 11.4.1952, Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: 15.4.1952. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
781. *Lappula echinata* Gilib.- Ἀθως: Bornmüller-Sintenis 1892.
- *+ 782. *Symphytum officinale* L.- Φιλοθέου, εἰς θύρων λιβάδιον: 3.5.1951.
- ** 783. *S. tuberosum* L.- Εηροποτάμου, εἰς σκληρόφυλλον δάσος: 10.4.1952, Λαύρα - Προδρόμου: Rauh 1949.
- ** 784. *S. bulbosum* Schimp.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων: 23.5.1950, Προδρόμου - Καψοκαλύβια: 5.5.1951, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Καρυαί - Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937.
- ** 785. *S. ottomanum* Friv.- Εηροποτάμου - Καρυαί: 10.4.1952, Ἀθως: Grisebach 1841, Προδρόμου: Dimonie 1909, Καρυαί: Turrill 1937, εἰς μικτὸν δάσος, Καρυαί: Rauh 1949.
- * 786. *Anchusa hybrida* Ten. (*A. undulata* Hauskn.).- Δάφνη - Παντελεήμονος, εἰς ξηροὺς πετρώδεις τόπους: 7.5.1951.
- + 787. *A. officinalis* L. var. *moesiaca* (Vel.) Gusul.- Ἀγιον Ὁρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος, Πύργος - Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
788. *A. italicica* Retz.- Σταυρονικήτα: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 789. *Alkanna graeca* Boiss. et Sprun.- Σκήτη Προδρόμου - Καψοκαλύβια: 5.5.1951. Παντοκράτορος: Boissier 1896, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, Rauh 1949.
- * 790. *A. tinctoria* (L.) Tsch.- Βατοπέδιον: 2.5.1951.
- * 791. *Myosotis idaea* Boiss. et Heldr.- Σκήτη Προδρόμου - Καψοκαλύβια: 5.5.1951.
792. *M. idaea* Boiss. et Heldr. var. *boeotica* Reut.- Ἀθως: Adamovic 1905.
- ** 793. *M. silvatica* Hoffm. ssp. *alpestris* (Schm.) Rohl.- Ἀθως, ἀλπικὴ ζώνη 1600-1950 μέτρα: 26.5.1950. Κορυφὴ Ἀθω: Rauh 1949.
794. *M. silvatica* Hoffm. ssp. *cyanea* (Reut.) Vestergren.- Ἀγιον Ὁρος: Dimonie 1909.

- ** 795. *M. collina* Hoffm.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων: 2.5.1951. Καρυαί: Turrill 1937.
- * 796. *M. refracta* Boiss.- Παναγία, εἰς δάσος ἐλάτης: 26.5.1950.
797. *M. versicolor* (Pers.) Sm.- Πύργος: Loch-Turrill 1937.
798. *M. cadmea* Boiss.- Σίμωνος Πέτρας - Καρυαί: Turrill 1937, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
799. *Lithospermum purpureo-coeruleum* L.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, ζώνη σκληροφύλλων - ἀειφύλλων: Rauh 1949.
- + 800. *L. officinale* L.- Ἀθως, εἰς δάση: Rauh 1949.
- * 801. *L. arvense* L. var. *ochroleuca* var. *nova*.
Flores ochroleuci.-Πλησίον Παναγίας, εἰς λιβάδιον: 26.5.1951.
802. *Mattia graeca* DC. (*Rindera graeca* Boiss. et Heldr.).- Ἀγιον Ὁρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
803. *Onosma erectum* S. et S. var. *pubiflorum* Hal.- Ἀγιον Ὁρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
- ** 804. *O. paradoxum* Janka.- Κάτωθεν Παναγίας, εἰς δάσος κωνοφόρων: 26.5.1950. Ἀθως: Grisebach 1841, Παναγία: Janca 1871, Bornmüller-Sintenis 1892, κορυφὴ Ἀθω: Bornmüller-Sintenis 1892, 500-1000 μέτρα: Dimonie 1909, Καψοκαλύβια, Bornmüller - Sintenis 1892, Turrill 1937, Rauh 1949.
805. *O. echioides* Boiss. (*O. arenarium* W.K.).- Ἀθως: Ζαγανιάρης 1940, Παναγία: Rauh 1949.
- ** 806. *Cerinthe minor* L.- Σκήτη - Προδρόμου - Καψοκαλύβια: 5.5.1951, Ἀγ. Ἀννα - Κερασιά: 11.4.1952. Καψοκαλύβια: Turrill 1937, ζώνη σκληροφύλλων - ἀειφύλλων: Rauh 1949.
807. *C. major* L.- Ἀθως: Sibthorp 1787, ζώνη σκληροφύλλων - ἀειφύλλων: Rauh 1949.
- ** 808. *Echium plantagineum* L.- Παντελεήμονος - Δάφνη: 7.5.1951. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Ἀμμουλιανή, Πύργος, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, ζώνη σκληροφύλλων - ἀειφύλλων: Rauh 1949.
- SOLANACEAE.
- **+ 809. *Atropa belladonna* L.- Κερασιά - Ἀγ. Παύλου: 26.5.1950, Καρυαί - Εηροποτάμου, εἰς παρυφὰς δασῶν καὶ κράσπεδα δρόμων: 23.11.1959. Ἀθως: Sibthorp 1787, Aucher 1836, Grisebach 1841, Bornmüller-Sintenis 1892, Rauh 1949.
- + 810. *Hyoscyamus albus* L.- Ἀγιον Ὁρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ καὶ Μοναχοῦ Κλήμεντος. Ἐσφιγμένου: Turrill 1937, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.

- **+ 811. *Physalis alkengi* L.- Αγ. Αννα: 26.5.1950. Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- *+ 812. *Solanum nigrum* L.- Παντελεήμονος: 24.11.1959.
- + *Datura stramonium* L.- Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος. Ιβήρων: Tozer 1861.
- 813. *Withania somnifera* (L.) Moris.- Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
- **+ 814. *Nicotiana glauca* Grah.- Λιμήν Δάφνης: 26.5.1950. Καψοκαλύβια: Rauh 1949.

SCROPHULARIACEAE.

- + 815. *Verbascum phlomoides* L.- Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος. Slaw. Breuer 1884.
- **+ 816. *V. thapsiforme* Schrad.- Παναγία: 26.5.1950. Ανωθεν Παναγίας: Bornmüller - Sintenis 1892, Βροντή: Formanek 1900, άλπική ζώνη: Rauh 1949.
- * 817. *V. marcrurum* Ten.- Παναγία - κορυφή Αθω: 26.5.1950.
- 818. *V. banaticum* Roch.- Αθως, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Κερασιά - Παναγία, Προδρόμου: Murbeck (ex Flora Aegeae, Rechinger σελ. 468), N.A. Πύργου: Turrill 1937, ζώνη σκληροφύλλων - δειφύλλων: Rauh 1949.
- 819. *V. pinnatifidum* Vahl.- Αθως, εις άμμωδεις τόπους παρά την θάλασσαν: Slaw. Breuer 1884, Rauh 1949.
- 820. *V. pulverulentum* Vill (V. acutifolium Hal.).- Αθως: Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884.
- ** 821. *V. blattaria* L.- Καρυαί - Εηροποτάμου: 10.4.1952. Καρυαί: Grisebach 1841.
- 822. *V. phoeniceum* L.- Αθως: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος. Αθως: Sibthorp 1787, Διῶρυξ Ξέρξου: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- + 823. *V. thapsus* L.- Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
- 824. *Celsia orientalis* L.- Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- + 825. *Antirrhinum orontium* L.- Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος. Σύμωνος Πέτρας: Turrill 1937.
- 826. *A. majus* L.- Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
- ** 827. *Linaria pelisseriana* (L.) Mill.- Εηροποτάμου: 10.4.1952. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Αμμουλιανή: Chick-Turrill 1937.
- 828. *L. genistifolia* (L.) Mill.- Αθως: Loch-Turrill 1937, Αγ. Παύλου: Γουλιμῆς - Turrill 1947, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.

- * 829. *L. cymbalaria* (L.) Mill.- Παντοκράτορος, Σταυρονικήτα, εις τοίχους: 2.5.1951.
- 830. *Kickxia elatine* (L.) Dum.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, πλησίον Μονών: Rauh 1949.
- **+ 831. *Scrophularia peregrina* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί: 10.4.1952. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Σύμωνος Πέτρας: Turrill 1937, ζώνη μακκίων, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- + 832. *S. nodosa* L.- Αθως, εις ύγρδν έδαφος δάσους: Slaw. Breuer 1884.
- ** 833. *S. alata* Gilib.- Λαύρα - Προδρόμου, εις ύγρα λιβάδια: 5.5.1951. Rauh 1949.
- 834. *S. alata* Gilib. var. *cordafa* Boiss. - Καρυαί: Slaw. Breuer 1884.
- 835. *S. heterophylla* Willd.- Αθως: Sibthorp 1787.
- 836. *S. heterophylla* Willd. ssp. *laciniata* (W. et K.) Maire et Petitm. var. *variegata* (Rchb.) Hay.- Σύμωνος Πέτρας: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- 837. *S. lucida* L. ssp. *filicifolia* (Mill.) Rech. fil.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, εις ύγρα λιβάδια: Rauh 1949.
- 838. *S. ballotii* Heywood.- Μικτὸν δάσος καστανέας - έλατης: Rauh 1949.
- ** 839. *Veronica cymbalaria* Bodard.- Βατοπέδιον - Καρυαί: 10.4.1952. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Σύμωνος Πέτρας: Turrill 1937, Λαύρα - Προδρόμου, ζώνη μακκίων, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 840. *V. arvensis* L.- Βατοπέδιον - Ιβήρων: 2.5.1951. Χιλιανδάριον: Turrill 1937, πλησίον μονών: Rauh 1949.
- 841. *V. acinifolia* L.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, πλησίον Μονών: Rauh 1949.
- ** 842. *V. chamaedrys* L.- Ιβήρων - Φιλοθέου, εις δάση: 3.5.1951. Boissieu 1896, Rauh 1949.
- ** 843. *V. chamaedrys* L. var. *pilosa* (Willd.) Benth.- Κερασιά: 11.4.1952. Bornmüller-Sintenis 1892, Σύμωνος Πέτρας - Καρυαί: Turrill 1937.
- ** 844. *V. hederifolia* L.- Ζωγράφου: 14.4.1952. Χιλιανδάριον: Turrill 1937.
- 845. *V. Serpyllifolia* L.- Αγ. Παύλον - Καριαί: Rauh 1949.
- 846. *V. jacquinii* Baumg. (V. *teucrium* L. ssp. *jacquinii* Maly).- Αθως: Grisebach 1841, Παναγία 1550 μέτρα: Behr 1938.

847. *V. heccabunga* L.- "Αθως, εις ίγρον τόπους: Rauh 1949.
 848. *V. peloponnesiaca* Boiss. et Orph.- "Αθως: Adamovic 1905.
 * 849. *V. chamaepitys* Griseb.- Κερασιά - Παναγία 600-1500 μέτρα, εις ίγρον τόπους: 26.5.1950.
 * 850. *V. persica* Poir.- Παναγία 1400-1800 μέτρα: 26.5.1950.
 ** 851. *V. anagallis-aquatica* L.-Κερασιά, εις ίγρον - έλώδεις τόπους: 26.5.1950. Πύργος: Loch- Turrill 1937.
 + 852. *Digitalis lanata* Ehrh.- Χιλιανδάριον, εις δάση: Slaw. Breuer 1884. "Αθως: Ζαγανιάρης 1940, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
 853. *D. leucophaea* S. et S.- "Αθως: Sibthorp 1787, Aucher 1836, Bornmüller 1892, ζώνη μακκίων και μικτὸν δάσος έλάτης: Rauh 1949.
 854. *D. viridiflora* Lindl.- "Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος. "Αθως: Sibthorp 1787, Aucher 1836, Pichler 1873, Slaw. Breuer 1884, Ζαγανιάρης 1940, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
 **+ 855. *D. lutea* L.- Κωνσταμονίτου - Ζωγράφου - Βατοπέδιον, εις δάση: 21.11.1959. "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
 ** 856. *Bellardia trixago* (L.) All.- Βατοπέδιον - Ιβήρων: 2.5.1951, Παντελεήμονος - Δάφνη: 7.5.1951. Παντοκράτορος - Καρυαί: Grisebach 1841, "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Adamovic 1905, Χιλιανδάριον: Turrill 1937.
 857. *B. maritima* (Trixago maritima).- Εις λιβάδια, μεταξὺ Λαύρας - Προδρόμου: Rauh 1949.
 ** 858. *Parentucellia latifolia* (L.) Car.- Παναγία - κορυφὴ "Αθω: 26.5.1950. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Διάδρυξ Ξέρξου: Turrill 1937, ζώνη σκληροφύλλων - άειφύλλων: Rauh 1949.
 859. *Lathraea squamaria* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος.
 * 860. *Euphrasia drosocalyx* Freyn Cat.- Βατοπέδιον - Καρυαί: 10.4.1952.

OROBANCHACEAE.

861. *Orobanche ramosa* L.- Πύργος: Turrill 1937.
 862. *O. nana* Noë.- 'Αμμουλιανή: Turrill 1937.
 863. *O. muteli* F. Schultz.- 'Αγ. Παύλου - Διονυσίου: 26.5.1950. "Αθως: Dimonie 1909, Σίμωνος Πέτρας, Ζωγράφου: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
 864. *O. lavandulacea* Reichb.- Καψοκαλύβια: Turrill 1937.

- ** 865. *O. purpurea* Jacq.- Σκήτη Προδρόμου- Καψοκαλύβια: 5.5.1951. "Αθως: Grisebach 1841.
 * 866. *O. versicolor* F. Schultz.- Δοχειαρίου - Ξενοφώντος: 15.4.1952.
 ** 867. *O. minor* Sutt.- Λαύρα - Κερασιά: 25.5.1950. Πύργος, 'Αμμουλιανή: Chick - Loch - Turrill 1937.
 868. *O. minor* Sutt. fa. *minima* Beck.- Πύργος: Loch - Turrill 1937.
 869. *R. vulgaris* Poir.- Μεταξὺ Πύργου - Διάδρυγος Ξέρξου: Turrill 1937.
 870. *O. caryophyllacea* Sm.- Πύργος, διάδρυξ Ξέρξου: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
 871. *O. reticulata* Wallr.- Κορυφὴ "Αθω 1900 μέτρα: Tedd-Turrill 1937.
 872. *O. reticulata* Wallr. var. *pallidiflora* (W. Gr.) Beck.- Καρυαί: Grisebach 1841.
 873. *O. hederae* Duby.- Καρυαί: Grisebach 1841.
 874. *O. grisebachii* Reut.- "Αθως: Grisebach 1841, Καρυαί, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, Πύργος: Loch- Turrill 1937.

ACANTHACEAE.

875. *Acanthus spinosissimus* Pers.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884.

VERBENACEAE.

- **+ 876. *Verbena officinalis* L.- Παντελεήμονος - Ξηροποτάμου - Δάφνη, εις δρόμους: 7.5.1951. εις ίγρα λιβάδια: Rauh 1949.
 **+ 877. *Vitex agnus castus* L.- Παντελεήμονος - Ξηροποτάμου, εις άμμώδεις παροχθίους τόπους χειμάρρων και ρυάκων: 7.5.1951, Βατοπέδιον: 2.4.1952. Rauh 1949, "Αθως: Slaw. Breuer 1884.

LABIATAE.

- * 878. *Ajuga chamaepitys* (L.) Schreb. Ζωγράφου: 14.4.1952.
 879. *A. chamaepitys* (L.) Schreb. var. *grandiflora* Vis.- Ζωγράφου: Turrill 1937, Rauh 1949.
 ** 880. *A. chia* (Poir.) Schreb.- Σκήτη Προδρόμου - Καψοκαλύβια: 5.5.1951. Σκήτη Προδρόμου: Dimonie 1909.

881. *Teucrium divaricatum* Sieb.- Ζώνη μακκίων, δάσος πεύκης: Rauh 1949.
882. *T. divaricatum* Sieb. ssp. *athoum* (Hauskn.) Bornm.-Λαύρα - Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, Σκήτη Προδρόμου: Dimonie 1909, Αγ. Παύλου: Skrivanek (ex Flora Aegaea, Rechinger, σελ. 497), Παναγία: Rauh 1949.
- **+ 883. *T. chamaedrys* L. ssp. *eu-chamaedrys* Rech. fil.- Κερασιά - Παναγία: 25.5.1950. Λαύρα - Κερασιά: Bornmüller - Sintenis 1892, κάτωθεν Παναγίας 1400 μέτρα: Behr 1938, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- ** 884. *T. montanum* L.- Κορυφή Αθω: 26.5.1950. Tedd-Turrill 1937, Rauh 1949.
- + 885. *T. polium* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος. Λαύρα: Formanek 1900, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- **+ 886. *Rosmarinus officinalis* L.- Παντελεήμονος: 6.5.1951, 13.11.1959. Turrill 1937, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
887. *Prasium majus* L.- "Αθως - Άμμουλιανή: Chick- Turrill 1937.
- ** 888. *Scutellaria vacillans* Rech. fil.- Λαύρα - Κερασιά: 25.5.1950. "Αθως: Grisebach 1841, Pichler 1873, Κερασιά, Καψοκαλύβια: Bornmüller-Sintenis 1892, Λαύρα: Formanek 1900, Δάφνη: Adamovic 1905, Προδρόμου: Dimonie 1909.
889. *S. vacillans* Rech. fil. var. *samothracica* (Deg.) Rech. fil.- Κορυφή Αθω 1400-1900 μέτρα: Behr 1938. Tedd - Turrill 1937, Rauh 1949.
890. *S. albida* L.- Καψοκαλύβια: Turrill 1937, ζώνη μακκίων, μικτόν δάσος: Rauh 1949.
891. *S. rupestris* Boiss. et Heldr.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
- + 892. *Lavandula stoechas* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος. Ζώνη σκληροφύλλων - άειφύλλων: Rauh 1949
- + 893. *L. spica* L.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
- + 894. *Marrubium vulgare* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος.
- ** 895. *Sideritis perfoliata* L.- Περιοχή Παναγίας: 26.5.1950. Janka 1871. "Αθως: Friedrichsthal 1836, Bornmüller-Sintenis 1892, Adamovic 1905, Παναγία: Rauh 1949.
896. *S. romana* L.- Χιλιανδάριον: Turrill 1937, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
897. *S. curvidens* Stapf (S. *romana* L. ssp. *curvidens* (Stapf) Holmb.).- Χιλιανδάριον, Προδρόμου: Adamovic 1905, Χιλιανδάριον: Turrill 1937.

- ** 898. *Nepeta Sibthorpii* Benth.- Παναγία: 26.5.1950. Behr 1938, Tedd-Turrill 1937, Rauh 1949, Προδρόμου: Dimonie 1909.
899. *Prunella vulgaris* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος, εἰς ίνγρα λιβάδια: Rauh 1949.
- **+ 900. *Melittis melissophyllum* L.- "Εντός δασῶν, Καρακάλλου - Λαύρας: 24.5.1950, Βατοπέδιον - Ιβήρων: 2.5.1951, Κερασιά - Παναγία 600-1500 μέτρα: 12.4.1952. "Αθως: Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, Formanek 1900, ζώνη μακκίων, Αγ. Παύλου - Καρυαί, Ιβήρων - Λαύρα: Rauh 1949.
- ** 901. *Phlomis samia* L.- Κερασιά - Παναγία: 25.5.1950. "Αθως, 900-1550 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Grisebach 1841, Pichler 1873, Προδρόμου: Dimonie 1909, Δάφνη, Ξηροποτάμου, Καρυαί: Behr 1938, ζώνη μακκίων, μικτόν δάσος, Παναγία: Rauh 1949.
- ** 902. *Lamium garganicum* L. ssp. *glabratum* (Griseb.) Briq.- Κερασιά - Παναγία: 25.5.1950. Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, Rauh 1949.
- * 903. *L. garganicum* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί: 23.5.1950, Κερασιά - Παναγία: 12.4.1952.
- ** 904. *L. garganicum* L. ssp. *striatum* (S. et S.) Hay.- Παναγία - κορυφή Αθω: 26.5.1950. "Αθως: Grisebach 1841, εἰς κορυφὴν Αθω: Slaw. Breuer 1885, Λαύρα - Προδρόμου, Καρυαί, Παναγία: Rauh 1949.
905. *L. garganicum* L.- ssp. *striatum* (S. et S.) Hay. var. *glabratum* (Griseb.) Hay.- "Ανωθεν Καρυών: Turrill 1937.
906. *L. maculatum* L. var. *echinatum* Griseb.- "Ανωθεν Καρυών: Turrill 1937.
907. *L. bifidum* Cyr.- "Αθως: Adamovic 1905, Σίμωνος Πέτρας - Καρυαί: Turrill 1937, μικτόν δάσος: Rauh 1949.
908. *L. moschatum* Mill.- "Αθως πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
909. *L. amplexicaule* L.- "Αθως, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- * 910. *Galeopsis pubescens* Bess.- Ιβήρων - Καρυαί, εἰς δάση: 14.4.1952.
- + 911. *Leonurus cardiaca* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογή φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
912. *Ballota nigra* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογή φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
913. *Stachys cassia* Boiss.- St. *cassia* Boiss. var. *athoa* Hal.- "Αθως, εἰς σχισμάς βράχων: Celakovszky 1884-1885, Dimonie 1909,

- Χιλιανδάριον: Adamovic 1905, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, κάτωθεν Παναγίας 1300 - 1500 μέτρα: Behr 1938, "Αγιον Όρος: Συλλογή φαρμακοποιού Μπαλαλᾶ, Πύργος: Turrill 1937, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
914. *St. leucoglossa* Griseb.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Κερασιά: Bornmuller-Sintenis 1892, Ἰβήρων, Ἀγ. Ἀννα: Grisebach 1841, Σκήτη Προδρόμου: Dimonie 1909, ζώνη μακκίων: Rauh 1949. Ἐνδημικὸν Ἅγιον Όρους.
- ** 915. *St. arvensis* L.- Παντοκράτορος: 2.5.1951. Σταυρονικήτα - Παντοκράτορος: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
916. *St. annua* L.- "Αθως, Προδρόμου: Dimonie 1909.
917. *St. angustifolia* M.B.- "Αθως: Aucher 1836, Προδρόμου: Dimonie 1909.
918. *St. cretica* L. var. *salviaefolia* Ten (St. *italica* Benth.)- "Αθως μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- **+ 919. *Salvia triloba* L.- Δοχειαρίου: 21.11.1959. Προδρόμου: Dimonie 1909, Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: Turrill 1937, ἀνωθεν Ἀγ. Παύλου: Behr 1938, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- ** 920. *S. verbenaca* L.- Λαύρα - Προδρόμου: 5.5.1951. Προδρόμου: Dimonie 1909, Πύργος: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
921. *S. verbenaca* L. ssp. *clandestina* (L.) Briq. Ρωσικὴ Σκῆτη, ἀνατολικῶς Πύργου: Turrill 1937.
- *+ 922. *S. calycina* S. et S. (S.p) *omifera* L. ssp. *calycina* (S. et S.) Hay.- Παρὰ τὴν Μονὴν Ἀγ. Παντελεήμονος, εἰς βραχώδη τόπον πλησίον τῆς θαλάσσης: 11.4.1952.
923. *S. viridis* L.- "Αθως, μεταξὺ Πύργου - διώρυγος Ξέρξου: Turrill 1937.
- + 924. *S. horminum* L.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
925. *S. amplexicaulis* Lam.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
926. *S. silvestris* Vis. (*S. bertolonii* Vis.).- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
- *+ 927. *S. officinalis* L. var. *auriculata* Vis.- Γρηγορίου - Δοχειαρίου: 15.4.1952, Παντελεήμονος - Δάφνη: 7.5.1951.
928. *Ziziphora capitata* L.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
929. *Satureia thymbra* L.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
930. *S. montana* L. var. *stenophylla* (Sibth.) Boiss.- "Αθως: Sibthorp 1787.

931. *S. athoa* K. Maly.- "Αθως, εἰς βραχώδεις τόπους δρεινῶν περιοχῶν: Friedrichsthal 1836, Frivaldszky 1835, Grisebach 1841. Ἐνδημικὸν Ἅγιον Όρους.
- + 932. *Melissa officinalis* L.- Ζώνη σκληροφύλλων - ἀειφύλλων: Rauh 1949.
- ** 933. *Micromeria juliana* (L.) Benth.- Κερασιά - Παναγία: 25.5.1950. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Formanek 1900, Ζωγράφου: Turrill 1937, ἀνωθεν Κερασιᾶς: Rehr 1938.
934. *M. juliana* (L.) Benth. var. *velutina* Tochl et Rohl.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
935. *M. juliana* (L.) Benth. var. *angustifolia* (var. *tenuifolia* Ten. ?).- Ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
936. *M. graeca* (L.) Benth.- "Αθως: Aucher 1836, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- * 937. *M. cremnophila* Boiss. et Heldr.- Κερασιά - Παναγία: 25.5.1950.
938. *Calamintha alpina* (L.) Lam.- Κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
- ** 939. *C. alpina* (L.) Lam. var. *granatensis* (Boiss. et Reut.) Hal.- Κορυφὴ "Αθω: 26.5.1950. Tedd-Turril 1937.
940. *C. alpina* (L.) Lam. ssp. *nomismophylla* Rech. fil.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ. "Αθως, Παναγία: Bornmüller-Sintenis 1892, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, Tedd-Turrill 1937, 1500-1900 μέτρα).
941. *C. alpina* (L.) Lam. ssp. *elatior* (Griseb.) Rech. fil.- "Αθως: Grisebach 1841.
942. *C. alpina* (L.) Lam. var. *athoa* Bornm.- "Αθως, Παναγία: Rauh 1949.
- + 943. *C. officinalis* (L.) Mnch.- "Αθως: Sibthorp 1787, Ὁρφανίδης 1862.
944. *C. hirta* (Briq.) Hay.- "Αθως: Ὁρφανίδης 1862, Κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
945. *C. suaveolens* (S. et S.) Boiss.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος. Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, Dimonie 1909.
946. *C. suaveolens* (S. et S.) Boiss. var. *viridis* Heldr. et Hausskn.- "Αθως, ἀνωθεν Κερασιᾶς: Behr 1938, μικτὸν δάσος καστανέας-ελάτης: Rauh 1949.
947. *C. vulgaris* (L.) Druce.- Ζωγράφου: Turrill 1937.
- ** 948. *C. vulgaris* (L.) Druce var. *parviflora* (Rohl.) Hay.- Παναγία: 5.1950. Behr 1938, Rauh 1949.

949. *C. vulgaris* (L.) Druce var. *pauciflora*.- "Αθως, Παναγία: Rauh 1949.
950. *C. anisophylla*.- "Αθως, Παναγία: Rauh 1949.
951. *C. nepeta* (L.) Savi sensu Hayek.- "Αθως: Γουλιμής 1947.
- + 952. *Origanum heracleoticum* L.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Frivaldszky 1836, Pichler 1873, κάτωθεν Ζωγράφου: Turrill 1937, "Αθως: Ζαγανιάρης 1940, ζώνη μακκίων, Προδρόμου, δάσος πεύκης, Παναγία: Rauh 1949.
- *+ 953. *O. heracleoticum* L. var. *creticum* (L.) Hal.- Δοχειαρίου - Κωνσταμονίτου: 21.11.1959.
954. *O. heracleoticum* L. var. *albiflorum* (Hausskn.) Hal.- "Αγιον Όρος: Συλλογή φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
- *+ 955. *O. vulgare* L.- Καρυαί: 23.11.1959.
956. *Coridothymus capitatus* (L.) Rchb.- "Αθως: Friedrichsthal 1836.
- ** 957. *Thymus sibthorpii* Benth.- Κερασιά - Παναγία: 26.5.1950. "Αθως: Pichler 1873, "Αγ. Αννα - Κερασιά - Παναγία: Behr 1938.
958. *Th. tosevii* Vel.- "Αθως, Παναγία: Tedd-Turrill 1937, Κορυφή "Αθω: Rauh 1949.
- * 959. *Th. tosevii* Vel. var. *dirphyus* Hal. ap. Ronn. (*Th. serpyllum* Hal.).- Δάφνη - Παντελεήμονος: 7.5.1951.
960. *Th. glabrescens* Willd. var. *stenophyllum* (Opiz) Ronn.- "Αθως, παραλία Δοχειαρίου: Hartmann 1913.
961. *Th. heterotrichus* Griseb.- "Αθως. δάσος καστανέας, Κερασιά 400-900 μέτρα: Grisebach 1841, Ιβήρων - Λαύρα: Janka 1871, "Αθως: Adamovic 1905, παραλία Δοχειαρίου: Hartmann 1913, Καρυαί-Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, μικτόν δάσος: Rauh 1949.
- ** 962. *Th. ocheus* Heldr. et Sart.- Κορυφή "Αθω: 26.5.1951. Bornmüller-Sintenis 1892, Παναγία: Tedd-Turrill 1937, Behr 1938, Rauh 1949, "Αθως: Friedrichsthal 1836, Janka 1871, Dimonie 1909.
963. *Th. jankae* Cel. var. *robustior* Vel.- "Αθως: Όρφανίδης 1862, κορυφή "Αθω: Bornmüller-Sintenis 1892, Παναγία 1550 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, Rauh 1949.
964. *Th. jankae* var. *robustior* x *ocheus*; *T. athous* Ronn.- Κορυφή "Αθω: Bornmüller-Sintenis 1992, Παναγία, εἰς 1550 μέτρα: Tedd-Turrill 1937.
- ** 965. *Th. boissieri* Hal.- Κορυφή "Αθω: 26.5.1950. Dimonie 1909.

966. *Mentha viridis* L. (*M. spicata* Huds. var. *viridis* L.).- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
967. *M. viridis* L. var. *minutodonta* Top.- "Αθως, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, μικτόν δάσος: Rauh 1949.
- + 968. *M. pulegium* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογή φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ. Εἰς όγρον τόπους: Rauh 1949.
969. *M. pulegium* L. var. *hirsuta* Guss.- Μικτόν δάσος καστανέας- ζλάτης: Rauh 1949.
- + 970. *M. longifolia* (L.) Huds. var. *stenorhiza* Borb.- "Αγιον Όρος: Συλλογή φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.

GLOBULARIACEAE.

971. *Globularia aphyllanthes* Cr. (G. Willkommii Nym.).- "Αθως, "Αγ. Αννα, 300 μέτρα: Dimonie 1909, Rauh 1949.
972. *G. alypum* L. Ζώνη μακκίων: Rauh 1949.

PLANTAGINACEAE.

973. *Plantago squarrosa* Murr.- "Αθως, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884.
- *+ 974. *P. lanceolata* L.- Παναγία: 25.5.1950. Εἰς παραλιακούς τόπους, ζώνη μακκίων, κορυφή "Αθω: Rauh 1949.
- *+ 975. *P. lanceolata* L. var. *communis* Schldl.-Κορυφή "Αθω, 1600-1950 μέτρα: 26.5.1950. Mattfeld 1927 (subvar. *eurhiza* (Koch.) Pilg).
976. *P. lanceolata* L. var. *eriophylla* Decne.- "Αθως, άνωθεν Παναγίας, 1600-1900 μέτρα: Behr 1938.
977. *P. lagopus* L.- Πύργος, ζώνη μακκίων: Rauh 1949, Διδρυξ Ξέρξου: Turrill 1937.
978. *P. Bellardi* All.- "Αθως - Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Πύργος: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- **+ 979. *P. coronopus* L.- Βατοπέδιον: 2.5.1951, Παντελεήμονος - Δάφνη - Σίμωνος Πέτρας, εἰς παραθαλασσίους τόπους: 7-8.5.1951. "Αθως - Προδρόμου: Dimonie 1909, Αμμουλιανή: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
980. *P. coronopus* L. var. *stricta* Pilg.- Βατοπέδιον: Bornmüller-Sintenis 1892.
981. *P. holosteum* Scop.- "Αθως, Ιβήρων: Slaw. Breuer 1884.
982. *P. crassifolia* Forsk.- "Αθως - Προδρόμου: Dimonie 1909.

983. *P. crassifolia* Forsk. var. *hirsuta* (Thunb.) Pilg.- "Αθως, Ιβήρων, εις παραθαλασσίους βράχους: Mattfeld 1927, Rauh 1949.
984. *P. maritima* L.- "Αγιον Όρος, εις παραλιακούς τόπους: Rauh 1949.

GENTIANACEAE.

- **+ 985. *Centaureum umbellatum* Gilib. (*Erythraea centaurium* Pers).- Λαύρα - Καψοκαλύβια: 5.5.1951. "Αθως: Grisebach 1841, Λαύρα: Formanek 1900, μικτὸν δάσος καστανέας - ἔλατης: Rauh 1949.
- ** 986. *C. tenuiflorum* (Hoffmg. et Lk.) Fritsch ap Janch. (*Erythraea tenuiflora* Hoffmg. et Lk.).- Παντελεήμονος - Δάφνη - Αγ. Αννα, εις παραθαλασσίους τόπους: 8.5.1951. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884.
987. *C. pulchellum* (Sw.) Druce (*Erythraea pulchella* Fr.).- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
988. *C. maritimum* (L.) Fritsch (*Erythraea maritima* Pers.).- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Λαύρα-Προδρόμου: Rauh 1949.
989. *Blackstonia perfoliata* (L.) Huds. (*Chlora perfoliata* L.).- "Αγιον Όρος ζώνη μακκίων: Rauh 1949.

APOCYNACEAE.

990. *Vinca herbacea* W. et K.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- + 991. *Nerium oleander* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος. "Αθως: Frivaldszky 1835, Regel 1943.

ASCLEPIDIACEAE.

- ** 992. *Periploca graeca* L.- Λαύρα - Προδρόμου: 5.5.1951. "Αθως: Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, Λαύρα - Προδρόμου: Rauh 1949.
- ** 993. *Gomphocarpus fruticosus* (L.) R. Br.- Καρακάλλου - Λαύρα, εις ὅχθας χειμάρρων καὶ εἰς ύγρους τόπους σκληροφύλλου βλαστήσεως: 24.5.1950. "Αθως: Pichler 1873, Slaw. Breuer 1884, Ζαγανιάρης 1940, Rauh 1949.
- ** 994. *Cynanchum speciosum* (Boiss. et Sprun.) Nym. (*Vincetoxicum speciosum* Boiss. et Sprun.).- Ιβήρων - Φιλοθέου, εἰς μικτὸν δάσος: 3.5.1951. Ιβήρων, Δάφνη: Friedrichsthal 1836, "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Καρυαί: εἰς δάση καστανέας: Bornmüller-Sintenis 1892, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.

995. *C. fuscum* (Vis.) Lk. var. *athoum* Tocl et Rohl. (*Vincetoxicum fuscum* Vis. var. *athoum* Tocl et Rohl.).- "Αγιον Όρος εἰς βραχώδεις τόπους: Rauh 1949.
996. *C. vincetoxicum* (L.) Pers. (*Vincetoxicum officinale* Mch.).- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.

- **+ 997. *Marsdenia erecta* (L.) R. Br. (*Cionura erecta* Griseb.).- Κερασιά - Αγ. Παύλου: 5.5.1951, Ζωγράφου - Δοχειαρίου, εἰς πετρώδεις τόπους: 15.4.1952. "Αγ. Παύλου, Λαύρα: Friedrichsthal 1836, ζώνη μακκίων: Rauh 1949, Ξενοφῶντος: Slaw. Breuer 1884.

OLEACEAE.

- **+ 998. *Fraxinus ornus* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου, δειφύλλου βλαστήσεως. Βατοπέδιον - Ιβήρων - Καρακάλλου: 23.5.1950, Καρακάλλου - Λαύρα - Κερασιά: 25.5.1950, Κερασιά - Αγ. Αννα: 26.5.1950, Φιλοθέου: 3.5.1951, Καρυαί - Εηροποτάμου: 10.4.1952 Λαύρα - Κερασιά: Mattfeld 1927, Καψοκαλύβια: Turrill 1937, "Αθως: Regel 1943, ζώνη μακκίων, Καψοκαλύβια, Χιλιανδάριον, μικτὸν δάσος, Ιβήρων - Λαύρα: Rauh 1949.
999. *F. excelsior* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
- ** 1000. *Phillyrea media* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου, δειφύλλου βλαστήσεως. Ιβήρων - Καρακάλλου - Λαύρα - Κερασιά: 24 - 25.5.1950, Ζωγράφου - Δοχειαρίου: 15.4.1952, Δάφνη - Καρυαί, Ιβήρων - Λαύρα - Κερασιά: Mattfeld 1927, Regel 1943, Rauh 1949.
1001. *Olea europaea* L.- Νοτίως Πύργου: Turrill 1937.
- ** 1002. *O. europaea* L. ssp. *oleaster* (Hoffmg. et Lk.) Fiori.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου, δειφύλλου βλαστήσεως. Βατοπέδιον: 23.5.1950, Λαύρα - Κερασιά: 25.5.1950, Αγ. Παύλου - Διονυσίου - Γρηγορίου - Σίμωνος Πέτρας: 26.5.1950, Δάφνη - Παντελεήμονος - Εηροποτάμου: 7.5.1951, Δοχειαρίου - Κωνσταμονίτου: 21.11.1959, "Αγιον Όρος: Regel 1943, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
1003. *Jasminum fruticans* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ. Σίμωνος Πέτρας: Regel 1943.

RUBIACEAE.

- ** 1004. *Sherardia arvensis* L.- Βατοπέδιον - Ίβηρων: 2.5.1951, 'Αγ. Αννα - Κερασιά: 11.4.1952, 'Αμμουλιανή: Turrill 1937.
- 1005. *Crucianella latifolia* L.- 'Αθως, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, ζώνη μακκίων, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
- 1006. *C. latifolia* L. var. *monspeliaca* (L.) DC.- Νοτιώς Πύργου: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- 1007. *C. angustifolia* L.- 'Αθως: Sibthorp 1787, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892.
- 1008. *C. graeca* Boiss.- 'Αθως: Formanek 1900.
- 1009. *Asperula arvensis* L.- 'Αθως - Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884.
- ** 1010. *A. lutea* S. et S.- Λαύρα - Κερασιά: 25.5.1950. 'Αθως, Στρατιδοχώρι, 1300 μέτρα: Bornmüller-Sintenis 1892, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- 1011. *A. longiflora* W. et K. (*A. aristata* L. ssp. *olngiflora* (W.K.) Hay.- 'Αθως - Καψοκαλύβια: Bornmüller-Sintenis 1892, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1012. *A. suberosa* S. et S.- (*A. athoa* Boiss.)- Κορυφή 'Αθω, 1600-1900 μέτρα: 26.5.1950. 'Ενδημικὸν Ἀγίου Όρους. 'Αθως: Aucher 1835, Κορυφή 'Αθω: Bornmüller - Sintenis 1892, Rauh 1949 εἰς 1500-1700 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, εἰς 1953 μέτρα: Berh 1938.
- ** 1013. *Galium mollugo* L.- Κερασιά - Λαύρα: 12.4.1952. 'Αθως: 'Ορφανίδης 1862, μικτὸν καὶ δάσος πεύκης, ἀλπικὴ ζώνη: Rauh 1949.
- 1014. *G. erectum* Huds.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
- 1015. *G. samothracicum* Rech. fil.- 'Αθως, εἰς δυτικὴν πλευρὰν εἰς παροχθίους τόπους ρυάκων: Friedrichsthal 1836.
- ** 1016. *G. firmum* Tsch.- 'Ανωθεν Παναγίας: 26.5.1950, Καρυαί: 10.4.1952. 'Αθως: Friedrichsthal 1836, Aucher 1836, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Παναγία - Κορυφή 'Αθω: Bornmüller 1892, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, ἀνωτέρα ζώνη: 'Ορφανίδης 1862, κορυφή 'Αθω: Rauh 1949.
- 1017. *G. scabrifolium* (Boiss.) Hausskn. (*G. firmum* Tsch. var. *scabrifolium* Boiss. et Heldr.)- 'Αθως, Παναγία 1700 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, Rauh 1949.
- ** 1018. *G. asparagifolium* Boiss. et Heldr. (*G. firmum* Tsch. var.

- asparagifolium Boiss. et Heldr.)- Κορυφή 'Αθω, εἰς βράχους: 26.5.1950. Tedd-Turrill 1937 (1700 μέτρα), Rauh 1949.
- 1019. *G. rhodopaeum* Vel.- 'Αθως: Bornmüller-Sintenis 1892, ἀλπικὴ ζώνη: Rauh 1949.
- 1020. *G. incanum* S. et S.- 'Αθως: Frivaldszky 1835, Aucher 1836, 'Ορφανίδης 1862, Κορυφή 'Αθω: Slaw. Breuer 1884, Bornmüller-Sintenis 1892, Behr 1938, Rauh 1949.
- 1021. *G. demissum* Boiss.- 'Αθως: Pichler 1873. 'Ενδημικὸν Ἀγίου Όρους.
- 1022. *G. purpureum* L.- 'Αθως: Aucher 1836, Pichler 1873, Dimonie 1909, Παναγία: Bornmüller-Sintenis 1892, Rauh 1949.
- 1023. *G. apiculatum* S. et S.- 'Αθως: Sibthorp 1787, κορυφή 'Αθω: Slaw. Breuer 1884, Rauh 1949.
- * 1024. *G. aparine* L.- 'Αγ. Αννα - Κερασιά: 11.4.1952.
- * 1025. *G. capitatum* Chaub. et Bory.- Επροποτάμου: 10.4.1952.
- 1026. *G. constrictum* Chaub.- 'Αθως, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Λαύρα - Προδρόμου: Rauh 1949.
- 1027. *G. murale* (L.) All.- 'Αθως, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884 εἰς τοίχους: Turrill 1937, Rauh 1949.
- 1028. *G. scabrum* L.- 'Αθως: Grisebach 1841, Παναγία: Bornmüller-Sintenis 1892, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 1029. *G. cruciata* (L.) Scop.- Κερασιά - Παναγία: 12.4.1952, Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952, ἀλπικὴ ζώνη: Rauh 1949.
- 1030. *G. verticillatum* Danth.- 'Αθως: Rauh 1949.
- 1031. *Valantia muralis* L.- 'Αθως, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884.
- ** 1032. *Rubia peregrina* L.- Προδρόμου - Κερασιά: 5.5.1951. Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- 1033. *R. olivieri* Rich.- Καψοκαλύβια: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.

CAPRIFOLIACEAE.

- **+1034. *Sambucus ebulus* L.- Πέριξ Λαύρας: 25.5.1950, Κερασιά - Παναγία: 25.5.1950, Φιλοθέου: 3.5.1951. Mattfeld 1927 (εἰς 1350 μέτρα ὄψος), Προδρόμου, Λαύρα - Προδρόμου, μικτὸν δάσος, Παναγία: Rauh 1949.
- **+1035. *S. nigra* L.- Εἰς μικτὸν δάσος, Κερασιά - Παναγία: 25.5.1950, Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952. 'Αθως: Grisebach, Δάφνη Καρυαί εἰς 1300 μέτρα: Mattfeld 1927, Προδρόμου, 'Αγ. Παύλου - Καρυαί: Rauh 1949,

- ** 1036. *Lonicera xylosteum* L.- Κερασιά - Παναγία, εἰς βραχώδεις τόπους, 800-1700 μέτρα: 25.5.1950. "Αθως, εἰς ὑπαλπικήν ζώνην: Grisebach 1841, Ὁρφανίδης 1862, Slaw. Breuer 1884, ζώνη μακκίων, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
1037. *L. alpigena* L. ssp. *formanekiana* (Hal.) Hay.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
- ** 1038. *L. implexa* Ait.- Δάφνη - Παντελεήμονος: 7.5.1951. "Αθως: Grisebach 1841, Bornmüller-Sintenis 1892, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- * 1039. *L. imflexa* Ait. var. *balearica* (DC.) Marg.- Καρυαί - Εηροποτάμου - Παντελεήμονος: 23.11.1959.
- ** 1040. *L. etrusca* Santi.- Παναγία: 25.5.1950, Παναγία, εἰς 1550 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, Rauh 1949, Ἀμμουλιανή: Loch-Turrill 1937.
- * 1041. *L. periclymenum* L.- Ἀρσανᾶς - Ζωγράφου: 15.4.1952.
1042. *L. nigra* L.- "Αθως, εἰς δάσην ὑπαλπικῆς ζώνης: Sibthorp 1787.
- **+1043. *Viburnum opulus* L.- Κάτωθεν Παναγίας, εἰς ἀνοικτὸν δάσος έλαττης: 26.5.1950, Regel 1943.

VALERIANACEAE.

1044. *Valerianella coronata* (L.) DC.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, "Αθως: Adamovic 1905, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
1045. *V. microcarpa* Lois.- Βατοπέδιον: Slaw. Breuer 1884.
1046. *V. pumila* (Willd.) DC.- "Αθως: Adamovic 1905.
1047. *V. turgida* (Stev.) Betcke.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος. Προδρόμου: Dimonie 1909.
- ** 1048. *V. carinata* Lois.- Παναγία, 1400-1550 μέτρα, εἰς λιβάδιον: 25.5.1950. Προδρόμου: Dimonie 1909, Ζωγράφου: Turrill 1937.
- * 1049. *V. truncata* (Rchb.) Betcke.-Παναγία κορυφὴ "Αθω: 26.5.1950, Βατοπέδιον - Καρυαί, εἰς κράστεδα δρόμων: 10.4.1952.
- *+1050. *Valeriana officinalis* L.- Δάφνη - Εηροποτάμου - Παντελεήμονος: 7.5.1951, Βατοπέδιον - Καρυαί: 10.4.1952.
- ** 1051. *V. dioscoridis* S. et S.- Κερασιά - Παναγία: 12.4.1952. Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
1052. *V. alliariaefolia* Vahl.- "Αθως, εἰς δάση: Ζαγανιάρης 1940.
- +1053. *V. dioica* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
1054. *V. carinata* Lois.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.

- +1055. *Kentranthus ruber* (L.) DC.- "Αθως, ζώνη μακκίων, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 1056. *K. ruber* (L.) DC. ssp. *eu-ruber* Hay.- Εηροποτάμου - Παντελεήμονος - Δάφνη: 11.4.1952, "Αγ. Αννα - Κερασιά: 12.4.1952, "Αθως: Grisebach 1841, Παναγία, 1550 μέτρα: Tedd-Turrill 1937.
- ** 1057. *K. ruber* (L.) DC. ssp. *Sibthorpii* (Heldr. et Sart.) Hal.- Δοχειαρίου - Κωνσταμονίτου - Ζωγράφου: 21.11.1959, Εηροποτάμου - Παντελεήμονος: 24.11.1959, Εηροποτάμου: Slaw. Breuer 1884, Γρηγορίου: Behr 1938, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
1058. *K. junceus* Boiss. et Heldr.- "Αθως: Ὁρφανίδης 1862, κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.

DIPSACACEAE.

1059. *Dipsacus silvester* Huds (D. fullonum L.)- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
1060. *Cephalaria ambrosioides* (S. et S.) Boiss. et Grun.- "Αθως: ζώνη μακκίων, Παναγία Rauh 1949.
1061. *C. ambrosioides* (S. et S.) Boiss. et Grun. var. *macrophylla* (Griseb.) Boiss.- "Αθως, Καρυαί: Frivaldszky 1835, Ὁρφανίδης 1862, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Καψοκαλύβια, εἰς ἀπόκρημνον δχθην: Bornmüller-Sintenis 1892, "Αθως, Δάφνη: Friedrichsthal 1836.
1062. *C. flava* (S. et S.) Szabo.- "Αθως: Sibthorp 1787, Frivaldszky 1835, Ὁρφανίδης 1862, Janka 1871.
- ** 1063. *Pterocephalus perennis* Coult.- Παναγία - Κορυφὴ "Αθω, εἰς βράχους: 26.5.1950. κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
- ** 1064. *P. perennis* Coult. ssp. *parnassi* (Spr.) Vierh.- Παναγία - Κορυφὴ "Αθω, εἰς βράχους: 26.5.1950, "Αθως: Frivaldszky 1836, Aucher 1836, Pichler 1873, Slaw. Breuer 1884, Κορυφὴ "Αθω 1900 μέτρα: Bornmüller-Sintenis 1892, Παναγία 1550 μέτρα: Behr 1938, μέχρι 1700 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, Παναγία: Rauh 1949.
1065. *Tremastelma palaestinum* (L.) Janch. var. *lyratum* (Vis.) Hay- (*Pterocephalus palaestinum* (L.) Janch. var. *lyratum* (Vis.) Hay.-"Αθως - Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884.
1066. *Scabiosa crenata* Cyr.- "Αθως: Pichler 1873.
- ** 1067. *S. webbiana* Doy.- "Ανωθεν Παναγίας, 1700-1750 μέτρα: 26.5.1950. "Αθως: Frivaldszky 1835, Pichler 1873, κορυφὴ "Αθω:

Slaw. Breuer 1884, Παναγία, 1700 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, μικτὸν δάσος, Παναγία, κορυφὴ Ἀθω: Rauh 1949

CUCURBITACEAE.

- *+ 1068. *Bryonia dioica* Jacq.- Καρακάλλου - Λαύρα, εἰς σκληρόφυλλον βλαστησιν: 24.5.1950.
- + 1069. *Echbalium elaterium* (L.)Rich.- Ἀγίου Ὄρους: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.

CAMpanulaceae.

- 1070. *Campanula orphanidea* Boiss.- Κορυφὴ Ἀθω, 1900-1970 μέτρα: Frivaldszky 1835, Aucher 1835, Ὁρφανίδης 1862, Pichler 1873, Eccl.müller-Sintenis 1892, Tedd-Turrill 1937, Behr 1938, Rauh 1949.
- ** 1071. *C. rupestris* S. et S.- Κερασιά - Παναγία, 700-1700 μέτρα, εἰς βράχους: 26.5.1950, Κερασιά - Ἀγ. Ἀννα: 5.5.1951, Ξηροποτάμου, εἰς τοίχους: 10.4.1952, Παντοκράτορος: Grisebach 1841, Λαύρα: Bornmüller-Sintenis 1892, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, Ἀγ. Παύλος: Behr 1938, εἰς παραλιακοὺς τόπους: Rauh 1949,
- ** 1072. *C. rupestris* S. et S. var. *andrewsii* (DC.) Hay.- Καρυαί, Ξηροποτάμου, εἰς τοίχους καὶ βράχους: 11.4. 1952. Σίμωνος Πέτρας, εἰς βράχους, Βατοπέδιον, Δοχειαρίου, εἰς τοίχους: Turrill 1937.
- 1073. *C. rupestris* S. et S. var. *andrewsii* (DC.) Hay. fa. *lavrensis* (Tocl et Rohl.) Hay.- Λαύρα: Sintenis - Bornmüller 1892. ζώνη μακκίων, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949. Ἐνδημικὸν Ἀγίου Ὄρους.
- 1074. *C. rupestris* S. et S. var. *andrewsii* (DC.) Hay. fa. *breueri* (Tocl et Rohl) Hay.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884.
- ** 1075. *C. lingulata* W. st K.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων: 2.5.1951. Ἀθως, Παντοκράτορος: Grisebach 1841, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937. Πύργος: Chick - Turrill 1937, ζώνη μακκίων Rauh 1949.
- 1076. *C. glomerata* L.- Ἀθως: Sibthorp 1787, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- 1077. *C. rotundifolia* L.- Κορυφὴ Ἀθω: Ὁρφανίδης 1862.
- 1078. *C. rotundifolia* L. var. *sancta* Hay.- Κορυφὴ Ἀθω: Ὁρφανίδης 1862, ἀνωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, Tedd - Turrill 1937 (1550-1970 μέτρα), κορυφὴ Ἀθω: Rauh 1949. Ἐνδημικὸν Ἀγίου Ὄρους.

- δῆς 1862, ἀνωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, Tedd - Turrill 1937 (1550-1970 μέτρα), κορυφὴ Ἀθω: Rauh 1949. Ἐνδημικὸν Ἀγίου Ὄρους.
- 1079. *C. trachelium* L.- Ζώνη σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
- ** 1080. *C. trachelium* L. ssp. *athoa* (Boiss. et Heldr.) Hay. (Cannula *athoa* Boiss. et Heldr.)- Βατοπέδιον - Ἰβήρων, εἰς δάση καὶ κράσπεδα δρόμων: 2.5.1951, 22.11.1959, Καρυαί - Ξηροποτάμου: 23.11.1959, Ἀθως: Sibthorp 1787, Aucher 1835, Ὁρφανίδης 1862, Καρυαί - Κουτλουμουσίου: Γουλιμῆς 1947, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- 1081. *C. erinus* L.- Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, Turrill 1937, ζώνη σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως, εἰς σχισμὰς τοίχων: Rauh 1949.
- ** 1082. *C. persicifolia* L.- Καρυαί - Ἰβήρων - Φιλοθέου, εἰς δάση: 3.5. 1951. Ἀθως: Sibthorp 1787, Grisebach 1841, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, Καρυαί - Κουτλουμουσίου: Γουλιμῆς 1947, Λαύρα - Προδρόμου: Rauh 1949,
- * 1083. *C. persicifolia* L. var. *parviflora* Freyn.- Καρυαί - Ξηροποτάμου, εἰς δάση καὶ λόχμας: 23.11.1959.
- * 1084. *C. spathulata* S. et S. ssp. *spruneriana* (Hampe) Hay.- Δάφνη - Παντελεήμονος: 7.5.1951.
- 1085. *C. phrygia* Jaub. et Spach.- Ἀθως: Grisebach 1841, Πύργος: Lach- Turrill 1937, Ἀθως, πέριξ Μονῶν: Rauh 1949. N.A. Πύργου: Turrill 1937.
- * 1086. *C. ramosissima* S. et S.- Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος - Δάφνη: 7.5.1951. Πέριξ Μονῶν: Rauh 1949.
- * 1087. *Legouzia speculum veneris* (L.) Fisch.- Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: 15.4.1952. Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, πέριξ Μονῶν: Rauh 1949.
- 1088. *L. speculum veneris* (L.) Fisch. var. *pubescens* (DC.) K. Maly.- Διάρυξ Ξέρξου: Turrill 1937.
- * 1089. *L. falcata* (Ten.) Fritsch.- Ζωγράφου - Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος, εἰς πετρώδεις τόπους παρὰ τὰ κράσπεδα δρόμων: 15.4.1952.
- 1090. *L. pentagonia* (L.) Thell.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
- 1091. *Diosphaera rumeliana* (Hampe) Bornm. (*Trachelium rumelianum* Hampe).- Ἀθως, ἀνωθεν Ἀγ. Παύλου: Behr 1938, Ραβίνη, ἀνωθεν Στρατῆ: Γουλιμῆς 1947.
- 1092. *D. Jacquinii* (Sieb.) Bus. var. *chalcidica* (Bus.) Hay.- Ἀθως,

- άνωθεν Κερασιᾶς: Ὁρφανίδης 1862, Janka 1871.
 1093. *Jasione heldreichii* Boiss. et Orph.- Ἀθως, Βροντή: Formanek 1900, ἀνωθεν Γρηγορίου, εἰς χαράδραν: Behr 1938.

COMPOSITAE.

- **+1094. *Eupatorium cannabinum* L.- Περιοχὴ Καρυῶν: 2.5.1951. Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, εἰς ὑγρὸν τόπους: Rauh 1949.
 ** 1095. *Bellis perennis* L.- Λαύρα - Προδρόμου, εἰς λιβάδια: 5.5.1951. Rauh 1949.
 ** 1096. *B. hybrida* Ten.- Καρακάλλου - Λαύρα, εἰς ὑγρὸν ἔδαφος δάσους: 24.5.1950. Ἀθως: Dimonie 1909, κάτωθεν Λαύρας: Turrill 1937, ζώνη μακκίων, Λαύρα - Προδρόμου, εἰς ρύακας: Rauh 1949.
 1097. *Erigeron acer* L.- Ἀθως: Sibthorp 1787.
 1098. *Filago germanica* L.- Πύργος, Ἀμμουλιανή: Turrill 1937.
 1099. *F. germanica* L. fa. *albida* Wimm. et Grab.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, Adamovic 1905, Ἀμμουλιανή: Turrill 1937.
 1100. *F. gallica* L.- Πύργος: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
 1101. *Helichrysum virginicum* (S. et S.) Boiss.- Ἀθως, εἰς βράχους ἀλπικῆς ζώνης: Sibthorp 1787, Aucher 1836, Ὁρφανίδης 1862, Pichler 1873, Dimonie 1908, κορυφὴ Ἀθω: Behr 1988, Loch-Turrill 1937. Ἐνδημικὸν Ἀγίου Ὄρους.
 1102. *Phagnalon rupestre* (L.) DC.- Ἀθως, Λαύρα: Formanek 1900.
 1103. *Ph. graecum* Boiss. et Heldr.- Μεταξὺ Λαύρας - Κερασιᾶς: Bornmüller-Sintenis 1892, Ἀθως, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, Ζωγράφου, εἰς βράχους: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
 1104. *Inula conyzoides* DC.- Ἀθως: Formanek 1900.
 1105. *I. aschersoniana* Janka.- Ἀθως, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
 ** 1106. *I. aschersoniana* Janka var. *athoa* Rech. fil.- Κερασιὰ - Ἀγ. Ἀννα εἰς βράχους: 26.5.1950. Ἀθως: Friedrichsthal 1836, Aucher 1836, Slaw. Breuer 1884, Dimonie 1909, Προδρόμου, Δάφνη, Ἀγ. Ἀννα: Adamovic 1905, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
 ** 1107. *I. viscosa* L.- Παντοκράτορος: 2.5.1951, Πρόδρομου - Καγοκαλύβια, εἰς βράχους παραθαλασσίους: 5.5.1951, Rauh 1949,

- κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, Πύργος: Loch - Turrill 1937.
 ** 1108. *I. graveolens* (L.) Desf.- Καρυαι - Ζωγράφου: 14.4.1952. Χαμηλὴ ζώνη: Dimonie 1909, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
 1109. *I. attica* Hal.- Ἅγιον Ὄρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
 1110. *Pulicaria odora* (L.) Rehb.- Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, Ἀθως, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909.
 ** 1111. *P. uliginosa* Stev. (*Pulicaria dysenterica* (L.) Gärtn. var. *microcephala* Boiss.- Καρακάλλου - Λαύρα, εἰς ὑγρὸν ἔδαφος δάσους: 24.5.1950. Ἀθως, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, εἰς ὑγρὸν τόπους: Rauh 1949.
 ** 1112. *Pallenis spinosa* (L.) Cass.- Δάφνη - Ξηροποτάμου, εἰς ξηροὺς πετρώδεις τόπους: 7.5.1951. Πύργος - διδρυξ Ξέρξου: Turrill 1937, εἰς ζώνην σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
 1113. *Asteriscus aquaticus* (L.) Less.- Ἅγιον Ὄρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
 1114. *Xanthium spinosum* L.- Ἀθως, εἰς ἐρήμους τόπους: Rauh 1949.
 1115. *X. strumarium* L.- Ἀθως, εἰς ἐρήμους τόπους: Rauh 1949.
 1116. *X. brasiliicum* Vellozo.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884.
 1117. *Bidens cernua* L.- Ἅγιον Ὄρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
 ** 1118. *B. tripartitus* L.- Καρακάλλου - Λαύρα, εἰς ὑγρὸν - ἔλαδες ἔδαφος ἐνδιαμέσως δάσους: 24.5.1950. Ἰβήρων - Λαύρα: Rauh 1949.
 1119. *Anthemis tinctoria* L.- Ἅγιον Ὄρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ, εἰς ξηροὺς τόπους ἀνωθεν Καγοκαλύβιων: Rauh 1949.
 ** 1120. *A. tinctoria* L. var. *pallida* DC.- Κερασιά: 11.4.1952. Bornmüller - Sintenis 1892, Ἀθως, χαμηλὴ ζώνη: Dimonie 1909, ἀνωθεν Παναγίας: Behr 1938.
 1121. *A. orientalis* (L.) Deg. ssp. *sibthorpii* (Griseb.). Hay- Κορυφὴ Ἀθω, εἰς σχισμάς βράχων: Sibthorp 1787, Frivaldszky 1835, Friedrichsthal 1836, Grisebach 1841, Ὁρφανίδης 1862, Pichler 1873, Janka 1871, Bornmüller - Sintenis 1892, Adamovic 1905, Dimonie 1909, Tedd - Turrill 1937, Behr 1938, Rauh 1949. Ἐνδημικὸν Ἀγίου Ὄρους.
 1122. *A. orientalis* (L.) Deg. ssp. *cronia* (Boiss. et Heldr.) Hay. var. *pentelica* (Boiss.) Hay.- Ἀθως: Slaw. Breuer 1884.
 * 1123. *A. orientalis* (L.) Deg. ssp. *incana* Boiss. et Heldr. var. *spru-*

- neri and Hal.- Καρυάτι - Ζωγράφου: 14.4.1952.
1124. *A. auriculata* Boiss.- "Αθως, Χιλιανδάριον: Adamovic 1905.
1125. *A. tomentosa* L. ssp. *peregrina* (L.) Hay.- Λαύρα, Άμμουλιανή: Turrill 1937.
1126. *A. Cotula* L.- "Αθως, Βροντή: Formanek 1900.
- * 1127. *A. arvensis* L.- Βατοπέδιον - Ίβήρων, εἰς ξηρούς φωτεινούς τόπους: 23.5.1950.
1128. *A. triumetti* (L.) All.- "Άγιον Όρος: Συλλογή φαρμακοποιού Μπαλαλᾶ.
- ** 1129. *Achillea grandifolia* Frw.- Βατοπέδιον - Ίβήρων, εἰς δρόμους και κράσπεδα δασῶν: 2.5.1951, 10.4.1952. "Αθως: Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884, Formanek 1900, μεσαία ζώνη: Dimonie 1905, μικτὸν δάσος, Παναγία: Rauh 1949.
1130. *A. coarctata* Poir.- "Άγιον Όρος: Συλλογή φαρμακοποιού Μπαλαλᾶ. "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- ** 1131. *Diotis maritima* (L.) Sm.- Βατοπαίδιον, εἰς ἀμμώδη παραλίαν: 1.5.1951. "Αθως, εἰς παραθαλάσσιον ἀμμώδες έδαφος: Slaw. Breuer 1884.
- ** 1132. *Chrysanthemum segetum* L.- Δάφνη - Παντελεήμονος - Ξηροποτάμου: 7.5.1951. "Αθως, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, Σταυρονικήτα: Turrill 1937.
1133. *Chr. coronarium* L. var. *discolor* Urb.- "Άγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
1134. *Tanacetum corymbosum* (L.) Schulz.- Bip. (*Chrysanthemum corymbosum* L. *Pyrethrum corymbosum* Willd.).- "Αθως, Κρύο Νερὸ - Στρατιδοχῶρι: Bornmüller-Sintenis 1892, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- +1135. *T. vulgare* L. (*Chrysanthemum vulgare* Bernh.).- "Άγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
1136. *T. macrophyllum* (Willd.) Schuz.- Bip. (*Chrysanthemum macrophyllum* W. et K.).- "Αθως, δάση ὑπαλπικῆς ζώνης: Grisebach 1841, Rauh 1949.
- **+1137. *Matricaria chamomilla* L.- Διονυσίου - Γρηγορίου: 26.5.1950, Δοχειαρίου: 15.4.1952. Πύργος: Turrill 1937.
- +1138. *Artemisia vulgaris* L.- "Άγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
- +1139. *Tussilago farfara* L.- "Άγιον Όρος, πλησίον πηγῶν εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 1140. *Doronicum caucasicum* M.B.- Ίβήρων - Φιλοθέου, εἰς δάση: 3.5.1951, Βατοπαίδιον - Καρυάτι: 10.4.1952. "Αθως: Slaw. Breuer

- 1884, Adamovic 1905, Dimonie 1909, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
1141. *D. columnae* Ten. var. *orientale* Hay.- Πύργος: Chick - Turrill 1937.
- ** 1142. *Senecio vernalis* W. et K.- Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος, "Αγ. Άννα - Κερασιά: 11.4.1952. "Αθως, Καρυάτι: Grisebach 1841, Πύργος: Chick - Turrill 1937, Σκήτη Ρωσικοῦ: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
1143. *S. othonnae* M.B.- "Αθως: Sibthorp 1787, Aucher 1836, Janka 1871, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, Formanek 1900.
- ** 1144. *S. rupester* W. et K.- Ξηροποτάμου - Σίμωνος Πέτρας - "Αγ. Παύλου: 11.4.1952. "Αθως: Frivaldszky 1836, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909.
1145. *S. papposus* (Rchb.) Less. em. Cufodontis ssp. *fussii* (Nym.) Cuf. var. *araneosus* (Griseb.) Cuf.- Εἰς δάση μεταξὺ Παύλου - Καρυῶν εἰς 1100 μέτρα: Grisebach 1841, Adamovic 1905, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
1146. *S. foeniculaceus* Ten. (*S. lividus* L. fa. *foeniculaceus* (Ten.) Fiori e Paol.).- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
1147. *S. erraticus* Bert. (*S. harhareifolius* Krock.).- "Αθως, Παναγία: Rauh 1949.
1148. *S. jacobaea* L.- "Αθως: Sibthorp 1787 (ex Grisebach 1843). "Αμφισβητούμενα δεδομένα κατὰ Rechinger (1943, σελ. 639).
1149. *S. lividus* L.- Καρυάτι: Grisebach 1841, μεταξὺ Σταυρονικήτα - Παντοκράτορος: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1150. *Calendula arvensis* L.- Γρηγορίου - Διονυσίου, εἰς φωτεινούς πετρώδεις τόπους: 11.4.1952. Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, Άμμουλιανή: Chick - Turrill 1937.
- * 1151. *C. aegyptiaca* Desf. fa. *glandulifera* (Vierh.) Hay.- Λαύρα - Κερασιά: 5.5.1951.
1152. *Echinops microcephalus* S. et S. "Αθως - διάρυξ Ξέρξου: Urville (ex Flora Aegaea, Rechinger, σελ. 642).
1153. *E. microcephalus* S. et S. fa. *discolor* vand.- "Αθως: Charrel 1891.
- +1154. *E. ritro* L.- "Αθως: Όρφανίδης 1862, Καψοκαλύβια: Bornmüller-Sintenis 1892, εἰς βράχους: Rauh 1949.
1155. *Cardopodium corymbosum* (L.) Pers.- "Άγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιού Μπαλαλᾶ.
1156. *Carlina corymbosa* L. ssp. *graeca* (Heldr. et Sart.) Rech.

- fil.- "Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος. "Αθως: Sibthorp 1787.
- ** 1157. *Jurinea anatolica* Boiss. ssp. *eu-anatolica* Rech. fil.- "Ανωθεν Παναγίας, εἰς ρωγμάς βράχων: 25.5.1950, "Αθως, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, εἰς βράχους: Rauh 1949.
- ** 1158. *J. glycacantha* (S. et S.) DC. (*J. mollis* (L.) Rchb. ssp. *glycacantha* (S. et S.) Hay.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλων, ἀειφύλλων. Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: 15.4.1952. Hartmann 1913-1914, Turrill 1937, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892.
1159. *Carduus pycnocephalus* L.- Σταυρονικήτα: Turrill 1937.
- ** 1160. *C. armatus* Boiss. et Heldr.- Κορυφὴ "Αθω, εἰς βραχώδεις τόπους: 26.5.1951. "Αθως: Frivaldszky 1835, Tedd-Turrill 1937 (1900 μέτρα), κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
1161. *Notobasis syriaca* (L.) Cass.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
1162. *Cirsium ligulare* Boiss. ssp. *albanum* Wettst.- "Αθως, 'Αγ. Αθανάσιος: Formanek 1909, εἰς ύγρον τόπους: Rauh 1949.
- ** 1163. *C. creticum* (Lam.) Urv.- "Αθως: Frivaldszky 1836.
- ** 1164. *Picromon acarna* (L.) Cass.- Δοχειαρίου: 21.11.1959. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1165. *Chamaepeuce alpini* Jaub. et Spach. var. *camptolegis* Boiss. (*Circium chamaepeuce* (L.) Ten. *Stachelina chamaepeuce* L.).- Εἰς βράχους παρὰ τὴν θάλασσαν, Καρακάλλου: 24.5.1950, κλιτὺς πρὸς Καγοκαλύβια: 5.5.1951.
- ** 1166. *Ch. alpini* Jaub. et Spach. var. *mutica* Boiss. (*Ch. mutica* DC., *Circium chamaepeuce* (L.) Ten. var. *muticum* (Cass.) Hay.).- Κλιτὺς πρὸς Καγοκαλύβια: 5.5.1951. "Αθως: Aucher 1836, Slaw. Breuer 1884, εἰς παραθαλασσίους βράχους: Pichler 1873, Βατοπέδιον: Bornmüller - Sintenis 1892, μεταξὺ Δάφνης - Ξηροποτάμου: Behr 1938, εἰς ζώνην σκληροφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949. Κατὰ Vierhapper, 1919 καὶ Rechinger, 1943, διεπιστώθησαν μεταβατικαὶ μορφαὶ ἀμφοτέρων τῶν ποικιλῶν εἰς τοὺς ἀκολούθους τόπους: "Αθως: Frivaldszky 1836, Βατοπέδιον, Καγοκαλύβια: Bornmüller-Sintenis 1892, εἰς βράχους, Δάφνη: Dimonie 1909 εἰς βράχους, Pichler 1873.
1167. *Tyrimnus leucographus* (L.) Cass.- "Αθως: Adamovic 1905, Καγοκαλύβια πλησίον θαλάσσης: Turrill 1937.
- ** 1168. *Crupina crupinastrum* (Moris) Vis.- Δάφνη - Παντελεήμονος - Ξηροποτάμου, εἰς φωτεινούς ξηρούς τόπους: 7.5.1951. Διονυσίου: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.

- * 1169. *Centaurea Triumfetti* All. (*C. variegata* Lam.).- "Αρσανᾶς - Ζωγράφου: 15.4.1952.
1170. *C. athoa* DC. (*C. rupestris* L. ssp. *athoa* (DC.) Gugl.).- "Αθως: Sibthorp 1787, Frivaldszky 1835, Aucher 1836, Tozer 1861, κάτωθεν Παναγίας 1400-1500 μέτρα: Behr 1938, κορυφὴ "Αθω, Παναγία 1550 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, Rauh 1949, μεσαία ζώνη βλαστήσεως: Dimonie 1909. 'Ενδημικὸν 'Αγίου Όρους.
- ** 1171. *C. chalcidicaea* Hay.- Κάτωθεν Παναγίας, εἰς βροχώδεις τόπους: 25.5.1950. "Αθως, N.A. κλιτὺς 1550-1700 μέτρα: Hartmann 1913, Παναγία: Behr 1958, κορυφὴ "Αθω 1550-1700 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, Παναγία - κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949. 'Ενδημικὸν 'Αγίου Όρους.
1172. *C. pannosa* DC.- "Αθως, Παντοκράτορος, εἰς βράχους: Aucher 1836, Slaw. Breuer 1884, Ιβήρων, Λαύρα: Grisebach 1841, Ορφανίδης 1862, μεταξὺ Λαύρας - Καρακάλλου: Bornmüller-Sintenis 1892, Βατοπέδιον: Bornmüller-Sintenis 1892, Tedd-Turrill 1937, Ιβήρων: Rauh 1949. 'Ενδημικὸν 'Αγίου Όρους.
1173. *C. peucedanifolia* Boiss. et Orph.- "Αθως, λιμὴν Δάφνης: Ορφανίδης 1862, Dimonie 1909, Γρηγορίου: Behr 1938, Ιβήρων: Rauh 1949. 'Ενδημικὸν 'Αγίου Όρους.
- ** 1174. *C. huljakii* J. Wagner.- Κερασιά: 26.5.1950. "Αθως, 600 μέτρα: Wagner 1935, μεταξὺ 'Αγ. Αννας - Κερασιᾶς 500 μέτρα: Behr 1938, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
1175. *C. grisebachii* Nym.- "Αθως, Αμμουλιανή: Loch-Turrill 1937.
1176. *C. scabiosa* L. var. *tenuiloba* Boiss.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ. "Αθως: Aucher 1836.
1177. *C. salonitana* Vis.- "Αθως: Friedrichsthal 1836.
1178. *C. cuneifolia* S. et S.- "Αθως: Sibthorp 1787, Κερασιά: Ορφανίδης 1862, Bornmüller - Sintenis 1892, χαράδρα ἄνωθεν 'Αγ. Παύλου: Behr 1938, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- **+ 1179. *C. cyanus* L.- Παναγία, εἰς τόπους παραμονῆς ζώων: 26.5.1951. Rauh 1949.
- * 1180. *C. cyanus* L. var. *hortorum* (Pau.) Gugl.- Ξηροποτάμου: 10.4.1952.
1181. *C. lancifolia* Sieb.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
1182. *C. affinis* Friv.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος. "Αθως: Pichler 1873.
1183. *C. Sanctae Annae* J. Wagner.- "Αθως, 600 μέτρα: Turrill 1937. Κατὰ Wagner (1935) δέον δρυς θεωρηθῆ πιθανῶς ὡς οὐρίδιον τῶν *C. diffusa* X *C. huljakii*. 'Ενδημικὸν 'Αγίου Όρους.

1184. *C. diffusa* Lam.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Διώρυξ Ξέρξου: Urville, Πέριξ Μονῶν, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
1185. *C. jacea* L.- "Αθως: Sibthorp 1787. "Υπὸ τοῦ Rechinger (1943) ἀμφισβητεῖται ἡ παρουσία τοῦ εἰδους τούτου εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Αἴγαίου.
1186. *Microlonchus salmanticus* (L.) DC.- "Αθως, Χιλιανδάριον: Slaw. Breuer 1884, πέριξ Μονῶν: Rauh 1949.
1187. *Carthamus dentatus* Vahl.- "Άγιον Όρος: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, πλησίον Μονῶν: Rauh 1949.
- **+1188. *Cnicus benedictus* L.- Καρυαὶ - Εηροποτάμου: 10.4.1952. Πύργος: Turrill 1937.
- *+1189. *Cichorium intybus* L. var. *glabratum* (Presl.) Gren. et Godr.- Εηροποτάμου - Παντελεήμονος: 24.11.1959.
- ** 1190. *C. pumilum* Jacq.- Κάτωθεν Παναγίας, εἰς βραχώδεις τόπους: 25.5.1950. "Αθως, εἰς κράσπεδα δάσους, Λαύρα - Προδρόμου: Rauh 1949.
1191. *Lapsana communis* L. ssp. *intermedia* (M.B.) Hay. var. *glandulosa* (Freyn et Sint.) Bornm.- "Αθως, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892.
1192. *Tolpis umbellata* Bert.- Χιλιανδάριον - Πύργος: Turrill 1937.
1193. *T. virgata* (Desf.) Bert.- Καρακάλλου, Κερασιά: Bornmüller-Sintenis 1892, εἰς ἀμπελῶνας: Pichler 1873, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909.
- ** 1194. *Zazintha verrucosa* Gaertn.-Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: 15.4.1952. "Αθως: Sibthorp 1787, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, ὅνωθεν Πύργου: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1195. *Hypochaeris glabra* L.- Βατοπέδιον - Καρυαὶ: 23.5.1950, Βατοπέδιον - Παντοκράτορος - Σταυρονικήτα: 2.5.1951. Σταυρονικήτα - Παντοκράτορος ἄνωθεν Πύργου: Turrill 1937.
- * 1196. *H. radicata* L.- Καρυαὶ - Ζωγράφου: 10.4.1952.
1197. *H. cretensis* (L.) Ch. et B.- Πύργος: Turrill 1937.
- * 1198. *H. maculata* L. ssp. *pelivanovicii* Petrov. (*H. macedonica* Form.)- Καρυαὶ - Ζωγράφου, εἰς μικρὸν λιβάδιον: 10.4.1952.
1199. *Hedypnois rhagadioloides* (L.) Willd. ssp. *cretica* (L.) Hay.- "Αθως: Sibthorp 1787, Νοτίως Πύργου: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
1200. *Leontodon hispidus* L.- "Αθως: Sibthorp 1787.
- ** 1201. *L. crispus* Vill. ssp. *asper* (W. et K.) Rohl. var. *setulosus* (Hal.) Hay.- Κορυφὴ "Αθω 1600 - 1900 μέτρα, εἰς βραχώδεις

- τόπους: 26.5.1950, 12.4.1952. "Αθως: Grisebach 1841, Στρατιδοχῶρι: Bornmüller - Sintenis 1892, Παναγία 1550 μέτρα: Behr 1938, μεσαία ζώνη: Dimonie 1909, κορυφὴ "Αθω 1900 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, Ζωγράφου: Turrill 1937, Παναγία, κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
- ** 1202. *L. tuberosus* L.- Ιβήρων - Καρακάλλου: 23.5.1950, Προδρόμου - "Αγ. Πέτρου: 5.5.1951. Πύργος: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
1203. *L. tuberosus* L. var. *olivieri* (DC.) Vierh.-Ζωγράφου: Turrill 1937.
1204. *L. autumnalis* L.- Λαύρα - Προδρόμου, εἰς λιβάδιον, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1205. *Picris pauciflora* Willd.- Λαύρα - Κερασιά: 5.5.1951. Καψοκαλύβια, N.A. Πύργου: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
1206. *P. echiooides* L.- "Αθως - Κερασιά: Bornmüller - Sintenis 1892.
1207. *Urospermum picroides* (L.) Desf.- "Άγιον Όρος: Turrill 1937.
- * 1208. *Tragopogon porrifolius* L.- Βατοπέδιον - Καρυαὶ: 23.5.1950, 2.5.1951, Παντελεήμονος - Εηροποτάμου - Δάφνη: 7.5.1951. Παναγία: Rauh 1949.
1209. *T. dubius* Scop.- "Αθως: Boissier 1896, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, ζώνη σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
1210. *T. balcanicus* Vel.- "Αθως - Στρατιδοχῶρι: Bornmüller-Sintenis 1892.
1211. *Scorzonera mollis* M.B.- Χιλιανδάριον: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
1212. *S. lanata* (L.) M.B.- "Αθως, εἰς βραχώδεις τόπους: Ζαγανιάρης 1940.
1213. *Podospermum canum* C.A. Mey.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Παναγία: Grisebach 1841, Rauh 1949.
1214. *P. laciniatum* (L.) DC.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
1215. *Lagosseris sancta* (L.) K. Maly.- Ζωγράφου: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1216. *Andryala dentata* S. et S.- Καρυαὶ - Ζωγράφου: 14.4.1952. Χιλιανδάριον: Adamovic 1905, Πύργος: Turrill 1937.
- * 1217. *Chondrilla juncea* L.- Προδρόμου - Καψοκαλύβια, εἰς λιβάδια: 5.5.1951, Λαύρα - Προδρόμου, κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.

- * 1218. *C. juncea* L. var. *acanthophylla* Boiss.- Παναγία: 25.5.1950, Rauh 1949.
- ** 1219. *Taraxacum hoppeanum* Griseb.- Κερασιά - Παναγία, εἰς ρωγμάς βράχων: 25.5.1950. "Αθως: Adamovic 1905, Λαύρα, Χιλιανδάριον, Καψοκαλύβια - Λαύρα, Σίμωνος Πέτρας - Καρυαί, Ζωγράφου, Σταυρονικήτα, Βατοπέδιον, 'Αρσανάς, Χιλιανδάριον, Καψοκαλύβια, 'Εσφιγμένου: Turrill 1937, Παναγία: Rauh 1949.
- 1220. *T. laevigatum* (Willd.) DC.- "Αθως, ίπαλπική ζώνη: Adamovic 1905.
- ** 1221. *T. megalorrhizon* (Forsk.) Hand. et Mazz.- Παναγία - Κορυφή "Αθω, 1500-1950 μέτρα: 26.5.1950, 12.4.1952. Rauh 1949, 'Αρσανάς - Ζωγράφου: Turrill 1937 ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- 1222. *T. obliquum* (Fries.) Dahlst.- 'Αρσανάς - Ζωγράφου: Turrill 1937.
- *+1223. *T. officinale* Web. ssp. *officinale* (Gand.) Becherer.- Περιοχή Ζωγράφου: 14.4.1952.
- * 1224. *Sonchus asper* (L.) Hill.- Δάφνη - Παντελεήμονος: 11.4.1952.
- 1225. *S. asper* (L.) Hill. ssp. *glaucescens* (Jord.) Hay. (*S. glaucescens* Jord.)- 'Αμμουλιανή: Loch - Chick - Turrill 1937.
- ** 1226. *S. oleraceus* (L.) Gou.- Βατοπέδιον - Ιβήρων: 23.5.1950, 'Αρσανάς - Ζωγράφου: 15.4.1952. εἰς ύγρον τόπους: Rauh 1949.
- 1227. *S. tenerimus* L.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
- ** 1228. *Mycelis muralis* (L.) Rehb. (*Lactuca muralis* Gärtn.).- Καρυαί - Ιβήρων - Φιλοθέου, εἰς ύγρὸν ἔδαφος δασῶν: 3.5.1951. "Αθως: Grisebach 1841, Καρυαί, εἰς δάσος: Bornmüller - Sintenis 1892, ζώνη μακκίων, εἰς ρύακας, Καρυαί: Rauh 1949.
- ** 1229. *Lactuca cretica* Desf.- 'Αγ. Παύλου - Σίμωνος Πέτρας: 26.5.1950. "Αθως: Bornmüller - Sintenis 1892, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- * 1230. *L. serriola* L.- Καρυαί - Ξηροποτάμου: 10.4.1952.
- 1231. *Crepis althaoides* Boiss.- Κορυφή "Αθω: Aucher 1836, Frivaldszky 1835, 'Ορφανίδης 1862, Pichler 1873, ἀνωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, Παναγία: Behr 1938, Rauh 1949, Στρατιδοχῶρι: Bornmüller - Sintenis 1892. 'Ενδημικὸν 'Αγίου 'Ορους.
- 1232. *C. pulchra* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλου - ἀειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
- 1233. *C. pulchra* L. var. *adenoclada* Hausskn.- Νοτίως Πύργου: Turrill 1937.
- 1234. *C. neglecta* L.- Εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.

- 1235. *C. neglecta* L. var. *fuliginosa* (S. et S.) Ch. et B.- Μεταξὺ Πύργου - διώρυγος ξέρξου: Turrill 1937.
- 1236. *C. foetida* L. ssp. *eu-foetida* Hay.- "Αθως, κατωτέρα ζώνη: Dimonie 1909, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- 1237. *C. Diocoridis* Hal.- "Αθως, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- 1238. *Hieracium bracteolatum* S. et S. ssp. *bracteolatum* Zahn var. *caryesinum* Zahn.- "Αθως, Καρυαί, 850 μέτρα: 'Ορφανίδης 1862. 'Ενδημικὸν 'Αγίου 'Ορους.
- 1239. *H. bracteolatum* S. et S. ssp. *bracteolatum* Zahn var. *pelium* Hal.- Καρυαί - Κερασιά: 'Ορφανίδης 1862, Bornmüller - Sintenis 1892.
- 1240. *H. epinephum* Zahn.- "Αθως: Pichler 1873, κάτωθεν Παναγίας 1400 μέτρα: Behr 1938, Rauh 1949. 'Ενδημικὸν 'Αγίου 'Ορους.
- 1241. *H. leucopannosum* Behr et Zahn.- "Αθως, κάτωθεν Παναγίας, 1500 μέτρα: Behr 1938,
- 1242. *H. pannosum* Boiss. ssp. *pannosum* (Boiss.) Zahn.- "Αθως: Pichler 1873, κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949.
- 1243. *H. pannosum* Boiss. ssp. *pannosum* (Boiss.) Zahn. var. *taygeteum* (Boiss. et Heldr.) Boiss.- "Αθως: Zahn (ex Flora Aegaea).
- 1244. *H. pannosum* Boiss. ssp. *Friwaldszkyi* (Rehb.) Zahn.- "Αθως: Zahn (ex Flora Aegaea).
- 1245. *H. pilosissimum* Friv. ssp. *chalcidicum* (Boiss. et Heldr.) Zahn. (*H. athoum* Griseb.)- "Αθως: Heldreich 1877.
- 1246. *H. pseudobracteolatum* Zahn.- Κάτωθεν Παναγίας 1500 μέτρα: Behr 1938, Rauh 1949. 'Ενδημικὸν 'Αγίου 'Ορους.
- 1247. *H. racemosum* W. et K. ssp. *crinitum* (S. et S.) Zahn.- "Αθως: Grisebach 1841.
- 1248. *H. racemosum* W. et K. ssp. *crinitiforme* Zahn.- "Αθως, εἰς ἀποκρήμνους βράχους: Pichler 1873.
- 1249. *H. sericophyllum* Neic. ssp. *sericophyllum* Zahn.- "Αθως, Παναγία 1600-1700 μέτρα: Behr 1938, κορυφὴ "Αθω: Rauh 1949 (*H. Sericoporum*?).
- 1250. *H. auriculoides* Lang ssp. *sarmentosum* Froel.- "Αθως, κάτωθεν Παναγίας, 1500 μέτρα: Behr 1938, Rauh 1949.
- 1251. *H. auriculoides* Lang ssp. *zalanum* Deg. et Zahn.- "Αθως, κάτωθεν Παναγίας, 1500 μέτρα: Behr 1938, Rauh 1949.
- * 1252. *H. bauhini* Bess. (*H. praealtum* Ch.)- Λαύρα, εἰς λιβάδιον: 5.5.1951, Λαύρα - Προδρόμου: Rauh 1949.

1253. *H. bauhini* Bess. ssp. *cattarensis* (Näg. et Pet.) Zahn.- "Αθως, κάτωθεν Παναγίας, 1500 μέτρα: Behr 1938.
1254. *H. murorum* L.- "Αθως: Grisebach 1841.
1255. *H. cymosum* L. ssp. *gnaphalophorum* Näg. et Pet. var. *sub-heldreichianum* Zahn.- "Αθως, κάτωθεν Παναγίας 1500 μέτρα: Behr 1938.
1256. *H. tauschii* Zahn. ssp. *atticum* Z. (N. et P.) Zahn.- "Αθως, κάτωθεν Παναγίας, 1500 μέτρα: Behr 1938, Rauh 1949.

MONOCOTYLEDONES

POTAMOGETONACEAE.

1257. *Posidonia oceanica* (L.) Del.- "Αθως: Grisebach 1841, εἰς πυθμένα θαλάσσης, πλησίον Ἐσφιγμένου καὶ Ἀμμουλιανῆς: Turrill 1937.

LILIACEAE.

1258. *Colchicum latifolium* S. et S.- "Αθως, εἰς πετρώδεις τόπους: Ὁρφανίδης 1862, Slaw. Breuer 1884, Παναγία, εἰς λιβάδιον: Rauh 1949.
1259. *C. parnassicum* Sart., Orph., Heldr.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- * 1260. *C. kochii* Parl.- Επροποτάμου - 'Αγ. Παύλου: 11.4.1952.
- ** 1261. *Asphodelus albus* Mill.- Σκήτη Προδρόμου: 25.5.1950, 5.5.1951, Dimonie 1909.
- ** 1262. *A. microcarpus* Salzm. et Viv.- Λαύρα - Κερασιά: 5.5.1951. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, ζώνη μακκίων, Χιλιανδάριον, Λαύρα - Προδρόμον, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- **+1263. *Asphodeline lutea* (L.) Rehb.- Λαύρα - Κερασιά: 25.5.1950 Παναγία: 25.5.1950. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Προδρόμον, Παναγία: Rauh 1949.
1264. *Gagea amblyopetala* Boiss. et Heldr.- Μεταξὺ Σύμωνος Πέτρας - Καρυᾶν, Turrill 1937, "Αγ. Φίλιππος: Hartmann 1913, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
1265. *G. arvensis* (Pers.) Roem. et Schult.- "Αθως: Adamovic 1905, Παναγία εἰς 1600 μέτρα: Hartmann 1913, κάτωθεν Παναγίας: Rauh 1949.

- * 1266. *G. arvensis* (Pers.) Roem. et Schult, ssp. *granatelli* (Parl.) A. et G.- Παναγία, εἰς λιβάδιον: 26.5.1950.
- ** 1267. *Allium margaritaceum* S. et S.- Κερασιά - 'Αγ. Παύλου: 26.5.1950. "Αθως: Sibthorp 1787, Slaw. Breuer 1884, Κερασιά: Formanek 1900, Σκήτη Προδρόμου: Dimonie 1909, Σύμωνος Πέτρας - Καρυά: Turrill 1937, Προδρόμου: Rauh 1949:
1268. *A. arvense* Guss.- "Αθως: Ὁρφανίδης 1862.
1269. *A. sphærocephalum* L.- "Αθως: Ὁρφανίδης 1862, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1270. *A. rotundum* L.- Παναγία, 1400-1600 μέτρα: 25.5.1950. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 1271. *A. moschatum* L.- Παναγία, 1600-1700 μέτρα, εἰς ρωγμάς βραχωδῶν τόπων: 25.5.1950. "Αθως, N.A. κλιτὺς 1750 μέτρα: Hartmann 1913, κάτωθεν Παναγίας: Rauh 1949.
- **+1272. *A. ursinum* L.- Βατοπέδιον - Καρυά, εἰς δάσος καστανέας: 2.5.1951. Φιλοθέου, εἰς χουμάδες ἔδαφος δάσους: 3.5.1951. "Αθως, ἄνωθεν Σύμωνος Πέτρας: Hartmann 1913, Γουλιμῆς 1947, Rauh 1949.
- ** 1273. *A. trifoliatum* Cyr.- Σκήτη Προδρόμου - Καλύβια Πέτρου: 5.5.1951. Λαύρα: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
1274. *A. paniculatum* L.- "Αθως: Sibthorp 1787, Slaw. Breuer 1884.
1275. *A. chamaespathum* Boiss.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
1276. *Lilium Heldreichii* Freyn.- "Αθως, Λαύρα - Προδρόμου: Rauh 1949.
1277. *Fritillaria pontica* Wahlenb.- "Αθως, Καρυά: Slaw. Breuer 1884, ἄνωθεν Σύμωνος Πέτρας, Καρυά, ἄνωθεν Λαύρας 800 μέτρα: Turrill 1937, Πύργος: Chick - Turrill 1937, Λαύρα - Προδρόμον, ζώνη μακκίων, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- * 1278. *F. graeca* Boiss. et Sprun.- Εἰς φωτεινοὺς τόπους μικτοῦ δάσους, Βατοπέδιον - Ίβίρων: 2.5.1951.
- * 1279. *F. graeca* Boiss. et Sprun. var. *thessala* Boiss.- Βατοπέδιον - Καρυά: 2.5.1951.
1280. *F. graeca* Boiss. et Sprun. var. *guicciardii* Boiss.- "Αθως, εἰς φυλλοβόλα δάση: Bornmüller - Sintenis 1892.
- * 1281. *F. obliqua* Ker.- Βατοπέδιον - Καρυά: 10.4.1952.
1282. *F. sibthorpiana* (Sm.) Boiss.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
1283. *Tulipa celsiana* DC. var. *montana* Kunze (*T. silvestris* L. ssp. *celsiana* DC. var. *montana* Kunze).- "Αθως, εἰς μικτὸν

- δάσος: Adamovic 1905, ἄνωθεν Διευνυσίου 900 μέτρα: Hartmann 1913, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
1284. *T. orphanidea* Boiss.- Ἀθως: Ζαγανιάρης 1940.
1285. *Lloydia graeca* (L.) Endl.- Ἀθως: Ζαγανιάρης 1940.
- ** 1286. *Scilla bifolia* L.- Καρυαί, εἰς δάσος καστανέας: 23.5.1950, Βατοπέδιον - Καρυαί: 2.5.1951. Ἀθως: Grisebach 1841, Σίμωνος Πέτρας - Καρυαί: Turrill 1937, Καρυαί, μικτὸν δάσος, κορυφὴ Ἀθω: Rauh 1949.
1287. *S. autumnalis* L.- Μετοξὺ Δάφνης - Καρυῶν: Mattfeld 1927, Ἀμμουλιανή: Loch-Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1288. *Ornithogalum tenuifolium* Guss.- Σκήτη Προδρόμου: 5.5.1951. Λαύρα: Turrill 1937, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1289. *O. nanum* S. et S.- Κερασιά - Παναγία: 12.4.1952. Ἀθως: Slaw. Breuer 1884, Σκήτη Προδρόμου: Dimonie 1909, Rauh 1949.
1290. *O. pyramidale* L. ssp. *narbonense* (L.) Aschers. et Grabn.- Ἀθως N.A. Πύργου: Turrill 1937.
- ** 1291. *O. pyrenaicum* L. (*O. sphaerocarpum* A. Kern.).- Καρυαί - Ξηροποτάμου: 11.4.1952, Ἀθως: Coumany (ex Flora Aegaea, σελ. 726).
1292. *O. nutans* L.- Ἀθως: Adamovic 1905.
- ** 1293. *Muscari racemosum* (L.) Mill.- Ζωγράφου: 14.4.1952. Κάτωθεν Ζωγράφου, Πύργος: Turrill 1937.
1294. *M. tenuiflorum* Tausch.- Ἀμμουλιανή: Turrill 1937, εἰς παραλιακοὺς τόπους: Rauh 1949.
- ** 1295. *M. commosum* (L.) Mill.- Καρακάλλου - Λαύρα: 24.5.1950, Ἀγ. Ἀννα - Ἀγ. Παύλου: 26.5.1950. Ἀθως: Adamovic 1905.
- *+1296. *Asparagus officinalis* L.- Φιλοθέου: 3.5.1951, Λαύρα - Κερασιά: 5.5.1951.
- ** 1297. *A. acutifolius* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλων, ἀειφύλλων. Βατοπέδιον - Ἰβήρων - Καρακάλλου - Λαύρα - Κερασιά - Ἀγ. Παύλου - Διονυσίου - Σίμωνος Πέτρας: 23-26.5.1950, Καρυαί - Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος: 10.4.1952, Ζωγράφου - Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: 15.4.1952, ζώνη μακκίων, Καψοκαλύβια: Rauh 1949.
1298. *A. aphyllus* L.- Ἀθως: Sibthorp 1787.
- **+1299. *Ruscus aculeatus* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλων, ἀειφύλλων καὶ παραθαλασσίως, Καρυαί - Λαύρα: 23, 24.5.1950, Ζωγράφου - Δοχειαρίου - Ξενοφῶντος: 15.4.1952, Δοχειαρίου - Κωνσταμονίτου - Βατοπέδιον: 21.11.1959. Δάφνη - Καρυαί: Mattfeld 1927, Ἀγ. Παύλου-Καρυαί, Χιλιανδάριον, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- **+1300. *R. hypoglossum* L.- Βατοπέδιον - Ἰβήρων, εἰς δάση καστα-

- νέας: 23.5.1950, Φιλοθέου: 3.5.1951, Κωνσταμονίτου - Βατοπέδιον: 21.11.1959. Ἀθως: Sibthorp 1787, Frivaldszky 1835, Ὁρφανίδης 1862, Δάφνη - Καρυαί: Mattfeld 1927, Regel 1943, ἄνωθεν Καρυῶν 680 μέτρα: Turrill 1937, ζώνη μακκίων, Καψοκαλύβια: Rauh 1949.
- **+1301. *R. hypophyllum* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί, εἰς σκιερὸν ἔδαφος, ἄνωθεν Παντοκράτορος εἰς παρυφὰς δάσους εἰς δρόμον πρὸς Καρυάς: 2.5.1951, 10.4.1952. Ἀθως: Sibthorp 1787.
- * 1302. *Bellevalia dubia* (Guss.) S.R.- Βατοπέδιον - Καρυαί: 2.5.1951.
- *+1303. *Convallaria majalis* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί, εἰς σκιερὸν χουμᾶδες ἔδαφος δάσους καστανέας - ἐλάτης, 300 μέτρα: 2.5.1951, 10.4.1952.
- *+1304. *Polygonatum officinale* All.- Δάσος Φιλοθέου: 3.5.1951.
- *+1305. *P. pruinatum* Boiss.- Βατοπέδιον - Καρυαί: 2.5.1951.
- +1306. *Paris quadrifolia* L.- Ἀγιον Ὁρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος. (Ἀμφίβολος ἡ ὑπαρξίας του εἰς Ἀγιον Ὁρος).
- ** 1307. *Smilax aspera* L.- Εἰς ζώνην σκληροφύλλων, ἀειφύλλων. Καρακάλλου - Λαύρα: 24.5.1950, Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος - Δάφνη: 11.4.1952, Δοχειαρίου - Κωνσταμονίτου: 21.11.1959. Δάφνη - Καρυαί: Mattfeld 1927, Βατοπέδιον - Ζωγράφου, ζώνη μακκίων, μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
1308. *S. aspera* L. ssp. *eu-aspera* Hay.- ἄνωθεν Χιλιανδάριου: Turrill 1937.
1309. *S. aspera* L. ssp. *mauritanica* (Desf.) Asch. et Gräbn.- Ἀθως: Ὁρφανίδης 1862, Βατοπέδιον, μεταξὺ Σταυρονικῆτα - Παντοκράτορος: Turrill 1937.
1310. *S. excelsa* L.- Εἰς ζώνην μακκίων καὶ εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.

AMARYLLIDACEAE.

- ** 1311. *Galanthus nivalis* L.- Καρυαί - Φιλοθέου, εἰς δάσος καστανέας: 3.5.1951. Εἰς ζώνην ἐλάτης: Hartmann 1913, Λαύρα, 800 μέτρα: Turrill 1937, εἰς χαράδραν ἄνωθεν Ἀγ. Παύλου: Behr 1938.
1312. *G. graecus* Orph.- Ἀθως, δάση καστανέας: Hartmann 1913, εἰς ζώνην μακκίων, Λαύρα - Προδρόμου, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- +1313. *Sternbergia lutea* (L.) Ker.- Ἀθως: Sibthorp 1787.
1314. *Pancratium maritimum* L.- Ἀθως: Urville (ex Flora Aegea, σελ. 736).

IRIDACEAE.

1315. *Crocus moesiacus* Ker. (*C. aureus* S. et S.) - "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Καψοκαλύβια, μικτὸν δάσος, κορυφὴ Ἀθω: Rauh 1949.
1316. *C. veluchensis* Herb. - "Αθως, ἄνωθεν Καρυδῶν, 900 μέτρα: Hartmann 1913.
- ** 1317. *C. pulchellus* Heldr. - Καρυαι - Ξηροποτάμου: 23.11.1959. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
1318. *C. laevigatus* Ch. et B. - "Αθως: Συλλογὴ φαρμακοποιοῦ Μπαλαλᾶ.
1319. *C. athous* Bornm. - "Αθως, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949. Ἐνδημικὸν Ἀγίου Ὄρους.
1320. *C. biflorus* Mill. - Εἰς παραλιακοὺς βράχους, Καρακάλλου: Rauh 1949.
- ** 1321. *Romulea linaresii* Parl. - Παναγία: 12.4.1952. Εἰς μικτὸν δάσος, Παναγία: Rauh 1949.
1322. *R. linaresii* Parl. ssp. *graeca* Beg. - Μετοξὺ Σίμωνος Πέτρας - Καρυδῶν, 620 μέτρα: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1323. *Iris reichenbachii* Heuff. - Ἀγ. Ἀννα - Κερασιά: 11.4.1952, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- +1324. *I. germanica* L. - "Αθως: Adamovic 1905.
- *+1325. *I. pallida* Lam. - Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος - Δάφνη: 11.4.1952.
- ** 1326. *Gladiolus segetum* Ker. - Βατοπέδιον - Καρυαι: 2.5.1951. Ξενιφῶντος, Πύργος: Turrill 1937.

DIOSCOREACEAE.

- ** 1327. *Tamus communis* L. - Εἰς ζώνην σκληροφύλλου, ἀειφύλλου βλαστήσεως, Βατοπέδιον - Ἰβήρων: 23.5.1950, Καρακάλλου - Λαύρα: 24.5.1950, Ζωγράφου - Δοχειαρίου: 15.4.1952. Κερασιά: Formanek 1900, Ἰβήρων - Λαύρα: Mattfeld 1927, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
1328. *T. communis* L. var. *cretica* (L.) Boiss. - "Αθως: Grisebach 1841, κάτωθεν Ζωγράφου: Turrill 1937, μικτὸν δάσος, Παναγία: Rauh 1949.

JUNCACEAE.

1329. *Juncus bufonius* L. - Διάρρυξ Ξέρξου: Turrill 1937, εἰς ὑγροὺς τόπους ζώνης μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1330. *J. pygmaeus* L. C. Rich. - Καρυαι - Ζωγράφου, εἰς κράσπεδα δρόμου: 14.4.1952, ζώνη μακκίων εἰς δρόμους: Rauh 1949.
1331. *J. leersii* Marss. (*J. conglomeratus* L.) - "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
- ** 1332. *Luzula forsteri* (Sm.) DC. - Καρυαι - Ζωγράφου, εἰς δάση καστανέας: 14.4.1952. "Αθως: Grisebach 1841, ἄνωθεν Καρυδῶν: Turrill 1937, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
1333. *L. silvatica* (Huds.) Gaud. - "Αθως, εἰς δάση: Grisebach 1841, Rauh 1949.

CYPERACEAE.

1334. *Pycreus longus* (L.) Hay. var. *heldreichianus* (Boiss.) Hay. - "Αθως: Janka 1871. Ἐνδημικὸν Ἀγίου Ὄρους.
1335. *Schoenoplectus setaceus* (L.) Palla. - "Αθως, N.A. Πύργου: Turrill 1937, ζώνη μακκίων εἰς ὑγροὺς τόπους: Rauh 1949.
1336. *S. cernuus* (Vahl) Hay. - "Αθως: Slaw. Breuer 1884, ζώνη μακκίων εἰς ὑγροὺς τόπους: Rauh 1949.
1337. *Heleocharis palustris* (L.) R. Br. - "Αθως, μεταξὺ Πύργου - διώρυγος Ξέρξου, εἰς ἔλωδεις τόπους: Turrill 1937, Rauh 1949.
- ** 1338. *Carex distachya* Desf. - Ἀγ. Παύλου - Διονυσίου, εἰς πετρώδεις τόπους: 26.5.1950. Διονυσίου: Turrill 1937.
1339. *C. divisa* Huds. var. *chaetophylla* (Steud.) Daveau. - Μεταξὺ Σταυρονικήτα - Παντοκράτορος: Turrill 1937, εἰς ἔλωδεις τόπους: Rauh 1949.
1340. *C. distans* L. - "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Χιλιανδάριον - Πύργος: Turrill 1937, εἰς ἔλωδεις τόπους: Rauh 1949.
- ** 1341. *C. glauca* Murr. - Φιλοθέου: 3.5.1951, Προδρόμου - Καψοκαλύβια: 5.5.1951. "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- ** 1342. *C. glauca* Murr. var. *cuspidata* (Host.) Asch. et Gr. (*C. flacca* Schreb. var. *cuspidata* Host.) - Βατοπέδιον - Καρυαι: 10.4.1952, Κερασιά: 12.4.1952, Καρυαι - Ζωγράφου: 14.4.1952. Μεταξὺ Πύργου - διώρυγος Ξέρξου: Turrill 1937.
1343. *C. verna* Chaix. - "Αθως: Grisebach 1841, Slaw. Breuer 1884.
1344. *C. tomentosa* L. - "Αθως, Καρυαι: Grisebach 1841, Rauh 1949.

1345. *C. laevis* Kit.- "Αθως - Προδρόμου: Dimonie 1909.
 1346. *C. pendula* Huds.- "Αθως, εις δάση: Sibthorp 1787, Grisebach 1841, Ιβήρων - Λαύρα εις ρύακας: Rauh 1949.
 1347. *C. remota* L.- "Αθως: Ιβήρων-Λαύρα εις ρύακας: Rauh 1949.
 1348. *C. acuta* Good. (*C. gracilis* Curt.).- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, εις υγρούς τόπους: Rauh 1949.

GRAMINEAE.

1349. *Bromus ramosus* Huds. (*B. asper* Murr.).- "Αθως: Sibthorp 1787, Ζαγανιάρης 1940, κορυφή "Αθω: Rauh 1949.
 ** 1350. *B. fibrosus* Hack.- Παναγία: 25.5.1950. "Αθως: Pichler 1873, Παναγία: Behr 1938, κορυφή "Αθω 1700 μέτρα, Tedd-Turrill 1937, Rauh 1949.
 ** 1351. *B. tectorum* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί: 10.4.1952, Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος - Δάφνη: 11.4.1952, Ζωγράφου - Δοχειαρίου: 15.4.1952. Χιλιανδάριον - Πύργος: Turrill 1937.
 ** 1352. *B. sterilis* L.- Κερασιά - Λαύρα: 12.4.1952. Καψοκαλύβια: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
 1353. *B. mollis* L.- "Αθως: Grisebach 1841, Παναγία: Rauh 1949.
 * 1354. *B. mollis* L. var. *molliformis* (Lloyd) Crep. (*B. molliformis* Lloyd).- Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952.
 * 1355. *B. villosus* Forsk.- Κερασιά - Παναγία: 25.5.1950.
 * 1356. *B. villosus* Forsk. var. *maximus* (Desf.) A. et G.- Κερασιά: 25.5.1950.
 ** 1357. *B. scoparius* Jusl.- Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952. Χιλιανδάριον: Turrill 1937, Rauh 1949.
 * 1358. *B. madritensis* L.- Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952.
 1359. *Brachypodium pinnatum* (L.) Pal.- "Αθως, Στρατιδοχώρι: Bornmüller - Sintenis 1892, Παναγία, Κορυφή "Αθω: Rauh 1949.
 1360. *B. silvaticum* (Huds.) Roem. et Schult.- "Αθως: Grisebach 1841, Λαύρα - Ιβήρων: Rauh 1949.
 1361. *B. ramosum* (L.) Roem. et Schult. (*B. ramosus* L.).- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
 1362. *Agropyron sanctum* (Janka) Hack. (*Brachypodium sanctum* Janka).- "Αθως, νότιοι κλιτοί: Janka 1871, κορυφή "Αθω, εις βράχους 1700 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, Rauh 1949.
 * +1363. *A. elongatum* (Host) Pal.- Λαύρα - Σκήτη Προδρόμου, παραθαλασσίως: 5.5.1951.

- +1364. *A. litorale* (Host.) Dum.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
 * 1365. *Hordeum murinum* L. ssp. *eu-murinum* Hay.- Διονυσίου - Γρηγορίου: 26.5.1950.
 1366. *H. leporinum* Link. (*H. murinum* L. ssp. *leporinum* (Lk.) A. et G.).- Χιλιανδάριον - Πύργος: Turrill 1937.
 * 1367. *Phragmites communis* Trin.- Κερασιά, εις υγρούς - έλαδεις τόπους: 25.5.1951.
 1368. *Arundo donax* L.- Ζώνη μακκίων, Ιβήρων - Λαύρα εις έλαδεις τόπους: Rauh 1949.
 1369. *Molinia coerulea* (L.) Mch.- "Αθως: Frivaldszky 1835.
 1370. *Melica ciliata* L. var. *magnolii* (Gren. et Godr.) Pant.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, εις ζώνην μακκίων, κορυφή "Αθω: Rauh 1949.
 1371. *M. minuta* L.- "Αθως Dimonie 1909, Σίμωνος Πέτρας, Καψοκαλύβια: Turrill 1937.
 1372. *M. uniflora* Retz.- Ανωθεν Λαύρας εις βράχους 770 μέτρα: Turrill 1937, εις μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
 1373. *M. nutans* L.- "Αθως: Sibthorp 1787.
 1374. *Sesleria nitida* Ten.- κορυφή "Αθω: Rauh 1949.
 ** 1375. *Briza maxima* L.- Βατοπέδιον - Ιβήρων: 2.5.1951, Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952. "Αθως - Αμμουλιανή: Chick - Turrill 1937, Λαύρα - Προδρόμου, ζώνη μακκίων, κάτωθεν Παναγίας: Rauh 1949.
 1376. *B. maxima* L. var. *rubra* (Lam.) Asch. et Gr.- "Αγιον Όρος: Συλλογὴ Μοναχοῦ Κλήμεντος.
 1377. *B. media* L.- Κερασιά: Bornmüller - Sintenis 1892.
 1378. *B. media* L. var. *elatior* (S. et S.) Hal.- "Αθως: Sibthorp 1787, Aucher 1836, Ορφανίδης 1862.
 1379. *B. spicata* S. et S.- "Αθως, εις άλπικήν ζώνην: Rauh 1949.
 ** 1380. *Dactylis glomerata* L.- Κερασιά - Παναγία: 25.5.1950, Σκήτη Προδρόμου - Καψοκαλύβια - Κερασιά: 5.5.1951. Ζώνη μακκίων, Λαύρα - Προδρόμου, κάτωθεν Παναγίας: Rauh 1949.
 1381. *D. hispanica* Roth. (*D. glomerata* L. var. *hispanica* (Roth) Koch.).- "Αθως: Grisebach 1841, κορυφή "Αθω, 1900 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, Αμμουλιανή: Turrill 1937.
 1382. *Cynodon dactylon* (L.) Pess.- Λαύρα - Προδρόμου, εις παραλιακήν ζώνην: Rauh 1949.
 ** 1383. *Cynosurus elegans* Desf.- Κερασιά - Αγ. Παύλου: 26.5.1950. "Αθως: Grisebach 1841.
 * 1384. *Poa annua* L.- Βατοπέδιον - Καρυαί: 2.5.1951.

- ** 1385. *P. bulbosa* L.- Κερασιά - Παναγία: 12.4.1952. "Αθως, μεταξύ Πύργου - διώρυγος Ξέρξου: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1386. *P. bulbosa* L. fa. *vivipara* Koenf.- Κερασιά - Παναγία: 12.4.1952, Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952. "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- * 1387. *P. bulbosa* L. ssp. *eu-bulbosa* Hay.- Κερασιά - Παναγία: 12.4.1952, Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952.
- ** 1388. *P. alpina* L.- Κορυφή "Αθω: 26.5.1950. "Αθως: Frivaldszky 1835, Slaw. Breuer 1884, Bornmüller - Sintenis 1892, Tedd-Turrill 1937 (1900 μέτρα), κάτωθεν Παναγίας: Rauh 1949.
- 1389. *P. alpina* L. var. *pumila* Rehb. (*P. pumila* Host.).-Κορυφή "Αθω: Rauh 1949.
- 1390. *P. nemoralis* L.- "Αθως, Στρατιδοχώρι: Bornmüller - Sintenis 1892.
- * 1391. *P. pratensis* L.- Εηροποτάμου - Παντελεήμονος: 11.4.1952.
- 1392. *P. hybrida* Gaud.- "Αθως: Frivaldszky 1836.
- 1393. *P. violacea* Bell.- "Αθως: Janka 1871, Στρατιδοχώρι: Bornmüller - Sintenis 1892, κορυφή "Αθω: Rauh 1949.
- 1394. *Festuca montana* M.B. (F. *drymeia* M.K.).- "Αθως: Grisebach 1841 Slaw. Breuer 1884, εις άγρον τόπους: Rauh 1949.
- 1395. *Vulpia fasciculata* (Forsk.) Fritsch.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
- 1396. *V. ligustica* (All.) LK.- "Αθως: Ζαγανάρης 1940.
- 1397. *Catapodium loliaceum* (Huds.) L.K.- "Αθως, Άμμουλιανή: Turrill 1937.
- 1398. *Scleropoa rigida* (L.) Griseb.- "Αθως, Καρυαί: Grisebach 1841.
- 1399. *Lolium strictum* Presl.- "Αθως, Άμμουλιανή: Turrill 1937.
- *+ 1400. *L. perenne* L.- Ιβήρων - Φιλοθέου: 3.5.1951.
- 1401. *L. multiflorum* Lam. ssp. *gaudini* (Parl.) Schinz et Kell.- "Αθως: Ζαγανάρης 1940.
- ** 1402. *Psilurus aristatus* (L.) Duv. - Jouve.- Δάφνη - Παντελεήμονος- Εηροποτάμου: 7.5.1951. N.A. Πύργου: Turrill 1937.
- 1403. *Danthonia calycina* (Vill.) Rehb.- "Αθως, Παναγία: Grisebach 1841, Rauh 1949.
- * 1404. *Koeleria phleoides* (Vill.) Pers.- Βατοπέδιον - Ιβήρων: 2.5.1951.
- 1405. *K. spledens* Presl.- "Αθως, 1700 μέτρα: Tedd-Turrill 1937, Κορυφή "Αθω: Rauh 1949.
- ** 1406. *Avena barbata* Brotero- Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952. "Αθως, Άμμουλιανή: Turrill 1937.

- 1407. *A. barbata* Brotero var. *wiestii* (Steud.) Hausskn.- Πύργος: Turrill 1937.
- * 1408. *A. fatua* L.- Καρυαί - Ζωγράφου: 14.4.1952.
- 1409. *A. sterilis* L.- Εις ζώνην μακκίων, κορυφή "Αθω: Rauh 1949.
- 1410. *Arrhenatherum elatius* (L.) M. et K.- "Αθω: Pichler 1873, Στρατιδοχώρι: Bornmüller - Sintenis 1892, ζώνη μακκίων: Rauh 1949.
- 1411. *A. elatius* (L.) M. et K. var. *palaestinum* Boiss.-Κορυφή "Αθω: Rauh 1949.
- 1412. *Holcus setiglumis* Boiss. et Reut.- "Αθως, μεταξύ Χιλιανδαρίου - Πύργου: Turrill 1937.
- 1413. *Aira capillaris* Host.- "Αθως: Grisebach 1841, Σταυρονικήτα: Turrill 1937, Πύργος: Loch- Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 1414. *A. cupaniana* Guss.- Βατοπέδιον - Καρυαί: 2.5.1951.
- 1415. *Calamagrostis arundinacea* (L.) Roth.- "Αθως, 1500-1600 μέτρα: Όρφανίδης 1862, κορυφή "Αθω: Rauh 1949.
- 1416. *Agrostis verticillata* Vill.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- 1417. *Gastridium ventrigosum* (Gou.) Schinz et Thell.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884, λιμήν Δάφνης: Friedrichsthal 1836, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1418. *Lagurus ovatus* L.- Δάφνη - Παντελεήμονος, εις παραθαλασσίους τόπους: 7.5.1951. Σταυρονικήτα: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 1419. *Alopecurus utriculatus* Pers.- Φιλοθέου, εις άγρα λιβάδια: 3.5.1951.
- 1420. *A. pratensis* L.- "Αθως: Ζαγανάρης 1940.
- ** 1421. *Phleum montanum* C. Koch.- Παναγία: 25.5.1950, Λαύρα- Προδρόμου (*Ph. ambiguum* Griseb.): Rauh 1949.
- 1422. *Ph. montanum* C. Koch fa. *sakarense* (Vel.) Hay.- Κορυφή "Αθω, Παναγία: Γουλιμῆς 3.7.1954.
- 1423. *Stipa pennata* L. ssp. *mediterranea* (Trin. et Rupr.) Asch. et Gr. (*S. pulcherima* C. Koch).- "Αγιον Όρος: Συλλογή Μοναχοῦ Κλήμεντος. Κορυφή "Αθω: Sibthorp 1787, Frivaldszky 1835, Bornmüller - Sintenis, Ζαγανάρης 1940, 1892, Rauh 1949.
- 1424. *St. capillata* L.- "Αθως: Sibthorp 1787 (άμφισβητούμενα δεδομένα κατά Rechinger 1943, σελ. 802).
- ** 1425. *Oryzopsis coerulescens* (Desf.) Richt.- "Αρσανᾶς - Ζωγράφου,

- 15.4.1952. "Αθως: Frivaldszky 1835, Grisebach 1841, Ζαγανιάρης 1940.
1426. *O. holciformis* (M.B.) Richt.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
- * 1427. *Milium vernale* M.B.- Καρυαι - Ζωγράφου: 14.4.1952.
- ** 1428. *Anthoxanthum odoratum* L.- Κερασιά - Παναγία: 12.4.1952, Καρυαι - Ζωγράφου: 14.4.1952. Μεταξύ Χιλιανδαρίου - Πύργου: Turrill 1937.
1429. *Phalaris canariensis* L. var. *debilis* Tocl et Rohl.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
1430. *Ph. minor* Retz.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
1431. *Avellinia michelii* (Savi) Parl.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
1432. *Panicum crus galli* L.- "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
1433. *Imperata cylindrica* (L.) Pal.- "Αθως, παραλία: Slaw. Breuer 1884, Πύργος: Turrill 1937, παραλία: Rauh 1949.
1434. *Sorghum halepense* (L.) Pers.- Λαύρα - Προδρόμου, εἰς λιβάδια: Rauh 1949.
1435. *Coix lacryma Jobi* L.- "Αγιον Όρος: Συλλογή φαρμακοποιού Μπαλαλᾶ, "Αθως: Slaw. Breuer 1884. Φυτόν καλλιεργούμενον διὰ κατασκευήν κομβολογίων ἐκ τῶν σπερμάτων του.

ORCHIDACEAE

- ** 1436. *Ophrys lutea* Cav.- Καρυαι - Ζωγράφου: 14.4.1952. Πύργος: Turrill 1937.
1437. *O. reinholdii* Sprun.- Χιλιανδάριον: Turrill 1937.
1438. *O. fusca* Link.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
1439. *O. mamosa* Desf.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940.
1440. *Serapias laxiflora* Chaud.- Χιλιανδάριον - Πύργος: Turrill 1937.
- ** 1441. *S. vomeracea* Briq.- Βατοπέδιον - Ιθήρων: 2.5.1951, Καρυαι: 14.4.1952. Ιθήρων: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
1442. *S. cordigera* L.- "Αθως, εἰς ὄγρὰ λιβάδια: Ζαγανιάρης 1940.
- **+1443. *Anacamptis pyramidalis* (L.) L.C. Rich.- Καρυαι - Φιλοθέου: 3.5.1951. "Αθως: Grisebach 1841, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
1444. *Aceras anthropophorum* (L.) Ait.- "Αθως: Rauh 1949.
1445. *Neotinea inecta* (Link.) Rehb.- "Αθως: Adamovic 1905, Πύργος: Chick - Turrill 1937.
- ** 1446. *Orchis laxiflora* Lam.- Καρακάλλου - Λαύρα, εἰς έλαδες ἔδαφος:

[178]

- φος: 24.5.1950, Φιλοθέου: 3.5.1951. "Αθως, διάδρυξ Ξέρξου: Turrill 1937.
- ** 1447. *O. provincialis* Balb.- Καρυαι - Ζωγράφου: 14.4.1952. Πλησίον Αρσανᾶ - Ζωγράφου: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
1448. *O. provincialis* Balb. var. *pauciflora* (Ten.) Lindl.- "Αθως: Grisebach 1841, Adamovic 1905, Dimonie 1909.
- **+1449. *O. morio* L.- Καρυαι - Ζωγράφου: 14.4.1952, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
1450. *O. morio* L. ssp. *picta* (Lois.) Asch. et Gräbn.- "Αθως: Turrill 1937.
- +1451. *O. maculata* L.- "Αθως: Charrel, 1891, Ζαγανιάρης 1940.
1452. *O. quadripunctata* Cyr.- "Αθως: Dimonie 1909, Καψοκαλύβια - Λαύρα: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1453. *O. romana* Seb. et Maur. (*O. pseudosambucina* Ten.).- Φιλοθέου: 3.5.1951. "Αθως: Slaw. Breuer 1884, Dimonie 1909, ἀνωθεν Καρυῶν: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
- ** 1454. *O. simia* Lam.- Σκήτη Προδρόμου - Κερασιά: 5.5.1951. Κερασιά: Hartmann 1913, ἀνωθεν Προδρόμου: Turrill 1937, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
1455. *O. tridentata* Scop.- "Αθως, Καψοκαλύβια - Λαύρα: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- * 1456. *O. latifolia* L.- Βατοπέδιον - Καρυαι: 2.5.1951.
1457. *O. macrostachys* Tin.- "Αθως, Ραβένη ἀνωθεν Στρατῆ: Γουλιμῆς 1947.
- **+1458. *Platanthera bifolia* (L.) L.C. Rich.- Φιλοθέου, εἰς μικτὸν δάσος: 3.5.1951. "Αγ. Παύλου - Καρυαι: Rauh 1949.
- ** 1459. *P. chlorantha* (Cust.) Rehb. fil.- Καρυαι - Φιλοθέου, εἰς δάσος καστανέας: 3.5.1951. "Αθως, εἰς δάσος καστανέας: Grisebach 1841, εἰς μικτὸν δάσος: Άσου 1949.
- ** 1460. *Neottia nidus avis* (L.) L.C. Rich.-Φιλοθέου, εἰς μικτὸν δάσος δέξιας: 3.5.1951. "Αθως: Grisebach 1841, "Αγ. Παύλου - Καρυαι: Rauh 1949.
1461. *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch.- "Αθως: Adamovic 1905, Ζωγράφου: Turrill 1937, εἰς ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
- ** 1462. *C. rubra* (L.) L.C. Rich.- Καρακάλλου - Λαύρα: 24.5.1950. "Αθως: Friedrichsthal 1836, Grisebach 1841, Adamovic 1905, εἰς μικτὸν δάσος: Rauh 1949.
1463. *C. alba* (CR.) Simk. (*C. damasonium* (Mill.) Druce).- "Αθως:

[179]

Frivaldszky 1835, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.

- ** 1464. *Limodorum abortivum* (L.) Sw.- Καρακάλλου - Λαύρα, εις ίγρόν έδαφος δάσους: 24.5.1950. "Αθως: Grisebach 1841, Ίβηρων - Λαύρα: Rauh 1949.

ARACEAE.

1465. *Arum petteri* Schott var. *nigrum* (Schott) Hay.- "Αθως, Λαύρα 200 μέτρα, Κερασιά 900 μέτρα: Hartmann 1913, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
1466. *A. orientale* M.B. ssp. *elongatum* (Stev.) Engl.- Καψοκαλύβια - Λαύρα: Turrill 1937, εις ζώνην μακκίων: Rauh 1949.
1467. *A. italicum* Mill.- Προδρόμου, εις ζώνην μακκίων, Λαύρα - Προδρόμου, Καρυαί: Rauh 1949.
- **+1468. *Dracunculus vulgaris* Schott.- Λαύρα - Κερασιά: 5.5.1951. "Αθως: Slaw. Breuer 1884.
1469. *D. vulgaris* Schott. var. *creticus* (Schott) Engl.- Εις ζώνην σκληροφύλλου - άειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949.
- ** 1470. *Arisarum vulgare* Targ.- Τοζ.- Ίβηρων - Καρυαί, εις πετρώδες έδαφος έλαιωνων και εις τοίχους: 23.11.1959, Ξηροποτάμου - Παντελεήμονος, εις σκληρόφυλλον βλάστησιν: 24.11.1959. "Αμμουλιανή, Σίμωνος Πέτρας: Turrill 1937, εις ζώνην σκληροφύλλου - άειφύλλου βλαστήσεως: Rauh 1949
- +1471. *Acorus calamus* L.- "Αθως: Ζαγανιάρης 1940 (ἀμφίβολος ή υπαρξίας του εις "Αγιον Όρος).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Adamovic', L.: Die Vegetationsverhältnisse der Balkanländer: Die Vegetation der Erde. Leipzig 1909.
2. Αρτεμάκης, Σ.: Ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις τοῦ Ἀγίου Όρους. Ἐφημερὶς «Καθημερινὴ» 8. 11.1959, Ἀθῆναι.
3. Boissier, E.: Flora orientalis. Vol. I-V. Genève 1867-1884, Suppl. 1888.
4. Bornmüller, J.: Symbolae ad floram anatolicam. Fedd. Rep. Spec., Beih. 89/2: 367. 1944.
5. Burgerstein, L.: Geologische Untersuchungen in SW Teile der Halbinsel Chalkidike. Denkschr. Acad. Wiss. Wien, mathem.-naturwiss. Kl. 321-327, 1800.
6. Celakowsky, L.: Beitrag zur Kenntnis der Flora der Athos-Halbinsel. Sitzungsber. d. königl. böhmischen Ges., 528-547, 1887.
7. Chacht, W.: A botanical excursion to the Athos peninsula. The New Flora and Silva, 9:149-154, 1937.
8. Georgiadis, A.: Le kersantite du couvert de St. Gregoire dans le Mont Athos. Προκτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν, 13:487-491, 1938.
9. Grebenchikoff, O.: On the occurrence of *Fagus orientalis* in Greece. Kew Bull., 38-45, 1938.
10. Grisebach, A.: Reise durch Rumelien und nach Brussa im Jahre 1839. Göttingen 1841.
11. Halászy, E.v.: Conspectus Flora Graeciae. Vol. I-III. 1901-1904. Lipsiae.
12. Halászy, E.v.: Beiträge zur Flora der Balkanhalbinsel. VIII.- Oster. Bot. Zeitschr., 42:368-375, 400-401, 1892.
13. Hayek, A.: Prodromus Florae Peninsulae Balkanicae. Vol. I.-III. Berlin, 1928-1933.
14. Hegi, G.: Illustrierte Flora von Mittel-Europa. Vol. I-XII. München, 1908-1931.
15. Λούβαρης, N. "Αθως, ή πόλη τοῦ οὐρανοῦ. Ἀθῆναι 1962.
16. Mattfeld, J.: Aus Wald und Macchie in Griechenland.-Mitteil. d. deutsch. Dendrolog. Ges., 106-151 (52-77). 1927.
17. Mattfeld, J.: Über hybridogene Sippen der Tannen. Bibliotheca Botanica, 100 Heft. Stuttgart 1930.
18. Neumayr, M.: Das Schiefergebirge der Halbinsel Chalkidike und der thessalische Olymp. Jahrb. geolog. Bundesanstalt, Wien, 26:249-260. 1876.
19. Neumayr, M.: Geologische Untersuchungen über den nördlichen und östlichen Teil der Halbinsel Chalkidike. Denkschr. Acad. Wiss. Wien, mathem. naturwiss. Kl., 40, 328, 1880.
20. Rauh, W.: Klimatologische und Vegetationsverhältnisse der Athos-Halbinsel und der ostgäischen Inseln Lemnos, Evstratios, Mytilene und

- Chios. Sitzungsber. d. Heidelberger Akad. Wiss., mathem. naturwiss. Kl., Jahrg. 1949, 12 Abhandlung-Heidelberg.
21. *Rechinger, K. H.*: Flora Aegaea. Springer Verl. Wien 1943.
 22. *Rechinger, K. H.*: Grundzüge der Pflanzenverbreitung in der Aegäis. Vegetatio, Acta geobotanica, 2, 2-3:55-383, W. Junk, Den Haag 1949.
 23. *Rechinger, K. H.*: Phytogeographia Aegaea. Springer Verl., Wien 1951.
 24. *Regel, C.*: Pflanzengeographische Studien aus Griechenland und Westanatolien. Bot. Jahrb., 73, 1:1943.
 25. *Seidlitz, W.v.*: Der Einbruch der Aegäis.-Jenaische Zschr. f. Naturwiss. 64, Sitzungsber. 29 Juni 1928, 20 (1929) (zit. Turrill, 29).
 26. Σωφρόνιος Μοναχός Ἀγιοπανάκτης: Θησαυροὶ Ἅγιου ὄρους. Ἀθῆναι 1959.
 27. *Stojanoff, N. und Jordanoff, D.*: Botanische Studien auf dem thessalischen Olymp. Jahrb. Univ. Sofia, Phys. Mathem. Fak., 34, Heft 3, Naturwiss., 1-39, 1938.
 28. *Turrill, W.B.*: The Plant-life of the Balkan Peninsula. Oxford 1929.
 29. *Turrill, W.B.*: A contribution to the Botany of Athos Peninsula. Bull. of Miscellaneous Information, no. 4, 1937, 197-273, Royal Botanic Gardens Kew.
 30. Ζαγανιάρης, Δ.: Herbarium Macedonicum, tertium et quartum mille. Ἐπιστ. Ἑπετ. τῆς Σχολῆς τῶν Φυσ. καὶ Μαθ. Ἐπιστ. τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 6:41-139. Θεσσαλονίκη 1940.

ΕΥΠΕΤΗΡΙΟ *

<i>Abies borisi regis</i>	1	<i>Agrostemma githago</i>	681
<i>Acanthus spinosissimus</i>	875	<i>Agrostis verticillata</i>	1416
<i>Acer hyrcanum</i> var. <i>cordisectum</i>	505	<i>Aira capillaris</i>	1413
<i>Acer hyrcanum</i> var. <i>paradoxum</i>	504	<i>Aira cupaniana</i>	1414
<i>Acer monspessulanum</i>	507	<i>Ajuga chamaepitys</i>	878
<i>Acer monspessulanum</i> var. <i>athoum</i>	509	<i>Ajuga chamaepitys</i> var. <i>grandiflora</i>	
<i>Acer monspessulanum</i> var. <i>illyricum</i>	508	<i>Ajuga chia</i>	880
<i>Acer platanoides</i>	506	<i>Alkanna graeca</i>	789
<i>Acer pseudoplatanus</i>	503	<i>Alkanna tinctoria</i>	790
<i>Aceras anthropophorum</i>	1444	<i>Alliaria officinalis</i>	345
<i>Achillea coarctata</i>	1130	<i>Allium arvense</i>	1268
<i>Achillea grandifolia</i>	1129	<i>Allium chamaespathum</i>	1275
<i>Acorus calamus</i>	1471	<i>Allium margaritaceum</i>	1267
<i>Adenocarpus divaricatus</i> var. <i>grae-</i>	268	<i>Allium moschatum</i>	1271
<i>Adiantum capillus-veneris</i>	6	<i>Allium paniculatum</i>	1274
<i>Aethionema athoum</i>	396	<i>Allium rotundum</i>	1270
<i>Aethionema graecum</i>	394	<i>Allium sphaerocephalum</i>	1269
<i>Aethionema graecum</i> var. <i>pseudo-</i>		<i>Allium trifoliatum</i>	1273
<i>gracile</i>	395	<i>Allium ursinum</i>	1272
<i>Aethionema orbiculatum</i>	397	<i>Alnus glutinosa</i>	518
<i>Agrimonia eupatoria</i>	95	<i>Alopecurus pratensis</i>	1420
<i>Agropyron elongatum</i>	1363	<i>Alopecurus utriculatus</i>	1419
<i>Agropyron litorale</i>	1364	<i>Althaea cannabina</i>	458
<i>Agropyron sanctum</i>	1362	<i>Althaea heldreichii</i>	457
		<i>Althaea pallida</i>	459

* Μὲ πλάγια τυπογραφικὰ στοιχεῖα στοὺς ἀριθμοὺς σημειώνονται τὰ φυτὰ ποὺ ἀνήκουν στὴν κατηγορία Πτεριδόφυτα.

<i>Alyssum cephalotes</i>	366	<i>Anthemis orientalis</i> ssp. <i>cronia</i> var. <i>pentelica</i>	1122
<i>Alyssoides utriculatum</i> var. <i>graecum</i>	374	<i>Anthemis orientalis</i> ssp. <i>incana</i> var. <i>spruneri</i>	1123
<i>Alyssoides utriculatum</i> var. <i>grandiflora</i>	375	<i>Anthemis orientalis</i> ssp. <i>sibthorpii</i>	1121
<i>Alyssum alyssoides</i>	368	<i>Anthemis tinctoria</i>	1119
<i>Alyssum campestre</i>	367	<i>Anthemis tinctoria</i> var. <i>pallida</i>	1120
<i>Alyssum cephalotes</i>	366	<i>Anthemis tomentosa</i> ssp. <i>peregrina</i>	1125
<i>Alyssum chalcidicum</i>	362	<i>Anthemis triunietti</i>	1128
<i>Alyssum minimum</i>	373	<i>Anthoxanthum odoratum</i>	1428
<i>Alyssum murale</i>	363	<i>Anthylis hermanniaeae</i>	254
<i>Alyssum murale</i> fa. <i>laxiusculum</i>	364	<i>Anthylis jacquini</i>	255
<i>Alyssum orphanidis</i>	372	<i>Anthylis pulchella</i>	257
<i>Alyssum petraeum</i>	365	<i>Anthylis spruneri</i>	256
<i>Alyssum saxatile</i> ssp. <i>megalocarpum</i>	369	<i>Antirrhinum majus</i>	826
<i>Alyssum saxatile</i> ssp. <i>orientale</i>	370	<i>Antirrhinum orontium</i>	825
<i>Alyssum umbellatum</i>	371	<i>Apium graveolens</i>	693
<i>Amarantus chlorostachys</i>	607	<i>Apium nodiflorum</i>	694
<i>Amelanchier ovalis</i>	88	<i>Arabidopsis thaliana</i>	379
<i>Ammi visnaga</i>	696	<i>Arabis alpina</i>	338
<i>Anacampsis pyramidalis</i>	1443	<i>Arabis alpina</i> fa. <i>grandiflora</i>	339
<i>Anagallis arvensis</i>	768	<i>Arabis alpina</i> ssp. <i>caucasica</i>	340
<i>Anchusa hybrida</i>	786	<i>Arabis bryoides</i>	337
<i>Anchusa italicica</i>	788	<i>Arabis hirsuta</i>	336
<i>Anchusa officinalis</i> var. <i>moesiaca</i>	787	<i>Arabis turrita</i>	333
<i>Andrachne telephiooides</i>	597	<i>Arabis verna</i>	334
<i>Andryala dentata</i>	1216	<i>Arabis verna</i> fa. <i>turrita</i>	335
<i>Anemone blanda</i>	28	<i>Arbutus unedo</i>	753
<i>Anemone hortensis</i>	24	<i>Arbutus unedo</i> x <i>andrachne</i>	755
<i>Anemone hortensis</i> subsp. <i>pavonina</i> var. <i>porpureo-violacea</i>	25	<i>Arctostaphylos uva ursi</i>	756
<i>Anemone hortensis</i> var. <i>fulgens</i>	26	<i>Artemonia agrimonoides</i>	94
<i>Anemone nemorosa</i>	27	<i>Arenaria biflora</i>	631
<i>Anemone silvestris</i>	23	<i>Arenaria filicaulis</i>	626
<i>Angelica silvestris</i>	711	<i>Arenaria leptoclados</i> fa. <i>viscidula</i>	630
<i>Angelica silvestris</i> var. <i>rumeleica</i>	712	<i>Arenaria rigida</i>	625
<i>Anthemis arvensis</i>	1127	<i>Arenaria rotundifolia</i> var. <i>pauciflora</i>	627
<i>Anthemis auriculata</i>	1124	<i>Arenaria serpyllifolia</i>	628
<i>Anthemis cotula</i>	1126	<i>Arenaria serpyllifolia</i> fa. <i>viscida</i>	629

<i>Arisarum vulgare</i>	1470	<i>Astragalus glycyphylloides</i>	132
<i>Aristolochia clematitis</i>	63	<i>Astragalus illyricus</i> var. <i>wulfenii</i>	135
<i>Aristolochia microstoma</i>	66	<i>Astragalus monachorum</i>	134
<i>Aristolochia pallida</i>	64	<i>Astragalus monspessulanus</i>	
<i>Aristolochia rotunda</i>	65	var. <i>macedonicus</i>	133
<i>Armeria sancta</i>	749	<i>Astragalus parnassi</i>	139
<i>Armeria undulata</i>	750	<i>Astragalus pentaglottis</i>	130
<i>Arrhenatherum elatius</i>	1410	<i>Athyrium filix-femina</i>	26
<i>Arrhenatherum elatius</i> var. <i>palaestinum</i>	1411	<i>Atriplex hastata</i> var. <i>salina</i>	601
<i>Artemisia vulgaris</i>	1138	<i>Atriplex hortensis</i>	599
<i>Arum italicum</i>	1467	<i>Atriplex litoralis</i>	600
<i>Arum orientale</i> ssp. <i>elongatum</i>	1466	<i>Atriplex portulacoides</i>	602
<i>Arum petteri</i> var. <i>nigrum</i>	1465	<i>Atriplex portulacoides</i> var. <i>tetragona</i>	
<i>Arundo donax</i>	1368	<i>Atropa belladonna</i>	809
<i>Asparagus acutifolius</i>	1297	<i>Aubrieta deltoidea</i>	344
<i>Asparagus aphyllus</i>	1298	<i>Aubrieta erubescens</i>	342
<i>Asparagus officinalis</i>	1296	<i>Aubrieta erubescens</i> fa. <i>latifolia</i>	343
<i>Asperula arvensis</i>	1009	<i>Aubrieta gracilis</i>	341
<i>Asperula longiflora</i>	1011	<i>Avellinia michelii</i>	1431
<i>Asperula lutea</i>	1010	<i>Avena barbata</i>	1406
<i>Asperula suberosa</i>	1012	<i>Avena barbata</i> var. <i>wiestii</i>	1407
<i>Asphodelina lutea</i>	1263	<i>Avena fatua</i>	1408
<i>Asphodelus albus</i>	1261	<i>Avena sterilis</i>	1409
<i>Asphodelus microcarpus</i>	1262	<i>Ballota nigra</i>	912
<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>	12	<i>Bellardia maritima</i>	857
<i>Asplenium adiantum-nigrum</i> ssp. <i>onopterus</i>	13	<i>Bellardia trixago</i>	856
<i>Asplenium fissum</i>	16	<i>Bellevalia dubia</i>	1302
<i>Asplenium lanceolatum</i> var. <i>obovatum</i>	15	<i>Bellis hybrida</i>	1096
<i>Asplenium trichomanes</i>	14	<i>Bellis perennis</i>	1095
<i>Asteriscus aquaticus</i>	1113	<i>Berberis cretica</i>	47
<i>Asterolinum linum-stellatum</i>	767	<i>Berteroa obliqua</i>	359
<i>Astragalus angustifolius</i>	136	<i>Berteroa orbiculata</i>	360
<i>Astragalus angustifolius</i>		<i>Berteroa orbiculata</i> var. <i>glabra</i>	361
ssp. <i>pungens</i>	138	<i>Berteroa stricta</i>	358
<i>Astragalus angustifolius</i>		<i>Beta nana</i>	604
ssp. <i>tymphresteus</i>	137	<i>Bidens cernuus</i>	1117
<i>Astragalus depressus</i>	131	<i>Bidens tripartitus</i>	1118
		<i>Biscutella ciliata</i>	388
		<i>Biscutella ciliata</i> var. <i>columnae</i>	389

<i>Bisserula pelecinus</i>	140	<i>Calamintha suaveolens</i> var. <i>viridis</i>	946
<i>Blackstonia perfoliata</i>	989	<i>Calamintha vulgaris</i>	947
<i>Brachypodium pinnatum</i>	1359	<i>Calamintha vulgaris</i> var. <i>parviflora</i>	948
<i>Brachypodium silvaticum</i>	1360	<i>Calamintha vulgaris</i> var. <i>pauciflora</i>	949
<i>Brachypodium ramosum</i>	1361	<i>Calendula aegyptiaca</i> fa. <i>glandulifera</i>	
<i>Brassica cretica</i>	383		1151
<i>Brassica cretica</i> var. <i>nivea</i>	384	<i>Calendula arvensis</i>	1150
<i>Briza maxima</i>	1375	<i>Calycotome villosa</i>	266
<i>Briza maxima</i> var. <i>rubra</i>	1376	<i>Calystegia sepium</i>	773
<i>Briza media</i>	1377	<i>Calystegia soldanella</i>	774
<i>Briza media</i> var. <i>elatior</i>	1378	<i>Campanula erinus</i>	1081
<i>Briza spicata</i>	1379	<i>Campanula glomerata</i>	1076
<i>Bromus fibrosus</i>	1350	<i>Campanula lingulata</i>	1075
<i>Bromus madritensis</i>	1358	<i>Campanula orphanidea</i>	1070
<i>Bromus mollis</i>	1353	<i>Campanula persicifolia</i>	1082
<i>Bromus mollis</i> var. <i>molliformis</i>	1354	<i>Campanula persicifolia</i> var. <i>parviflora</i>	1083
<i>Bromus ramosus</i>	1349		
<i>Bromus scoparius</i>	1357	<i>Campanula phrygia</i>	1085
<i>Bromus sterilis</i>	1352	<i>Campanula ramosissima</i>	1086
<i>Bromus tectorum</i>	1351	<i>Campanula rotundifolia</i>	1077
<i>Bromus villosus</i>	1355	<i>Campanula rotundifolia</i>	
<i>Bromus villosus</i> var. <i>maximus</i>	1356	var. <i>sancta</i>	1078
<i>Bryonia dioica</i>	1068	<i>Campanula rupestris</i>	1071
<i>Bupleurum commutatum</i>	689	<i>Campanula rupestris</i> var. <i>andrewsii</i>	
<i>Bupleurum lancifolium</i>	690		1072
<i>Bupleurum rotundifolium</i>	691	<i>Campanula rupestris</i> var. <i>andrewsii</i> fa. <i>breueri</i>	1074
<i>Buxus sempervirens</i>	598		
<i>Cakile maritima</i>	390	<i>Campanula rupestris</i> var. <i>andrewsii</i> fa. <i>lavrensis</i>	
<i>Calamagrostis arundinacea</i>	1415		1073
<i>Calamintha alpina</i>	938	<i>Campanula spathulata</i>	
<i>Calamintha alpina</i> ssp. <i>elatior</i>	941	ssp. <i>spruneriana</i>	1084
<i>Calamintha alpina</i> ssp. <i>nomismophylla</i>	940	<i>Campanula trachelium</i>	1079
<i>Calamintha alpina</i> var. <i>athoa</i>	942	<i>Campanula trachelium</i> ssp. <i>athoa</i>	1080
<i>Calamintha alpina</i> var. <i>granatensis</i>	939	<i>Capparis rupestris</i>	321
<i>Calamintha anisophylla</i>	950	<i>Capparis sicula</i>	322
<i>Calamintha hirta</i>	944	<i>Capsella bursa-pastoris</i>	399
<i>Calamintha nepeta</i>	951	<i>Cardamine graeca</i>	330
<i>Calamintha officinalis</i>	943	<i>Cardamine hirsuta</i>	331
<i>Calamintha suaveolens</i>	945	<i>Cardopatium corymbosum</i>	1155
		<i>Carduus armatus</i>	1160

<i>Carduus pycnocephalus</i>	1159	<i>Cephalanthera alba</i>	1463
<i>Carex acuta</i>	1348	<i>Cephalanthera longifolia</i>	1461
<i>Carex distachya</i>	1338	<i>Cephalanthera rubra</i>	1462
<i>Carex distans</i>	1340	<i>Cephalaria ambrosioides</i>	1060
<i>Carex divisa</i> var. <i>chaetophylla</i>	1339	<i>Cephalaria ambrosioides</i>	
<i>Carex glauca</i>	1341	var. <i>macrophylla</i>	1061
<i>Carex glauca</i> var. <i>cuspidata</i>	1342	<i>Cephalaria flava</i>	1062
<i>Carex laevis</i>	1345	<i>Cerastium banaticum</i> ssp. <i>alpinum</i>	641
<i>Carex pendula</i>	1346	<i>Cerastium brachypetalum</i> var. <i>eglandulosum</i>	638
<i>Carex remota</i>	1347	<i>Cerastium brachypetalum</i>	
<i>Carex tomentosa</i>	1344	var. <i>luridum</i>	637
<i>Carex verna</i>	1343	<i>Cerastium caespitosum</i>	643
<i>Carlina corymbosa</i> ssp. <i>graeca</i>	1156	<i>Cerastium cerastioides</i>	639
<i>Carpinus betulus</i>	519	<i>Cerastium comatum</i>	644
<i>Carpinus orientalis</i>	520	<i>Cerastium glomeratum</i>	640
<i>Carthamus dentatus</i>	1187	<i>Cerastium luridum</i> ssp. <i>mediterraneum</i>	
<i>Castanea sativa</i>	526		645
<i>Catapodium loliaceum</i>	1397		
<i>Celsia orientalis</i>	824	<i>Cerastium pumilum</i>	646
<i>Centaurea affinis</i>	1182	<i>Cerastium semidecandrum</i>	642
<i>Centaurea athoa</i>	1170	<i>Cercis siliquastrum</i>	128
<i>Centaurea chalcidicaea</i>	1171	<i>Cerinthe major</i>	807
<i>Centaurea cuneifolia</i>	1178	<i>Cerinthe minor</i>	806
<i>Centaurea cyanus</i>	1179	<i>Ceterach officinarum</i>	17
<i>Centaurea cyanus</i> var. <i>hortorum</i>	1180	<i>Chamaepaece alpini</i> var. <i>camptolepis</i>	
<i>Centaurea diffusa</i>	1184	gis	1165
<i>Centaurea grisebachii</i>	1175	<i>Chamaepaece alpini</i> var. <i>mutica</i>	1166
<i>Centaurea huljakii</i>	1174	<i>Chamaerion palustre</i>	297
<i>Centaurea jacea</i>	1185	<i>Chelidonium majus</i>	301
<i>Centaurea lancifolia</i>	1181	<i>Cheilanthes fragrans</i>	24
<i>Centaurea pannosa</i>	1172	<i>Chondrilla juncea</i>	1217
<i>Centaurea peucedanifolia</i>	1173	<i>Chondrilla juncea</i> var. <i>acanthophylla</i>	
<i>Centaurea salonitana</i>	1177		1218
<i>Centaurea sanctae annae</i>	1183	<i>Chrozophora tinctoria</i>	575
<i>Centaurea scabiosa</i> var. <i>tenuiloba</i>	1176	<i>Chrysanthemum coronarium</i> var. <i>discolor</i>	
<i>Centaurea triumfetti</i>	1169		1133
<i>Centaureum maritimum</i>	988	<i>Chrysanthemum segetum</i>	1132
<i>Centaureum pulchellum</i>	987	<i>Cichorium intybus</i> var. <i>glabratum</i>	1189
<i>Centaureum tenuiflorum</i>	986	<i>Cichorium pumilum</i>	1190
<i>Centaureum umbellatum</i>	985	<i>Circaeae lutetiana</i>	298

<i>Circaea lutetiana</i> var. <i>cordifolia</i>	299	<i>Corylus maxima</i>	523
<i>Cirsium creticum</i>	1163	<i>Cotoneaster integriflora</i>	118
<i>Cirsium ligulare</i> ssp. <i>albanum</i>	1162	<i>Cotoneaster tomentosa</i>	117
<i>Cistus monspeliensis</i>	407	<i>Cotyledon horizontalis</i>	61
<i>Cistus salviaefolius</i>	406	<i>Cotyledon pendulinus</i>	62
<i>Cistus villosus</i>	403	<i>Cotyledon umbilicus</i> <i>veneris</i>	60
<i>Cistus villosus</i> ssp. <i>creticus</i>	405	<i>Cotynus coccygria</i>	501
<i>Cistus villosus</i> ssp. <i>eu-villosus</i>	404	<i>Crambe hispanica</i>	385
<i>Clematis flammula</i>	30	<i>Crataegus flabellata</i>	123
<i>Clematis vitalba</i>	29	<i>Crataegus heldreichii</i>	124
<i>Cleome aurea</i>	320	<i>Crataegus monogyna</i>	119
<i>Clypeola jonthlaspi</i>	376	<i>Crataegus orientalis</i>	121
<i>Clypeola jonthlaspi</i> var. <i>lasiocarpa</i>	377	<i>Crataegus orientalis</i> var. <i>connecta</i>	122
<i>Clypeola microcarpa</i>	378	<i>Crataegus oxyacantha</i>	120
<i>Cnicus benedictus</i>	1188	<i>Crepis athoae</i>	1231
<i>Cnidium silaifolium</i>	710	<i>Crepis dioscoridis</i>	1237
<i>Coix lacryma</i>	1435	<i>Crepis foetida</i> ssp. <i>eu-foetida</i>	1236
<i>Colchicum kochii</i>	1260	<i>Crepis neglecta</i>	1234
<i>Colchicum latifolium</i>	1258	<i>Crepis neglecta</i> var. <i>fuliginosa</i>	1235
<i>Colchicum parnassicum</i>	1259	<i>Crepis pulchra</i>	1232
<i>Colutea arborensrens</i>	129	<i>Crepis pulchra</i> var. <i>adenoclada</i>	1233
<i>Conium maculatum</i>	740	<i>Cressa cretica</i>	775
<i>Convallaria majalis</i>	1303	<i>Crithmum maritimum</i>	704
<i>Convolvulus arvensis</i>	772	<i>Crocus athous</i>	1319
<i>Convolvulus cantabricus</i>	770	<i>Crocus biflorus</i>	1320
<i>Convolvulus elegantissimus</i>	769	<i>Crocus laevigatus</i>	1318
<i>Convolvulus hirsutus</i>	771	<i>Crocus moesiacus</i>	1315
<i>Coridothymus capitatus</i>	956	<i>Crocus pulchellus</i>	1317
<i>Coronilla cretica</i>	278	<i>Crocus veluchensis</i>	1316
<i>Coronilla emeroides</i>	275	<i>Crucianella angustifolia</i>	1007
<i>Coronilla glauca</i>	276	<i>Crucianella graeca</i>	1008
<i>Coronilla parviflora</i> var. <i>eriocalyx</i>	279	<i>Crucianella latifolia</i>	1005
<i>Coronilla varia</i>	277	<i>Crucianella latifolia</i> var. <i>monspeliaca</i>	1006
<i>Corydalis densiflora</i> ssp. <i>densiflora</i>	309	<i>Crupina crupinastrum</i>	1168
<i>Corydalis digitata</i>	311	<i>Cupressus sempervirens</i>	5
<i>Corydalis parnassica</i>	310	<i>Cupressus sempervirens</i> var. <i>pyramidalis</i>	6
<i>Corydalis solida</i> ssp. <i>eu-solida</i>	308	<i>Cyclamen graecum</i>	762
<i>Corydalis wettsteinii</i> ssp. <i>wettsteinii</i>	307	<i>Cyclamen graecum</i> fa. <i>violaceum</i>	763
<i>Corylus avellana</i>	522		

<i>Cyclamen neopolitanum</i>	761	<i>Dianthus chalcidicus</i>	655
<i>Cyclamen persicum</i>	760	<i>Dianthus corymbosus</i>	658
<i>Cyclamen repandum</i>	764	<i>Dianthus deltoides</i>	657
<i>Cynanchum fuscum</i> var. <i>athoum</i>	995	<i>Dianthus pinifolius</i> ssp. <i>serbicus</i>	656
<i>Cynanchum speciosum</i>	994	<i>Dianthus strictus</i>	659
<i>Cynanchum vincetoxicum</i>	996	<i>Digitalis lanata</i>	852
<i>Cynodon dactylon</i>	1382	<i>Digitalis leucophæa</i>	853
<i>Cynoglossum creticum</i>	780	<i>Digitalis lutea</i>	855
<i>Cynosurus elegans</i>	1383	<i>Digitalis viridiflora</i>	854
<i>Cystopteris fragilis</i>	18	<i>Diosphaera jacquinii</i> var. <i>chalcidica</i>	1092
<i>Cystopteris regia</i>	19	<i>Diosphaera rumeliana</i>	1091
<i>Cystopteris regia</i> fa. <i>fumariiformis</i>	20	<i>Diotis maritima</i>	1131
<i>Cytinus hypocistis</i> var. <i>kermesinus</i>	67	<i>Dipsacus silvester</i>	1059
<i>Cytisus hirsutus</i>	262	<i>Doronicum caucasicum</i>	1140
<i>Cytisus hirsutus</i> var. <i>hirsutissimus</i>	263	<i>Doronicum columnae</i> var. <i>orientale</i>	1141
<i>Cytisus monspessulanus</i>	261	<i>Dorycnium graecum</i>	243
<i>Cytisus spinescens</i>	264	<i>Dorycnium herbaceum</i>	244
<i>Cytisus triflorus</i>	265	<i>Dorycnium herbaceum</i> var. <i>inter-</i>	
<i>Dactylis glomerata</i>	1380	<i>medium</i>	245
<i>Dactylis hispanica</i>	1381	<i>Dorycnium hirsutum</i>	242
<i>Danaa cornubiensis</i>	738	<i>Draba athoae</i>	380
<i>Danthonia calycina</i>	1403	<i>Draba athoae</i> var. <i>glabrescens</i>	381
<i>Daphne collina</i>	288	<i>Draba muralis</i>	382
<i>Daphne laureola</i>	284	<i>Dracunculus vulgaris</i>	1468
<i>Daphne mezereum</i>	287	<i>Dracunculus vulgaris</i> var. <i>creticus</i>	1469
<i>Daphne oleoides</i>	285	<i>Dryopteris filix-mas</i>	22
<i>Daphne oleoides</i> var. <i>glandulosa</i>	286	<i>Dryopteris rigida</i>	21
<i>Datura stramonium</i>	812/a	<i>Ebenus sibthorpii</i>	283
<i>Daucus carota</i> var. <i>major</i>	728	<i>Ecbalium elaterium</i>	1069
<i>Daucus carota</i> var. <i>maximus</i>	727	<i>Echinophora spinosa</i>	745
<i>Daucus guttatus</i>	726	<i>Echinops microcephalus</i>	1152
<i>Daucus involucratus</i>	725	<i>Echinops microcephalus</i> fa. <i>discolor</i>	1153
<i>Dentaria bulbifera</i>	332	<i>Echinops ritro</i>	1154
<i>Dephinium fissum</i> var. <i>pubescens</i>	21	<i>Echium plantagineum</i>	808
<i>Dephinium halteratum</i>	20	<i>Ephedra campylopoda</i>	11
<i>Dephinium peregrinum</i>	18	<i>Ephedra major</i> var. <i>nebrodensis</i>	12
<i>Dephinium peregrinum</i> var. <i>erio-</i>		<i>Epilobium angustifolium</i>	295
<i>carpum</i>	19	<i>Epilobium lanceolatum</i>	294
<i>Dephinium staphisagria</i>	22	<i>Epilobium obscurum</i>	296
<i>Dianthus athous</i>	654	<i>Epilobium parviflorum</i>	293

<i>Equisetum ramosissimum</i>	3	<i>Euphorbia veneta</i> var. <i>sibthorpii</i>	582
<i>Equisetum telmateia</i>	2	<i>Euphorbia verrucosa</i>	595
<i>Erica arborea</i>	757	<i>Euphrasia drosocalyx</i>	860
<i>Erica verticillata</i>	758	<i>Evonymus latifolia</i>	511
<i>Erigeron acer</i>	1097	<i>Fagopyrum convolvulus</i>	570
<i>Erodium absinthoides</i>	477	<i>Fagopyrum dumetorum</i>	571
<i>Erodium botrys</i>	479	<i>Fagus orientalis</i>	525
<i>Erodium ciconium</i>	476	<i>Fagus sylvatica</i>	524
<i>Erodium cicutarium</i>	475	<i>Ferula communis</i>	714
<i>Erodium gruineum</i>	478	<i>Ferulago athoae</i>	716
<i>Erodium malacoides</i>	481	<i>Ferulago monticola</i> var. <i>monticola</i>	715
<i>Erodium romanum</i>	480	<i>Festuca montana</i>	1394
<i>Eryngium campestre</i>	687	<i>Ficaria grandiflora</i>	34
<i>Eryngium creticum</i>	686	<i>Ficus carica</i>	541
<i>Eryngium maritimum</i>	685	<i>Filago gallica</i>	1100
<i>Erysimum calycinum</i>	324	<i>Filago germanica</i>	1098
<i>Erysimum crepidifolium</i>	325	<i>Filago germanica</i> fa. <i>albida</i>	1099
<i>Erysimum pusillum</i>	326	<i>Foeniculum divaricatum</i>	709
<i>Eupatorium cannabinum</i>	1094	<i>Foeniculum vulgare</i>	708
<i>Ephedra campylopoda</i>	11	<i>Fragaria vesca</i>	80
<i>Ephedra major varinebrodensis</i>	12	<i>Fraxinus excelsior</i>	999
<i>Euphorbia deflexa</i> var. <i>athoae</i>	587	<i>Fraxinus ornus</i>	998
<i>Euphorbia fragifera</i>	596	<i>Freyera cynapioides</i>	697
<i>Euphorbia myrsinoides</i>	591	<i>Freyera parnassica</i>	698
<i>Euphorbia acanthothamnos</i>	578	<i>Fritillaria graeca</i>	1278
<i>Euphorbia amygdaloides</i>	583	<i>Fritillaria graeca</i> var. <i>guicciardii</i>	1280
<i>Euphorbia apios</i>	585	<i>Fritillaria graeca</i> var. <i>thessala</i>	1279
<i>Euphorbia chamaesyce</i>	594	<i>Fritillaria obliqua</i>	1281
<i>Euphorbia characias</i>	593	<i>Fritillaria pontica</i>	1277
<i>Euphorbia deflexa</i>	586	<i>Fritillaria sibthorpioides</i>	1282
<i>Euphorbia dendroides</i>	577	<i>Fumana ericoides</i>	417
<i>Euphorbia graeca</i>	589	<i>Fumana laevis</i>	418
<i>Euphorbia helioscopia</i>	588	<i>Fumana thymifolia</i>	414
<i>Euphorbia oblongata</i>	579	<i>Fumana thymifolia</i> var. <i>glutinosa</i>	415
<i>Euphorbia oblongata</i> x <i>Euphorbia verrucosa</i>	580	<i>Fumana vulgaris</i>	416
<i>Euphorbia paralias</i>	584	<i>Fumaria capreolata</i>	314
<i>Euphorbia peplis</i>	590	<i>Fumaria capreolata</i> var. <i>albiflora</i>	315
<i>Euphorbia spinosa</i>	592	<i>Fumaria flabellata</i>	313
<i>Euphorbia veneta</i>	581	<i>Fumaria judaica</i>	312
		<i>Fumaria kraliki</i>	319

<i>Fumaria macrocarpa</i>	318	<i>Geranium purpureum</i>	474
<i>Fumaria thuretii</i>	316	<i>Geranium pusillum</i>	472
<i>Fumaria thuretii</i> var. <i>pikermiana</i>	317	<i>Geranium pyrenaicum</i>	464
<i>Gagea amblyopetala</i>	1264	<i>Geranium robertianum</i>	473
<i>Gagea arvensis</i>	1265	<i>Geranium rotundifolium</i>	467
<i>Gagea arvensis</i> ssp. <i>granatelli</i>	1266	<i>Geranium striatum</i>	465
<i>Galanthus graecus</i>	1312	<i>Geum urbanum</i>	87
<i>Galanthus nivalis</i>	1311	<i>Gladiolus segetum</i>	1326
<i>Galega officinalis</i>	142	<i>Glaucium flavum</i>	302
<i>Galeopsis pubescens</i>	910	<i>Glaucium flavum</i> var. <i>leiocarpum</i>	303
<i>Galium aparine</i>	1024	<i>Globularia alypum</i>	972
<i>Galium apiculatum</i>	1023	<i>Globularia aphyllanthes</i>	971
<i>Galium asparagifolium</i>	1018	<i>Glycyrrhiza glabra</i>	141
<i>Galium capitatum</i>	1025	<i>Gomphocarpus fruticosus</i>	993
<i>Galium constrictum</i>	1026	<i>Haplophyllum buxbaumii</i>	494
<i>Galium cruciata</i>	1029	<i>Hedera helix</i>	683
<i>Galium demissum</i>	1021	<i>Hedypnois rhagadioloides</i> ssp. <i>cre-</i>	
<i>Galium erectum</i>	1014	<i>tica</i>	1199
<i>Galium firmum</i>	1016	<i>Heleocharis palustris</i>	1337
<i>Galium incanum</i>	1020	<i>Helianthemum nummularium</i>	410
<i>Galium mollugo</i>	1013	<i>Helianthemum nummularium</i> ssp. <i>tomento-</i>	
<i>Galium murale</i>	1027	<i>sum</i> var. <i>scopoli</i>	411
<i>Galium purpureum</i>	1022	<i>Helianthemum nummularium</i>	
<i>Galium rhodopaeum</i>	1019	<i>ssp. vulgare</i>	412
<i>Galium samothracicum</i>	1015	<i>Helianthemum nitidum</i> var. <i>glabrum</i>	413
<i>Galium scabrifolium</i>	1017	<i>Helichrysum virgineum</i>	1101
<i>Galium scabrum</i>	1028	<i>Heliotropium dolosum</i>	776
<i>Galium verticillatum</i>	1030	<i>Heliotropium europaeum</i>	777
<i>Gastridium ventrigosum</i>	1417	<i>Heliotropium suaveolens</i>	778
<i>Genista carinalis</i>	271	<i>Helleborus cyclophyllus</i>	14
<i>Genista tinctoria</i>	269	<i>Heracleum humile</i>	723
<i>Genista tinctoria</i> var. <i>virgata</i>	270	<i>Heracleum sibiricum</i>	721
<i>Geranium asphodeloides</i>	466	<i>Heracleum spondylium</i>	722
<i>Geranium columbinum</i> var. <i>holope-</i>		<i>Herniaria hirsuta</i>	613
<i>talum</i>	468	<i>Hesperis glutinosa</i>	349
<i>Geranium lucidum</i>	469	<i>Hesperis glutinosa</i> var. <i>visianii</i>	350
<i>Geranium macrorrhizum</i>	470	<i>Hieracium auriculoides</i> ssp. <i>sarmentosum</i>	1250
<i>Geranium macrorrhizum</i> ssp. <i>eu-macrorrhizum</i>	471	<i>Hieracium auriculoides</i> ssp. <i>zala-</i>	
<i>Geranium molle</i>	463	<i>num</i>	1251

<i>Hieracium bauhini</i>	1252	<i>Hymerocarpus circinatus</i>	267
<i>Hieracium bauhini</i> ssp. <i>cattarens</i>	1253	<i>Hyoscyamus albus</i>	810
<i>Hieracium bracteolatum</i> ssp. <i>brac-</i>		<i>Hypericum acutum</i>	442
<i>teolatum</i> var. <i>caryesinum</i>	1238	<i>Hypericum angustifolium</i>	447
<i>Hieracium bracteolatum</i> ssp. <i>brac-</i>		<i>Hypericum athoum</i>	443
<i>teolatum</i> var. <i>pelium</i>	1239	<i>Hypericum barbatum</i> var. <i>macedo-</i>	
<i>Hieracium cymosum</i>		<i>nicum</i>	451
ssp. <i>gnaphalophorum</i>		<i>Hypericum crispum</i>	453
var. <i>sub-heldreichianum</i>	1255	<i>Hypericum delphinum</i>	452
<i>Hieracium epinephum</i>	1240	<i>Hypericum empetrifolium</i>	437
<i>Hieracium leucopannosum</i>	1241	<i>Hypericum montanum</i>	446
<i>Hieracium murorum</i>	1254	<i>Hypericum montbretii</i>	448
<i>Hieracium pannosum</i> ssp.		<i>Hypericum montbretii</i> var. <i>athoum</i>	449
<i>friwaldszkyi</i>	1244	<i>Hypericum olympicum</i>	438
<i>Hieracium pannosum</i>		<i>Hypericum perforatum</i>	454
ssp. <i>pannosum</i>	1242	<i>Hypericum perforatum</i>	439
<i>Hieracium pannosum</i> ssp. <i>panno-</i>		<i>Hypericum perforatum</i> ssp. <i>angu-</i>	
<i>sum</i> var. <i>taygeteum</i>	1243	<i>stifolium</i>	440
<i>Hieracium pilosissimum</i>		<i>Hypericum perforatum</i> var. <i>latifo-</i>	
ssp. <i>chalcidicum</i>	1245	<i>lium</i>	441
<i>Hieracium pseudobracteolatum</i>	1246	<i>Hypericum rhodopaeum</i>	450
<i>Hieracium racemosum</i> ssp. <i>crinii-</i>		<i>Hypericum spruneri</i>	445
<i>forme</i>	1248	<i>Hypericum vesiculoseum</i>	444
<i>Hieracium racemosum</i> ssp. <i>crini-</i>		<i>Hypochoeris cretensis</i>	1197
<i>tum</i>	1247	<i>Hypochoeris glabra</i>	1195
<i>Hieracium sericophyllum</i> ssp. <i>seri-</i>		<i>Hypochoeris maculata</i> ssp. <i>peliva-</i>	
<i>cophyllum</i>	1249	<i>novicia</i>	1198
<i>Hieracium tauschii</i> ssp. <i>atticum</i>	1256	<i>Hypochoeris radicata</i>	1196
<i>Hippocratea comosa</i>	282	<i>Iberis tenoreara</i>	400
<i>Hippomarathrum cristatum</i>	744	<i>Ilex aquifolium</i>	510
<i>Hippuris vulgaris</i>	300	<i>Imperata cylindrica</i>	1433
<i>Holcus setiglumis</i>	1412	<i>Inula aschersoniana</i>	1105
<i>Holosteum umbellatum</i> fa. <i>glandu-</i>		<i>Inula aschersoniana</i> var. <i>athoa</i>	1106
<i>losum</i>	633	<i>Inula attica</i>	1109
<i>Holosteum umbellatum</i> var. <i>hirsu-</i>		<i>Inula conyzoides</i>	1104
<i>tum</i>	634	<i>Inula graveolens</i>	1108
<i>Hordeum leporinum</i>	1366	<i>Inula viscosa</i>	1107
<i>Hordeum murinum</i> ssp. <i>eu-mu-</i>		<i>Iris germanica</i>	1324
<i>rinum</i>	1365	<i>Iris pallida</i>	1325
<i>Humulus lupulus</i>	542	<i>Iris reichenbachii</i>	1323

<i>Isatis athoa</i>	346	<i>Lappula echinata</i>	781
<i>Isatis canescens</i>	348	<i>Lapsana communis</i> ssp. <i>interme-</i>	
<i>Isatis praecox</i>	347	<i>dia</i> var. <i>glandulosa</i>	1191
<i>Jasione heldreichii</i>	1093	<i>Lathraea squamaria</i>	859
<i>Jasminum fruticans</i>	1003	<i>Lathyrus aphaca</i>	183
<i>Johrenia distans</i>	713	<i>Lathyrus clymenum</i>	169
<i>Juncus bufonius</i>	1329	<i>Lathyrus grandiflorus</i>	174
<i>Juncus leersii</i>	1331	<i>Lathyrus inermis</i>	175
<i>Juncus pygmaeus</i>	1330	<i>Lathyrus luteus</i>	179
<i>Juniperus communis</i> var. <i>hemisphaerica</i>	9	<i>Lathyrus luteus</i> ssp. <i>aureus</i>	180
<i>Juniperus foetidissima</i>	8	<i>Lathyrus niger</i>	181
<i>Juniperus oxycedrus</i>	7	<i>Lathyrus nissolia</i> var. <i>glabrescens</i>	182
<i>Jurinea anatolica</i> ssp. <i>eu-anatolica</i>	1157	<i>Lathyrus pratensis</i>	176
<i>Jurinea glycacantha</i> ssp. <i>glycantha</i>	1158	<i>Lathyrus sativus</i>	173
<i>Kentranthus junceus</i>	1058	<i>Lathyrus sessilifolius</i>	177
<i>Kentranthus ruber</i>	1055	<i>Lathyrus sessilifolius</i> var. <i>longiflorus</i>	
<i>Kentranthus ruber</i> ssp. <i>eu-ruber</i>	1056	<i>Lathyrus venetus</i>	171
<i>Kentranthus ruber</i> ssp. <i>sibthorpii</i>	1057	<i>Lathyrus venetus</i> var. <i>grandis</i>	172
<i>Kickxia elatine</i>	830	<i>Lathyrus vernus</i>	170
<i>Koeleria phleoides</i>	1404	<i>Laurus nobilis</i>	682
<i>Koeleria splendens</i>	1405	<i>Lavandula spica</i>	893
<i>Kohlrauschia velutina</i>	653	<i>Lavandula stoechas</i>	892
<i>Lactuca cretica</i>	1229	<i>Lavatera unguiculata</i>	460
<i>Lactuca serriola</i>	1230	<i>Legouzia falcata</i>	1989
<i>Lagoecia cuminoides</i>	688	<i>Legouzia pentagonia</i>	1090
<i>Lagoseris sancta</i>	1215	<i>Legouzia speculum</i> <i>veneris</i>	1087
<i>Lagurus ovatus</i>	1418	<i>Legouzia speculum</i> <i>veneris</i> var. <i>pubescens</i>	1088
<i>Lamium amplexicaule</i>	909	<i>Leontodon hispidus</i>	1200
<i>Lamium bifidum</i>	907	<i>Leontodon autumnalis</i>	1204
<i>Lamium garganicum</i>	903	<i>Leontodon crispus</i> ssp. <i>asper</i> var. <i>setulosus</i>	1201
<i>Lamium garganicum</i> ssp. <i>glabratum</i>	902	<i>Leontodon tuberosus</i>	1202
<i>Lamium garganicum</i> ssp. <i>striatum</i>	904	<i>Leontodon tuberosus</i> var. <i>olivieri</i>	1203
<i>Lamium garganicum</i> ssp. <i>striatum</i>		<i>Leonurus cardiaca</i>	911
var. <i>glabratum</i>	905	<i>Lepidium latifolium</i>	392
<i>Lamium maculatum</i> var. <i>echinatum</i>		<i>Lepidium spinosum</i>	393
<i>Lamium moschatum</i>	906	<i>Lilium heldreichii</i>	1276
	908	<i>Limodorum abortivum</i>	1464

<i>Limonium angustifolium</i>	747	<i>Lotus peregrinus</i>	247
<i>Limonium gmelini</i>	748	<i>Lunaria annua</i> ssp. <i>pachyrrhiza</i>	356
<i>Limonium sinuatum</i>	746	<i>Lunaria annua</i> ssp. <i>pachyrrhiza</i>	
<i>Linaria cymbalaria</i>	829	var. <i>dalmatica</i>	357
<i>Linaria genistifolia</i>	828	<i>Lunaria redivia</i>	355
<i>Linaria pelisseriana</i>	827	<i>Lupinus angustifolius</i>	259
<i>Linum angustifolium</i>	486	<i>Lupinus termis</i>	260
<i>Linum austriacum</i>	488	<i>Luzula forsteri</i>	1332
<i>Linum austriacum</i> ssp. <i>collinum</i>	489	<i>Luzula silvatica</i>	1333
<i>Linum austriacum</i> ssp. <i>eu-austria-</i>		<i>Lychnis coronaria</i>	680
<i>Linum elegans</i>	490	<i>Lysimachia anagalloides</i>	766
<i>Linum gallicum</i>	487	<i>Lysimachia punctata</i>	765
<i>Linum iberidifolium</i>	482	<i>Lythrum hyssopifolia</i>	289
<i>Linum leucanthoum</i>	491	<i>Lythrum salicaria</i>	290
<i>Linum leucanthoum</i>	483	<i>Lythrum salicaria</i> var. <i>tomentosum</i>	291
<i>Linum liburnicum</i>	484	<i>Malcolmia flexuosa</i>	351
<i>Linum tenuifolium</i>	485	<i>Malcolmia incrassata</i>	352
<i>Lithospermum arvense</i> var. <i>orchro-</i>		<i>Malus silvestris</i>	116
<i>leuca</i> var. <i>nova</i>	801	<i>Malva moschata</i>	455
<i>Lithospermum officinale</i>	800	<i>Malva silvestris</i> fa. <i>hispidula</i>	456
<i>Lithospermum purpureo-coeruleum</i>	799	<i>Marrubium vulgare</i>	894
<i>Lloydia graeca</i>	1285	<i>Marsdenia erecta</i>	997
<i>Lolium multiflorum</i> ssp. <i>gaudini</i>	1401	<i>Mathiola incana</i>	353
<i>Lolium perenne</i>	1400	<i>Mathiola sinuata</i> ssp. <i>glandulosa</i>	354
<i>Lolium strictum</i>	1399	<i>Matricaria chamomilla</i>	1137
<i>Lonicera alpigena</i> ssp. <i>formanekii</i>		<i>Mattia graeca</i>	802
<i>Lonicera etrusca</i>	1037	<i>Medicago coronata</i>	194
<i>Lonicera implexa</i> var. <i>balearica</i>	1040	<i>Medicago disciformis</i>	199
<i>Lonicera implexa</i>	1039	<i>Medicago falcata</i>	190
<i>Lonicera nigra</i>	1038	<i>Medicago hispida</i> var. <i>denticulata</i>	192
<i>Lonicera periclymenum</i>	1042	<i>Medicago litoralis</i> var. <i>longiseta</i>	195
<i>Lonicera xylosteum</i>	1041	<i>Medicago lupulina</i>	200
<i>Loranthus europaeus</i>	1036	<i>Medicago marina</i>	189
<i>Lotus agaeus</i>	551	<i>Medicago minima</i>	198
<i>Lotus angustissimus</i>	251	<i>Medicago murex</i> var. <i>sphaerocarpa</i>	197
<i>Lotus coimbreensis</i>	250	<i>Medicago orbicularis</i>	191
<i>Lotus creticus</i> ssp. <i>cytisoides</i>	249	<i>Medicago praecox</i>	193
<i>Lotus edulis</i>	248	<i>Medicago tribuloides</i>	196
<i>Lotus ornithopoides</i>	252	<i>Melia azedarach</i>	498
	246	<i>Melica ciliata</i> var. <i>magnolii</i>	1370

<i>Melica minuta</i>	1371	<i>Myosotis idaea</i>	791
<i>Melica nutans</i>	1373	<i>Myosotis idaea</i> var. <i>boeotica</i>	792
<i>Melica uniflora</i>	1372	<i>Myosotis refracta</i>	796
<i>Melilotus albus</i>	202	<i>Myosotis silvatica</i> ssp. <i>alpestris</i>	793
<i>Melilotus indicus</i>	204	<i>Myosotis silvatica</i> ssp. <i>cyanea</i>	794
<i>Melilotus italicus</i>	201	<i>Myosotis versicolor</i>	797
<i>Melilotus neapolitanus</i>	203	<i>Myosoton aquaticum</i>	647
<i>Melissa officinalis</i>	932	<i>Myrtus communis</i>	292
<i>Melittis melissophyllum</i>	900	<i>Nastutium officinale</i>	329
<i>Mentha longifolia</i>	970	<i>Neotinea intacta</i>	1445
<i>Mentha pulegium</i>	968	<i>Neottia nidus avis</i>	1460
<i>Mentha pulegium</i> var. <i>hirsuta</i>	969	<i>Nepeta sibiriorum</i>	898
<i>Mentha viridis</i>	966	<i>Nerium oleander</i>	991
<i>Mentha viridis</i> var. <i>minutodonta</i>	967	<i>Nicotiana glauca</i>	814
<i>Mercurialis annua</i>	573	<i>Nigella arvensis</i>	15
<i>Mercurialis ovata</i>	574	<i>Nigella cretica</i>	17
<i>Microlonchus salmanticus</i>	1186	<i>Nigella damascena</i>	16
<i>Micromeria cremnophila</i>	937	<i>Notholaena marantae</i>	23
<i>Micromeria graeca</i>	936	<i>Notobasis syriaca</i>	1161
<i>Micromeria juliana</i>	933	<i>Oenanthe angulosa</i>	707
<i>Micromeria juliana</i> var. <i>angustifo-</i>		<i>Oenanthe pimpinelloides</i>	706
<i>lia</i>	935	<i>Olea europaea</i>	1001
<i>Micromeria juliana</i> var. <i>velutina</i>	934	<i>Olea europaea</i> ssp. <i>oleaster</i>	1002
<i>Milium vernale</i>	1427	<i>Omphalodes verna</i>	779
<i>Minuartia bosniaca</i>	624	<i>Onobrychis caput galli</i>	281
<i>Minuartia setacea</i> var. <i>athoa</i>	621	<i>Ononis spinosa</i> ssp. <i>antiquorum</i>	
<i>Minuartia tenuifolia</i> var. <i>hybrida</i>	622	var. <i>glandulifera</i>	185
<i>Minuartia verna</i> ssp. <i>gerardii</i>		<i>Onosma echiodoides</i>	805
var. <i>mediterranea</i>	623	<i>Onosma erectum</i> var. <i>pubiflorum</i>	803
<i>Moenchia erecta</i>	635	<i>Onosma paradoxum</i>	804
<i>Moenchia mantica</i>	636	<i>Ophioglossum vulgatum</i>	4
<i>Molinia coerulea</i>	1369	<i>Ophrys fusca</i>	1438
<i>Mollugo cerviana</i>	609	<i>Ophrys lutea</i>	1436
<i>Montia verna</i>	612	<i>Ophrys mamosa</i>	1439
<i>Muscari commosum</i>	1295	<i>Ophrys reinholdii</i>	1437
<i>Muscari racemosum</i>	1293	<i>Opapanax hispidus</i>	717
<i>Muscari tenuiflorum</i>	1294	<i>Opuntia ficus indica</i>	611
<i>Mycelis muralis</i>	1228	<i>Orchis latifolia</i>	1456
<i>Myosotis cadmea</i>	798	<i>Orchis laxiflora</i>	1446
<i>Myosotis collina</i>	795	<i>Orchis macrostachys</i>	1457

<i>Orchis maculata</i>	1451	<i>Oryzopsis holciformis</i>	1426
<i>Orchis morio</i>	1449	<i>Osmunda regalis</i>	5
<i>Orchis morio</i> ssp. <i>picta</i>	1450	<i>Ostria carpinifolia</i>	521
<i>Orchis provincialis</i>	1447	<i>Osyris alba</i>	549
<i>Orchis provincialis</i> var. <i>pauciflora</i>	1448	<i>Paeonia corallina</i>	13
<i>Orchis quadripunctata</i>	1452	<i>Paliurus spina Christi</i>	516
<i>Orchis romana</i>	1453	<i>Pallenis spinosa</i>	1112
<i>Orchis simia</i>	1454	<i>Pancratium maritimum</i>	1314
<i>Orchis tridentata</i>	1455	<i>Panicum crus galli</i>	1432
<i>Origanum heracleoticum</i>	952	<i>Papaver hybridum</i>	306
<i>Origanum heracleoticum</i> var. <i>albiflorum</i>	954	<i>Papaver rhoeas</i>	304
<i>Origanum heracleoticum</i> var. <i>creticum</i>	953	<i>Papaver rhoeas</i> var. <i>oblongatum</i>	305
<i>Origanum vulgare</i>	955	<i>Parentucellia latifolia</i>	858
<i>Orlaya platycarpa</i>	729	<i>Parietaria cretica</i>	548
<i>Ornithogalum nanum</i>	1289	<i>Parietaria lusitanica</i>	547
<i>Ornithogalum nutans</i>	1292	<i>Parietaria vulgaris</i>	546
<i>Ornithogalum pyramidale</i> ssp. <i>narbonense</i>	1290	<i>Paris quadrifolia</i>	1306
<i>Ornithogalum pyrenaicum</i>	1291	<i>Peganum harmala</i>	495
<i>Ornithogalum tenuifolium</i>	1288	<i>Periploca graeca</i>	992
<i>Ornithopus compressus</i>	273	<i>Petroselinum sativum</i>	695
<i>Ornithopus pinnatus</i>	274	<i>Peucedanum alsaticum</i>	720
<i>Orobanche caryophyllacea</i>	870	<i>Peucedanum longifolium</i>	719
<i>Orobanche grisebachii</i>	874	<i>Peucedanum officinale</i>	718
<i>Orobanche hederae</i>	873	<i>Phagnalon graecum</i>	1103
<i>Orobanche lavandulacea</i>	864	<i>Phagnalon rupestre</i>	1102
<i>Orobanche minor</i>	867	<i>Phalaris canariensis</i> var. <i>debilis</i>	1429
<i>Orobanche minor</i> fa. <i>minima</i>	868	<i>Phalaris minor</i>	1430
<i>Orobanche muteli</i>	863	<i>Phillyrea media</i>	1000
<i>Orobanche nana</i>	862	<i>Phleum montanum</i>	1421
<i>Orobanche purpurea</i>	865	<i>Phleum montanum</i> fa. <i>sakarense</i>	1422
<i>Orobanche ramosa</i>	861	<i>Phlomis samia</i>	901
<i>Orobanche reticulata</i>	871	<i>Phragmites communis</i>	1367
<i>Orobanche reticulata</i> var. <i>pallidiflora</i>	872	<i>Physalis alkengi</i>	811
<i>Orobanche versicolor</i>	866	<i>Physocaulis nodosus</i>	733
<i>Orobanche vulgaris</i>	869	<i>Phytolacca americana</i>	608
<i>Oryzopsis coerulescens</i>	1425	<i>Picromon acarna</i>	1164
		<i>Picris echoides</i>	1206
		<i>Picris pauciflora</i>	1205
		<i>Pimpinella peregrina</i>	703
		<i>Pimpinella tragium</i> var. <i>depressa</i>	700

<i>Pimpinella tragium</i> var. <i>polyclada</i>	699	<i>Polycarpon tetraphyllum</i>	614
<i>Pimpinella tragium</i> var. <i>sartorii</i>	702	<i>Polycarpon tetraphyllum</i> var. <i>alsinefolium</i>	616
<i>Pimpinella tragium</i> var. <i>typica</i>	712	<i>Polygala nicaeensis</i> ssp. <i>mediterranea</i>	496
<i>Pinus halepensis</i>	2	<i>Polygala vulgaris</i> ssp. <i>tempskyana</i>	497
<i>Pinus nigra</i> var. <i>pallasiana</i>	4	<i>Polygonatum officinale</i>	1304
<i>Pinus pinea</i>	3	<i>Polygonatum pruiniosum</i>	1305
<i>Pistacia lentiscus</i>	500	<i>Polygonum arenarium</i>	564
<i>Pistacia terebinthus</i>	499	<i>Polygonum hydropiper</i>	566
<i>Pisum elatius</i>	184	<i>Polygonum icoricum</i>	569
<i>Plantago bellardii</i>	978	<i>Polygonum kitaibelianum</i>	563
<i>Plantago coronopus</i>	979	<i>Polygonum lapathifolium</i>	568
<i>Plantago coronopus</i> var. <i>stricta</i>	980	<i>Polygonum mite</i>	565
<i>Plantago crassifolia</i>	982	<i>Polygonum persicaria</i>	567
<i>Plantago crassifolia</i> var. <i>hirsuta</i>	983	<i>Polypodium vulgare</i>	7
<i>Plantago holosteum</i>	981	<i>Polypodium vulgare</i> var. <i>rotundatum</i>	
<i>Plantago lagopus</i>	977		
<i>Plantago lanceolata</i>	974		
<i>Plantago lanceolata</i> var. <i>communis</i>	975	<i>Polypodium vulgare</i> var. <i>serratum</i>	8
<i>Plantago lanceolata</i> var. <i>eriophylla</i>	976	<i>Polystichum setiferum</i>	25
<i>Plantago maritima</i>	984	<i>Populus nigra</i>	536
<i>Plantago squarrosa</i>	973	<i>Populus nigra</i> var. <i>italica</i>	537
<i>Platanthera bifolia</i>	1458	<i>Populus tremula</i>	538
<i>Platanthera chlorantha</i>	1459	<i>Posidonia oceanica</i>	1257
<i>Platanus orientalis</i>	572	<i>Potentilla geoides</i>	85
<i>Plumbago europaea</i>	751	<i>Potentilla hirta</i>	82
<i>Poa alpina</i>	1388	<i>Potentilla hirta</i> var. <i>pedata</i>	83
<i>Poa alpina</i> var. <i>pumila</i>	1389	<i>Potentilla micrantha</i>	81
<i>Poa annua</i>	1384	<i>Potentilla pindicola</i>	86
<i>Poa bulbosa</i>	1385	<i>Potentilla reptans</i>	84
<i>Poa bulbosa</i> fa. <i>vivipara</i>	1386	<i>Poterium spinosum</i>	93
<i>Poa bulbosa</i> ssp. <i>eu-bulbosa</i>	1387	<i>Prasium majus</i>	887
<i>Poa hybrida</i>	1392	<i>Prunella vulgaris</i>	899
<i>Poa nemoralis</i>	1390	<i>Prunus insititia</i>	127
<i>Poa pratensis</i>	1391	<i>Prunus prostrata</i>	125
<i>Poa violacea</i>	1393	<i>Prunus prostrata</i> var. <i>discolor</i>	126
<i>Podospermum canum</i>	1213	<i>Psilurus aristatus</i>	1402
<i>Podospermum laciniatum</i>	1214	<i>Psoralea bituminosa</i>	143
<i>Polycarpon tetraphyllum</i> var. <i>diphyllum</i>	615	<i>Psoralea bituminosa</i> var. <i>ovata</i>	144
		<i>Psyanthyllis tetraphylla</i>	258

<i>Pteridium aquilinum</i>	10	<i>Rhamnus rupestris</i>	515
<i>Pterocephalus perennis</i>	1063	<i>Rhus coriaria</i>	502
<i>Pterocephalus perennis</i> ssp. <i>par-</i>		<i>Ricinus messeniacus</i>	576
<i>nassi</i>	1064	<i>Romulea linaresii</i>	1321
<i>Pulicaria odora</i>	1110	<i>Romulea linaresii</i> ssp. <i>graeca</i>	1322
<i>Pulicaria uliginosa</i> var. <i>microce-</i>		<i>Roripa pyrenaica</i> ssp. <i>lippizensis</i>	327
<i>phala</i>	1111	<i>Roripa pyrenaica</i> ssp. <i>thracica</i>	328
<i>Pycreus longus</i> var. <i>heldreichianus</i>	1334	<i>Rosa agrestis</i> var. <i>abscondita</i>	105
<i>Pyrus amygdaliformis</i>	114	<i>Rosa canina</i>	101
<i>Pyrus communis</i>	115	<i>Rosa canina</i> ssp. <i>lutetiana</i> var. <i>sol-</i>	
<i>Quercus cerris</i> ssp. <i>austriaca</i>	535	<i>stitalis</i>	102
<i>Quercus coccifera</i>	528	<i>Rosa gallica</i>	104
<i>Quercus conferta</i>	529	<i>Rosa glutinosa</i>	98
<i>Quercus ilex</i>	527	<i>Rosa glutinosa</i> var. <i>coqueberti</i> var.	
<i>Quercus lanuginosa</i>	530	<i>anantis</i>	99
<i>Quercus macrolepis</i>	534	<i>Rosa glutinosa</i> var. <i>coqueberti</i> sub-	
<i>Quercus pubescens</i> ssp. <i>lanuginosa</i>	533	<i>var. katantis</i>	100
<i>Quercus sessiliflora</i>	531	<i>Rosa olympica</i>	103
<i>Quercus virginiana</i>	532	<i>Rosa pomifera</i>	106
<i>Ramischia secunda</i>	752	<i>Rosa sempervirens</i>	96
<i>Ranunculus aquatilis</i>	39	<i>Rosa sempervirens</i> var. <i>scandens</i>	97
<i>Ranunculus eriophyllum</i>	35	<i>Rosa spinosissima</i>	107
<i>Ranunculus flabellatus</i>	44	<i>Rosmarinus officinalis</i>	886
<i>Ranunculus heldreichianus</i>	41	<i>Rubia olivieri</i>	1033
<i>Ranunculus incomparabilis</i>	45	<i>Rubia peregrina</i>	1032
<i>Ranunculus lanuginosus</i>	46	<i>Rubus tomentosus</i>	76
<i>Ranunculus muricatus</i>	36	<i>Rubus tomentosus</i> var. <i>obtusifolius</i>	77
<i>Ranunculus neapolitanus</i>	37	<i>Rubus ulmifolius</i>	78
<i>Ranunculus ophioglossifolius</i>	43	<i>Rubus ulmifolius</i> ssp. <i>anatolicus</i> to-	
<i>Ranunculus paucistamineus</i>	40	<i>mentosus</i>	79
<i>Ranunculus rumelicus</i>	42	<i>Rumex acetosella</i>	559
<i>Ranunculus sardous</i>	38	<i>Rumex acetosella</i> var. <i>multifidus</i>	560
<i>Raphanus raphanistrum</i> fa. <i>albus</i>	386	<i>Rumex conglomeratus</i>	555
<i>Raphanus sativus</i>	387	<i>Rumex creticus</i>	558
<i>Rapistrum rugosum</i> var. <i>orientale</i>	391	<i>Rumex crispus</i>	562
<i>Reseda lutea</i>	401	<i>Rumex obtusifolius</i>	557
<i>Reseda lutea</i> var. <i>crispa</i>	402	<i>Rumex pulcher</i> ssp. <i>eu-pulcher</i>	561
<i>Rhamnus alaternus</i>	512	<i>Rumex sanguineus</i>	556
<i>Rhamnus prunifolia</i>	514	<i>Ruscus aculeatus</i>	1299
<i>Rhamnus rhodopaea</i>	513	<i>Ruscus hypoglossum</i>	1300

<i>Ruscus hypophyllum</i>	1301	<i>Scandix australis</i> ssp. <i>balcanica</i>	736
<i>Ruta graveolens</i>	492	<i>Scandix macrorrhyncha</i>	737
<i>Ruta graveolens</i> var. <i>divaricata</i>	493	<i>Scandix pecten-veneris</i>	734
<i>Sagina procumbens</i>	632	<i>Schoenoplectus cernuus</i>	1336
<i>Salix alba</i>	539	<i>Schoenoplectus setaceus</i>	1335
<i>Salix caprea</i>	540	<i>Scilla autumnalis</i>	1287
<i>Salsola kali</i>	605	<i>Scilla bifolia</i>	1286
<i>Salsola kali</i> var. <i>brevimarginata</i>	606	<i>Scleranthus dichotomus</i>	620
<i>Salvia amplexicaulis</i>	925	<i>Sclerochorton junceum</i>	705
<i>Salvia calycina</i>	922	<i>Scleropoa rigida</i>	1398
<i>Salvia horminum</i>	924	<i>Scolopendrium officinarum</i>	11
<i>Salvia officinalis</i> var. <i>auriculata</i>	927	<i>Scorpiurus subvilosus</i>	280
<i>Salvia silvestris</i>	926	<i>Scorzonera lanata</i>	1212
<i>Salvia triloba</i>	919	<i>Scorzonera mollis</i>	1211
<i>Salvia verbenaca</i>	920	<i>Scrophularia alata</i>	833
<i>Salvia verbenaca</i> ssp. <i>clandestina</i>	921	<i>Scrophularia alata</i> var. <i>cordafa</i>	834
<i>Salvia viridis</i>	923	<i>Scrophularia ballsii</i>	838
<i>Sambucus ebulus</i>	1034	<i>Scrophularia heterophylla</i>	835
<i>Sambucus nigra</i>	1035	<i>Scrophularia heterophylla</i>	
<i>Sanguisorba geoides</i>	90	<i>ssp. laciniata</i> var. <i>variegata</i>	836
<i>Sanguisorba minor</i>	89	<i>Scrophularia lucida</i> ssp. <i>filicifolia</i>	837
<i>Sanguisorba muricata</i>	92	<i>Scrophularia nodosa</i>	832
<i>Sanguisorba officinalis</i>	91	<i>Scrophularia peregrina</i>	831
<i>Sanicula europaea</i>	684	<i>Scutellaria albida</i>	890
<i>Saponaria glutinosa</i>	651	<i>Scutellaria rupestris</i>	891
<i>Satureia athoae</i>	931	<i>Scutellaria vacillans</i>	888
<i>Satureia montana</i> var. <i>stenophylla</i>	930	<i>Scutellaria vacillans</i> var. <i>samo-</i>	
<i>Satureia thymbra</i>	929	<i>thracica</i>	889
<i>Saxifraga chrysosplenifolia</i>	71	<i>Securigera securidaca</i>	253
<i>Saxifraga hederacea</i>	70	<i>Sedum album</i> ssp. <i>athoum</i>	51
<i>Saxifraga rotundifolia</i>	68	<i>Sedum altissimum</i>	53
<i>Saxifraga rotundifolia</i> var. <i>hirsuta</i>	69	<i>Sedum cepaea</i>	49
<i>Saxifraga sancta</i>	73	<i>Sedum cepaea</i> var. <i>tetraphyllum</i>	50
<i>Saxifraga tridactylites</i>	72	<i>Sedum glaucum</i>	56
<i>Saxifraga porophylla</i>	75	<i>Sedum glaucum</i> var. <i>buxbaumii</i>	57
<i>Saxigraga sempervivum</i>	74	<i>Sedum grisebachii</i>	58
<i>Scabiosa crenata</i>	1066	<i>Sedum litoreum</i>	55
<i>Scabiosa webbiana</i>	1067	<i>Sedum ochroleucum</i>	52
<i>Scaligeria cretica</i>	739	<i>Sedum rupestre</i>	54
<i>Scandix australis</i>	735	<i>Selaginella denticulata</i>	1

<i>Tamus communis</i>	1327	<i>Torilis anthriscus</i>	732
<i>Tamus communis</i> var. <i>cretica</i>	1328	<i>Torilis arvensis</i>	730
<i>Tanacetum corymbosum</i>	1134	<i>Torilis arvensis</i> var. <i>purpurea</i>	731
<i>Tanacetum macrophyllum</i>	1136	<i>Tragopogon balcanicus</i>	1210
<i>Tanacetum vulgare</i>	1135	<i>Tragopogon dubius</i>	1209
<i>Taraxacum hoppeanum</i>	1219	<i>Tragopogon porrifolius</i>	1208
<i>Taraxacum laevigatum</i>	1220	<i>Tremastelma palaestinum</i> var. <i>lyratum</i>	
<i>Taraxacum megalorrhizum</i>	1221	<i>Trifolium alpestre</i>	240
<i>Taraxacum obliquum</i>	1222	<i>Trifolium angustifolium</i>	234
<i>Taraxacum officinale</i> ssp. <i>officinale</i>	1223	<i>Trifolium arvense</i>	231
<i>Taxus baccata</i>	10	<i>Trifolium bocconei</i>	226
<i>Teucrium chamaedrys</i> ssp. <i>eu-cha-</i> <i>maedrys</i>	883	<i>Trifolium boiserii</i>	207
<i>Teucrium divaricatum</i>	881	<i>Trifolium campestre</i>	205
<i>Teucrium divaricatum</i> ssp. <i>athoum</i>	882	<i>Trifolium campestre</i> var. <i>subsessile</i>	206
<i>Teucrium montanum</i>	884	<i>Trifolium cherleri</i>	239
<i>Teucrium polium</i>	885	<i>Trifolium cryptoscias</i>	218
<i>Thalictrum elatum</i> var. <i>glaucum</i>	33	<i>Trifolium cryptoscias</i> var. <i>luteopur-</i> <i>purea</i>	219
<i>Thalictrum minus</i>	31	<i>Trifolium diffusum</i>	230
<i>Thalictrum minus</i> var. <i>olympicum</i>	32	<i>Trifolium dolopicum</i>	208
<i>Theligonium cynocrambe</i>	610	<i>Trifolium fragiferum</i>	221
<i>Thesium bergeri</i>	550	<i>Trifolium glomeratum</i>	215
<i>Thlaspi perfoliatum</i>	398	<i>Trifolium incarnatum</i>	233
<i>Thymus boissieri</i>	965	<i>Trifolium lagrangei</i>	211
<i>Thymus glabrescens</i> var. <i>stenophyl-</i> <i>lus</i>	960	<i>Trifolium meneghinianum</i>	213
<i>Thymus heterotrichus</i>	961	<i>Trifolium nigrescens</i>	212
<i>Thymus jankae</i> var. <i>robustior</i>	963	<i>Trifolium ochroleucum</i>	237
<i>Thymus jankae</i> var. <i>robustior</i> x <i>ocheus</i>	964	<i>Trifolium ochroleucum</i> var. <i>roseum</i>	238
<i>Thymus ocheus</i>	962	<i>Trifolium pallidum</i>	229
<i>Thymus sibthorpii</i>	957	<i>Trifolium patulum</i>	235
<i>Thymus tosevii</i>	958	<i>Trifolium pratense</i>	236
<i>Thymus tosevii</i> var. <i>dirphyus</i>	959	<i>Trifolium procumbens</i>	222
<i>Tilia platyphyllos</i>	461	<i>Trifolium radiosum</i>	210
<i>Tilia tomentosa</i>	462	<i>Trifolium repens</i>	214
<i>Tillaea muscosa</i>	59	<i>Trifolium resupinatum</i>	223
<i>Tolpis umbellata</i>	1192	<i>Trifolium resupinatum</i> var. <i>majus</i>	224
<i>Tolpis virgata</i>	1193	<i>Trifolium scabrum</i>	228
<i>Tordylium apulum</i>	724	<i>Trifolium speciosum</i>	209
		<i>Trifolium spumosum</i>	220

<i>Trifolium stellatum</i>	232	<i>Verbascum phoeniceum</i>	822	<i>Vicia sativa</i> ssp. <i>notata</i>	163	<i>Viola riviniana</i>	424
<i>Trifolium subterraneum</i>	241	<i>Verbascum pinnatifidum</i>	819	<i>Vicia tenuifolia</i>	156	<i>Viola riviniana</i> ssp. <i>sieheana</i>	425
<i>Trifolium suffocatum</i>	216	<i>Verbascum pulverulentum</i>	820	<i>Vicia tenuifolia</i> ssp. <i>eu-tenuifolia</i>		<i>Viola saxatilis</i>	430
<i>Trifolium tomentosum</i>	225	<i>Verbascum thapsiforme</i>	816	var. <i>laxiflora</i>	157	<i>Viola saxatilis</i> ssp. <i>macedonica</i>	431
<i>Trifolium trichopterum</i>	227	<i>Verbascum thapsus</i>	823	<i>Vicia villosa</i>	151	<i>Viola silvestris</i>	433
<i>Trifolium uniflorum</i>	217	<i>Verbena officinalis</i>	876	<i>Vinca herbacea</i>	990	<i>Viscum album</i>	552
<i>Trigonella foenum graecum</i>	186	<i>Veronica acinifolia</i>	841	<i>Viola alba</i>	420	<i>Viscum laxum</i>	553
<i>Trigonella gladiata</i>	188	<i>Veronica anagallis-aquatica</i>	851	<i>Viola alba</i> ssp. <i>dehnhartii</i>	421	<i>Viscum laxum</i> var. <i>abietis</i>	554
<i>Trigonella monspeliaca</i>	187	<i>Veronica arvensis</i>	840	<i>Viola alba</i> ssp. <i>scotophylla</i>	422	<i>Vitex agnus castus</i>	877
<i>Trinia glauca</i>	692	<i>Veronica beccabunga</i>	847	<i>Viola alba</i> ssp. <i>thessala</i>	423	<i>Vitis silvestris</i>	517
<i>Tuberaria guttata</i>	408	<i>Veronica chamaedrys</i>	842	<i>Viola arvensis</i>	434	<i>Vulpia fasciculata</i>	1395
<i>Tuberaria guttata</i> var. <i>plantaginea</i>	409	<i>Veronica chamaedrys</i> var. <i>pilosa</i>	843	<i>Viola athois</i>	428	<i>Vulpia ligustica</i>	1396
<i>Tulipa celsiana</i> var. <i>montana</i>	1283	<i>Veronica chamaeptis</i>	849	<i>Viola delphinantha</i>	426	<i>Withania somnifera</i>	813
<i>Tulipa orphamidea</i>	1284	<i>Veronica cymbalaria</i>	839	<i>Viola heterophylla</i>	427	<i>Xanthium brasiliicum</i>	1116
<i>Tunica illyrica</i>	652	<i>Veronica hederifolia</i>	844	<i>Viola hirta</i>	419	<i>Xanthium spinosum</i>	1114
<i>Tussilago farfara</i>	1139	<i>Veronica jacquinii</i>	846	<i>Viola hymetia</i>	432	<i>Xanthium strumarium</i>	1115
<i>Tyrimnus leucographus</i>	1167	<i>Veronica peloponnesiaca</i>	848	<i>Viola kitaibeliana</i>	429	<i>Zazintha verrucosa</i>	1194
<i>Urospermum picroides</i>	1207	<i>Veronica persica</i>	850	<i>Viola odorata</i>	435	<i>Ziziphora capitata</i>	928
<i>Urtica dioica</i>	543	<i>Veronica serpyllifolia</i>	845				
<i>Urtica membranacea</i>	545	<i>Viburnum opulus</i>	1043				
<i>Urtica pilulifera</i>	544	<i>Vicia barbazitae</i>	147				
<i>Vaccinium myrtillus</i>	759	<i>Vicia bithynica</i>	165				
<i>Valantia muralis</i>	1031	<i>Vicia cassubica</i>	154				
<i>Valeriana alliariifolia</i>	1952	<i>Vicia cracca</i> ssp. <i>incana</i>	158				
<i>Valeriana carinata</i>	1054	<i>Vicia dasycarpa</i>	152				
<i>Valeriana dioica</i>	1053	<i>Vicia eriocarpa</i>	153				
<i>Valeriana dioscoridis</i>	1951	<i>Vicia grandiflora</i> var. <i>kitaibeliana</i>	145				
<i>Valeriana officinalis</i>	1950	<i>Vicia grandiflora</i> var. <i>serrata</i>	146				
<i>Valerianella carinata</i>	1048	<i>Vicia hirsuta</i>	168				
<i>Valerianella coronata</i>	1044	<i>Vicia lathyroides</i>	149				
<i>Valerianella microcarpa</i>	1045	<i>Vicia lutea</i> var. <i>hirta</i>	148				
<i>Valerianella pumila</i>	1046	<i>Vicia melanops</i>	161				
<i>Valerianella truncata</i>	1049	<i>Vicia monanthos</i>	155				
<i>Valerianella turgida</i> var. <i>porpareo-violacea</i>	1047	<i>Vicia narbonensis</i>	160				
<i>Velezia quadridentata</i>	660	<i>Vicia onobrychoides</i>	167				
<i>Verbascum banaticum</i>	818	<i>Vicia pannonica</i>	166				
<i>Verbascum blattaria</i>	821	<i>Vicia pinetorum</i>	150				
<i>Verbascum marcrurum</i>	817	<i>Vicia pubescens</i>	159				
<i>Verbascum phlomoides</i>	815	<i>Vicia sativa</i>	162				
		<i>Vicia sativa</i> ssp. <i>angustifolia</i>	164				

Έπεξεργασία Εύρετηρίου: ΑΝΤΩΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ
Τεχνικός συλλογής και έπεξεργασίας φυτικού ήλικου
τής Αγιορειτικής Βοτανοθήκης

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Πρόλογος
Σπύρος Ντάφης, Δασκάλου μωῆμη

7
9

Η ΒΛΑΣΤΗΣΙΣ ΚΑΙ Η ΧΛΩΡΙΣ ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Άρτι Προλόγου

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

- A. Ἰστορικὴ ἀνασκόπησις τῶν βιοτανικῶν ἔρευνῶν
ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὁρους
B. Γεωμορφολογία – Γεωλογία – Κλιματολογία
τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὁρους

23
31

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

- A. Ἡ βλάστησις τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὁρους
B. Ζῶναι βλαστήσεως

36
45

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

- Ἡ χλωρὶς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀγίου Ὁρους
Φυτογεωγραφικὴ ἀνάλυσις τῶν χλωριστικῶν
στοιχείων

73

Εἰκόνες

[σ. 1-20]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

- Κατάλογος φυτῶν Ἀγίου Ὁρους
Pteridophyta (ἀρ. 1-26)
Spermatophyta (ἀρ. 1-1471)

81
83

Βιβλιογραφία

181

Άντώνης Βασιλειάδης, *Ἐνδρετήριο*

183

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ «Η ΒΛΑΣΤΗΣΙΣ ΚΑΙ Η ΧΛΩΡΙΣ ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ» ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Α. ΓΚΑΝΙΑΤΣΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΜΟ «ΑΘΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ, ΕΠΙ ΤΗ ΧΙΑΙΕΤΗΡΙΔΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ», ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, 1963. Η ΦΩΤΟΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ Η ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΕΓΙΝΕ ΣΤΟ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ Ε. ΤΑΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΣΕ ΧΑΡΤΙ PALATINO 100 ΓΡΑΜΜ. ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ. Ο ΠΡΟΛΟΓΟΣ, Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΑΝ ΣΤΟ «ΑΝΑΓΡΑΜΜΑ». ΟΙ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΠΟΥΚΑΛΑ. ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΘΗΚΕ ΣΤΟΥ ΘΟΔΩΡΟΥ ΗΙΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗ ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ ΣΕ 2.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΤΟΝ ΙΟΥΛΙΟ ΤΟΥ 2003 ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΗΣ «ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ». ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΕΛΑΒΑΝ ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΓΡΑ» ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ